

34/a

A magyar munkás- mozgalom rövid története

Olvasókönyv

A MAGYAR
SZOCIALISTA
MUNKÁSPÁRT
TANFOLYAMA

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ 1977/1978

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT TANFOLYAMA

A magyar munkás- mozgalom rövid története

OLVASÓKÖNYV

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ / 1977–1978

Válogatta és összeállította
Kende János

ISBN 963 09 1029 2

Bevezetés

Olvasókönyvünket a most induló egyéves magyar munkásmozgalom-történeti tanfolyam részére állítottuk össze. Célunk az volt, hogy a kronológiai sorrendben közölt egykorú dokumentumok, visszaemlékezések, versek segítségével felidézzük munkásosztályunk több mint évszázados harcok útját a szervezkedés első lépéseitől a hatalom megragadásáig, majd a fejlett szocialista társadalom építésének kibontakozásáig.

Arra törekedtünk, hogy a leglényegesebb programjellegű megnyilatkozásokat lehetőleg teljes terjedelmükben közöljük.

A visszaemlékezések, szépirodalmi anyagok viszonylag nagyszámú publikálásával egyrészt olvasmányossá kívántuk tenni összeállításunkat, másrészt segítségükkel megkíséreltük felidézni a harcok, viták, útkeresések történelmi légkörét. Az egyes visszaemlékezésekből részleteket közlünk, a tartalomra utaló szerkesztett címmel.

A dokumentumok közlésénél az elkerülhetetlenül szükséges jegyzetelésre szorítkoztunk, néhány okmány közlésétől éppen azért tekintettünk el, mert túl nagy jegyzetapparátust igényelt volna.

A szerkesztés során igyekeztünk bizonyos arányosságot kialakítani az 1919 előtti, a két világháború közötti, a felszabadulástól 1956-ig, majd az ellenforradalom leverésétől napjainkig terjedő fejezetek között, ez azonban csak részben sikerült.

Olvasókönyvünk anyagát megjelent kiadványokból válogattuk, minden dokumentum, illetve visszaemlékezés után feltüntettük az átvétel forrását. Általában megtartottuk a szövegek eredeti helyesírását. Terjedelmi okokból alkalmaztunk néhány rövidítést, ezt részben jegyzetekkel, részben a szokásos módon (...) jeleztük. A munka használatának megkönnyítése érdekében az egyes dokumentumokat sorszámmal láttuk el.

Reméljük, összeállításunkkal hozzájárulunk a tananyag jobb elsajátításához, megértéséhez.

Budapest, 1977. július 10.

Az Általános Munkásegylet első tömeggyűlése

(1869. augusztus 22.)

Ihrlinger tárgyalja az európai munkásmozgalom nagy horderejét, mely immár hazánkban is gyökeret ver, utal a nagy fontosságra mellyel az hazánk, annak népe fejlődésére bír. És bár annak léte honi sajtónktól ez ideig tagadtatott szóló felszólítja az illetőket (az elterülő hullámszó nagy sokaságra mutatva) annak ellenkezőjét saját szemökkel meggyőződni, átmegy további beszédében Sassy Árpád úr indítványozta határozatára felemlítvén különösen, hogy mielőtt egy oly határozat elfogadtathatnék, ezt előbb gondos tárgyalás alá venni okvetlenül-szükséges, mert nem elég úgy szól, éljent kiabálni, kell azt tökéletesen átismerni, hogy annak igazságáért az ember alkalmilag helyt is álljon.

Szóló végre felszólítja a gyülekezetteket a munkások kívánnalmi elérése tekintetéből párttá alakulni, s felolvassa a következő programot:

Áthatva azon meggyőződéstől, hogy a munkáskérdés hazánkban nagy horderejű állami fontossággal bír, a jelen népgyűlés a pozsonyi 1869. márczius 29-én tartott népgyűlés által föltett programot magáénak vallja:

A social-demokrata párt törvényes és békés úton, csak is a nyilvános meggyőződés hatalma által minden állampolgárnak egyenjogúsítását elérni óhajtja, egyenjogúsítását pedig politikai tekintetben, a szabad állam helyreállítása, az általános egyenes választási jog behozatala által minden képviselő testületbe, társadalmi tekintetben, az államtól segélyezett Produktív egyesületek által eszközölt minden egyesnek munkajövedelme saját élvezeti joga által.

Nemzetiségi tekintetben a social-demokrata párt azt a népek önhatározati joga által kívánja meghatározni.

Ennek folytán a social-demokrata párt által következő követelések tételnek, s azoknak elérése minden törvényes eszközök felhasználásával törekszik; követel tehát:

1. Szabad egyesületi és gyülekezési jogot, beleértve a Coalitio szabadságot.
2. Tökéletes sajtószabadságot, és a bélyeg és újság biztosíték eltörlését.
3. Általános egyenes választási jogot minden képviselő testületbe.
4. Tökéletes vallási szabadságot.
5. Az állandó hadsereg megszüntetését.
6. Az általános népfelfegyverkezés behozatalát.

A párt végre feladatául tűzte ki magának az általános népmíveltség terjesztésére hazánk minden részében egyleteket alakítani.

Az itt gyűlésező népgyűlés fentebbi programot következő pontokkal kiegészíti:

1. Az államnak az egyháztól való elkülönítése.
2. Ingyen iskolatanítás.
3. Valamennyi kolostorok felfüggesztését, s az egyházi javak az állam általi átvétele.
4. A közvetett adó megszüntetését s a növekedő (Progressiv) adó életbeléptetését.

E program felolvasása után, mely a szóló felszólítására zajos éljennel egyhangúlag elfogadtatott, szóló esküre híja fel a gyűlést a zászlóra, az emberiséget elismerő zászlójára. (Éljen!)

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 1. köt. Szikra 1951. 105. old.

2

Dr. Schulhof Géza **a Párizsi Kommün** **magyarországi visszhangjáról**

Ez időben tört ki Párizsban a kommün forradalma. Az egész világ érdeklődése a párizsi események felé fordult. A sajtó tározkodó magaviseletet tanúsított, mert a kommün-mozgalom

végcéljával nem volt tisztában. Egyedül a munkások ismerték fel a párizsi események jelentőségét. Mindenütt mozogni kezdtek a munkások, és büszkeséggel tekintettek párizsi testvéreik felé, akik a szocializmusnak újabb, nagy jelentőséget kölcsönöztek. Magyarország munkásai is benne voltak az áramlatban, és mintegy öntudatlanul, szinte maguktól jöttek kitörésre a munkássztrájkok. A sörfőző munkások kezdtek, és példájukat követték a pékek és a szabók.

A rendőrség veszedelemtől tartott, és letartóztatta a sztrájkmozgalmak vezetőit. Szabadon bocsátásuk érdekében interpelláció történt a képviselőházban, és amikor ennek nem lett meg a kívánt eredménye, a munkások elhatározták, hogy kérvényt nyújtanak át az országgyűlésnek. Több ezer munkás ment a képviselőházba, elfoglalták a karzatokat, betódultak a folyosókra, és az összes kijáratokat elzárva, követelték a letartóztatottak szabadon bocsátását. Azonban egy képviselő sem akadt, aki szószólójuk akart volna lenni. A malommunkások és a fegyvergyár munkásai is a képviselőház felé tartottak, akik ha megérkeznek, ki tudja mi történik. A sors azonban másképp akarta. Egy szakasz lovasság és több csapat gyalogos katona még elég korán érkezett a képviselőház elé, hogy az összegyűlt munkásokat, mielőtt a malommunkások és a fegyvergyár munkásai megérkeztek volna, vérontás nélkül szétoszlassa.

Ezzel vége szakadt az összes sztrájkmozgalmaknak.

1871. év júniusában Scheu és Peschan munkásvezetők Budapestre érkeztek azzal a szándékkal, hogy megalakítsák a kisiparosok szövetségét. Azt remélték, hogy ezáltal a szocialista mozgalomnak újabb erőt kölcsönöznek. A szervezési munka szépen indult meg, és már a terv a megvalósítás előtt állott, amikor Budapesten is híre terjedt a párizsi kommün bukásának, ami a munkásokat dühvel és elkeseredéssel töltötte el. A Bécsben Scheu Henrik [helyesen András] szerkesztése mellett megjelenő „Népakarát” című szociáldemokrata újság a kommün bukásának a hírére gyászkeretben jelent meg, és Freiligrathnak egy alkalmoszerű költeményét közölte, amelyben többek közt a következő passzus is előfordul:

„Az ajkakon a dac és a gúny kifejezésével még a halálban is éltetve a forradalmat: dicsőségesen hulltatok el!”

A „Népakarát”-nak ezt a számát ezrével terjesztették a mun-

kások közt. S a munkásoknak könnyen hevülő kedélyét mindenütt élénken felizgatta.

Scheu kezdeményezésére a budapesti munkások elhatározták, hogy tüntetni fognak a kommün esesettei mellett. 1871. június tizenegyedikén Scheu, Peschan, Rüdtt, Kuttill és Schäftner munkásvezetők, akik erre a célra Bécsből érkeztek a fővárosba, az István tér negyedik szám alatti vendéglőben népgyűlést hívtak egybe, amely alkalommal munkásegyletek tagjai előtt emlékbeszédet tartottak a párizsi kommün esesettei fölött.

A beszédek hatása alatt a gyűlés elhatározta, hogy a tanácskozás után gyászfátyollal körített kalapokban, zárt sorokban kivonulnak a Városligetbe, hogy a burzsoáziának ezzel is jelét adják annak, hogy a munkások nem tartják ügyüket elveszettnek, mert a párizsi kommün forradalmát leverték.

Hosszú, beláthatatlan sorban vonultak ki a munkások a Városligetbe. A főváros közönsége érdeklődve nézte a szokatlan látványt, és senkinek sem jutott eszébe, hogy a munkások magaviseletét félelmesnek tartsa. A Városligetben megállapodtak a munkások, és elénekelték a „Marseillaise”-t, azzal a módosítással, hogy minden szakasz végére hozzátették: „Az új forradalom; az általános forradalom.” Azután szétszerták a munkások közt a genfi nemzetközi munkásszövetségnek ötvenegy pontból álló „Temple unique” című határozatát. A városba visszatérve, a munkások a pesti Általános Munkásegylet elé vonultak, ahol a fővárosi munkások gyásza jeléül kitűzték a fekete lobogót.

E tüntetések következtében 1871. évi június tizenkettedikén Scheut és társait a rendőrség letartóztatta. Amint a munkások közt az újabb elfogatásoknak híre ment, nagygyűlésre jöttek össze, és kebelükből tizenkét tagú bizottságot választottak azzal a megbízással, hogy a letartóztatott elvtársak kiszabadítása érdekében minden szükségesnek látszó lépést tegyenek meg.

1871. évi június tizenkettedikén Essl András vezetése mellett a tizenkét tagú bizottság Thaisz főkapitányt kereste fel, és követelte tőle a letartóztatottak szabadon bocsátását. Ehelyett azonban a főkapitány Essl Andrást nyomban letartóztatta. Másnap, június tizenharmadikán az összes munkásvezetőknél házkutatást tartottak. Nagy mennyiségű levelet, iratokat és nyomtatványokat koboztak el a kutató rendőrközegek, és több száz

munkást letartóztattak. Ezeknek nagy részét két-tíz napi fogság után ítélet nélkül szabadon bocsátotta a rendőrség.

Az Általános Munkásegyletnek következő tisztviselőit és tagjait azonban átadták az ügyészségnek: Farkas Károly, Ihrlinger Antal, Politzer Zsigmond, Külföldi Viktor, Szvoboda Lajos (jelenleg a „Pester Lloyd” rendőri tudósítója), Schäffler Albin, Rauch György, Szopkó János, Holländer Jakab, Führer Ármin, Kral János, Heckmann István, Maki József, Kaczander Gyula, Vécsey József, Körbler Raimund, Kovács Károly, Techter Frigyes, Lukácsy István, Horváth József, Firtinger Károly, Stern Lipót, Gitter András, Schuller József, Kutscherauer Nándor, Eisel Károly. [A felsorolásból Essl András és Rauchmaul Károly neve kimaradt.] Ezek — december huszadikáig maradtak vizsgálati fogságban.

Valamennyiüknek a magyar királyi főügyészség hűtlenségi pört akasztott a nyakába. Politzer Zsigmond ezenkívül felségsértéssel is vádolva volt. Scheut, Peschant és társait az osztrák törvénszék megkérésére kiszolgáltatták Ausztriának.

Az Általános Munkásegylet összes tisztviselőinek letartóztatása következtében beszüntette működését.

Tíz hónapon keresztül tartott a vizsgálati fogság. A végtárgyalást 1872. április huszonkettedikén, hétfőn kezdték meg, és tartott megszakítás nélkül nyolc napig. A vádlottak védelmét a következő fővárosi ügyvédek vállalták el: Funták Sándor, dr. Friedmann Bernát, dr. Schulhof Géza, dr. Füzessey Géza, dr. Stiller Móric, dr. Krajcsik Ferenc és dr. Weiser Károly.

1872. április harmincadikán hirdették ki az ítéletet, amelynek értelmében az összes vádlottakat felmentették, s nyomban szabadlábra helyezték. Egyedül Politzer Zsigmondot ítélték el felségsértés miatt hathavi börtönbüntetésre. A felsőbb bíróságok ezt az ítéletet változatlanul helybenhagyták.

Ezzel véget ért a magyarországi szocialista munkásmozgalom első korszaka.

Tanúságtevők. 1. köt.

Kossuth Könyvtadó 1974. 71—74. old.

Frankel Leó megemlékezése a Párizsi Kommünről

„Az a kommunális forradalom, amely 1871 március 18-án a nép kezdeményezésére indult el, új korszakot, tapasztalatokra alapozott, megbízható, tudományos politikát avatott fel. Ez a forradalom a régi kormányforma, a papi-, katonai- és hivatalnokvilág végét jelentette, a kizsákmányolás, a pénz- és áruuzsora, a monopóliumok és kiváltságok végét, amelyeknek a proletariátus rabszolgaságát, a haza pedig szerencsétlenségét és balsorsát köszönheti.”

Igy szóltak kiáltványukban a Kommün férfiai a francia néphez; így gondolkoztak a mozgalom élén álló férfiak, így gondolkozott Párizs, így gondolkoztak Franciaország és az egész világ munkásai.

Az a forradalom, amely március 18-án a Montmartre-on (Párizs elővárosa) ünnepelte születését, nem csak olyan forradalom volt, amely eggyel szaporította az előző forradalmak számát, egyúttal és főképpen új forradalom volt, új kitűzött célja folytán, új azért, mert *munkásforradalom volt*.

A Kommün nemcsak arra törekedett, hogy elismertesse és megszilárdítsa a köztársaságot, hanem főképpen egy *munkára* alapozott köztársaságot akart megteremteni; nem annyira arra törekedett, hogy a kormányzás monarchikus formáját — amely alatt a munkásokat kizsákmányolták — eltávolítsa, hanem az volt a célja, hogy a kizsákmányolást megdöntse, hogy magát az osztályuralmat megsemmisítse.

Egyedül a Kommün alatt válhatott volna valósággá a saját munka által megszerzett egyéni tulajdon; mert egyéni tulajdon jogosan csak sajátkezűleg végzett munka jövedelme lehet és a Kommün éppen azokat a termelőeszközöket, amelyek kevesek kezében vannak és csak a munkások rabszolgává tételének és kizsákmányolásának eszközei, termelő-szövetkezetek pusztá eszközeivé akarta tenni.

A termelő szövetkezetek tervezete, amelyeket Párizs 20 kerületében osztottak volna fel, de amelyek szolidárisan, szoros kapcsolatban működtek volna és amelyek — legalább is eleinte

— a munkaügyi minisztérium megbízottjának felügyelete alatt állottak volna, már készen volt — e sorok írója ezt teljesen megbízható forrásból tudja — amikor elérkezett május véres hete és egy dühöngő rendi horda leverte a Kommünt...

A Kommün örökre lehetetlenné tette volna a munkások kiszákmányolását és örökre megsemmisítette volna a szellemi elnyomás hatalmát, a papságot. S ha ehhez hozzávesszük még azt is, hogy a Kommün rendeletet adott ki, amely szerint bármi néven nevezendő hivatalnok nem kaphat több fizetést évente mint 6000 frankot, — csodálkozhatunk-e azon, hogy az uralkodó osztályok, a tőkésekkel és papokkal, a magasállású hivatalnokokkal és katonatisztekkel az élen, mindent elkövettek a Kommün megbuktatására.

Azokat a férfiakat, akik először szálltak síkra minden erejükkel az osztályuralom megdöntéséért, a munkásosztály felszabadításáért, egy felbérelt zsoldos-hadsereg túlereje győzte le. Ezernyi-ezer férfi és nő... halt meg a reakció vérebeinek kezei között; akiket nem gyilkoltak meg, azokat börtönbe hurcolták, vagy száműzték. De az az *eszme*, amely a Kommün katonáit lelkesítette, az az *eszme*, amelyet a fenti kiáltványban juttattak kifejezésre, az az *eszme él még ma is*, elevenebben mint valaha; ez az *eszme* szabad ma is, otthont talált nemcsak Franciaországban, hanem mindenütt az egész világon, ahol elnyomók és elnyomottak élnek. Az eszmét nem lehet megölni, nem lehet bebörtönözni, nem lehet száműzni; nem használ ellene sem golyószóró, sem gyútús puska, sem börtön, sem tengerentúli büntető gyarmat.

Azt az eszmét, amelyet ezernyi-ezer férfi és nő a szívébe zárt, akik ezen eszmétől lelkesítve készek azért életüket is feláldozni és akik ezért az eszméért szembeszállnak mindenféle hatalommal — soha megölni nem lehet.

Amíg a fennálló, elkorhadt viszonyok betöltik minden nyomorúságukkal a világot, addig a proletariátus harca nem szűnik meg. A küzdelem, egyre hatalmasabb méreteket öltve, mindig újramezdődik és nem kétséges, hogy végül is ki lesz a győztes — a kevés kiváltságos-e, vagy a rengeteg jogtalan, a dolgozó nép őriai többsége.

A papok átkozódásai, a hatalmasok fenyegetései ellenére, az uralkodó osztály minden gúnyolódása ellenére, minden nyomor-

rúság, minden veszély ellenére az a világotmegváltó eszme, amely a Kommün harcosait lelkesítette, egyre szélesebb körben terjed mindaddig, amíg elvezeti az elnyomottakat a végső győzelemhez és valósággá válik a munkásosztály felszabadulása.

Meséljük el újra ellenségeink ma mégegyszer a „petróleumról” és a „petrolőrökről” szóló mesét, *sámunkra március 18. egy új világ, egy új társadalom előhírnöke.*

Arbeiter-Wochen-Chronik, 1877. március 18.

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 1. köt. Szikra 1951. 192—193. old.

4

Krejcsi Rezső Frankel Leó pártszervezői tevékenységéről

Kiszabadulása után Frankel azonnal a magyar szocialista párt¹ soraiba lépett, szakadatlanul agitált és organizált. Jellemző az akkori pártviszonyokra és a párt akkori vezető embereinek a felfogására, hogy bizalmatlansággal fogadták az új elvtársat; kétkedtek lapszerkesztői képességeiben annak az embernek, akit a „Kommunisták kiáltványának” [így!] szerzői és ennek az eszmekörnek tudományos nagy megalapítói Marx és Engels éveken át társaságukra méltattak, aki e mély gondolkodók világnézetének jóformán egyik letéteményese volt, és aki tudományban, képességben, agitatorikus erőben toronymagasságban állott az akkori magyar munkásvezetők felett. A kétkedők az 1876. évi október 10-én a német ajkú pártlapnak, az „Arbeiter-Wochen-Chronik” szerkesztését csak feltételesen, próbaképpen bízták reá; a lapbizottság fenntartotta magának későbbre a végleges elhatározást, függővé tévén azt attól, vajon Frankel képes lesz-e a lapszerkesztő helyét megállani.

¹ 1876-ban, Frankel kiszabadulása idején legális szocialista párt nem működött Magyarországon: az 1873. március 23-án alakított Magyarországi Munkáspártot Szapáry belügyminiszter már áprilisban feloszlatta. A párt ezt követően féllegálisán működött tovább, élén a szocialista lapok szerkesztő bizottsága állt.

Az 1879-ik év elején véglegesítették őt a lapszerkesztő állásában.² Neki köszönhető, hogy az „Arbeiter-Wochen-Chronik” szókimondó, bátor és a tudományos szocializmus alapelvei szerint szerkesztett, harcos pártlappá változott. Frankel munkájának köszönhető, hogy a szocialista párt abban az időben gyors fejlődésnek indult. A magyar munkásmozgalom a Frankel előtti korokban mindig a viszonyok mostohasága által volt hátráltatva; nem csupán az országnak gazdasági és kulturális elmaradottsága, hanem a párt vezetőinek marakodásai; egymásra való féltékenységeik, nem elvi, hanem személyi ellentétek voltak okai a szocialista párt stagnálásának, züllésének.³ Ezen az állapoton Frankel alaposan változtatott. Milyen jelentősége volt Frankel Leó fellépésének a magyar pártmozgalomra, megítélhető abból a körülményből, hogy az sohasem volt oly erőteljes, oly egységes, hogy sohasem annyira tisztelt, és hogy ellenségei sohasem féltek tőle annyira, mint abban az időben, amikor ő vezette és az ügyek élén állott, azokban az időkben pedig, amiket ő fogházakban töltött, a párt bomlott és szétesett.

Az agitációban Frankel vezérelve volt a munkásokat felrázni; érdeklődésüket felébreszteni, fenntartani és őket állandó mozgásba hozni. Kezdte az akkori időben Budapesten még nem túl nagy számban létezett munkásegyletekben, amelyekben szorgalmasan előadásokat, vitaestélyeket tartott, folytatta aztán az agitációt sűrű egymásutánban tartott népgyűléseken. Az agitálás eszközeiben nem volt válogatós. Az általános, titkos választójog kivívására új harci formát talált „A választójoggal nem bírók országos egyesületében”.⁴ Az egyesületnek megalakítása,

² Krejcsi Rezső adata téves. Frankel Leó az „Arbeiter-Wochen-Chronik”-ot 1876. október 10-től Ihrlinger Antallal közösen szerkesztette. A felelős szerkesztői posztot 1877. február 1-én vette át.

³ Krejcsi Rezső leegyszerűsíti és egyoldalúan szemléli a magyarországi szocialista mozgalomban kirobbant ellentéteket, mikor azokat csupán a vezetők „féltékenysége”, személyi ellentéteire vezeti vissza.

⁴ Helyesen — Nemválasztók Pártja. A pártot megalakító kongresszust (1878. április 21—22.) követően Frankel kísérletet tett arra, hogy létrehozza a „választásra jogosulatlanok” egyletét, a benyújtott alapszabályokat azonban Tisza Kálmán belügyminiszter nem látta el a jóváhagyási záradékkal. A kormány a hetvenes években nem engedélyezte, hogy a munkáspártnak választott vezetősége legyen, pártlappal és anyagi eszközökkel rendelkezzen. Ezért volt előnyösebb az egyletalakítás; az alapszabályok — hatósági jóváhagyás esetén — a jogokat az egyleti vezetőségnek biztosították.

az alapszabályok betérjesztése, az alapszabályoknak két ízben történt visszautasítása, a képviselőházban megteendő interpellálások rendezése, az interpelláló képviselők előtt munkástömegek köszönetét kifejezésre hozó demonstrációs manifestáció — oly akció, amelynek minden egyes részlete a legszélesebb nyilvánosság előtt folyt le, amely a népgyűlések egész sorozatát tette szükségessé és amely a munkásokat állandóan lélekzetben tartotta. Ha botrány kínálkozott — pedig ezekben az öreg Tisza-kormány alatt éppen a hetvenes évek második felében nem volt hiány — ezt is derekasan tudta kihasználni, a társadalom csúcsainak és oszloposainak leleplezésére és a munkásagitációra...

Tanúságtevők. 1. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1974. 239—244. old.

5

A Magyarországi Általános Munkáspárt programja¹

I. Határozati-javaslat²

egy Munkás-párt alakítására vonatkozólag:

Tekintve, hogy az uralkodó osztályokból alakult pártoknak egyike sem képviselteti teljesen a munkásosztály érdekeit; tekintettel továbbá arra, hogy nálunk mindinkább bizonyos reakcionárius irány kezd előtérbe lépni, mely a munkásosztálynak

¹ Az egyesítő kongresszus határozatairól az Arbeiter-Wochen-Chronik 1880. május 23-i számában a többi között a következőket írja:

„... A magyar országos munkásgyűlést, amelyet Tisza Kálmán úr oly szívesen meghíúsított volna, az összehívó-bizottság eredeti határozata szerint, pünkösdi két napján a Schuster-féle sörcsarnok nagytermében mégis megtartották. Bár a napirend szó szerinti szövege más volt, mint az eredeti, az értelme ugyanaz maradt és elérte a kitűzött célt: az egységes munkáspárt megalapítását és a program megteremtését. A kormány természetesen még a kongresszus tartama alatt is igyekezett ezt megakadályozni, amennyiben megtiltotta, hogy az újonnan alapított pártot »Magyarországi Szociáldemokrata Párt«-nak nevezzék, sőt még azt is, hogy a meg-

az öt lenyűgöző gazdasági és politikai bilincsekből leendő fel-
szabadulási kísérleteit megghiúsítani igyekszik;

tekintve végül, hogy a munkásosztálynak kiválólag érdeké-
ben fekszik erőit szét nem forgácsolni, hanem épen mint egy-
séges, önálló párt szervezkedni, mely csak azon legfőbb célra
törekszik, hogy a munkás néposztály gazdasági és politikai
egyenjogúsításban részesüljön:

A Budapesten 1880. évi május 16. és 17. napjain megtartott
országos munkásgyűlés elhatározza:

1. A politikailag jognélküli és gazdaságilag kizsákmányolt
munkásosztályt képviselő — különböző árnyalatú fentállott
pártok egy egységes vezetés alatt álló munkás-párttá alakulnak.

2. Az ilyképen létesült párt az uralkodó osztályokból ala-
kult minden egyéb párttól leendő megkülönböztetés tekinteté-
ből „Magyarországi Általános Munkáspárt” címet veszi föl.

II. A magyarországi szociáldemokrata párt³ program-javaslat

Bevezetés

A föld anyja, a munka pedig atyja minden anyagi és szellemi
terménynek; mindkettő ősforrása a gazdagságnak és kultúrának.

állapított napirend legfontosabb és legszélesebb körű pontjait megvitas-
sák. Ezzel a kormány csak önmagát tette neveltségessé, mert az, ami a
pártra vonatkozik, nem annyira az elnevezéstől, mint inkább az elvektől
függ, és ami a programot illeti, a kongresszus befejezésekor a küldöttek
elsőpró többsége írásos nyilatkozatot adott arról, hogy az előterjesztett
program összes pontjait teljes egészükben elfogadja.

Egyébként azt, hogy célunkat teljesen elértük, Tiszáék udvari újságjá-
nak, az »Ellenőr«-nek csaholása is bizonyítja, amely egy éppolyan ostoba,
mint szemtelen cikkben a kongresszust a »németesítők«-tól származó mű-
nek nevezte és arra használta fel, hogy szítsa a magyarok és a németek
közötti faji gyűlölködést. Ez azonban nem tartja vissza a németfalókat
attól, hogy a Bismarck-féle szocialista törvény magyar kiadását köve-
teljék...”

² A határozatokat és a pártprogramot a Népszavában és az Arbeiter-
Wochen-Chronikban egyidejűleg közzétették. Tulajdonképpen nem határo-
zati javaslatról, hanem határozatokról volt szó. Ilyen értelemben ír az
Arbeiter-Wochen-Chronik is.

³ Az Arbeiter-Wochen-Chronik közlése szerint: Magyarországi Általá-
nos Munkáspárt.

Mindaddig azonban, míg a föld és mindennemű munka-eszközök a társadalom egy részének kizárólagos tulajdonait képezik; addig a művelődésnek minden áldása, a gazdagságnak minden gyarapodása csupán azon résznek szolgál javára, mely kiváltságos állása folytán urává lesz a többi résznek, a vagyontalan népnek.

A munkaeszközök birtokosai, a földbirtokosok és tőkepénzesek *gazdászati* hatalmuk által egyszersmind a *politikai* hatalomnak is tulajdonosai, mely a *cenzus szerinti választási rendszerben* tünteti föl monopolisztikus jellegét legkiválóbban, ezen hatalmat arra használják fel, hogy *gazdászati* uralmukat — mely leghűbb kifejezést viszont a *bérrendszerben* talál — fenntarthassák, tovább fejleszszék és egyesítsék.

A társadalom birtokosokra és birtoktalanokra, gazdagokra és szegényekre, uralkodókra és uraltakra való osztályozása nem bír természettörténelmi alappal; csakis társadalmi állapot. A természet nem szül egyrésről munkaeszközökkel felruházott, másrésről csupán munkaerővel képesített osztályokat. Az emberi társadalomban uralkodó egyenlőtlenségek csak az emberek művei, társadalmi produktum; és ami emberi munka, az az emberek által át is alakítható.

Ezen alapelvekből kiindulva, a magyarországi szociáldemokraták pártja minden törvényes eszköznek felhasználásával odatörekszik, hogy meg is valósíttassék az alábbi program, mely bármi részben eszközzésbe venni óhajtandó változtatás esetén minden jövőendőbeli kongresszus (országos-gyűlés) alkalmából szavazat alá bocsájtandó.

Programm

1. A földbirtoknak, valamint mindennemű munkaeszköznek társadalmi-tulajdonná átalakítása, a bér munka-rendszer eltörlése és a társulati-munkarendszernek behozatala által.

2. Általános szavazati és választási-jog minden az államhoz tartozó 20 évet betöltött egyén részére, úgy az állami, megyei és községi választásokat, mint az esküdtszéki bíróságok megválasztását illetőleg.

3. Általános, egyenlő és tudományos alapokon nyugvó népnevelés, különös tekintettel a szak-képzésre. Díjnélküli oktatás

minden tanintézetben. A tananyagoknak az állam által ingyen szolgáltatása.

4. Az állandó hadseregek leszerelése; a fegyveres-védelemnek és a hadúri jognak a népre átruházása.

5. Az egyháznak az államtól legteljesebb mérvű elkülönítése. Eltörlése a szertartásos eskütételnek. A polgári házasság törvényesítése. A vallásnak magánügyggyé nyilvánítása.

6. Eltörlése mindazon törvényeknek és rendeleteknek, melyek a gondolkozási-, szólás- és sajtószabadságot, az egyesületi és gyülekezési jogot korlátozzák. Eltörlése a hírlap-kauczióinak.

7. Ingyenes igazságszolgáltatás. Az általános választási jogból eredő esküdtszéki bíróságok illetékességének az összes jogügyekben állandósítása.

8. Egyetlen fokozatos jövedelmiadó behozása, minden fennálló és a dolgozó néposztályt legsúlyosabban terhelő adók helyébe.

9. A termelési viszonyoknak megfelelőleg törvényesen állandósítandó munkanapok meghatározása; egyelőre a munkanap 10 órai időre terjed. A vasárnapi és éjjeli-munkaidő eltöltése mindazon iparágakban, melyek gyakorlása azt multhatatlanul nem követelik.⁴

10. A 14 éves kor előtti gyermekmunkának betiltása minden iparvállalatnál. Az egészségre vagy erkölcsiségre káros befolyással levő foglalkozási szakokban a női munkának eltöltése. Egyenlő munkaszolgáltatásért egyenlő munkabérek férfiaknak és nőknek.

11. Szigorú törvények, melyek a munkaadókat kötelezik minden egészségügyi és óvintézkedések megtételére és mely felelősekké teszi őket minden a vállalkozók hanyagsága által a munkásoknak okozott szerencsétlenségért. A bányaműhelyekben, gyárakban és minden egyéb ipartelepben a bírságpénzek eltöltése. Munkások által választott tisztviselő útján minden bányában, gyárban és műhelyben egészségügyi felügyelet gyakorlása.

12. Az élelmiszerek hamisítása ellen szigorú törvények. A köz-

⁴ Az Arbeiter-Wochen-Chronik közlése szerint „ilyen esetben 8 órai munka törvényes munkanapnak számít”. A kilencedik ponthoz a német nyelvű pártlap közlése még a következőket tartalmazza: „Hasonlóképpen rovidebb munkanap bevezetése az összes nagy gyárakban és minden olyan üzembn, ahol a munkások mérgező hatású anyagokkal dolgoznak.”

vetlen csalásra mérendő büntetéssel sújtandó az, ki az étel- és ital-értéket minőségük tekintetében hamisítja és a szándékos megtévesztésre háruló büntetésével sújtassék az, ki az emberi szervezetre nézve káros módon hamisít.

13. A börtön-munka szabályozása oly módon, hogy a magánipar annak versenye által sérelmet ne szenvedjen. A magánvállalkozók általi kizsákmányolás eltörlése.

14. A bér-viszályok szabályozására felerészben munkásokból és másik fele részben munkaadókból alakuló választott bíróságok alakítása.

15. Ingyenes állami munkaközvetítő-intézetek felállítása férfi és női munkások részére.

16. A vasutaknak, bányáknak, hajóközlekedésnek, biztosító-intézeteknek az állam által átvétele és kezelése, megszűnése az engedélynek vasútépítések stb. magántulajdonosokra nézve.

17. Minden a bányákban, vasúttársulatoknál stb. létező munkás-, beteg- és rokkant-pénztárak a munkások kezébe átadandók.

18. Megszüntetése az állami és községi tulajdon elidegenítésének; az állami és községi tulajdon kapitalisztikus magánvállalkozók által haszonbérletének beszüntetése. Átruházása azoknak a földművelő és iparos munkásokból alakítandó termelő-társulatokra állami ellenőrzés mellett.

19. A lottó eltörlése és kivételesen csak jótékony célokra engedhető.

20. Behozatala a fokozatos örökségi adónak és pedig 1000 forinton felüli örökségnél 50%-ig emelkedő adónak, mely kizárólag kulturális célokra, a mezőgazdaság és ipar érdekében létesítendő termelőtársulatok javára fordítandó.⁵

III. Határozati-javaslat

Vétessék fel a program egyik pontjával következő tétel:

Az állam a parlagon heverő talajt, mely még hazánkban nagyobb területekben található, sajátítsa ki s azokon a székelyek

⁵ Az Arbeiter-Wochen-Chronik szerint ez a programpontra az 1000 forintnál kisebb értékű örökség után az örökösödési adó megszüntetését is követeli.

elszegényedett része, miután az a gazdálkodáshoz szükségeltető anyagi segélylyel állami költségen ellátott s termelőtársulattá szerveztetett, letelepítendő s ekként a naponta nagyobb mérvet öltő székely-kivándorlásnak eleje veendő.

IV. Határozati-javaslat

Tekintve, hogy a programmunkba foglalt eszmék mielőbbi érvényesítése csak a párt működésétől függ;

tekintve, hogy a szóbeli és írásbeli agitáció azon leghatalmasabb eszközök, melyekkel eszméinket terjeszthetjük és a programmunkba foglalt célokat és követeléseket elérhetjük:

Az 1880. május 16. és 17-én Budapesten egybegyűlt munkáskongresszus elhatározza:

1. Két, magyar és német nyelven, előlegesen csak 1-szer hetenként megjelenő központi lap kiadását.
2. Füzetek és röpiratok kiadását a hazában beszélt nyelveken.
3. Időnkinti nyilvános gyűlések tartását eszméink terjesztése céljából.
4. Egy agitációkra fordítandó pénzalap teremtését.
5. Megbízza a kongresszus az elnökséget egy manifesztum szerkesztésével és közzétételével, melyben pártműködésünk célját hazánk munkás polgárai elé terjesszék és végre
6. Megbízza egy pártszervezet kidolgozásával.

Népszava, 1880. május 23.

Arbeiter-Wochen-Chronik, 1880. május 23.

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 1. köt. Szikra 1951. 392—395. old.

Krejsi Rezső Frankel Leó elítéltetéséről s újabb emigrációjáról¹

Az 1881-iki június 8-án beidézték Frankel Leót a törvényszékhez a semmitőszék határozatának elolvasása végett. A semmitőszék elvetette a semmisségi panaszt, és jogerőre emelte a sajtóbírósnak korábbi ítéletét. Frankel Leó a sajtótörvényszékhez kérelmet terjesztett a büntetés megkezdésének egy hónapra leendő kitolásának engedélyezése végett; hivatkozott egészségi okokra, és bemutatott egy orvosi bizonyítványt, amely tanúsította, hogy Frankel makacs tüdőkatarrus (tüdőhurut) miatt orvosilag kezeltek. Az államügyésznek tagadó állásfoglalása után a törvényszék a büntetés megkezdésének kitolását nem engedélyezi, mert ilyen kitolás csupán egy éven aluli büntetés esetére engedélyezhető, kivéve az életveszélyes betegség esetén, amely azonban nincsen igazolva. Frankel Leót ezek után nyomban tartóztatták, és másnap büntetésének megkezdése végett Vácra az állami fogházba szállíttatott.

Ezen magas és az akkori közfelfogás szerint túl szigorú ítélet alapján Frankel Leó 20 hónapot töltött a váci államfogházban; a fogház akkori igazgatója Varga, kezdetben a saját hatáskörében ismételten súlyosbította a büntetést különböző fegyelmi intézkedésekkel, így pl. eltiltotta őt a látogatók fogadásától, eltiltotta őt a levélírástól, majd elszedte tőle könyveit, huzamosabb hetekre visszatartotta a Frankel részére érkezett leveleket stb. Ezen indokolatlan rossz bánásmód miatt barátai kénytelenek voltak egy népgyűlésből kifolyólag Pauler Tivadar akkori igazságügyi miniszternél orvoslást keresni. A miniszter utasítására azután a fogház igazgatója a fegyelmi büntetéseket beszüntette, minélfogva a fogság reá nézve tűrhetővé vált. Amikor a fogház kapui előtte 1883. február 11-én megnyíltak, a fővárosból Vácra rándult és barátai sorából összeverődött nagyobb küldöttség üdvözölte őt a szabadságban és hozta vissza Budapestre.

¹ Frankel az Arbeiter-Wochen-Chronik 1880. szeptember 19-i számában közölte a németországi forradalmi szocialisták antimilitarista röpiratát. Ezért perbe fogták, majd 1881 tavaszán elítélték.

Amikor a váci állami fogházat a reá rótt 18 havi, illetve a kiszabott pénzbüntetés átszámításával 20 havi szabadságvesztés kitöltése után ismét a harcos elvtársak soraiba visszatérni kívánt, züllött viszonyokat talált a pártban. Úgy találta, hogy a jövőben nem csupán az uralkodó hatalom ellen kell harcolni, de egyúttal megküzdeni a maradi elvtársakkal is, akik túlnyomó részben nem annyira szocialista, hanem inkább humanistikus, philanthropikus törekvésűek voltak, és kedvenc alkotásukat, az „Általános Munkásbetegsegélyző Pénztár” létezését és ezzel ebben elfoglalt állásukat, a jövedelmüket féltették az erélyesen meginduló és céltudatos szocialista munkásmozgalomtól; a különböző munkásegyesületek legtöbbje távollétének ideje alatt taglétszámban és pénzügyileg meggyöngyülve vagy megszüntették munkájukat, vagy amennyiben még léteztek, nem voltak agitatorikus és organizatorikus gyupontok; az egyesületi funkcionáriusok inkább a „pártvezérek” korhelykedéseinek komponistái voltak. Emellett voltak állandóan elégedetlen munkáscsoportok, amelyek a párton belül folytatott munkával az átreformálást és a viszonyok megjavítását nem tudták vagy nem akarták elérni, és ez okból ellenzéket alkottak; a pártpletyka kötötte le az egész érdeklődést. Ilyen hármass front ellen való küzdelem kényszere olyan perspektívát nyitott, hogy Frankel eredményes és sikeres pártmunkára lehetőséget nem látott.

Ehhez hozzájárul, hogy Frankel az akkori magyar pártvezető emberek körében sohasem érezte magát otthonosnak; az utóbbiak sem viselkedtek vele szemben túlságosan barátsággal. Érezték, hogy ez az idegen jövevény, akinek kimagasló jellemvonásai, a legnagyobb fokú áldozatkészség és rendkívüli szerezénység, óriási erkölcsi és eszmei magaslaton áll fölöttük; ők nem voltak képesek hozzá felemelkedni, Frankel nem volt képes hozzájuk leszállani.

Igy történt, hogy Frankel, aki a legjobb életerőt és képességeinek javát a magyarországi munkások érdekében használta fel — újra és most már véglegesen távozott szülőföldjéről. Jellemző, hogy elhagyta az országot közvetlenül két-három nappal az 1883. év pünkösdjére összehívott pártkongresszus megtartása előtt. Annyira megelégedte a magyar viszonyokat, hogy még a

pártmozgalom legmagasabb és legteljesebb megnyilvánulásában sem kívánt részt venni.

Tanúságtevők. 2. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1976. 242—244. old.

7

1890. május 1.

(Részlet a Népszava 1890. május 4-i tudósításából)

Tehát megtörtént!

A május elsejére előkészített munkás-ünnep méltóságteljesen megtartatott; a munkás-gyűlés nagyszerűen végbement és most a meglepetés és bámulás benyomása alatt áll mindenki, ki a megtörtént dolgoknak tanúja volt. Nagyszerű volt a részvétel, nagyszerű a munkások higgadt, komoly és önérzetes magatartása, és minden, még a legmerészebb várakozást is felülmúlta. Örömmel konstatáljuk, hogy a munkásosztály érettségének oly bizonyítékát szolgáltatta, hogy ellenfelei tájékozatlanul és bámulva állnak a végbement tények előtt.

Mi történt?

Daczára a gyanúsításoknak; daczára a tények rosszhiszemű elferdítésének; daczára a polgári sajtó legnagyobb részében már hetek óta megjelent hazug jelentéseknek; daczára a legnyugtalanítóbb hírek terjesztésének és daczára az egyes csoportvezetők rendőri közegek által történt megfélemlítésének, szóval: az egész tervnek megghiúsítására alkalmazott tisztességtelen eszközök daczára; a munkászászlóaljak nyugodtan, komolyan, önérzetesen és igazságos ügyük győzelmébe vetett reménytől áthatva, vonultak fel és legnagyobb ellenségüket is maguk iránti tiszteletre kényszerítették. E tömegek megjelenésük által azon meggyőződésüknek adtak kifejezést, hogy a létező viszonyok nem maradhatnak mai alakjukban, hogy jussuk van a szorgalmuk által előállított földi javakhoz.

A köd szétoszlik és a munkások tisztán kezdik felismerni, hogy mint állampolgároknak joguk van az államtól követelni, hogy a kapitalizmus romboló hatásaival szemben, a tőke kizsákmányolása ellenében, hathatós és mélyreható *munkás-védőtörvényhozás* útján megvédje őket.

A végbement imponáló tüntetés még arról is tesz örvendetes tanulságot, hogy a munkásosztály a munkaidő megrövidítésének szükséges voltát felismerte és a *nyolcz órai normális munkanapnak* behozatalát elődázhatatlannak találja.

De ez még nem minden. A szükség gondolkodni tanít. A munkás-osztály csakis gondolkodása által jutott azon meggyőződésre, hogy a hatalmas tőkével szemben folytatandó óriási harcra szervezkedni kell. És erre vezethető vissza a számos szakmában megindult szakegyesületi szervezkedés, a szakegyetek alapítása és ez vigaszt nyújt az iránt, hogy haladunk.

Az általunk régen várt és az uralkodó- s polgári-osztálytól rettegett tüntetés lefolyt és a munkás-osztály mint győztes fél emelkedik ki a hétköznapi élet zajából.

De mi történjék most?

Ezen első, de felejthetetlen munkás-ünnepnek minden egyes résztvevője tudja, hogy magával az ünneppel még nem javítjuk helyzetünket, hanem ellenkezőleg a tulajdonképeni munka még csak most veszi kezdetét, hogy kedvezőbb munkafeltételeket vívhassunk ki. Ennek első feltétele az, hogy az *egyes szakmák munkásai szakegyesületté* tömörüljenek. A szakegyesületek ezután összességükben kötelesek működésük fősúlyát oda-irányítani, hogy az elért eredményeket elérendő munkásvédőtörvényekkel biztosíttassák.

Egyelőre ez a kitűzött célunk, melynek megvalósítására a felfelé törekvő egész munkás-osztálynak hévvel és buzgalommal síkra kell szállnia.

Tehát előre minden irányban!

A nagygyűlés lefolyásáról

a következőkben számolunk be:

Az egyesületek és testületek felvonulása bámulatos rendben és csendben foly le. Délután 3 órakor az arena előtti nagy rét

teljesen el volt foglalva, de egyes testületek még folyton vonultak be és még akkor is jöttek, mikor a szónokok már megkezdték referátumaikat. Ünnepestes, elragadó látvány volt. A felvonuló testületek zászlókkal és felírtos táblákkal foglalták el helyeiket s részben zeneszóval sorakoztak a helyen. Nemsokára együtt volt a munkások nagy tüntető sokasága. Mintegy 60 000-re tehető a résztvett munkások és munkásnők száma és minden túlzás nélkül mondhatjuk, hogy e napon alig volt Európa bármely más városában annyi ember egy helyen, egy pontban együtt, mint a mennyi itt volt.

A gyűlés által egyhangúlag elfogadott határozati javaslatok

Az 1890 május 1-én Budapesten a városligetben tartott általános munkásgyűlés egyetértve a párisi munkáskongresszus határozataival, kimondja, miszerint a normális munkanap — az ipar jogos érdekeinek megóvása mellett is — törvényesen 8 órára állapítható meg; kimondja a munkásgyűlés továbbá azt is, hogy a nemzeti és nemzetközi munkásvédelemnek a párisi kongresszuson kifejezett követelése a munkálkodó népre nézve életkérdést képeznek, miért is a törvényhozáshoz fordul, hogy ezen követelések érvényesíttessenek.

A gyűlés elnöksége megbíztatik, hogy a most hozott határozati javaslatot, a párisi munkáskongresszus megfelelő határozatainak melléklésével a magyar országgyűlés képviselőházának benyújtsa.

A határozatok ezek:

„Tekintve, hogy a kapitalista produktio gyors fejlődésében mindjobban uralja a világot minden államát;

tekintve, hogy a kapitalista termelési mód a munkásosztály fokozottabb kizsákmányolását jelenti az uralkodó osztály által és hogy a mindinkább intenzívebb kizsákmányolás a munkásosztály társadalmi és politikai elnyomatását vonja maga után és fizikai és erkölcsi elsatnyuláshoz vezet:

Ennélfogva kötelessége és feladata minden ország munkásosztályának, hogy ezen őt megrontó és az emberiség szabad

fejlődését fenyegető társadalmi szervezet ellen minden rendelkezésére álló eszközzel küzdjön;

Minthogy azonban elsősorban az uralkodó gazdasági rendszer további káros hatását kell ellensúlyozni:

a kongresszus kimondja, hogy:

I. Hatályos munkás-védttörvényhozás alkotása minden modern termelésű állam számára elodázhatatlanul szükséges.

Ennek alapelveül tekinti a kongresszus:

a) A napi nyolcz órai leghosszabb munkaidőt minden állam munkásai részére.

b) Tizennégy éven aluli gyermekek eltiltandók a munkától; 14—18 éves munkásoknál a munkaidő maximuma csak napi 6 óra lehet.

c) Az éjjeli munka eltiltása. Kivételt csak azok az iparágak képezhetnek, melyek természetüknél fogva a megszakítást nem tűrhetik.

d) A női munka eltiltása olyan iparágaknál, melyek a nők testi szervezetére rossz befolyással bírnak.

e) Az éjjeli munka eltiltása 18 éven aluli férfi és női munkásoknál.

f) Hetenként egyszer megszakítás nélkül 36 órai munkaszünet engedélyeztessék.

g) Eltiltása azoknak az iparágaknak és termelési módoknak, melyek a munkások egészségre károsak.

h) A truck rendszer mellőzése.

i) Az állami gyárfelügyelet kiterjesztését az összes ipari üzemekre nemkülönben a háziiparra is; a gyárfelügyelők az állam által díjaztatnak és felerészben munkásokból választandók.

II. A kongresszus szükségesnek találja, hogy mindezen rendszabályok, törvények illetve nemzetközi szerződések által biztosíttassanak s felhívja minden ország munkásosztályát, hogy a nekik legalkalmasabbnak tetsző módon ezen követelések megvalósításáért sikra szálljanak és örködjenek ezek létesítése fölé.

III. Azonkívül a munkások kötelességének tartja a kongresszus, hogy a munkásnőket, mint egyenjogositott bajtársnőket tekintsék és ez alapelve: egyenlő munkáért, egyenlő bér, a munkásnőkre vonatkozólag is érvényre emeljék. E célhoz vezető lényeges eszköznek, de egyáltalán a felszabadítási törekvé-

sek megvalósításának is hatályos eszközéül tekinti a kongresszus a munkásosztály minden lehető módon való szervezkedését és e célból követeli: a teljes egyesülési és gyülekezési szabadságot.

E határozat 30 000 példányban osztatott szét a gyűlésen és az elfogadását kalapemeléssel, a zászlók és a feliratos táblák megajátásával jelezték a résztvevők.

A jelenvolt zenekarok indulókra zendítettek és az alig átlátható sokaság a legpéldásabb rendben vonult el a gyűlés helyszínéről.

Különösen rokonszenvet keltett az *újpesti munkások* menete, melyben mintegy 800 nő és leány vett részt. A *nyomdabeli munkásnők* is tekintélyes számban vettek részt, ami nagyban emelte a lelkesedést. Mintegy 50 zászló volt látható; leginkább fehér színűek, vörös szegélylyel és az ismert jelmondatokkal voltak ellátva. (Éljen a 8 órás munkaidő, 8 óra munka, 8 óra szórakozás, 8 óra alvás.)

A gyűlés folyama alatt a *temesvári, újvidéki, aradi és nagybecskereki* elvtársak üdvözlőtáviratokat küldtek. *Szt.-Pétervárról* egy munkáscsoport üdvözlő levelet küldött az ünnepre. Delegáltak voltak jelen: Német-Bogsánból, Budafokról, Temesvárról, Szegedről és Orosházáról.

A vidéken következő helyeken ünnepeltek és tartottak gyűléseket május 1-én: Pozsonyban, Temesvárott, Aradon, Kolozsvárott, Újvidéken, N. Becskerekén, Szegeden, Szombathelyen, Zágrábban, Egerben, S. A.-Újhelyen, Kassán, Sopronban, Pécsen és Győrött. (Ez utóbbi helyen a hatóság jogot formált magának a gyűlés betiltására, de a munkások más úton találkoztak és mégis ünnepeltek.)

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 1. köt. Szikra 1951. 591—592., 596—598. old.

Az MSZDP alakuló kongresszusa

(1890. december 7—8.)

(Részletek a jegyzőkönyvből)

I. ülés

Dr. Csillag (elfoglalja az elnöki széket): Tisztelt elvtársak!

Midőn önöket üdvözlöm tisztársaim nevében, egyúttal köszönetet mondok megtisztelő bizalmukért s örömet fejezem ki, hogy hazánk minden vidékéről a legalkalmasabb, legbuzgóbb és legcéltudatosabb elvtársak küldettek a pártgyűlésre, hogy helyzetüket megbeszéljék s tanácskozzanak azon utakról és módokról, melyeket következetesen követni kell, hogy céljainkat elérhessük s megvalósíthassuk. (Élénk helyeslés.)

Mielőtt a napirend 1. pontjához a szót átengedném az előadónak, engedjék meg, hogy a beérkezett üdvözlő leveleket *Engels* Frigyesről (London), *Liebknecht* Vilmostól (Berlin) és a *szentpétervári* elvtársaktól felolvastassam, még pedig a történelmi igazság kedvéért először német nyelven. (Halljuk!)

Engelmann (németül) és *Kiss* (magyarul) felolvassák a következő üdvözlő leveleket, melyek zajos lelkesedéssel fogadtattak:

London, 1890. deczember hó 3-án

A „Népszava” t. szerkesztőségének Budapesten.

Engedjék meg, hogy őszinte köszönetemet fejezhessem ki a 70-dik születésnapom alkalmával hozzám küldött szerencsekíváratukért.

Nagyon jól tudom, hogy ama tiszteletnek legnagyobb része, melyet önök és sok mások ezen nap alkalmából nekem fejeztek ki, csak annyiban illetnek engem, amennyiben *Marx* Károlynak élő képviselője vagyok, s kérem önöket, engedjék meg, hogy azt mint a tisztelet koszorúját tehessem le *Marx* sírjára. Amit azonban tehetek, hogy hozzá utólag méltó lehessenek, azt a magam részéről tenni fogom, arra számíthatnak önök.

Fogadják egyszersmind őszinte köszönetemet szíves meghívá-

sukért a magyarországi pártgyűlésre. Nem jelenhetek meg személyesen, de szellemileg e hó 7. és 8-án önök közt leszek.

A magyarországi szociáldemokrata munkáspárt létezése újabb bizonyossága annak, hogy a modern nagyipar nem fészkelheti be magát egy országban sem anélkül, hogy a régi, a tőkeuralom előtti társadalmat ne revoltálná, s hogy ne csak egy kapitalista-osztályt, hanem proletárságot is ne teremtsen és ezzel mindketőnek osztályharczát, valamint a polgári kapitalista világrend megváltoztatására működő munkáspártot. Ezen pártnak, mely immár — mint a pártlapjaikból észrevehető — Magyarországon is mindjobban fejlődik s melynek az az előnye van, hogy már eleve is nemzetközi, mert magyarokat, németeket, románokat, szerbeket és tótokat foglal magában — ezen ifjú pártnak szíveskedjenek pártgyűléséhez a legjobb kíváncsiságaimat tolmácsolni.

Éljen a nemzetközi szociáldemokrácia!

Éljen a magyarországi pártgyűlés!

Engels Frigyes

Berlin, 1890. deczember 5-én.

Tisztelt elvtársaim!

Bármily megtisztelő is meghívásuk az önök pártgyűlésére, sajnálom, hogy annak eleget nem tehetek.

Mindazonáltal e hó 7. és 8-án gondolni fogok önökre, és igyekezni fogok szellemileg önöknél lenni.

A mit önöknek mondanék, azt így is elmondhatom:

Mi német szociáldemokraták együtt érzünk magyar testvéreinkkel, mindnyájan csak egy hadsereg részei vagyunk. Folytassák a mit eddig is megtettek, hogy kötelességszerűleg harczoltak a közös ügyért — a munkásságnak a tőke lánczai alóli felszabadításáért.

Éljen a nemzetközi szociáldemokrácia!

Szociáldemokrata üdvözlettel vagyok

Liebkecht Vilmos

A szent-pétervári munkások szocialisztikus agitáció-egylete a magyarországi szociáldemokrata-párt kongresszusához.

Mi szegény rabszolgák, kik kényszerítve vagyunk titokban azon föladatok és célokért munkálkodni, melyek az egész vi-

lág szociáldemokráciáját a tőke igazságtalansága elleni küzdelemben egyesítik.

Mi ismeretlen, de céltudatos munkások, kik „közveszélyeseknek” neveztetünk, mert kenyeret és tudományt követelünk mindenki számára, kik mint vadállatok üldöztetnek, mint a gonosztevők bújdosására vagyunk kárhoztatva, amidőn mi a legmagasztosabb eszméket terjesztjük, melyeket valaha az emberiség a közös jólétért kigondolt.

Mi a magyarországi szociáldemokrácia kongresszusát legbensőbbben üdvözljük; kívánjuk, hogy a párt gyarapodjék és viruljon, nekünk, legifjabb testvéreinek az egység és a tetterő példája gyanánt szolgálva!

Ti, kik szerencsésebbek vagytok, mint mi, kik még a szabadság azon fokát sem bírjuk, a mely nektek megengedi, hogy nyíltan gyülekezve a munkásosztály életkérdéseit megbeszélhessétek, legyetek a mi világító tornyunk, a mely göröngyös útunkat bevilágítsa közös célunk: a munkásosztály politikai és gazdasági felszabadítása felé.

Éljen a magyarországi munkáspárt kongresszusa, melynek munkálkodására a legjobb sikert kívánjuk!

Éljen a nemzetközi szociáldemokrácia!

Az orosz elvtársak

... *Elnök:* Következik most a napirend 2. pontja, a párt elvi nyilatkozata.

Kürschner (magyarul) és *Engelmann* (németül):

Tisztelt elvtársak! A szociáldemokrácia kongresszusain és pártgyűlésein szűkre mért pontokba szorított programokat szoktak megállapítani. A merev ragaszkodás azokhoz igen gyakran megnehezítette az elvtársak elvi magatartását és összeütözközést idézett elő a legkülönbözőbb, néha súlyos viszonyokkal, kiválóképpen a politikai természetűekkel.

Ugy ezen ok, valamint azon körülmény, hogy a gazdasági viszonyok gyors fejlődése több rendbeli kérdésben álláspontunknak — néha lényeges — változását vonja maga után, — arra bírjon bennünket, hogy követeléseinket kevésbé szűk keretbe szorítsuk, hanem inkább határozati javaslatok alakjában adjunk azoknak kifejezést.

Tekintettel azonban változhatatlan célunkra és elveinkre, a

pártgyűlés van hivatalba szilárd alapot teremteni, mely a következő elvi kinyilatkoztatásban találjon kifejezést és melyet ezáltal, tisztelt elvtársak, önök elé terjesztünk:

A magyarországi szociáldemokrata párt elvi nyilatkozata

A magyarországi szociáldemokrata párt arra törekszik, hogy az összes népet nemzetiségi, faji és nemi különbség nélkül a gazdasági függés bilincseiből kiszabadítsa, annak politikai jognélküliségét megszüntesse, valamint hogy a munkásnépet a szellemi satnyulásból kiemelje. Oka a jelen állapotoknak, a melyeknek súlya alatt a munkásosztály csaknem összeroskad, nem keresendő egyes állami intézményekben, hanem az egész társadalmi szervezet lényegében, s illetve azon a tényben, hogy a munkaeszközök egyes birtokosok kezében vannak összpontosítva. Ezen tény állapítja meg egyrészt a munkásosztályra nézve — a mely csupán munkaereje fölött rendelkezik — a munkaeszközök birtokosaitól való gazdasági függést, másrészt pedig politikai és gazdasági hatalmát a tőkésosztálynak, a mint az a mai államban kifejezést nyer. A munkaeszközökben való magántulajdon elkerülhetetlenül maga után vonja a néptömeg nyomorát s mind nagyobb néprétegeknek folyton növekvő elsatnyulását.

Ezen okokból a magyarországi szociáldemokrata párt a bérrendszerrel kapcsolatos mai termelési módnak, a társas munkával leendő helyettesítésére törekszik, a mely a munkás részére a munka teljes díját biztosítja.

A technikai fejlődés, a termelési erők óriási növekedése nemcsak hogy fölöslegessé teszik a tulajdon mai alakját, hanem megteremtik egyúttal a közös tulajdonhoz szükséges szellemi és anyagi előfeltételeket.

A munkáspártnak ama törekvése, hogy a munkaeszközöket az összesség közös tulajdonába átvezesse, tehát nemcsak egyértelmű a munkásosztály gazdasági felszabadításával, hanem egyzersmind oly fejlődési mozzanat, a mely történelmileg elkerülhetetlen szükségesén alapszik.

Ezen fejlődés képviselője nem lehet más, mint a munkásosztály, az osztálytudatos és pártként szervezett proletárság. A

magyarországi szociáldemokrata párt tulajdonképpeni programja tehát a proletárságot szervezni, azt helyzetének és feladatának tudatára ébresztetni, s azt szellemileg és testileg harczképessé tenni, hogy világtörténelmi hivatásának teljesen megfelelhessen.

Ezen program megvalósítására minden célhoz vezető és a nép természetes jogérzetének megfelelő eszköz használtatik fel.

Általánosságban a következő alapelvek irányadók:

1. Magyarország szociáldemokrata munkáspártja nemzetközi párt, mely nem ismeri el a nemzetek, a születés és a birtok előjogait s kinyilatkoztatja, hogy a kizsákmányolás elleni harcznak nemzetközinek kell lennie, mint a milyen maga a kizsákmányolás.

2. A szocialista eszmék terjesztésére fel fogja használni a nyilvánosság minden eszközét, a sajtót, a gyűléseket stb. és a vélemény szabad nyilvánítása elé gördített akadályok, a sajtótörvény, az egyesülési és gyülekezési jogot korlátozó rendeletek megszüntetésére törekedni fog.

3. Követelni fogja az általános, közvetlen és titkos választási jogot minden képviseleti testületben, mint az agitáció és szervezkedés egyik fontosabb eszközét, anélkül azonban, hogy a parlamentarizmus értéke felett csalódásba ejtené magát.

4. Hogy a mai gazdasági rendszer keretében a munkásosztály élettartásának hanyatlása és annak fokozódó elsatnyulása némileg megakadályozható lehessen, követelünk mélyreható és becsületes munkás-védttörvényhozást (a munkaidő korlátozását, a gyermekmunka eltiltását stb.), melynek végrehajtását a munkásság is ellenőrizhesse; törekedni fogunk továbbá a szakegyesületek akadálytalan alapítására, azaz: a teljes gyűlési szabadságra.

5. A munkásosztály jövője érdekében okvetlenül szükséges a kötelező, díjtalan és vallásfelekezet nélküli oktatás a nép- és továbbképző iskolákban, úgymint díjtalan hozzáférhetés minden magasabb tanintézethez.

6. Az állandó hadsereg helyébe, minthogy a folyton emelkedő terhéje által a népet kulturális feladataitól elidegeníti, az általános népfelfegyverkezés behozatalára kell törekednünk.

7. A szociáldemokrata munkáspárt minden fontosabb kérdés-sel szemben állást fog foglalni; a proletárság osztályérdekét

mindenkor képviselni és a fennálló osztályellentétek tagadásának vagy azok leplezgetésének, valamint a munkásoknak az uralkodó sovíniszta-pártok általi kizsákmányolásának erőlyesen fogja útját állani.

Elvtársak! Szükséges, céljainkat és törekvéseinket a barát és ellenség előtt tisztán és világosan kifejezni. Magyarország munkássága meg fogja vizsgálni, hogy mi válik az ő javára; agitacionális tevékenységünk mellett, a társadalom belsejében végbemenő felbontási folyamat fogja lehetővé tenni, hogy elveinket mindenütt megértsek és terjesszék.

Elveink ezen kifejtése azt is bizonyítja, hogy a szociáldemokrácia nem képezi a politikai gyermekvilág forradalmi mumusát, hogy mi, — s ezt különösen is hangsúlyozzuk, — nem üzünk forradalom-csinálást. Kellő közepén állunk a gazdasági átalakulásnak, és az ökonómiai forradalomnak és ezt nem az emberek *csinálják*, hanem előidézi maga a termelési mód haladása.

A társadalmi fejlődés útjait ismerve, látjuk, hogy a kapitalista rendszer a saját hibái folytán siet a vége felé s tudjuk, hogy ezzel szemben a munkáosztály van hivatva az egész emberi kultúrát tönkremenésétől megmenteni. És midőn a proletárságot erre testileg és szellemileg képessé akarjuk tartani, magasabb kultúrai feladatot teljesítünk.

Működésünk azonban nemcsak a jövőnek van szánva, hanem — végcélunkat sohasem tévesztve szem előtt, minden megfelelő eszközzel törekszünk, hogy most már javuljon a munkáosztály helyzete és hogy már most váljon egyenjogúvá.

Az egész munkáosztálynak tisztába kell jutnia azzal, hogy az uralkodó osztálytól mit sem várhat és ennek tudata képezheti a leghatásosabb ösztönzést a külön osztállyá való szervezésre. Elvi nyilatkozatunk legyen azon zászló, mely alá Magyarország osztálytudatára ébredt proletársága sorakozzék.

(Hosszantartó zajos éljenzés.)

A magyarországi szocialista párt alakulása.

Régi szocialista iratok. I. köt.

Budapest 1916. 23—25, 30—32. old.

Dr. Ormos Ede a hódmezővásárhelyi zendülésről

(1894. április 22.)

Szántó Kovács János megidézett társaival együtt bement a rendőrkapitány hivatalába, ahol a lefoglalt nyomtatványok visszaadását követelte. A tömegből többen utána nyomultak, és a kapitány hivatalos szobája előtt várták, hogy mire mennek oda-benn a vezérek. Hogy itt milyen jelenetek játszódtak le, arról az egykorú laptudósítások, valamint a törvényszéki tárgyalás el-
lentmondó részleteket tárnak fel. Póka László rendőrkapitány azt vallotta, hogy Szántó Kovács János az „elrabolt könyvek kiadását követelte”, mire a kapitány őt gorombasága miatt letartóztatással fenyegette. Erre ugyancsak a kapitány vallomása szerint Szántó Kovács János a tömeghez, amelyet a rendőrök már akkor kifelé szorítottak a városháza kapuján, kikiáltott:

— Elvtársak, ne hagyjatok, hívjátok a többieket, támadjátok meg a városházát!

Maga Szántó Kovács János, akinek előadását mindenesetre a leghitelesebbnek tarthatjuk, a tárgyaláson így adta elő a dolgot:

— Április 15-én, mikor Vincéné be volt idézve, megmutatta a tagsági kártyát, hogy tag. Én is meg Kovács Bálint is bejöttünk, mert azt mondták, hogy szükség lehet ránk. A rendőrkapitány ez alkalommal kérdezte, hogy az utolsó gyűlés óta jöttek-e új könyvek? Az igazságot mondtam, hogy jöttek. Erre fölkért, hogy küldjek be neki belőlük. Kovács Bálintnak azt mondtam, hogy vigyünk be valamennyi könyvből, azokból is, amelyek nála vannak. Még aznap magam vittem be. 18-án be voltam idézve, és akkor jegyzőkönyvet vettek föl velem. Ez nyugtalanított, mert ezt azelőtt még nem tették, 19-én bementem a könyvekért, amelyeket egy hiányával visszakaptam; a kommunista pör ott maradt, a kapitány úr azt mondta, ezt még nem olvasta át. Kérdeztem a rendőrkapitánytól, hogy törvénytelenek-e ezek? Ő azt mondta: nem, hanem évtizedek kellenek, míg az elérhető, ami benne követeltetik. 21-én ismét behívtak, és megint vettek föl jegyzőkönyvet velem. Kérdeztem, hogy miért

vesznek föl jegyzőkönyvet velem, hiszen azelőtt ezt nem tették, pedig a nép ezelőtt még kevésbé volt értelmes, mint most. Mikor ezután hazamentem, két ember jött Újvárosból, akik azt mondták, hogy a hadnagy úr tőlük elvitte a májusi jelvényeket és könyveket és azt mondta nekik, hogy én utasítottam volna őt oda. Mindjárt a két emberrel fölmentem a kapitány úrhoz, és visszakértem tőle a jelvényeket és füzeteket, erre azt mondta: majd átvizsgálom, jöjjön értük holnap. Egy rendőrnek pedig azt parancsolta, menjen velem a hadnagy úrhoz, hogy adja ki a jelvényeket, aki azokat vissza is adta. Másnap fél nyolc órakor fölöttem a piacra az idézésre, s találkoztam Szathmáry Péterrel és Nagy Jánossal, akik szintén idézve voltak. Mikor a nyolc órát elütötte, harmadmagammal bementem a városházába. Nagy Sándor főkapitány úr a folyóson sétált, s mikor meglátott, ránk kiáltott: „Mit akarnak?” Bevallom, erre azt mondtam: „Az elrabolt nyomtatványokért jöttünk”, mire a főkapitány azt mondta: „Menjen vissza!” Én megfordultam, de visszanézve láttam, hogy öt-hat ember bejön a kapun, s hallottam, hogy Nagy Sándor főkapitány elkiáltotta magát: „Takarodjanak! Fegyverbe, rendőrök!” Ekkor találkoztam Pókával, aki velem szemben szaladt. A rendőrhadnagy elrendelte a rendőrség készenlétét, én kértem, hogy ezt ne tegye. Ugyanerre kértem a főkapitányt is, amikor a csendőrmestert elküldte a csendőreiért. Szavaimra azonban nem hallgattak, hanem letartóztattak. Mikor engem elfogtak, én csak azt mondtam, hogy erre nincs joguk. A tűzoltóparancsnok rögtön rámrohant többekkel, és igyekeztek a kapun becsődülő tömegtől elválasztani. A zajongó tömegnek egyszerre azt kiáltottam, hogy „Segítsetek”, mert Tóth Pál tisztviselő a torkomat szorította, hogy elszédültem. Ekkor azt mondtam: „Ne bántsanak, megadom magam!” Erre eleresztettek, a kapitány lement velem a börtönig és lecsukott. A börtönben később hallottam a vészsípot. Gondoltam, hogy ha most idecsődítik a népet, baj lesz. Hallottam egy pár dördülést, és az ablakverést. Ennyit tudok, többet nem.

Elnök: Maga a börtönajtót is döngette?

— Mikor a folyóson hozták be a népet, hallottam a tizenöt éves fiam sivalkodását, akkor megvertem a börtönajtót, oszt' beeresztették. Odajött a fiam sírva, mondtam neki, hogy ne sírjon, majd kiszabadulok. Erre odajött Szász őrmester, megfogta

a gyerek nyakát, s el akarta lökni. (Itt elérzékenyül, könnyek hullanak a szeméből.) Bevallom, csúnyán káromkodtam, mert azt mondtam neki: „Ne bántsд azt a gyereket, az anyád istenit!” ...

Az bizonyos, de érthető és természetes, hogy Szántó Kovács János letartóztatása óriási felháborodást keltett a tömegben. A kiszorítottak lármájára a nagy térről odarohantak a többiek is, és elkeseredett ostromot indítottak a városháza ellen.

Az újonnan épült városi székház előtt elterülő parkból kirángatták a karókat, nekiestek a kapunak, dőngették és közáport zúdítottak az ablakokra. A rendőrtisztviselőket, akik el akarták őket terelni a városháza elől, elverték és követelték Szántó Kovács János kibocsátását. Egy csendőrőrmester két csendőrrel odalovagolt a tömeg elé, és oszlásra szólította fel. A tömeg közáporral felelt, amelynek nyomán vér borította el a kakastollasokat. A csendőrök sortűzet adtak. Egy fiatal munkás halva rogyott össze.

Ez a Póka Laci pecsenyéje! — kiáltották a körülötte levők. Többen úgy látták, hogy a halálos lövés az emeleti ablakból jött, ahonnan Póka nézte a zavargást.

Újabb sortűzek dördültek el, sokan súlyosan, még többen könnyen megsebesültek, de a nép nem tágitott. A csendőrök menekültek. Egyikük a huszárlaktanyába rohant, s csakhamar az egész század huszárság odavágtatott, és a tömeget szétoszlatta. Mondanunk sem kell, hogy a huszárok kegyetlen vagdalkozást vittek végbe, az utcai járókelők közül is többeket megsebesítettek, és letapostak, s a menekülő tömegből hatvanhárom embert elfogtak. Az elfogatásokat még a következő napokon is folytatták.¹ ...

Estére három század katonaság érkezett Szegedről és napokon át erős katonai és csendőrtábor tanyázott és cirkált a városban.

A „Népszava” április 27-i számában „A hódmezővásárhelyi vérfürdő” című cikkében azt írja, hogy a vérfürdő előkészített dolog volt. Az elvtársak mindig kitértek a provokáció elől. Most sem tört volna ki a forrongás, ha a nép nem lett volna föliz-

¹ A polgármester, Baksa Lajos — a főispánhoz küldött 1894. április 22-i jelentésében — azt írja, hogy 20 embert tartóztattak le, és a letartóztatások tovább folynak, majd az április 26-i jelentésében azt közli, hogy összesen 63 főt vettek őrizetbe.

gatva. Az izgatókat azonban nem a szocialisták soraiban, hanem az állami és községi hivatalokban kell keresni.

Öt elvtárs fölutazott Hódmezővásárhelyről Budapestre a pártvezetőséghez. A „Népszava” szerkesztőségében ezek a következőképpen mondták el a történeteket:

— Póka László rendőrkapitány a munkásirodalom egyes példányait kérte tőlünk. Mi nagyon szívesen odaadtuk. Három hét múlva a rendőrkapitány hívatta Szántó Kovács Jánost, és három óra hosszat tárgyalt vele. Néhány nappal később Szántó Kovács János állítólagos üzenetére hivatkozva, néhány rendőr elvitte lapjainkat és füzetünket. Szombat este Szántó Kovács elment a könyvekért a rendőrkapitányhoz. A kapitány vasárnapra ígérte a visszaadást. Vasárnap Szántó Kovács újra bement a rendőrségre, ahol szó nélkül elfogták. A nép követelte szabadon bocsátását. Mi igyekeztünk csendesíteni a népet, és ez sikerült is, ha a csendőrök nem lépnek közbe. Nemcsak a csendőrök, a városház ablakaiból is lőttek a népre. A huszárkapitány egy emeletes ház ablakából osztotta ki a parancsot, hogy lőjék, üssék, verjék a népet. A lapok hazudtak, amikor azt írták, hogy a városházát lerombolták. Csak az ablakok, törtek be, egyéb kárt nem csináltak. A földosztás hazugság, nekünk csak tisztességes munkabér kell. Most aratáskor kapunk hét métermázsza búzát, ebből három, sokszor négy métermázsza árát elfizetünk a marokverőnek. Mármost négy métermázsza árából hogy éljen a családunk egész télen át? Ilyen sanyarú bérföltételekbe vagyunk kénytelenek belenyugodni, mert nyolc-tizezren élünk mezei munka után.

Tanúságtevők. 1. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1974. 180—184. old.

10

Weltner Jakab az MSZDP-ről a Bánffy-terror idején

Bánffy szolgabírói rövidlátással azt hitte, hogy Magyarországon még a szociális reformok ígérését sem kell harcba vinni a munkásmozgalom megsemmisítésére. Azt képzelte, hogy a szurony, a fényképezőmasina, a kiutasítás, a toloncház és a börtön olyan társadalomátalakító eszközök, amelyekkel az egész országot a saját képére formálhatja.

Legendás, csodás idők következtek. Amit évtizedek lassú agitációs munkájával a szociáldemokrata párt nem tudott elérni, azt az üldözések egy csapásra kihozták a magyar munkásokból. A toloncházzal és a börtönnel szembeszállt a makacs elszántság és az öntudatos áldozatkészség lelkesültsége.

Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a modern magyar munkásmozgalom az üldözések tüzeiben született meg, hogy a Budapestről kitoloncolt agitátorok vitték szerteszét az egész országba a lelkesítő szociáldemokrata tanításokat.

Érdekes jelensége ennek a csodálatos küzdelemnek, hogy a legjobban kereső, a legképzettebb munkások álltak az első harcokban a Bánffy-kormánnyal szemben. A keresztény apostolok tanításait az üldözések idejében a legjobban elnyomott és a legszegényebb tömegek tették magukévá és a magasabb társadalmi osztályok csak akkor fogadták el az új tant, amikor azt látták, hogy ezt a hatalmas diadalmasan előretörő mozgalmat nem tudják legyűrni. A szociáldemokrata mozgalom teljesen elmentétes tünetek közt fejlődik. A mozgalom legjobb harcosai nem a legjobban elnyomott és kizsákmányolt munkások soraiból kerülnek ki, hanem a legképzettebb, a legjobban kereső munkások közül. Még ma is az a helyzet, hogy a legjobban kvalifikált munkások tömegei vesznek részt a mozgalomban és a kevesebbet kereső, képzetlen munkások nehezen szervezhetők.

Az üldözések megkezdése előtt a párt aránytalanul gyöngye volt. A kimutatások szerint a párt összes jövedelme 9 hónap alatt, beleértve ebbe az összegbe a „Népszava”, a titkárság és a könyvkereskedés minden jövedelmét, 27 000 korona volt. A

szakszervezeti tagok száma nincs pontosan megállapítva. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy még 1901-ben is csak 9900 volt a taglétszám, akkor legfőljebb 5000-re becsülhetjük 1898-ban a szakszervezetekben tömörült munkások számát.

És ez a kicsiny tábor több mint egy esztendeig makacs elszántsággal állt szemben a Bánffy—Perczel-kormány minden üldözésével, és egyre növekvő erővel szorította szűkebb térre az üldözések hatását.

A kiutasítások, az eltoloncolások, valamint az üldözöttek családjainak segélyezése rengeteg pénzbe került. A párt bevételeiből ezeket a kiadásokat nem lehetett födőzni. A különböző üzemek munkásai minden fölszólítás nélkül elhatározták, hogy előteremtik azokat az összegeket, amelyekre a pártnak szüksége van. Százan és százan voltak olyanok, akik aránytalanul magas összegeket adtak, és a heti keresetüknek jelentékeny részét pártcélokra áldozták. Ezekben az időkben született meg a „Csak azért is!” jelszó, és egyre többen voltak azok, akik az üldözések fokozásának arányában dolgoztak és áldoztak a pártért.

A kormány nagyon hamar belátta, hogy a gyűjtések lehetlenné teszik a párt anyagi tönkretételét. Megszületett tehát a Perczel-féle belügyminiszteri rendelet, amely eltiltja a gyűjtést. A felelet erre olyan dal volt, amelyet akkoriban széltében és hosszában énekeltek, de amelyet jelenlegi konszolidált viszonyaink között nem lehet idézni. Elég annyi, hogy a belügyminiszternek ez a nóta nem a legjobbakat kívánta, ellenben határozottan hangsúlyozta, hogy a rendeletet senki se vegye figyelembe, és mindenki gyűjtsön titkon a „Népszava” javára.

Egymással versengve jelentkeztek az öregek és a fiatalok a párt szolgálatára, és senki sem tartotta a kezét — akármilyen fáradságos munkát végzett — fizetésért. Ellenkezően! Akik a legtöbbet dolgozták, azok adták a legtöbbet a párt részére. Voltak olyan munkások, akik rendszeresen 2—3 koronát adtak hetenként a pártlap részére, és minden szabad idejüket pártmunkával töltötték el. Ha arról volt szó, ha plakátot kell ragasztani, tömegesen jelentkeztek ingyenes munkára a napi robotban kifáradt munkások, holott tudták, hogy ezért nem jár fizetés, sőt tudták azt is, hogy a rendőrök lesnek rájuk, és majdnem bizonyos, hogy a plakátragasztást a rendőrőrszobában fejezik be. Ez a legtöbb esetben egyet jelentett azzal, hogy elvesztik az

egynapi munkabérüket, vagy ami még annál is rosszabb, a rendőrségen megverik őket. De azért mindenki hallatlan sértést látott volna abban, ha a pártmunkáért fizetést kínáltak volna.

A viszonyok olyanok voltak, hogy a párt a munkások nagy-szerű áldozatkészsége nélkül nem fejlődhetett volna. A párttitkarságban egymást érték a házkutatások és a „Népszavá”-t minden héten legalább egyszer elkobozták. Ezer fortéllyal és ügyeskedéssel kellett dolgozni, hogy a gyárak munkásai megkapják a lapjaikat, hogy a titokban gyűjtött pénzeket a rendőrség le ne foglalhassa. A gondosan őrködő rendőrséget azonban csak a minden áldozatra kapható bizalmi férfiak tömegével lehetett kijátszani. A lapot már a nyomdából is rejtett utakon, ruháskosarakban, kályhacsövekben és sok más furfang segítségével tudtuk kihozni és a bizalmi férfiak ott álltak lesben, hogy a megfelelő számú lapot rendeltetési helyére juttassák. Az a régi Wertheim-szekrény, amely egyik büszkesége volt az anyagiakban nem bővelkedő mozgalomnak, mindig üresen állt. A házkutatások alkalmával élvezet volt nézni, amikor a hatósági végzés parancsa folytán kinyílt a nagy, rozsdás ajtó és a kaszsa mélyén ott terpeszkedett egy cipőhúzó, néhány rudacska pecsétviasz vagy — egy csomag kötél. Ennél többet sohasem találtak.

Az Erzsébet [Lenin] körút 16. szám alatt két szobában volt a könyvkereskedés, a párttitkarság és a „Népszava” szerkesztősége. A munkásmozgalomnak kipróbált veterán harcosa, Baron Ede elvtársunk volt a könyvkereskedés vezetője, és ő kezelte a befolyó pénzeket. A kisebb szobában az egyik íróasztal volt a „Népszava” szerkesztősége, a másik íróasztal pedig a párttitkarság. Az egyik íróasztalnál Garami dolgozott, a másik íróasztal pedig az én tulajdonom volt. Összesen négyen voltunk alkalmazottak, mert Groszmann Hugó is a gárdához tartozott, hogy a tisztaságra ügyeljen és a szükséges külső munkákat elvégezze. A legtöbb esetben azonban magunknak kellett arról gondoskodni, hogy a szoba ki legyen söpörve, mert Groszmann Hugó mindig más munkát talált magának.

A pártvezetőség az alkalmazottak fizetését heti 18 forintban állapította meg, ami az akkori viszonyok között elég magas összeg volt. Nem is lett volna semmi baj, ha ezt a fizetést az alkalmazottak megkapják. Erre azonban évekig nem került sor.

A szombati esti kifizetések alkalmával Baron barátunk bennünket is olyan hatósági közegeknek tekintett, akik a tiltott pénzeket akarjuk lefoglalni, és csak azért nyitotta ki a Wertheimkasszát, hogy nekünk is megmutassa a cipőhúzó. Csak hosszas alkudozások után tudtuk elérni, hogy két vagy három forintot kirángasson a mellényzsebéből. Sokszor azonban még ennyit sem lehetett kiszorítani belőle.

A fizetésnek ez a rendszertelensége együtt járt azzal, hogy állandóan adósságokat csináltunk. Nekem sokkal nehezebb helyzetem volt, mint Garaminak, mert ő ügyetlen volt ahhoz, hogy másoktól pénzt szerezzen. A legtöbb esetben nekem kellett gondoskodni arról is, hogy Garami pénzhez jusson.

A helyzet tarthatatlan lett volna, ha időnként egy-egy pártünnepély nem szanal bennünket. Ilyen alkalmakkor már előre összebeszéltünk, hogy Baront megfigyelés alá helyezzük, és nem engedjük, hogy a pénzekkel megszökjön. Ha sikerült elfognunk, akkor kivasaltuk belőle a tartozást, és kifizettük azokat az adósságokat, amelyekkel időközben anyagi viszonyainkat rendeztük.

Amikor a párt már fejlődött, Fleischmann Andor is odakerült Baron mellé, és nemsokára közös erővel, szent egyetértésben dolgoztak azon, hogy minél kevesebb pénzt adjanak ki az alkalmazottaknak.

A május elseje volt a teljes rendezés napja. A magyar munkásság kezdettől fogva óriási tömegekben ünnepelte meg a szocialista munkásságnak ezt a nagy nemzetközi ünnepét és a május elsején rendezett pártmulatság mindig kitűnően sikerült. A belépődíj 20 fillér volt, s ebből a csekély összegből is nagy bevétele volt a pártnak. Az egyik ilyen májusi ünnepen kettőzött óvatosságra volt szükség, mert a párt gazdasági helyzete nagyon rossz volt, és mi már hetekig alig kaptunk néhány korona fizetést. Hitelezőink erősen szorítottak, tehát haditanácsot tartottunk és megállapodtunk abban, hogy a pártünnepély színhelyén, a „Trieszti nőhöz” címzett vendéglőben, az egyik kijáratot Garami figyeli, a másiknál pedig én posztolok. Késő estig ott leselkedtünk a kijáratnál, amire annál inkább szükség volt, mert amint később kiderült, Baron hűséges segítőtársával, Fleischmann-nal megbeszélte, hogy a bevételekkel elszöknek.

Olyan helyet választottunk, ahonnan szemmel kísérhettük a

pénzeszsákok kezelőit, de ők nem láthatnak bennünket. Baron óvatosan figyelt jobbra-balra, és meglehetősen szapora léptekkel kicsúszott az egyik ajtón, és rohamléptekkel száguldott a Városliget felé. Tudtam, hogy a pénz nála van, tehát leadtam a megbeszélt jelet Garaminak, és mind a ketten utánairamodtunk. Az Iparcsarnok előtt elfogtuk az öreget, és a szó legszorosabb értelmében megkezdődött „a munkásfilléreken való osztzkodás”, amelyről a polgári lapok nemcsak akkor, hanem most is annyit mesélnek. Baron jobb ügyhöz méltó buzgalommal magyarázta, hogy milyen nagy kötelezettségei vannak a pártnak, de ezúttal hatástalanul, mert nekünk is okvetlenül pénzre volt szükségünk. A hitelezőink legnagyobb részét azzal biztattuk, hogy május elsején pénzt kapnak, tudtuk tehát, hogyha nem fizetünk, akkor vége a hitelnek, amelyre azonban annál inkább szükségünk volt, mert a jövő nem biztatott azzal, hogy a fizetésünket rendesen megkapjuk. Baronnak tehát elő kellett venni a húszfilléreseket, és ott a városligeti padon, igen gyér világítás mellett, nagy sóhajok között kifizette a járandóságunk aránylag csekély részletét. De még így is minden zsebünk megtelt húszfilléresekkal.

A fejlődő mozgalom bőven fedezte a rendes kiadásokat, mert a munkások minden áldozatra készek voltak. De a vidék megszervezése rengeteg költségbe került, mert az üldözések hatása alatt egyre több községben alakultak meg titokban a szocialista csoportok, és szónokokat, könyveket, röpiratokat kértek. Amit Bánffy és Perczel el akart kerülni, azt éppen az erőszakos rendelkezéseikkel keltették életre. Megmozdultak a földművelők is, és elárasztották a párttitkárságot a legkülönbözőbb kívánságokkal.

A szolgabírák a legkérlelhetetlenebb szigorúsággal üldözték azokat a földművelőket, akik a párt érdekében dolgoztak. A legtöbb városban és községben csak titkos gyűléseket lehetett tartani, de ennek ellenére a mozgalom egyre szélesebb területen hódított. Érdekes jelenség volt, hogy a jobb módú kisbirtokosok is tömegesen csatlakoztak a szociáldemokrata párthoz, és minden üldözés ellenére hűségesen kitartottak a mozgalom mellett. Bánffyék úgy akarták elnyomni ezt a mozgalmat, hogy minden összejövetelt, még a magánlakásokon tartott megbeszéléseket is, titkos gyűlésnek minősítették, és súlyos pénzbünteté-

tésekkel büntették azokat, akikről megtudták, hogy szocialistáknak vallják magukat. Ha ketten vagy hárman összejöttek barátságos beszélgetésre, ez már titkos gyűlésnek számított, és 200 korona pénzbüntetéssel járt. Még a jobb módú kisgazdák is szívesen leülték volna a 10 napot, de a hatóságok nagyon jól tudták, hogy a pénzbírság behajtásával sokkal súlyosabban büntetik a gazdákat, mintha elzárnák őket. Ezzel az eljárással nagyon sok helyen meg is tudták gátolni, hogy a jobb módúak a párt érdekében dolgozzanak. A nincstelen földművelők azonban egyre nagyobb tömegekben sorakoztak a szociáldemokrata párt mellé.

Természetes, hogy a bejelentett gyűlések legnagyobb részét nem engedélyezték. Azonban a párttitkárság vaskövetkezetességgel árasztotta el a vidéki szolgabírákat gyűlési bejelentésekkel, és gyakran megesett, hogy még olyan helyeken is sikerült a gyűlést kieroszakolni, ahol a szolgabíró kijelentette, hogy amíg ő hivatalban van, addig gyűlésről szó sem lehet. A legtöbb gyűlésbetiltó végzés sablonos egyformasággal arról szólt, hogy a „nép fölízgatott kedélyállapotára való tekintettel a gyűlés nem engedélyezhető”. Azonban akadtak olyan ambíciózus szolgabírák is, akik nem ragaszkodtak ehhez az általános formához, és a saját ízlésük szerint készítettek indokolásokat. Néhány ilyen betiltó végzés olyan csodabogarakkal kedveskedett, amelyeken napokig mulattunk.

Tanúságtevők. 1. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1974. 208—213. old.

11

Propper Sándor a szakszervezeti mozgalomról

A szocialista gyűléseknek rendes és hűséges látogatója lettem. Csodáltam a szónokokat, s ellenállhatatlan vágy támadt bennem, hogy én is szónok legyek. Azaz csak gondoltam, hogy jó volna szónoknak lenni, a tömeghez szólni, de ezt olyan nehéz dolognak tartottam, amire nem éreztem magamat képesnek.

Emlékezetes gyermekkori szereplésem ugyanis inkább reakciót váltott ki bennem, mint bátorságot. Sok álmatlan éjjelem volt, amit végigtöprengtem azon, hogy tudnék-e én is úgy szónokolni, mint a szocialisták? Voltak pillanataim, amidőn úgy éreztem, hogy igen. De több volt töprengéseimben abból az elemből, amely azt sugallta, hogy nem, én erre képtelen volnék.

Szocialista gyűlésekre jártam, de éreztem, hogy ez kevés. Ösztönöm súgta, hogy szerveesebben, szilárdabban kell összefonódnom a szocializmussal. Az agitáció akkor még gyöngécske lehetett, mert hozzám például nem jutott el, mondjuk abban a fölsházításban, hogy lépjek be a szakegyletbe, amelynek egyszer már tagja is voltam.

De megjött ennek is az ideje.

Elindultam megkeresni a szakegyletet. Igen, úgy kellett keresni, mert az én szakmai környezetemnek sejtelve sem volt a szakegylet hollétéről. Eligazítottak egy címre, ahol azonban a kárpitosságok betegsegélyző és temetkezési egylete volt, egy százéves egylet, amely akkor úgynevezett „sarkantyús” alakulat volt. Nem mondom, nagyon szívesen fogadtak ott is, de én nem ezt kerestem, nem ezt akartam. Én nem a halál, hanem az élet forrása után kutattam.

Meg is találtam. A szakegylet akkor a Csengery utca és Almásy tér sarkán volt egy vendéglőhelyiségben. A bukott sztrájkot már kiheverte. Igen élénk életet találtam ott. Jelentkezésem és fogadtatásom élményszerű volt. Nyájasan fogadtak, kedves szaktársnak szólítottak. Barátságosan kikérdeztek helyzetemről, munkámról, béremlről, kikeresték régi adataimat annak rendje, módja szerint, mellőzve minden formasságot — 1899 októberében — fölvettek a tagok közé: egyforma jogokkal és egyforma kötelességekkel.

Beszélhetnek, írhatnak a szakszervezetekről az ellenlábások, amit akarnak, csinálhatnak megannyi ellenalakulatot, azt az egyet nem vitathatják el, hogy a szakszervezet az a hely, ahol a munkás igazi otthonra, igazi társakra, igazi egyenlőségre, őszinte légkörre talál, ahol tehát vigaszt, védelmet, igaz barátságot és emberiséget tartogatnak a számára. Nekem ez volt az első benyomásom, amikor a lábamat a szervezetbe tettem, s ez a benyomás később még fokozódott, szilárd meggyőződássé jegecsedett.

A szakszervezet légköre babonásan magához láncolt. Más volt ez, mint a szegény családok légköre, amely sivár és vigasztalan. Más volt az iskola légkörénél is, amely kedves ugyan és felejtethetetlen, hiszen ott telik el a gyermekkor, de a szegénység ide is elkíséri a szegény gyereket, mint valami ijesztő fekete árnyék. A sok hiány: hol füzetem, hol könyvem, hol írószerem nem volt, hol a cipőm, nadrágom mondta föl a barátságot — bizony az örökös hiány megmérgezi a szegény gyerek számára az iskola poétikus légkörét is. De nem hasonlítható a műhely, a munkahely légköréhez sem, amely az inasélet pokla. Az örökös fenyegetés, a megfélemlített lelkiállapot, a tettelegesség, a nehéz robot, s a megértés, a szeretet teljes hiánya — még visszaemlékezni is rossz erre a rövid, de kínos korszakra, a műhely légkörére.

A szakszervezet légköre egészen más, amit a mesterkéletlen lelki vonzódás tanúsít a legélelkebben.

Alig vártam a szombat estéket, hogy a szakegyletbe mehessek. Pedig kocsmában volt, ami ellenkezett az ízlésemmel. Kocsmába ugyanis sohasem jártam, az ivás sohasem vált szenvedélyemmé. Ittam itt-ott, leginkább a társaság és barátság kedvéért, álszeméremből, hogy ki ne nevéssenek, de részeg soha életemben nem voltam. Sok jó és rossz szokásnak hódoltam, az étlettől, amit csak lehetett, kikényszerítettem, de az ital mámorát sohasem kóstitoltam meg.

Az egysorsú, azonos hivatású és törekvésű emberek társasága, az egyenlőség fenséges érzése, a bátor hang, az étellel szemben megnyilvánuló kritika — és valami nagy ígélet, sokszor ki sem mondott biztatás: ezekből tevődik össze az a légkör, az a szellem, amely kell hogy rabul ejtse a munkás lelkét. Visszaemlékszem a nevekre, az akkori vezetőkre. Grünhut Fülöp, Bodonyi Jenő, Moldon Ármin, Buchinger Imre (a Manó öccse), Puppenkő József, Grünzweig Gáspár Gábor, Neumann Mór vezették a szakegyletet. Mivel valamennyien derék, képzett emberek és jó szakmunkások voltak, nagyon sokat dolgoztak a szakegylet és a szakma felvirágoztatásán.

Ez a korszak volt a szakszervezeti élet és a szocialista mozgalom „Sturm und Drang” [német irodalmi irányzat] korszaka. A Bánffy-féle munkásuldöző rendszer, amely 1898-ban érte el kulminációs fokát, még tartott, utóhatásai még érezhetők voltak. A szabad mozgást korlátozó intézkedések még hatályban voltak, a

hatóságok, különösen vidéken, keményen elfojtottak minden megmozdulást. A kormány megakadályozta a helyi szakszervezetek országosítását és központosítását, ami lehetetlenné tette a munka- és bérvizonyok egységes országos rendezését. A gyár-
ipar tüneményes fejlődése és kibontakozása és az ipar fejlődése is erre az időre esik. A tőkés termelés az ideális szabadság birtokában fejlődhetett, jelentékeny állami támogatásban is részesült. A munkást minden oldalon megkötötték: ebből olyan hatalmas különbség származott a tőke és a munka között, a munka hátrányára, amely még máig sem egyenlítődtött ki. És ha az ellenfelek és ellenségek azt vetik a magyar szociáldemokrata munkásmozgalom szemére, hogy radikálisabb volt a nyugati államok mozgalmainál, hogy kíméletlenül alkalmazta az osztályharc módszereit, hogy terminológiája is keményebb és pattogóbb volt amannál, azok gondoljanak arra, hogy a magyar munkásságot végzete arra ítélte, hogy egyszerre mindig két hatalmas ellenféllel viaskodjék: a kapitalizmussal és az államhatalommal. Az államhatalom nem a gazdaságilag gyengébb fél mellé állt, hanem az ellenkező oldalra, ez még a pártatlanság szintjére sem tudott fölemelkedni sohasem. Arra a kiegyenlítő szerepre sem vállalkozott, amellyel a nyugati államok kormányai legalább megkísérelték enyhíteni az osztályellentét és az ebből eredő összeütközések feszültségét.

Tanúságtevők. 1. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1974. 148—150. old.

12

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja

Az emberiség összes javai nemzedékek szellemi és kézi munkájának közös gyümölcse. A javak élvezetéhez tehát egyenlően jussa van mindenkinek, aki a társadalomra hasznos munkát végez.

A mai társadalmi rend az emberiség legnagyobb részét meg-

fosztja ezen jussától; az emberek egy kis csoportja semmi vagy aránytalanul kevés munkával a javak nagy tömegéhez jut, a kultúra élvezete, a testi és szellemi fejlődés lehetősége is az ő kiváltságuk, míg a nagy többség, amely a javak előállításához szükséges munkát végzi, elenyészően kevesek kivételével azokból csak annyit élvez, amennyi a lét puszta fenntartásához szükséges.

Ezen állapot oka az, hogy a termelési eszközök (föld és tőke) egyeseknek — a tőkésosztályhoz tartozóknak — magántulajdonába kerültek, míg a nagy sokaságnak, a munkásosztálynak nem marad egyebe, mint munkaereje, amelyet amazoknak áruba bocsátani kénytelen.

A tőkésosztály ezen gazdasági uralmából ered társadalmi, politikai és szellemi uralma a munkásosztály felett. A mai társadalom törvényei, erkölcei és intézményei a magántulajdont védelmező és fenntartó osztályuralom nyilvánulásai.

Ez az állapot nem öröktől fogva való, hanem a társadalom folytonos fejlődésének egy szaka. E fejlődés most először alkotja meg az évezredes elnyomatás és kizsákmányoltatás megszüntetésének előfeltételeit. Az emberi munkát pótló gépek és egyéb újkori találmányok és felfedezések ugyanis úgy az ipar, mint a mezőgazdaság, a közlekedés és a kereskedelem terén a nagyüzemet teszik gazdaságossá, amely a kisüzemet, mint elavult, versenyképtelen gazdálkodási formát, mindinkább kiszorítja. A kisgazdák, kisiparosok és kiskereskedők csekély része a tőkések sorába lép, túlnyomó nagy száma vagy közvetlenül szaporítja a proletárok tömegét, vagy közvetve jut függésbe a tőkétől. A tőke folytonosan központosul; a tőkétől függők száma egyre nő.

A tőkés termelési rendszer fejtelenségéből szükségszerűen származó válságok nyomán a munkanélküliség, a tömegnyomor és az általános bizonytalanság a társadalom állandó jelenségeivé válnak. Az osztályellentétek mindinkább kiélesednek és erősödik a törekvés a kapitalista termelőeszközök társadalmasítására, mint a kizsákmányolás és elnyomatás megszüntetésének egyedüli módjára: új társadalmi rend válik szükségessé.

Az új társadalmi rend megvalósulásához azonban szükséges, hogy a proletárok, helyzetüket felismerve, ez átalakulást tervszerű munkálkodással elősegítsék és sietessék. A proletárságot

helyzetével megismertetni, feladatának tudatára ébresztetni, testileg és szellemileg harcképessé tenni legközelebbi célja a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, amely mindezeknél fogva kijelenti:

1. A munkásosztály felszabadítása csak annak a küzdelemnek lehet eredménye, amely az osztályuralmat megszünteti, tehát ennek alapját, a termelőeszközökben való magántulajdont megdönfi, azokat közös tulajdonná teszi, s így a tőkés termelési rendszert szocialista termelési rendszerré alakítja.

2. Az osztályuralom fenntartása létérdeke az uralkodó osztálynak. Ezért az új rendet csak annak akarata ellen, és ellenállásának leküzdésével lehet előkészíteni és megvalósítani. A munkásosztály felszabadítása ennél fogva magának a munkásosztálynak történelmi hivatása.

3. E történelmi feladatának a munkásosztály csak tervszerű és céltudatos osztályharcra felelhet meg, és azt csak a politikai hatalom meghódításával teljesítheti. Ezen osztályharc eszközei: a nép minden rétegének felvilágosítása; a szocialista eszmék és célok szüntelen ismertetése és terjesztése; a munkásosztály erőteljes politikai és gazdasági szervezése és küzdelme; általában minden eszköz, amely a proletárság jogérzetével megegyezik.

4. Minthogy az egyik ország proletárjainak osztályhelyzete szorosan összefugg a többi művelt országok proletárjainak osztályhelyzetével, osztályharcuk nemzetközi küzdelemmé válik. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt ennél fogva kijelenti, hogy nemzetközi párt, minden ország elnyomottaival együtt érez és együtt küzd.

5. E küzdelmével nem új osztályuralmat vagy kiváltságot akar teremteni, hanem minden osztályt és kiváltságot el akar törölni, s az embereket, nem nézve nemzeti, faji, vallási és nemi különbségeket, egyenlő kötelességek alapján egyenlő jogúakká akarja és fogja tenni. A termelőeszközökben való magántulajdont, amely az egyenlőtlenséget okozza, meg fogja semmisíteni, és ezzel az ezen alapuló törvényeket, erkölcsöket és szokásokat megváltoztatva, a termelőeszközöknek közös tulajdonná tételével az emberi életnek új tartalmat fog adni.

Mindezen, céljaink előkészítésére a munkásosztály anyagi és szellemi erejének már a mai társadalmi rend keretében lehetséges növelésére, s ezzel az általános kulturális haladás javára

a Magyarországi Szociáldemokrata Párt a következőket követeli:

1. Általános, egyenlő, közvetlen szavazójogot minden választásnál és szavazásnál, az állam minden 20 éven felüli polgárának, nemi különbség nélkül. Titkos és községenként való szavazást. Aránylagos képviseletet. Minden választó megválasztható. A szavazások törvényes munkaszüneti napon tartassanak. Országgyűlési, megyei és községi választások kétévenként történjenek.

2. A főrendiház eltörlését. Közvetlen törvényhozást a nép indítványozó és elvető joga útján.

3. Teljes önkormányzatot. Az állami, megyei és községi hatóságok függetlenítését, az összes testületek és hivatalnokok választását, azok felelősségét és szavatosságát. Mindennemű örökölt hivatal és rang eltörlését.

4. Az országban élő minden nemzet teljes egyenjogúsítását.

5. Az állandó hadsereg eltörlését. A nép felfegyverzését és védképessé nevelését. Béke vagy háború kérdésében döntsön a népképviselő. Nemzetközi viszályoknak választott bíróság útján való eldöntését.

6. Mindazon törvények és rendeletek eltörlését, amelyek az agitáció és véleménynyilvánítás szabadságát korlátozzák; a sajtó, az egyesülés, a gyülekezés és költözködés teljes szabadságát.

7. Minden vallási társulat és egyház magánegyesülésnek, mindenki vallása magánügynek nyilváníttassék. Közpénz vallási célokra nem fordítható. Az egyházi birtokok elkobzását és köztulajdonbavételét. E birtokok munkásszövetkezeteknek adandók bérbe, s jövedelmük csakis kulturális célokra fordítandó.

8. A közoktatásnak állami, megyei vagy községi szervezését. A községi iskolák terheinek állami fedezését. A felekezeti iskolák megszüntetését. A vallástanítás eltörlését a nyilvános iskolákban. Általános, kötelező, ingyenes oktatást és ellátást a népiskolákban; a felsőbb iskolákban azok számára, akik képességükkel fogva a további kiképzésre alkalmasaknak bizonyulnak.

9. A nők teljes egyenjogúsítását a férfiakkal. A törvénytelen gyermekek teljes egyenjogúsítását a törvényesekkel. Az elha-

gyott gyermekek gondozását a köz által. A házasságkötésnek és válásnak egyszerűbbé és könnyebbé tételét.

10. Ingyenes igazságszolgáltatást és jogvédelmet. Az ártatlanul vádoltak, letartóztatottak vagy elítéltek kártalanítását, a halálbüntetés eltörlését. A katonai és minden kiváltságos bíróságok eltörlését.

11. A közigazgatási hatóságok bíraskodásának megszüntetését.

12. Az egészségügy államosítását. Ingyen orvost és a gyógyításhoz szükséges eszközöket. Ingyen temetkezést.

13. Fokozatos jövedelmi, vagyon- és öröklési adót. A közvetett (fogyasztási) adók eltörlését. A dohányegyedáruság megszüntetését. Minden pénzügyi és élelmiszer-vámnak, valamint a városi vámok megszüntetését; eltörlését mindazon gazdaságpolitikai intézkedésnek, amelyek a népesség többségét egy kisebbség javára megkárosítják. A megélhetéshez szükséges jövedelem adómentességét.

14. A kötött birtok intézményének megszüntetését.

15. A köztulajdon fokozatos kiterjesztését: az erdők, vízierők, bányák és a közlekedés nagy eszközeinek köztulajdonba vételét.

16. A mezőgazdasági, a földmunkások és cselédek, a háziiparban foglalkozóknak, valamint minden külön törvény rendelkezései alá tartozó alkalmazottaknak egyenjogúsítását az ipari munkásokkal.

17. A munkakönyvek, munkás- és cselédigazolványok eltörlését.

18. Az összes foglalkozási ágakban alkalmazottaknak betegség, baleset, munkanélküliség, rokkantság és aggkor esetére való kötelező biztosítását, a biztosítottak önkormányzatával és azok megterhelése nélkül.

19. Legfeljebb 8 órás napi munkaidőt minden munkás és cseléd számára. A 14 éven aluli gyermekeknek kereseti munkától való eltiltását. A nők eltiltását az éjjeli, valamint a szervezetükre káros munkától. Az éjjeli munka eltiltását, kivéve azon üzemeket, amelyekben a megszakítás műszaki okokból vagy a közjólét szempontjából elkerülhetetlen.

20. Hetenként legalább 36 órás, megszakítatlan munkaszünetet, kivétel nélkül minden alkalmazott, munkás és cseléd számára.

21. A természetben vagy utalványokkal való bérfizetés megtiltását úgy a mezőgazdaságban, mint az iparban és egyéb foglalkozási ágakban.

22. Az átlagos és darabszámos munkák megszüntetését s az időbér kötelezővé tételét. A robotmunka eltörlését.

23. A közszükségletet szolgáló üzemek (világítás, víz-, gázszolgáltatás, csatornázás, köztisztaság stb.) a község által kezelendők. Lakóházak építését a község vagy az általa támogatott építési szövetkezetek útján, s azok bérbeadása olyformán, hogy a labérek csakis az építési, fenntartási és törlesztési költségeket fedezzék. Községi lakásközvetítést és felügyeletet.

24. Szigorú állami munkafelügyeletet a munkásszervezetek által választott mindkét nembeli felügyelők útján; a munkásvédelmi törvények megszegői elzárással büntetendők. Beható hivatalos munkásstatisztikát.

25. Az állami, megyei és községi birtokok eladásának megtiltását és munkásszövetkezeteknek való bérbeadását.

26. A halászati és vadászati jog községivé tételét és községi kezelését.

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 3. köt. Szikra 1955. 138—141. old.

13

Mező Gyula az 1912. május 23-i tüntetésről

A munkások és szervezeteik kiadták a jelszót, hogy 1912. május 23-án, csütörtökön minden munkát leállítanak, s az emberek délelőtt 10 órakor a Parlament előtt találkoznak.

Széles agitáció, lázas szervezés, roppant feszültség s hallatlan várakozás előzte meg a csütörtöki napot. Természetesen engem is a felkészülés nagy munkája foglalkoztatott.

Napok óta alig aludtam valamit. Nappal az üzemeket jártam, este a szervezeti munkába merültem el, éjjel pedig plakátokat ragasztottam. Május 23-án is hajnalban tértem haza. Könnyen

bírtam a tempót, mert láttam a munkám eredményét, hiszen még soha annyi lázító tartalmú felhívás nem jutott el a tömegekhez, mint ezekben az ütközetre készülő napokban. Gyűlések ezreit tartották, a manifesztumok, plakátok, rölapok hallatlan mennyisége árasztotta el a fővárost és a környékét. Mintha valami szunnyadó gigászi erő kinyújtózkodva ébredne most a városban. A munkások hangulata pedig egyre forradalmibbá vált. Most igazán valóra vált Ady nagy jóslása, hogy „rohanunk a forradalomba...”

Vajon milyen álma lehetett azon az éjjelen az alvó Budapestnek?

Milyen más volt a nagyváros képe e csütörtök reggeli ébredéskor. A nyugtalansággal párosult tengernyi izgalom s a tavasz korai világossága hamar kiűzte az emberek szeméből az álomságot. A villamosok még nem csörömpöltek, de az utcák csendjét már riasztó dobpergés és trombitarivalgás hangja verte fel. Huszárok és gyalogos katonák tűntek fel teljes hadifelszerelésben. Utánuk jöttek teljes fegyverzetben a kakastollas lovas csendőrök, a nyomukban nagy peckesen a fehér sisakos lovas rendőrök nyargaltak el a külvárosok felé. Amerre az ember csak nézett, mindenhol a nagy összecsapás előjelei voltak láthatók.

A korai kapunyitás után a házból elsőként léptem ki sietve az utcára, hogy időben ott lehessenek a kijelölt gyülekezőhelyen. A nagy várakozás, a lázas kíváncsiság és nem utolsósorban az erősen remélt győzelmes harc feletti öröm majd szét vetettek. Soha ilyen könnyen, frissen nem szedtem a lábamat, mint aznap reggel. Szinte repültem, mikor a famunkások Népszínház utcai helyisége felé tartottam, ahol szaktársaimmal kellett találkoznom. Némi büszkeség feszítette keblemet, amikor arra gondoltam, hogy én is famunkás vagyok.

Az utcák gyorsan benépesültek. Kipirult arcú munkások siettek egy meghatározott cél irányába, hogy helyükre eljussanak.

A városban futótűzként terjedt el a híre annak, hogy a felvonulást a hatóság betiltotta. De már késő volt, a kocka el volt vetve. Már nem volt olyan hatalom, amely meg tudta volna állítani a menetelő tömeget.

Már a korai órákban leállt minden forgalom. Mindenhol a sztrájkoló munkások oszlopai öntötték el az utcákat. A külvárosokból korán reggel indultak el a hatalmas emberfolyamok,

amelyek szüntelenül úsztak előre. Minden hatalmi próbálkozás ellenére feltartóztathatatlanul nyomultak a város szíve felé. Az egyre hatalmasabb méretű emberóceán már ott hömpölygött a Parlament körül, amit minden oldalról megerősített csendőrök és katonák sorfala őrzött. A munkásság 9 órakor már mindenütt birtokába vette az utcát.

Az Országház teret (Kossuth Lajos tér) és a Parlament felé vivő utcákat még az éjjel hatalmas létszámú rendőralakulatok szállták meg. A többszörös kordon szuronnyal és géppuskával védte az osztályparlamentet, nehogy a jogát követelő nép az Országház közelébe juthasson.

A beláthatatlan tömeg ott állt a fegyveres kordon előtt, és elszántan nézett farkasszemet a hatalom zsoldosaival. Én még a reggeli órákban előre küzdöttem magam egészen az Alkotmány utcai kordonig, ahonnan mintegy 200 méternyi távolságra állt a Parlament díszes épülete.

Mennyi gyűlölet és harag szállt már e szép palota felé. Hiszen minden jogtalanságot és népellenes intézkedést itt követelték törvénnyé akkor az urak. A Parlamentből kirekesztett nép pedig ott izgult és szorongott afeletti fölháborodásában, hogy még panaszának elmondására sem engedik a törvényhozás házában a közelébe jutni. A fegyveres kordontól hátralevő összes utcák zsúfolásig tömve voltak viharosan tüntető munkástömegekkel.

Az emberáradat vége még valahol künn mozgott a város hátaiban, amikor a rendőrök először a Váci körúton (Bajcsi-Zsilinszky út), majd az Alkotmány utcában megtámadták a jogukat követelőket. A gyilkos támadás szilaj orkánná korbácsolta az elszánt tömegek haragját. Az emberek komor arccal s viharosan dalolva jöttek a Szabadság tér felé, miközben fergetegként zúgva tört elő a kiáltás: „Éljen a forradalom!” „Vesszen a Tisza-banda!”

Az Országházban ezalatt éppen ülésezett a parlament, s a város különböző részein végbement véres rendőri brutalitások hírei már bejutottak az ülésterembe is. Az ellenzéki képviselők, többek között Justh Gyula és gróf Apponyi Albert, követelték az elnöklő Tisza Istvántól, hogy mivel az utcán vér folyik, függeszse fel az ülést, a képviselők pedig menjenek ki az utcára a vérontás megszüntetése és a nép megnyugtató végett. A ko-

nok Tisza cinikusan vágta az ellenzék felé: „Az utca nem závarhatja meg a Ház tanácskozását. Különben sem vagyunk jóléti bizottság. Az ülést pedig folytatjuk.”

Mindjárt az első vérengzések után kirobbant a forradalmi feszültség, s a talaj tüzes lett a munkások alatt. A Szabadság térnél a morajló áradatból egyszer csak egy éles hang süvített bele a levegőbe: „Katonák! Testvérek! Ne lőjetek! Értetek is harcolunk!” A katonák meghökkentek egy pillanatra. Utána tízezer torok harsogta: „Éljenek a huszárok!” A viharos éljenzés a katonákat is meglepte, s a lanyhuló támadó harc továbbhullámozott más területre.

A nép minduntalan megújuló harcát most a város különböző területein vívta. A munkásság hőiesen szállt szembe az állig felfegyverzett különítményekkel.

Az Alkotmány utcai attaknál egy lobogó hajú, ingujjra vetkőzött fiatal munkás állt szembe a katonasággal. Meztelen mellel, felemelt karral megállt az út közepén, és hangosan kiáltotta: „Éljen a forradalom!”

A szüntelenül megújuló harcok közben a munkások szilajul énekelték a „Marseillaise”-t, és munkát, kenyeret, majd jogot követelve éltették a népszabadságot és a forradalmat. A rendőrök támadására végül a munkások is közáporral feleltek, miközben barikádokat emeltek a Szabadság téren, valamint a Váci körúton és a Nagymező utca sarkán. A tüntetők kitartó hősiességén maguk a katonák is meglepődtek.

A munkások haragja délután még veszedelmesebben viharzott, estére pedig már az orkán erejével tombolt a város fölött, különösen Angyalföldön s Csikágó (a VII. kerület északi része) egyes részein. A rendőrök igen sok esetben tehetetlenül vonultak vissza a munkásság általános rohama elől.

1912. május 23-án, a „vérvörös csütörtökön” a munkásosztály megértette, hogy nem elég a szó, cselekedni kell. Ezen a napon a hatalom nyílt parancsa és fenyegetése ellenére mintegy másfél százezer munkás ment ki az utcára, és megvívta hősi harcát az állig felfegyverzett hatalommal szemben. E harcok halálos áldozatokat is követeltek. Holub Kristóf kertész, Hatyina Sándor építő, Rosta Gyula köztisztasági munkás, Gálisz Ignác famunkás elvtársak életüket adták az eszméért. Az összecsapásnak több száz sebesülte és letartóztatottja is volt.

A hatalom urai pedig páni félelemben lesték a küzdelem kimenetelét.

A felkelés még tovább terjedt volna, ha azt egy forradalmi stratégián felépülő vezetőség irányítja. Sajnos, ez hiányzott ennél a hatalmas megmozdulásnál. A szociáldemokrata párt vezetői nem álltak a hősie tömegharc élére, hanem ijedten siettek azt leszerelni.

A vezetőknek ez a fékező magatartása nemcsak bennem, hanem sok más elvtársamban is felébresztette a gyanút. A kiélestedt harcoknak ilyenfajta leszerelését semmiképpen nem tudtuk megérteni. Bár nyíltan még nem mertük kimondani, de magunkban már ösztönösen éreztük, hogy az ilyen megalkuvó politika a munkásosztály ügyének az elárulása.

A munkásosztály forradalmi felkelését a hatalmon levők azután siettek megtorolni. Bár a szociáldemokrata vezetők még aznap hozzáfogtak a sztrájk leszereléséhez, a Gyáriparosok Országos Szövetségének (GYOSZ) urai megtorlásul kizárták őket a gyárból. Másnap, amidőn a munkások a gyárba mentek, zárt kaput találtak maguk előtt. Elkecseregésükben a rombolás dühe fogta el őket, és nekiestek mindannak, ami útjukba került; egy-néhány gyárépület a lángok martaléka lett. A rombolás páni félelmet váltott ki a gyárosokból és hatalmon levőkből. A szociáldemokrata vezetők siettek a tűzoltó szerepét betölteni. Kérelmükre azután a kormány a kizárás megszüntetését tanácsolta a GYOSZ urainak, amit négy nap szünetelés után a gyárosok végre is hajtottak.

Tanúságtévők. 2. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1976. 278—281. old.

Ady Endre

A hadak útja

Vörös jelek a Hadak Utján:
Hunniában valami készül,
Rongyos hadak, roppant hadak
Sereglének vígan vitézül.

Máma Tűz-ország Magyarország,
Fagyott testét a láng befutja,
Csoda esett. Földre esett,
Benépesült a Hadak Utja.

Százezernyi parittyás Dávid
Készül bízón, dalolva, rátok:
Ejh, jó urak, dicső urak,
Ilyen gyávák a Góliátok?

E roppant nép nem Csaba népe,
Melyről legenda szólott nektek.
Más nép e nép, ez csak: a Nép,
A fölkelte Nép. S úgy-e remegtek?

Dobban a Föld s piros virágos,
Nagy kedvvel a Napot köszöntjük.
És láng-folyó, szent láng-folyó
Minden utca, ha mi elöntjük.

Uj hadsereg a Hadak Utján,
Uj legenda, új harcos ének:
Ez a Jövő, a kész Jövő
S pirkadása a magyar Égnek.

Ez az ezer évig nyomorgók
Százszor lesujtott, bús csapatja,
De az erő, a friss Erő
S vigágát a nagy Élet adja.

Ágyú, gyilok, úri bitangság
Nem fog a mi dús ereinken:
Ha meghalunk, hát meghalunk
S ha meghalunk, meghalt itt minden.

Mi vagyunk: Jövő és Igazság,
Engesztelés és nagy Itélet,
És mi vagyunk, csak mi vagyunk
Jó Sors, ha kell s ha nem kell: Végzet.

Minden mienk, csak a tűrés nem
S nincs hatalom, amely megingat
És hangosan, nagy-hangosan
Idézzük meg hóhérainkat.

Ez az ország a mi országunk,
Itt most már a mi kezünk épít,
Tobzódtatok, tobzódtatok,
Éppen elég volt ezer évig.

Hír és dal ma riongva vág szét
Városfalak közt, falvan, pusztán:
Itt van a nép, megjött a Nép
Vihar-irammal, Hadak Utján.

Itt van a nép, trónt ülni fog most
Ezer évig férge a rögnék,
Ítélni fog a nép, ítélni fog
S ezerszer jaj a bűnösöknek.

14

Az MSZDP felhívása a munkássághoz az első világháború kitörésekor

(1914. július 29.)

Mióta Magyarország munkássága öntudatra ébredt és osztályként szervezkedni kezdett, nem értünk olyan súlyos napokat, mint a mostaniak.

Nagy események vihara közeledik, és nekünk, öntudatos munkásoknak, ebben a viharban is emberül meg kell állnunk helyünket.

Aki bevonul a kaszárnyába, annak tudnia kell, hogy ilyen rendkívüli körülmények közt mit szabad és mit nem szabad cselekednie; annak férjiasan kell viselnie a rendkívüli helyzet minden velejáróját. A szervezett munkás még ezek között a körülmények között is egész bizonyosan *nagyobb érték* az öntudatlan embergépeknél, mert *nagyobb morális erő* lakik benne, amely súlyos helyzetekben is fönttartja.

Még reméljük, még mindig reméljük — egyre fogyó, egyre halványodó reménységgel —, hogy *a legrosszabb* nem fog bekövetkezni, hogy körünkől eltávozott testvéreink vissza fognak térhetni az örvény széléről. Ha ez a reményünk végképp szertefoszlik... búcsúszavunkon kívül az a kívánságunk száll a távozók után, hogy bár minél előbb és minél hiánytalanabbul térjenek vissza közibénk.

Az itthonmaradókhoz pedig kérő és kötelességre hívó szóval fordulunk, mert rájuk nagy és nehéz kötelességek várnak. A munkásosztály javáért és boldogulásáért folyó nagy küzdelemben állhat ugyan be pillanatnyi szünet, de lemondanunk róla nem lehet, nem szabad, bármi történjék is. A munkásság élni és boldogulni akar, *gazdasági és kulturális jólétben, egészségben és békében*. És ha ezt igazán akarjuk, akkor meg kell óvnunk, fönn kell tartanunk

harci fegyvereinket, a politikai és szakszervezeteket és legnélkülözhetetlenebb fegyverünket: a sajtót.

Szervezeteinket fönn kell tartanunk, mert ha ezeket legyöngyülni, zülleni engednők, akkor

a jövődőről mondanánk le.

Nagy rések támadnak most sorainkban, de *fejetlenségnek* nem szabad támadnia... Katonai műszóval élve: *zárkózz!* ez legyen a kommandó. Vagyis szorulatok összébb, hogy megteljenek a rések. Ha rövidebbek lesznek is így a sorok és szakaszok, de keményen fognak állani.

Sőt sok esetben új elemekkel lehet kitölteni a támadt réseket: hiszen százazrekre rúg még a szervezetlen proletárok száma, és *a mostani idők sok kemény koponyát megnyithatnak a mi tanításaink számára.*

Ahol pedig eltávozott a bizalmi férfi, a vezető ember, rögtön álljon a helyébe más, hogy ne szüneteljen egy percre se a szervező, összetartó, oktató munka.

És ne feledkezzünk meg egy percre se arról a százszor és ezerszer bebizonyult igazságról, hogy a munkásmozgalomnak éltető lelke

a szociáldemokrata sajtó,

amelyet egy napig sem nélkülözhetünk, amelynek számtalan gazdasági és politikai diadalt köszönhetünk, amelyet

fönn kell tartanunk mindenáron

a mostani súlyos és a bekövetkezhető még súlyosabb körülmények között is. Roppant nehéz most a helyzete a mi sajtónknak. *Minden szocialista lapnak éltető eleme a szabad kritika, a szabad propaganda*, és a mostani körülmények közt erről ke kell mondanunk. Le kell mondanunk nemcsak azért, mert a törvény rendeli, hanem részben azért is, mert *ilyen válságos helyzetben mi sem akarhatjuk még a legigazságosabb kritikával sem megnehezíteni az intézők dolgát*, és mert az ilyen helyzet kritikára, a számonkérésre különben is terméketlen. Jönnek majd termékenyebb idők, és akkor szükség lesz a mi sajtónk erős szavára.

Munkátestvérek, elvtársak! Ha a jelen szomorú is, ha a közeljövő borzalmasnak ígérkezik is, csüggedni, kétségbeesni mégsem szabad. *Az emberi fejlődés ha nem szakadatlan is, de örök*. Vannak visszaesései, de végső eredményben mégiscsak előbbre és magasabbra visz bennünket.

Ezt tudva, készüljünk arra, hogy a mostani háború után *egy más Magyarország lesz a mostaninak a helyén*, mert a háború, akár jobbra, akár balra dőljön is el, szükségképpen *nagy változásokat fog okozni az ország politikai és gazdasági szervezetében*. És így

a háború után új helyzet és új feladatok

várnak ránk, megváltozott viszonyok között kell majd küzdenünk a proletárság gazdasági és politikai fölszabadulásáért. *Nem szabad tehát egyet sem elejtenünk eddigi fegyvereink közül*, nehogy majdan mindent előről kelljen kezdenünk. Nagy célokat, magasztos ideálokat tűztünk magunk elé: *Szabad és boldog nép otthonává akarjuk átalakítani ezt az országot úgy, mint a világ többi proletárjai a maguk országait*, hogy — ha eljön az ideje — méltóképpen illeszkedhessünk bele *a szabad és békés nemzetek kultúrtestvériségébe*, a szabadság, jólét és békeség nagy népközösségébe.

Munkások! Föl a fejet! Tekintsünk előre, a jövőbe!

Éljen a szabadság és a kultúra!

Éljen a szociáldemokrácia!

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége

Népszava, 1914. július 29.

A magyar forradalmi munkásmozgalom történetének

válogatott dokumentumai. 4/b. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1969. 27—28. old.

Csillag Rózsi a forradalmi szocialisták tevékenységéről

A Galilei-körben az első világháború előtti és alatti években tartott előadások korántsem voltak és nem is lehettek egységes világnézettől áthatva. De annyi bizonyos, hogy az előadók, nagyrészt a szociáldemokrata párt és a polgári radikális párt baloldali vezetői, bár nem sok marxista akadt köztük, haladó gondolkodású emberek voltak, s előadásaiknak nem kis szerepe volt az ifjúság felrázásában. Ott találkoztak, vitatkoztak, és 1917 nyarán ott született a forradalmi szocialisták (így nevezték magukat) elhatározása a cselekvésre. Ehhez természetesen nagyban hozzájárult az akkor már három éve dúló világháború szörnyű nyomorúsága, a cári Oroszországban kitört forradalom, no és a Svájcban már kész elhatározással hazatért diáklány, Duczynska Ilona.

Az antimilitarista röpiratok készítését az akcióban részt vevők a legnagyobb titokban tartották. Mi is csak akkor értesültünk a dologról, mikor egy januári napon váratlanul becsöngetett hozzánk egy rendőrszázados két detektívvel, és felolvasta a házkutatást és a Laci letartóztatását tartalmazó parancsot.

A lakásban nagy felfordulást csináltak, a fiókokat kiborították, a szekrényeket átkutatták, de se röpiratot, se nyomdát nem találtak. Mikor felszólították Lacit, hogy kövesse őket, öcsém felvette a kabátját, s annak zsebéből kivette és az előszobaszekrényünk tetejére tette gyűrött zsebkendőjét. Csak a másnapi takarításnál fedeztük fel, hogy a zsebkendőjével együtt összehajtott röplapokat is a szekrény tetejére helyezte.

Abban a pillanatban, mikor Laci rendőri kísérettel átlépte a lakás küszöbét, jelent meg nálunk először Garai Károly.

A két fiú kezét fogott. Lacit elvezették, Karcsi pedig bejött hozzánk és elmondta, hogy már több galileistát letartóztattak, s ő most dr. Ladányi Ármin szociáldemokrata ügyvédnél segít, hogy a lefogottak jogi és anyagi megsegítése ügyében.

Másnap délelőtt a főkapitányságra mentem, hogy ennivalót adjak át Laci részére. A csomagot elvették, s csaknem rosszul lettem, amikor egy piszkos kezű rendőr a szemem láttára a ke-

nyeret, húst, süteményt apró darabokra törte, és így vitte be egy papírlapon a fogdába.

Ugyanezen a napon anyám kora reggel elment, hogy még ott-hon találja Rudas Zoltánt, aki ha jól emlékszem, egy időben el-nőke, majd vezetőségi tagja is volt a Galilei-körnek (később az emigrációban renegáttá vált), hogy beszéljen vele. Szaladgál-tunk fűhöz-fához, persze hiába. Emlékszem, hogy én még Jászi Oszkárt is felkerestem pasaréti villájában. Sokáig kellett vár-nom, mert mint mondták, cikket ír, és ilyenkor nem lehet őt za-varni. Úgy képzeltem, hogy beszélgetésünk után ő majd a pol-gári radikális párt lapjában a „Világ”-ban cikket ír, azonban Jászi csak figyelmesen meghallgatott. Én hiába figyeltem a la-pot, nem írt róluk semmit.

Még egy kísérletről tudok a letartóztatott galileisták érdeké-ben, amely valószínűleg 1918 tavaszán történt. Duczynska Ilona édesanyjának volt egy Bécsben élő barátnője vagy ismerőse, aki egyike volt Zita királynő udvarhölgyeinek. A fogságban síny-lődő gyermekeikért aggódó anyák elhatározták, hogy delegációt küldenek Bécsbe, Duczynska Ilona és Kelen Jolán édesanyja személyében. Azt remélték, hogy az udvarhölgy közbenjárására fogadja őket a királynő, s miután ő maga is anya, megérti majd kétségbeesésüket és segíteni fog. Természetesen nem jutottak Zita színe elé, és minden eredmény nélkül, csupán egy keserű tapasztalattal gazdagabban érkeztek vissza Budapestre.

Mindennél sokkal fontosabb volt, hogy a Laci letartóztatását követő napon munka után eljött hozzánk Sallai Imre. Most elő-ször beszélt velem, pedig már évek óta ismertük egymást. El-mondta, hogy mindenáron folytatni kell a röpiratkészítést és terjesztést, eredeti céljától eltekintve már csak azért is, hogy el-tereljük a gyanút a lefogottakról. Ezt a véleményt teljesen ma-gamévá tettem. Mint közeli jó barátok váltunk el. Imre ezután naponta jött, kicseréltük a híreinket, beszélgettünk.

Sallai Imre később megbízást is adott nekem. Elhozott a megjelent rölapok mindegyikéből néhány példányt azzal, hogy vigyem el és adjam át azokat Madzsar Józsefnek, aki akkor a Ste-fánia Anya- és Csecsemővédő Intézet igazgatója volt. Ott keres-tem fel, az intézetben. Sallai azt mondta nekem, hogy ezek a röpiratok archív példányok, s azért kell elvinni őket, mert Ma-dzsar gyűjti ezeket a kiadványokat, és megőrzi az utókor számá-

ra. Én a feladatot teljesítettem, elmentem az intézetbe, és a küldeményt átadtam Madzsarnak.

Pár nappal az első csoport lefogása után Duczynska Ilona egy orosz hadifogollyal, Sólemmal meglátogatott bennünket. Síró anyámnak Sólem előadást tartott a hős orosz és lengyel anyákról. Meg kell mondanom, kevés sikerrel. Viszont Ilonával anyám azonnal megbarátkozott, mint mindenki, akinek ezzel a komoly, kedves kislánnyal dolga volt. Ilona a szemébe nézett, és azt mondta anyámnak: — Talán nem kellett volna azt a gyereket (Laci akkor 18 éves volt) bevonnunk a munkába.

Duczynska kimerültnek látszott. Akkor még nem tudtuk, hogy az éjszakát fárasztó sokszorosító munkával töltötte. Anyám párnát hozott, lefektette Ilonát a díványra, s betakarta. Hamarosan el is aludt.

Örömteli meglepetés volt, amikor néhány nappal a letartóztatás után Laci késő este betoppant. Az első szava az volt, hogy azonnal értesíteni kell Sallait kiszabadulásáról.

Házunk kapuja már zárva volt, semmiképpen sem akartuk a házmester figyelmét felkelteni, ezért úgy döntöttünk, hogy kora reggel, kapunyitás után, én viszem a jó hírt Imréhez.

Január volt, s így reggel 5 órakor, amikor kiléptem a kapun, még teljesen sötét volt az utcán. Kissé féltem. Sietve mentem Sallai lakására. Szobájának ajtaja a lépcsőházból nyílt. Az ajtó alól halvány fényt láttam kisugározni. Tehát ébren van — gondoltam magamban. Kopogtattam, de nem kaptam választ. Kicsit vártam, majd újból kopogtam, most már erősebben, mint az imént.

Ki az? — hallottam végre Imre hangját.

Válaszomra azonnal ajtót nyitott. Amikor beléptem, meglepődve láttam, hogy nincs egyedül. Rajta kívül még ketten voltak a szobában: Duczynska Ilona és Sólem. Röpiratkészítésben zavartam meg őket. Nagyon megörültek nekem és a hozott jó hírnek, hiszen azt hitték, hogy a hajnali látogató csak a rendőrség lehet, és a rövid pár perc alatt még lehetőség sem volt rá hogy a „bünjeleket”, a sokszorosítógépet, az elkészült röpiratokat és a papirost az egyetlen kis szobában valahová elrejtse.

Már világos volt, amikor hazaértem. Az utcán lovas rendőrség cirkált. Velük akarták megfélemlíteni a januári sztrájk résztvevőit. Amikor hazaértem, elmondtam mindent Lacinak.

Ezután ő mesélte el nekünk, mi történt vele letartóztatása után. A rendőrségen órák hosszat íráspróbát vettek tőle, mert az írásszakértő neki tulajdonította a rölapok írott szövegét.

Laci szerepét a rölapok készítésében csak hosszú évek után, Duczynska Ilona írásából ismertem meg.

Hadd idézzem itt Duczynskát, aki így ír erről:

„Nem mi teremtettük a következő, igen fontos kapcsolatot, hanem velünk teremtette meg ezt egy kiváló orosz munkás, Vlagyimir Jusztusz, aki mint 1905-ös emigráns élt Budapesten rendőri felügyelet alatt, de mint szabad ember. Ő is, a felesége is Szibériából szöktek meg, így kerültek Európába. Jusztusz bizalmi embere volt a bolsevik pártnak. Ezt nem kötötte az orunkra, a történészekről tudom. Mint nagyon komoly és képzett munkásmozgalmi ember, úgyszólván kiszámította: lehetetlen, hogy ne legyenek itt, Budapesten, háborúellenes csoportok és irányok. Összekerült Csillag Lacival, aki azt mondta, hogy igen, ő tud a Galilei-körben egy ilyen csoportról; Csillag Laci révén történt meg aztán az ismerkedés. Sugár és én elmentünk a Gizella út 19. szám alatti munkáslakásba, ahol Jusztuszek laktak: Jusztusz, a felesége, két kislány, és a harmadik gyerek útban volt. Jusztusz, mint mondtam, bolsevik volt, a felesége baloldali szociálforradalmár, tanítónő. Egyetlen szobájukat kettéválasztották: a szoba egyik fala mellett szalmazsákok voltak, öt vagy hat, s itt laktak az elvtársak, akik részben legálisan tartózkodtak Budapesten, mert ide irányították őket a nyomdákba, részben lógósok voltak. A két legaktívabbra emlékszem. Az egyik, akit Sólemnak neveztek el a magyar munkások, kijevi ipari munkás volt, baloldali szociálforradalmár. A másik egy magas, szőke, nagyon halk szavú, nagy orosz fiú. Alig szólt egy szót, a nevét nem tudtuk. 40 évvel később tudtam meg, hogy Vlagyimir Uraszovnak hívták, s ő volt a legnagyobb szakértője a repülőnyomdák felállításának Oroszországban. Ezt a szakértelmet adta át nekünk, jobban mondva két hét alatt megszervezte a repülőnyomdát. A Glóbus Nyomdából az ott dolgozó elvtársak kihozták az ólombetűket, s ő megtanított minket, hogyan kell nyomtatni, hogyan kell csiszolt üveglapra felállítani az ólombetűket; ez éppen olyan jó, mintha csiszolt acéllapon állnának. Jusztuszné pedig szerkesztett egy lehúzógépet, amihez Jusztusz csinálta a hengereket. Így készült el a katonatestvéreinkhez

szóló röpirat a »nyomdánkban«, ami először Sallai lakásán volt, azután átvittük a Fillér utcai kis szobába, ahol én laktam.”

Ez alkalommal az egész letartóztatott csoportot szabadlábra helyezték, de mint kiderült, nem hosszú időre. Pár nap múlva újra elvitték Lacit, most már az „igazi” bűnösökkel együtt. Közülük a következők nevére emlékszem: Sisa Miklós jogász, Lantos Albert orvos, Duczynska Ilona diák, Sugár Tivadar diák, Kelen József mérnök, Helfgott Ármin mérnök, Jusstusz Vlagyimir orosz forradalmár, Végh Dezső munkás, Csillag László tisztviselő. Meg kell még említeni Weisz Juliskát, aki önként jelentkezett a rendőrségen és magára vállalt mindent, hogy ezzel mentesítse a vád alól a letartóztatott csoport tagjait. Mint ismeretes önfeláldozása eredménytelen maradt, a rendőrség nem hitt neki, de azért őt is fogva tartotta.

Mint jó néhány évvel később megtudtam, a Duczynska Ilona letartóztatását követő napok egyikén két fiatal munkás megbízást kapott (feltehetően Korvinéktól), hogy váltsa ki a Nyugati pályaudvar poggyásmegőrzőjében levő bőröndöket, és vigye el egy megadott címre. Ezeket a bőröndöket a letartóztatása előtti éjjel Sólem segítségével Duczynska Ilona vitte el Fillér utcai lakásából a pályaudvari megőrzőbe, hogy eltüntessék a nyomdát. A Hűvösvölgyön át villamoson vitték a bőröndöket a Nyugati pályaudvar csomagmegőrzőjébe, s az ott kapott nyugtát Ilona másnap kora reggel átadta az őt meglátogató Korvinak.

A bőröndök átvételére adott megbízással egyidejűleg Lóránd Ferenc azt a feladatot kapta, hogy ellenőrizze az akció végrehajtását, de a bőröndök szállítói ne tudjanak megbízatásáról. Feri a kitűzött időben ott volt a pályaudvaron, és pár lépés távolságból követte a bőröndöket cipelő fiúkat. Minden rendben ment, csak — mint Feri később nevetve mesélte — a fiúk, akiknek fogalmuk sem volt róla, hogy mi van a bőröndökben, megbízójuknak elpanaszolták, hogy egy gyanús fiatalember állandóan körülöttük sündörgött, biztosan el akarta lopni a bőröndöket.

A bőröndök tartalmát az előttem ismeretlen átvevő több részre osztotta, amit onnan tudok, hogy a mi lakásunkra is hoztak egy nagy csomag ólombetűt, nyilván abból a meggondolásból, hogy nálunk már volt házkutatás, újra nem jönnek, ott bizton-

ságban lesz. Én a küldeményt a fürdőszobaszekrény mélyén rejtettem el, amíg később érte nem jöttek.

A foglyokat a rendőrségről hamarosan átvitték a Conti (Tolnai Lajos) utcai katonai ügyészségre. Ez helyzetünkben komoly változást jelentett. A túlsúfolt, szennyes rendőrségi fogda helyett itt különzárkában helyezték el őket. Nem goromba rendőrök, hanem katonák voltak az őrök, s akadt közöttük olyan is, aki a hivatali órák után — amikor a bírák és a tisztviselők nem tartózkodtak az épületben —, ha éppen szolgálatban volt, kinyitotta a zárkákat, s a Galilei-csoport tagjait kieresztették. Egy ilyen alkalommal még egyik társuk születésnapját is megünnepelelhatték. Valószínűleg ezeknek a találkozásoknak volt a következménye, hogy az engedélyezett rendszeres látogatásokon Laci kitűnő hangulatban fogadott bennünket.

A látogatások a katonai vizsgálóbíró szobájában és jelenlétében történtek. A külvilág politikai kérdéseiről, az illegális harc folytatásáról persze nem lehetett beszélni, bár a hadbíró nagyon tapintatos volt. Sisa ifjú felesége mondta el nekem, hogy a látogatásokkor nem engedték megcsókolni egymást. Ő panaszra ment a hadbíróhoz, aki engedélyt adott a csókra. A következő alkalommal dr. Bajusz megkérdezte tőle, megvan-e most már elégedve — Júlia azt válaszolta, hogy nem, mert a papír szerint csak egyetlen csókot engedélyeztek. A hadbíró erre mosolyogva új engedélyt adott a következő szöveggel: „Csókolózni szabad”.

Ugyanebben a fogdában ült néhány hadseregszállító is, akik papírtalpú bakancsot és rossz minőségű posztót adtak el a hadseregnek. Ezek valóban messzemenő kedvezményekben részesültek nemcsak az őrök, hanem a parancsnokság jóvoltából is. Saját ágyneműjüket használták, hazulról élelmezték őket, és mindent behozhattak, amit csak akartak.

A galileisták ügye több mint nyolchónapi vizsgálati fogság után került tárgyalásra. Mi, hozzátartozók, a katonai fogház előtt, az utcán izgultunk. Ott volt Kelen Jolán is, aki január óta tartó „betegsége” után talán először lépett ki az utcára. Eljött Jusztuszné is egy karon ülő kisbabával és két, kissé nagyobb fiacskájával. Jusztusznénak, mint vádlottnak, be kellett mennie a tárgyalásra, de a két kisfiút nem engedték be. A gyerekek hangosan sírtak a kapu előtt, úgy hogy az arra haladók megálltak, és arról beszéltek egymás között, hogy bizonyára most vég-

zik ki a kicsik katonaszökevény apját. A csoportosulásnak az lett az eredménye, hogy kijött dr. Szőke Sándor — Kelen József védőügyvédje. —, kézen fogta a zokogó gyerekeket, s bement velük az épületbe.

Az ítélet ismert, ezért én itt erről nem írok... Lacit fiatal korára való tekintettel, nem ítélték el, de nem is engedték szabadon.

Az ítélethirdetés után Duczynskát, Sugárt, Végh Dezsőt és Lacit átvitték a Gyűjtőfogházba, ahol a Conti utcainál sokkal szigorúbb rezsim uralkodott. Az ügyész mind a négyük ügyében súlyosbításért fellebbezett.

Időközben a politikai helyzet megváltozott, a háború közeledett dicstelen végéhez. Dacára a halálos ítéleteknek, rohamosan emelkedett a szökött katonák száma. Aggodalommal gondoltunk az 1918. május elején letartóztatott barátainkra, köztük a Sallai Imrére váró ítéletre.

Most már a Gyűjtőben látogattuk anyámmal Lacit. Itt erre sokkal ritkábban adtak engedélyt, mint a Conti utcában. Laci emelkedett jó hangulatának vége lett, a több mint tízhónapi fogság megviselte az idegeit, sápadt volt és sovány. Nem tudtuk, hogy helyt adnak-e az ügyész fellebbezésének, mi lesz tovább?

Eljött az ősz, s vele az „őszirózsás forradalom” napja. Másnap reggel bementem a munkahelyemre. A főnökök már bent voltak, s őszirózsával a gomblyukukban foguk közt szidták a „csőcseléket”. Senki sem dolgozott, a hivatalban megállt az idő. Hamarosan otthagytam az irodát, mert ezen a napon az utca sokkal érdekesebb volt.

Mindenütt a városban őszirózsával díszített, katonákat szállító teherautók száguldottak, az emberek az utcára özönlöttek. Az Anker-palota közelében találkoztam a Conti utcai katonai fogházból röviddel azelőtt kiszabadított Sallai Imrével, Végh Dezsővel és Kozma Pállal. Boldogan öleltük meg egymást. Kozma Pali gyerekkori barátunk volt, egy házban is laktunk. Közben pufogtak a fegyverek, a teherautók utasai örömben a levegőbe lövöldöztek.

Otthon már Laci fogadott. Őt és Duczynskáékat a Gyűjtőfogházból szabadította ki egy fegyveres csoport. Pali bátyánk is hazaérkezett. Elmesélte, hogy reggel egy fegyverekért útnak

indult csoporthoz csatlakozott, ő is szerzett puskát, és együtt mentek a Conti utcai katonai fogház elé.

Hát minden reményünk teljesült! Itt a forradalom, a háborúnak vége, hazajöttek a politikai foglyok. Micsoda boldogság!

Tanúságtevők. 2. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1976. 378—385. old.

16

Hikádé Aladár visszaemlékezése az 1918. júniusi általános sztrájkról

A gazdasági helyzet már annyira romlott, hogy egyes műhelyek bérkövetelés miatt beszüntették a munkát. Így volt ez a MÁV Gépgyárban is, ahova a munkabeszüntetés miatt katonaságot vezényeltek. (1918. június 20.) A gyári katonai parancsnokság kiszállt ugyan a gyárba, de azt mondták, hogy nem avatkoznak a bérkövetelések ügyébe, majd az odavezényelt katonaság tisztjei követelték a munkásoktól, hogy azonnal vegyék fel a munkát. Meg is kezdték a termelést, de azután ismét leálltak. Zselyonka őrnagy, a kivezényelt katonaság parancsnoka szétzavartatta az embereket, és kijelentette, hogy magatartásuk súlyos következményekkel járhat. Csakhamar feszültté vált a helyzet. A munkások vasdarabokat dobáltak a katonákra, miután Zselyonka őrnagy parancsot adott a fegyverhasználatra. Ennek következtében hat munkás meghalt és sokan megsebesültek. Amikor ezt megtudtuk, telefonáltunk a vas- és fémmunkásszövetség központjába. Kérdeztük, mit tegyünk? Ott azonban kérdéssemre azt válaszolták, hogy ne csináljunk semmit, mert ők még várnak, meglátják, mi lesz tovább.

Mi, kispestiek, ezt az álláspontot nem fogadtuk el, és szolidaritásból azonnal leállítottuk az öntödét és a hengerdét. Én ekkor már nem esztérgapadon dolgoztam, hanem a hengerde magasfeszültségű kapcsolótábláján, ahová Menyhárt részlegbizalmi bekiáltott: — Mit csináltál, a holnapra nem gondolsz? Az öntödében és a hengerdében minden befagy! — Bánom is én — mond-

tam. — Amikor munkásvér folyik, nekünk akkor nem érdekes a gyáros vagyona... — Később a főmérnök is jött tiltakozni. Mondtam nekik, hogy miért az ajtóból beszélgetnek, jöjjenek be. Tudták, milyen ember vagyok, s nem mertek bejönni. — Maga még hadbírótság elé kerülhet a keménységével! — szólt a főmérnök. — Hát ha bejöttök — gondoltam magamban —, odadobom a magasfeszültségű drótot, s attól menten elpusztultok. Szerintem a főmérnök ezt meg is érdemelte volna, ahogyan bánt a munkásokkal.

Majdnem négy napig nem vettük fel a munkát. A bizalmi testület határozata az volt, hogy ha a történekeért lecsukják valamelyik bizalmi férfit, újra leállunk a munkával, s összeköttetéseink révén kérjük a többi gyár bizalmijait is a leállásra. Erre azonban nem került sor, mert nem volt letartóztatás.

Nem sokkal ezután Landler elvtárs értesített minket, hogy a Szabadság téren tiltakozó gyűlés lesz (1918. június 20.), s aki tud, jöjjön el. Értesítettük az elvtársakat, s nagyon sokan jelentkeztek. Óriási tömeg gyűlt össze. — Most már elég volt a beszédből — mondta felszólalásában Landler elvtárs —, elkövetkezett a tettek ideje.

Tanúságtevők. 2. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1976. 312—313. old.

17

Böhm Vilmos az 1918-as polgári demokratikus forradalomról

Október 29-én délelőtt a pártvezetőség katonai agitáció megindítását határozta el, hogy a bekövetkezendő forradalmi eseményeknél a fölösleges vérontást megakadályozza. Röpirat és plakát formájában kinyomtattuk Várnai Zseni „Katonafiamnak” című, meghatóan szép és lelkes, a háború alatt a cenzúra által elkobzott forradalmi versét (refrénje: „Ne lőj fiam, mert én is ott leszek!”) A pártvezetőség délelőtt még nem találta érettnak a hangulatot a röpiratok terjesztésére.

Délutánra azonban megváltozott a helyzet. Az egész városban — főként az október 28-i uccai lövöldözés következtében — izzó elkeseredés fogta el a tömegeket. A gyárakból a munkások százai, a kaszárnyákból katonák és tisztek hatalmas csoportjai keresték föl a párttitkárságot és irányítást kértek. E hangulat látára már nem volt idő a pártvezetőség újabb határozatának bevarására. A délutáni órákban megjelentek a plakátok az uccán.

Egy óra alatt megváltozott a város képe. Minden üzlet kirakataiban ott csüngtek a hatalmas plakátok. A kereskedők megérezték az új idők szelét, nem törődtek a kormánnyal, rendőrséggel, cenzúrával: kocsin, autón jöttek be a párttitkárságra és kértek plakátokat. Katonák, munkások, polgárok az utcán röpirattal jártak, az egész város visszhangzott a lelkeket átfogó szótól: „Ne lőjj fiam, mert én is ott leszek!”

Este a Nemzeti Tanács ülésén megjelent a fővárosi államrendőrség tisztikarának, detektívtestületének és őrszemélyzetének egy küldöttsége és bejelentette csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz. A kormány ezzel elvesztette a forradalom szívében. Budapesten karhatalmának legjelentékenyebb és eddig legmegbízhatóbb részét.

A hatóságok, a gazdasági és politikai szervezetek legnagyobb része szintén elfordul a kormánytól s csak a Nemzeti Tanács utasításait fogadja el.

A Nemzeti Tanács intézőbizottságának tagjai voltak: A Függetlenségi Párt részéről: Károlyi Mihály, Ábrahám Dezső, Batthyány Tivadar, Hock János, Jánosi Zoltán, Lovászy Márton, a Polgári Radikális Párt részéről: Jászi Oszkár, Szende Pál, a Szociáldemokrata Párt megbízottjai: Garami Ernő, Kunfi Zsigmond, Weltner Jakab, Garbai Sándor és e sorok írója, a sajtó képviselői: Hatvany Lajos, Bíró Lajos, Fényes László, Diner-Dénes József és Purjesz Lajos, a feministák képviselőjében Schwimmer Róza.

A tömegtüntetésekkel szemben a kormány, egyelőre, nem mert föllépni. Október 29-én a munkásság délelőtt 10 órától fél 11 óráig valamennyi üzemben beszüntette a munkát és ezzel a demonstrációval adott kifejezést gyászának és tiltakozásának a békés tüntetőkre tüzelgető hatalommal szemben. A fegyvergyár munkásai a tüntetés alatt megrohanták a raktárakat és fölfegyverkeztek. A gyárba érkező katonák és csendőrök visszavonul-

tak, a hatóság kénytelen volt a Nemzeti Tanács és a szociáldemokrata párt közvetítését igénybe venni, mert már nem volt bátorságuk és erejük újabb vérengzés kiprovokálására.

Október 30-án este a Nemzeti Tanács fölhívással fordul a katonákhoz, amelyben rámutat arra, hogy Zágráb és Prága katonai parancsnokai a délszláv, illetve csehszlovák Nemzeti Tanács rendelkezésére bocsátották az egész fegyveres hatalmat és csak Magyarországon állítják szembe a háborús uszítók a népkatonáit a szabadságért, az önállóságért, a népjogokért és a békéért harcoló magyar néppel; a Tanács felszólítja a katonákat, hogy a fegyelem megbontása nélkül csatlakozzanak a Nemzeti Tanácshoz, ne ontsanak polgárvért, ne lőjenek testvéreikre, hanem álljanak a Nemzeti Tanács mellé!

A postások, vasutasok szervezetei, a fővárosi tisztviselők, a vidék számos városa, katonatisztek, katonák szervezeten és zászlóaljanként jelentik be a Nemzeti Tanácshoz való csatlakozásukat.

Ugyanaznap valamennyi gyár munkássága a délelőtti munkaidő befejezése után gyűlést tart, amelyben követeli a munkás-tanács megszervezését.

A forradalom az október 31-re virradó éjjel robbant ki. A Nemzeti Tanács helyisége zsúfolásig megtelt a csatlakozást bejelentő küldöttségekkel és egyénekkkel. Az uccán felejthetetlenül színes kép. A katonák tízezrei, tisztek, egyetemi hallgatók, munkások tömegei váltják fel egymást. Az Astória-szálló erkélyéről egymás után szónokolnak a Nemzeti Tanács és a forradalmi harc vezérei. Károlyi Mihály beszéde után kiröpülnek a kardok a hüvelyekből, az új, független, szabad és demokratikus Magyarországra és fogadalmat tesz, hogy céljai megvalósításáért harcra készen várja a Nemzeti Tanács szózatát.

Ragyogóan szép jelenetek sorozatai kergetik egymást, amelyek feledhetetlenek lesznek mindenki előtt, aki az eseményeket azon a nagyszerű éjszakán átélte és megteremtésükben részt vett. A Nemzeti Tanács este még együtt ül; később néhányan eltávoznak; ott maradnak Károlyi, Garami, Kunfi, Garbai, Jászi, Szende, Bíró Lajos, Hatvany és még néhányan.

Éjjél után a tömeg legnagyobb része eloszlik. Az ifjúság egy része — katonák, tisztek és munkások — ott marad a Nemzeti Tanács előtt. Egyszerre híre érkezik annak, hogy a keleti pálya-

udvaron két menetzászlóalj áll indulásra készen. Néhány perc alatt egy kis csapat a pályaudvarhoz vonul és a két menetzászlóalj az első fölszólításra a tömeg kitörő lelkesedése között a Nemzeti Tanács elé megy és felesküszik az új rendre. Egy másik csoport elfoglalja a térparancsnokságot, a budapesti katonai karhatalmi parancsnokság központját. A Nemzeti Tanács telefonon értesül az eseményekről, kiküldi Bíró Lajost és Garbai Sándort, hogy akadályozzanak meg minden vérengzést és vegyék birtokukba a térparancsnokságot. Közben visszaérkezik a Nemzeti Tanács néhány képviselőtagja, köztük Fényes László. Ekkor érkezik a híre annak, hogy a Mária Terézia-laktanya előtt felfegyverzett katonaság áll szemben a tömeggel és minden pillanatban várható az összeütközés. Lovászy, Landler és Fényes László kimennek a helyszínre és megakadályozzák a készülő vérengzést.

Nehéz órák és percek következnek. A forradalom kirobbant, a két egymással szemközt álló erő: a forradalmárok és a szervezett katonai parancsnokság fölkészülődnek a döntő összecsapásra. A legkülönbözőbb vad hírek kergetik egymást, közben foly-
nak kisebb csatározások is.

Egy csendőrijarat az Astória előtt álló tömegre lő. Percekig süvitenek a golyók, — a forradalmárok győztek, a csendőrök megfutottak. Híre érkezik annak, hogy a budai oldalról nagy tömeg katonaság érkezik, amely el akarja foglalni az Astóriaszállót, a Nemzeti Tanács székhelyét. A szállóban alig néhány száz főnyi ember tartózkodik. Fegyveres erő alig áll rendelkezésre. A telefonközpontot egy csoport elfoglalta és telefonon kért húsz fegyveres katonát a központ védelmére. Ebben a tragikus helyzetben a Nemzeti Tanács nem tud húsz fegyveres embert rendelkezésre bocsátani! Egyenként, az uccán szedjük össze a fegyveres katonákat, úgy küldünk egy kis járőrt a központ védelmére.

Az Erzsébet-hídon a sötét éjszakában is látni már a Nemzeti Tanács felé vonuló fegyveres csapatot. Sípólás, lárma. Egy nagyobb csoport összeverődik, a Kossuth Lajos uccában, a híd felé néző fronton fölállnak civilek és katonák, két gépfegyvert fordítanak az érkező elé, már-már összecsapásig feszül a helyzet, amidőn az érkező csapat irányából hangok érkeznek hozzánk, amelyekből „Éljen a forradalom! Éljen a Nemzeti Tanács!” jel-

szavai csendülnek ki. A véletlen mentett meg bennünket attól, hogy a sötét éjszakában a forradalom két csapata összeütközzék.

Újabb hírek érkeznek. Lukachich városparancsnok felsőbb parancsa elindította a bosnyák ezred karhatalmi zászlóaljait és meg akarja támadni a Nemzeti Tanácsot. Menekülésre senki sem gondol. A Nemzeti Tanács tagjai elhatározzák, hogy a helyükön maradnak, a rendelkezésre álló fegyveres erővel védekeznek; ha elesünk, ez még csak erősebbé és ellenállhatatlanabbá fogja tenni a forradalmi föllángolást.

A bosnyák csapatok azonban a Belvárosban megállnak és néhány felvilágosító szó után visszavonulnak a laktanyába. E jelet után már világos volt előttünk, hogy a katonai vezetés nem érzi magát elég erősnek, fél az összezsapástól, a csapatai megbízhatatlanok, — az első forradalmi roham tehát győzelemmel fejeződött be!

De ez még nem jelentette a forradalom győzelmét. Bizonyos volt, hogy Lukachichék — ha nincsenek budapesti csapataik — vidéki csapatokkal fognak kísérletezni. A tömegeket kellett tehát fölvonultatni. A „Népszava” lapfejjével százezernyi példányban már a kora reggeli órákban röpiratokat osztottak a város munkáslakta negyedeiben:

„Kitört a forradalom. Vérontás nélkül megszállták a főváros főbb pontjait. Elfoglalták a térparancsnokságot. Az ellenforradalom valószínűleg vissza akarja szerezni a hatalmat. Meg kell mutatni, hogy ti együtt éreztek katonatestvéreitekkel, *munkások, ki az uccára, szüntessétek be a munkát!*”

A magyarországi szociáldemokrata párt aláírásával megjelent röpcédulákra a munkások százezrei kivonultak az uccára. Ezzel Lukachichék minden támadó szándéka dugába dőlt, mert annyi és olyan katonasággal már nem rendelkeztek, amely ezzel a forradalmi lelkesedéstől fűtött százezernyi tömeggel szembe mert volna szállni.

A forradalom győzött . . .

*Böhm Vilmos: Két forradalom tüzeiben.
Népszava Könyvkiadó d. n. 44—47. old.*

Katonafiának !

Én magzatom, szép katonafiam,
szíve vérével ír neked anyád.
Mióta a császár kenyerét eszed,
Vörösbe fordult itthon a világ!
Most készülünk a döntő, nagy csatára,
S ti lesztek ellenünk majd a sereg,
Ha ráuszítanak önnön véreidre,
Ne lőj, fiam, mert én is ott leszek!

Az anyaföldnek most zsendül a méhe,
Már lesi az ásós, kapás hadat,
Hogy szűz ölébe termő magot hintsen,
Várja az erőt, mely életet ad,
Most megmérjük irdatlan, nagy erőnket,
S nem ringatnak majd kalászt a szelek,
A termőföld lesz a mi lázadásunk:
Ne lőj, fiam, mert én is ott leszek!

Fiam, az öreg, reszkető sorokban
Én sírok, ki méhembem hordtalak,
Ki egygé tettem éjet, napot, órát,
Hogy etesselek, hogy dajkáljalak,
Hús a húsból, vér a véremből,
Hogy emelhetnél te akkor kezét,
Ha én zokogom, sikoltom feléd:
Ne lőj, fiam, mert én is ott leszek!

A Krisztusunk vagy, a mi Messiásunk,
A reménységünk, mindenünk: az élet!
Te döntöd el most a mi nagy sorunk,
A Te felzúdult, bús rabszolgavéred.
Borítson el a forradalmi mámor,
Ha hömpölyög a lázadó sereg,
Mint fölkorbácsolt, zúgó tengerár,
Ne lőj, fiam, mert én is ott leszek!

Most már csak háborog az óceán,
S a kevély hajót már tépi, dobálja,
Mi lesz, ha majd ős medréből kitör,
Ha urrá lesz a tenger akarása,
Mi lesz, ha minden katonafiú
Szülőanyjától kap egy levelet,
Mely lázít, gyújt, vérbeborít:
Ne lőj, fiam, mert én is ott leszek!

18

Kun Béla cikke a pártalakulásról

November 17-én megérkeztünk. Moszkvában elhatároztuk már, hogy a párt neve: Kommunista Magyarországi Pártja lesz. Ha nem csal az emlékezetem, így a mi pártunk volt a második kommunista párt. A szállodában, ahol nagynehezen szobát kaptunk, nekifogtam elolvasni a szociáldemokrata párt háborús irodalmát, különösen a Szocializmust. Elolvastam a magyarországi szociáldemokrata párt háborús irodalmának különböző gyöngyszemeit, s közben elküldtem egy messenger boyt Seidler Ernő Béla utcai lakására. Seidler nem volt otthon, s így a szállodában kellett várni, egészen este 10 óráig. Ekkor megérkezett Seidler és elbeszélte, hogy a szociáldemokrata párt baloldali elemei Szabó Ervin-kör címen egyesületet akarnak alakítani, s éppen ennek az alakuló üléséről jön. Elmondta azt is, hogy az alakuló ülésen ott vannak Szántó Béla, Vágó Béla, László Jenő, Jancsó Károly és Rudas László. Seidlerrel üzentem Vágónak és Lászlónak, valamint Szántó Bélának és Jancsó Károlynak, hogy ha lehet, még az éjjel, de mindenesetre a rákövetkező napon találkozni akarok velük. Ugyanekkor elkezdtek felkutatni a hazavezényelt moszkvai pártiskolai hallgatókat is. Másnap reggel Vágó Béla jött fel a József körúton levő Savoy szállodába, s ámbár tiltakoztam az ellen, hogy a mozgalmat a kávéházból indítsuk meg, elvitt az Alkotmány utcai Seeman kávéházba, ahol szegény László Jenő tartotta hadiszállását. Vágó és László részletesen informáltak az októberi forradalom eseményeinek lefolyásáról. Informáltak min-

denféle személyi természetű dolgokról is: kik hol vannak, melyik szárnyon, ki lett szociálsovinisza, ki tartozott a háború alatt a forradalmi pacifista alakulásokhoz. Elmondták azt is, hogy a Szabó Ervin-körön kívül, alakulóban van egy független szocialista pártféle alakulás is, amelynek már a nyomdában is van valami felhívásféléje. Kiderült, hogy a Vágó—Szántó—László vezetése alatt álló csoportnak összeköttetései vannak Korvin Ottó forradalmi pacifista, szindikalista csoportjával. Összeköttetései vannak a legtöbb gyárral, köztük Csepellel, a fegyvergyárral, a Wolfner gyárral és a Ganz gyárral, valamint Mátyásfölddel, Aszóddal, és Albertfalvával is. (Ezek a gyárak is lettek a kommunista párt első fészkei Magyarországon.) Mondtak valamit a Hevesi—Komját-féle csoportról is, amely akkoriban készült már kiadni az Internacionálét, azt a folyóiratot, amit később ki-sajátítottunk. Megbeszéltük röviden a helyzetet, elmondtam a pártalakítás tervét, estére kitűztük a találkozót Szántóval, Korvinnal, László Jenő hamarosan végigszaladta a várost, hogy beszéljen a különböző csírában levő alakulások vezetőivel: semmit sem csinálni addig, amíg a kommunista párt alakulása dolgában nem döntöttünk. Úgy volt ugyanis, hogy László is, Vágó is és később Korvin és Szántó is azon a véleményen voltak, hogy nem jött el még a külön pártalakulás ideje. Nekem az volt a véleményem, hogy ha tömöríteni akarjuk a forradalmi elemeket, abban a helyzetben, ami akkor volt Magyarországon, haladéktalanul ki kell tűzni a kommunista párt lobogóját. Este még vitatkoztunk, Vágó már akkor csaknem teljesen a pártalakítás mellé állott. Rudas még inkább belátta a pártalakítás szükségességét, a többiek még kissé ingadoztak vajon szükség van-e pártra? Éjjel el-indultam Bécsbe, hogy ott átadjam Lenin üzenetét Friedrich Adlernak. A tárgyalást már azzal a meggyőződéssel kezdtem, hogy Friedrich Adler nem volt, és nem is lesz kommunista. Még aznap este visszaindultam Bécsből, megrakodva egy csomó könyvvel, és 20-án megkezdődtek a permanens tárgyalások a párt alakítása ügyében. Akárhogy is húzódtam a kávéháztól, félve attól, hogy a mozgalom a magyar szociáldemokráciához szokásos kávéházi ellenzék sorsára jut — mégis a kávéházban voltunk kénytelenek tárgyalni a különböző csoportosulások vezetőivel. A hadiszállás a Seemann kávéházban volt: László, Vágó és Szántó törzskávéházában. A független szocialista párt alakí-

tását a Royal kávéházban akadályoztuk meg hadigazdag marha-
kereskedők szomszédságában. Vágó és Korvin a gyári összeköt-
tetéseket regisztrálták és tartották fenn. Szántó és László a
szakszervezeteket. Kiderült, hogy egész sor főbizalmi és bizalmi,
különösen a vasasoknál, határozottan forradalmi álláspontot fog-
lal el, s nem hajlandó belemenni a szociáldemokrata párt ál-
tal hirdetett osztályharc-felfüggesztésbe. Seidlernek különböző
katonai összeköttetései voltak. A hazavezényelt hadifoglyokkal
is, akik a moszkvai pártiskolában tanultak, hamarosan kaptunk
összeköttetést. Naponta húsz-harminc emberrel beszéltem,
egyenként igyekezve őket meggyőzni arról, hogy a párt meg-
alakítása elengedhetetlen feltétele a forradalom továbbhajtásá-
nak, a proletárdiktatúrának. Csodálatos volt a fogékonyság a
proletárdiktatúra, a tanácshatalom szükségességével szemben.
Azt is egy-kettőre megértette a forradalom továbbhajtásának bá-
zisa nem lehet más, mint a gyár. Nagyszerű napok voltak, ered-
ményes tárgyalások, csak éppen a pártalakítás szükségességé-
nek gondolata nehezen verődött be a fejekbe. A mozgalomban
régóta részt vevő elvtársak egyike-másika még arra is gondolt,
hogy talán meg lehet hódítani a szociáldemokrata pártot, leg-
többje pedig azon volt, hogy a szakszervezetek miatt nem lehet
egyelőre külön pártot alakítani. A fiatalabb, a munkásmozga-
lomba kevésbé begyökerezett elemek körében nagy volt a szin-
dikalista hajlandóság, s általában nemigen értették meg, hogy
pártra volna szükség. Kerülő úton kezdtem próbálkozni vala-
mennyiük meggyőzésével. Azt mind elfogadták, hogy lapot kell
kiadni, a Vörös Újságot, amely még Charkovban lett a KMP
központi orgánumának címe. Mit írunk a lapra — kérdeztem —,
kinek a lapja ez? Azt csak nem írhatjuk, hogy Szabó Ervin-kör,
s valami . . . egyesület cégére alatt sem adhatjuk ki. Még nagy
volt az ingadozás, amikor elhatároztuk, hogy 24-én összejövünk
megtárgyalni a pártalakítás kérdését, most már szélesebb kör-
ben és többé-kevésbé hivatalos formában. Korvin Ottót bíztuk
meg azzal, hogy -kerítsen helyiséget, s ő bátyjának, Kelen Jó-
zsefnek lakását ajánlotta erre a célra, amely ha jól emlékszem
a Városmajor utcában volt Budán. Az értekezletre való meghí-
vásokat együtt állapították meg Szántóval, Vágóval, Lászlóval
és Korvinnal. Bár volt némi ingadozás, de azok is, akik még kis-
sé ingadoztak, érezték, tudták, hogy 24-re a Városmajor utcá-

ban a Kommunisták Magyarországi Pártjának alakuló értekezletét hívták egybe. Meg is alakult a párt, küzdött, győzött, elbukott, újra éled, és újra győzni fog.

Ifjúkommunista,
1968. 11. sz. 8. old.

19

Vágó Béla cikke a Vörös Újság születéséről

... A „Vörös Újság”-ra emlékszem vissza, a mi felejthetetlen harcos és vezérlő újságunkra, amely csak nyugszik, s várja, hogy újra frontba álljon...

Kun Béla megérkezése után már sokat beszélgettünk róla.

„Hát, lapot csinálunk!” — mondja Kun Béla.

Hárman sétálunk a Lipót körúton, a Seemann kávéházból, az ellenzéki tanyából a Visegrádi utca felé igyekezvén, Kun Béla, László Jenő és e sorok írója.

Én nemigen láttam lehetőségét a dolognak. Papírhány volt, s a papír kiutalása Garami Ernő kereskedelmi minisztertől, ettől a már akkor a burzsoázia által készpénzen (olcsó pénzen) megvásárolt, züllött gazembertől függött. Jó adósnak bizonyult Garami, mert az állampénzből 15 millió koronát fizetett ki a budapesti gyárosoknak, amely pénzt a munkások a karácsonyi bérharcok alkalmával mint karácsonyi segílyt vívtak ki a gyárosoktól. (Ezt is a „Vörös Újság” leplezte le.)

László annak a felmerült tervnek, hogy egy eladósodott kis napilapot veszünk, a jogi oldalait fejtegette. Az újságnak volt nyolc vagy tíz egymással pörösködő tulajdonosa és vagy négyszáz hitelezője. Egészen kilátástalan terv volt.

„Nem kapunk papírt” — mondtam. „Garami éppen ránk vár, hogy a papírját ideadja.”

„Ha nem kapunk papírt hivatalosan”, mondotta Kun, „akkor veszünk kéz alatt.”

A gondolat nyilvánvalóan nem volt rossz, de kénytelen voltam ironikusan megjegyezni, hogy a lap indításához nemcsak papír, hanem engedély is kell. (Ez is egy köztársasági vívmány volt Magyarországon.)

„Fütyülünk az engedélyre”, felelte Kun, „kiadjuk engedély nélkül” ...

„Úgy?” mondtam erre. „Úgy beszélsz, mintha már nem volna Pesten rendőrség, mintha már mi volnánk az urak.”

„Rendőrség?” nevetett Kun Béla, „attól nem félünk! Ha rendőrség jön, kiállítunk a nyomda ajtajába két gépfegyvert, megvédjük az újságunkat.”

„Gépfegyvert...” morogtam magamban. Franchet d'Esperay tábornok, az antant szaloniki haderőinek parancsnoka jutott az eszembe, aki Belgrádból akkoriban hetenként kétszer-háromszor megüzente Pestre, hogyha itt bolsevikik merik a fejüket felütni, idejön, s mind egy szálíg felakasztatja őket. Derengeni kezdett bennem, hogy elérkezett az ideje annak, amikor azokat a frázisokat, amelyeket csőstől hullattunk szociáldemokrata népgyűléseken életünk és vérünk feláldozásáról, s azokról a példaadásokról, amelyeket az orosz forradalmárok mutattak — most aztán valorizálni kell.

Nem egyéni gyávaságból állt a hajam az égnek — hiszen mi, kommunisták hamarosan kitöröltük a félelem szót a szótárunkból —, hanem azért, mert Kun Béla, mint eddig minden órában, ezúttal is az eddigi szociáldemokrata gyakorlattal mereven ellenkező tétellel rúgott mellbe, amely ijedelmet egyszer érdemes lenne közelebbről megvizsgálni.

Kun Béla megérkezésével a régi szociáldemokrata ellenzék válaszütra került. Ez az ellenzék forradalmi elemekből állt és szociáldemokrata volt testestül-lelkestül, húszéves szociáldemokrata elmélet és gyakorlat neveltje. Nemcsak a gépfegyver nyomta a gyomrunkat, hanem a demokrácia elvetése, az állam szerepe — a szovjet, a nemzetgyűlésről való lemondás... s a bolsevizmus, s a lenini marxizmus ezernyi számunkra vadonatúj problémája és tétele.

A „Vörös Újság”-ban kellett most már írásban is tanúságot tenni az ellenzék ideológiájának teljes megváltozásáról.

Ezenkívül az ellenzék igen jól ismerte a szociáldemokrata pártot. A harc borzasztó nehéznek ígérkezett, s a szakszervezetek sorsa nem látszott éppen világosnak ...

Most ehhez még gépfegyver? ...

„Na” — mondotta László Jenő félig komolyan, félig tréfásan — „meglátod, mindannyian az akasztófára kerülünk ...”

Nem félt ő. Hiszen egész élete egy félelem nélküli harcosé volt, s ki hitte volna, hogy ez az életszokásaiban abszolút pesti ember gépfegyvertűzben átmegy a pozsonyi hídra, a másik drága mártírtestvérünkkel, Mészáros Gáborral együtt kikiáltja az egynapos pozsonyi proletárdiktatúrát — de már ő is érezte, hogy a forradalom szó többé nem kávéházi frázisok, hanem fegyveres felkelés és polgárháború . . .

Aztán neki a munkának.

Nyomdához a következő módon jutottunk. Az azóta elhunyt Somló-Silberstein Dezső egy független szociáldemokrata pártot akart alapítani. Ezt megtudtuk, s meghívtuk tárgyalásra. Sikorszkival jött el. A Royal kávéházban folytak a tárgyalások — s az eszmecsere igen drámai volt. Kun széles tervei eleinte nem hatottak rájuk, mire én meg akartam Somlót verni. Régi barátom volt: a borzalmas élesdi vérengzés alkalmával, ahol tizen-nyolc román parasztot lőttek agyon a csendőrök, ő volt a gyűlés szónoka, utána a golyóktól átfúrt kalappal menekült hozzám Debrecenbe, ahol akkoriban párttitkár voltam, hogy onnan visszatérve elfogják, s leülje a négy évi fegyházat. Végül mégiscsak eltemettük ezt a még édesanyjában elhalálozott embriót, s a független szociáldemokrata pártalapításra felhívó röpiratokat rögtön el is koboztuk a nyomdában.

Ez a nyomda a József téren egy pincében volt: a Wallenstein nyomda. Itt nyomódott a „Vörös Újság” első száma.

A szedők között volt Hochfelder, egy Oroszországból hazatért nyomdász elvtárs, a tördelő Kellner Sándor ugyancsak Oroszországból jött szedő elvtárs, akit László, aki mindenkinek adott valami gúnynevet, „táncmesternek” nevezett el, mert beszédei alkalmával, amelyekkel különösen a nyomdászok szakszervezetében ért el nagy hatást, mindig föl-alá sétált, tánclépésben. A mi derék, fáradhatatlan, hűséges és forradalmár táncmesterünk is mártírja lett a magyar proletárforradalomnak. A diktatúra bukása után a fehérek Kőhidán kegyetlenül meggyilkolták. A papírt Seidler Ernő szerezte, aki egyszerre a legjobb összekötetésekkel bíró, s ezeket megszerző gazdasági vezetője lett a párt titkárságának. A szerkesztőségben, amely először az Ügy-nök utcában, majd a Falk Miksa utcában volt, súlyos viták egyengették az első szerkesztőségi tagok földúlt s megtépázott marxizmusát. Rudas László, aki közöttünk a legképzettebb mar-

xista volt, aránylag rövid idő alatt vetette le szindikalista bőré, s úgy nála, mint általában mindnyájunknál, Kun Béla tanításai s kritikai megjegyzései varázsvesszőként váltották ki a mindinkább tudatosabbá vált forradalmiságot, ami mereven ellenkezett mindazzal, amit eddig mint kautskysták és egyéb isták vallottunk. László Jenő a riportot vette át. Boross László szerkesztőségi titkár volt, s Hajdú Pál segédtitkár, aki az adminisztrációval is foglalkozott. A két fiatal volt K. u. K. tiszt, akik a katonaságnál foglalatосkodva terjesztették forradalmi elveiket, már kibújtak az antimilitarista és pacifista tojásaikból, amely héját Révai József is szorgalmasan veregette ez időben... Technikai szerkesztő és terjesztő e sorok írója volt, Kun Béla dirigált, s indokolta a szükséges változtatásokat.

Végre a kéziratok leszállítva, kiszedve, tördelve, összeállítva...

Óriási izgalom uralkodott közöttünk a pincében.

Egy új lap... új párt... ki alkothat fogalmat arról, mit jelentett ez azoknak, akik a régi szociáldemokrácia fejlődését végigcsinálták...

Egyszerre a villannyal hajtott gép megáll. Az áram kimaradt. László Jenő odafut a géphez és kézzel hajtja.

Kellner Sándor váltja fel, ő is hajtja a gépet...

Mindannyian hajtottuk a gépet, amely lassan ejtegette a „Vörös Újság” első számait...

Pesten a vörös Perl, az anarchista kezdi meg a terjesztést...

Kispesten Chlepkó Ede és Hikádé veszik át az első csomagot... Mátyásföldön Mikulik és Mosolygó, a repülőgépgyárból...

Ujpesten Lévai az Egyesült Izzóból...

Albertfalván Markovics...

Miskolcon Pelyhe vasmunkás veszi át a terjesztést, s Szegeden Széll Juliska...

1918. december 7-én került az utcára a „Vörös Újság” első száma, s egyszerre meghódítja a munkásságot. Példányszáma rövidesen tízezerre emelkedik.

December végén Szamuely Tibor veszi át a szerkesztést...

Kedves és tisztelt Bogár elvtársam!

A gyűjtőfogházban tett látogatása alkalmával felszólított, közölném Önnel azt a platformot, melyen felfogásom szerint a magyarországi munkásmozgalom egységesíthető volna. Én még hozzáteszem ehhez, hogy nemcsak Magyarországra vonatkoztatva egységesíthető, de nemzetköziesíthető is legyen.

Előljáróban hangsúlyoznom kell, hogy a fogságban létünk tartama alatt nem tárgyalunk. Hogy miért nem tesszük ezt, úgy hiszem, nem szükséges indokolnunk.

Magára a munkásmozgalom egységesítésére vonatkozóan az az álláspontom, hogy csak a *valóságos* és nem csupán a *látszólagos* egység az, amely a proletariátus felszabadítását szolgálja. Úgy hiszem, nem szorul bizonyításra, hogy olyan proletáregység — mint ahogy a Népszava vasárnapi, márc. 9-iki száma írja — amely a proletariátus egészét a Scheidemannok táborába tömörítené, káros volna. Csak olyan proletáregység, a munkásmozgalomnak csak olyan egységes szervezete lenne hasznos, amelyet valóban elméleti és elvi egység alapoz meg s amely nem az osztályegyüttműködést, hanem az osztályharcot szolgálja. *Elvi* áldozat elvfeladást jelent: ehhez nem fér kétség.

Emlékeztetem Önt arra, hogy mi volt a véleménye Marxnak arról az egyesülésről, amely az Eisenachiak és Lassalleánusok kompromisszumából fakadt góthai programot — abortálta. Brackehez írott levelében ezeket mondja Marx a góthai program kritikájával kapcsolatban:

„Tudjuk, hogy az egyesülés pusztá ténye is mennyire kielégíti a munkásokat, de igen tévednek, ha azt hiszik, hogy nem nagyon drágán vásárolták meg ezt a pillanatnyi eredményt.” (Szabó Ervin-kiadás, II. k. 412. old.)

Sietek kijelenteni, azokkal az eklektikusokkal szemben, akik Marxra való minden hivatkozást dogmatizmusnak, bocher-marxizmusnak, tekintély-imádásnak minősítenek (közben Marx helyére a saját ürességüket akarják állítani tekintélyképen), hogy az idézett mondat nem azért igaz, mert Marx mondotta, a tények igazolják ezt.

Ha az oroszországi bolsevikiek már 1907-ben nem szüntették volna be — amint Lenin mondja — a párton belőli diplomatizációt, ha Rosa Luxemburg, Liebknecht és Mehring, de maguk a legvérszegényebb független szocialisták is, nem számoltak volna le a háború alatt a német munkásmozgalom látszategységével, ha nem tették volna ugyanezt a tripoliszi háborúk alatt az olasz szocialisták, ha nem teremtettek volna maguknak ezáltal akciószabadságot s a külön szervezet révén propagandalehetőségeket, úgy — azt vélem — a munkásmozgalom története fel-emelő forradalmi eseményekben és főleg: eredményekben szegényebb volna. Lehet, hogy az úgynevezett testvérharc, a proletariátus egyik részének harca a másikkal, talán nem lett volna olyan nyílt, de kétséges, vajon ez a nyílt harc nem kímélte-e meg sok felesleges áldozattól a proletariátust, aminő áldozatokban oly gazdag, a kapitalizmusnak minden egyes újabb esztendeje. És kérдем: vajon nem testvérharc-e a szakszervezetekbe tömörült és az azon kívül álló proletárok összeütközése?

Van elkerülhetetlen — úgynevezett — szükséges rossz is. Az én főbeveretésem most, az esetleges későbbiek is, ilyen szükséges rosszak. Nekem rossz, a munkásmozgalomnak végeredményben mégis jó! Tessék csak felemelkedni erre az objektív, történelmi nézőpontra másoknak is.

A munkásmozgalom egyesülése elkerülhetetlen. De, hogy egyesülhessen, előbb szét kellett válnia. Nem játék ez a szavakkal, hanem egy dialektikus törvényszerűségnek a kifejezése.

A proletárforradalom győzelme előtt vagy után, de mindenképpen egységes lesz a munkásmozgalom. Nem látom ugyan magamat közelebbállónak a magyarországi proletárhoz, mint — mondjuk — az amerikaihoz vagy az oroszhoz, avagy a csehhez, de szubjektíve mégis boldognak érezném magamat, ha a magyarországi munkásmozgalom egységben érné meg a proletárforradalom győzelmét és rögtön egységesen kezdené meg a szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések fogantatását.

Nem tehetek róla, bizonyos skepszissel, hitetlenséggel nézek az események elé; erre kényszerít az egész nemzetközi munkásmozgalom jelenlegi állása. Mégis úgy gondolom, hogy a munkásmozgalom tiszta proletár, tehát forradalmi irányzatának egyesülése Magyarországon hamarosan be fog következni.

A platform, melyet Ön kért, a következő tételekben volna

összefoglalható a saját és jóakarató ellenfeleink nézetei tisztázására:

1. Semmiféle támogatása az úgynevezett népkormánynak, tartózkodás a burzsoá-állam kormányában való részvételtől. Szakítás mindennemű osztályegyüttműködéssel; a munkásság osztályszervezeteinek a munkás-, katonai- és földműves szegények tanácsainak hatalmi szervekül való kiépítése.

2. Szakítás az úgynevezett területi — vagy mint újabban nevezik: népintegritási politikával. Erélyes támadás az osztályegyüttműködés következményeként jelentkező, úgynevezett forradalmi honvédelemmel szemben, mindenáron való megakadályozása az új háborúnak a csehek, románok vagy szerbek ellen. Forradalmi háborúhoz egy proletárpárt csak az esetben adhatja beleegyezését, ha:

a) minden hatalom ténylegesen és kifejezetten az ipari és mezőgazdasági proletariátus kezébe ment át;

b) ha tényleg megszűnt minden közösség a kapitalisztikus érdekekkel;

c) ha minden garanciája megvan annak, hogy a háború nem teremti újabb nemzeti elnyomást.

3. Megállapítható, hogy a magyarországi forradalom jelenleg átmeneti állapotban van az úgynevezett általános nemzeti stádiumból a tiszta proletárforradalom, a szociális forradalom szakaszához. A magyarországi forradalom a kapitalista termelés általános csődje folytán is aktuálissá vált nemzetközi proletárforradalmi energiák megnyilvánulása. Ennek a megállapításnak következményei levonandók tehát Magyarországon is a proletariátus érdekében kifejtendő politikai akcióban:

a) Nem parlamenti köztársaság, hanem a munkás- és földműves szegény küldöttek tanácsainak átmenetileg centralisztikus köztársasága;

b) az állandó hadsereg s a fegyveres erő különleges osztagainak (rendőrség, csendőrség, határrendőrség stb.) eltörlése s helyettesítése a fölfegyverzett proletariátus osztályhadseregével, a burzsoázia lefegyverzése.

c) A bürokrácia teljes megszüntetése. A proletariátus tömegeinek önkormányzata olyképpen, hogy a munkás- és földműves szegények küldötteinek tanácsai nemcsak törvény- és szabályrendeleteket alkotó, de végrehajtó és bíraskodó szervek is

legyenek. Minden tisztség választás útján töltendő be, a megbízatás rövid tartamú és bármikor visszahívható legyen. A megválasztottak javadalmazása ne legyen magasabb a tanult munkásénál. Ennél magasabb javadalmazás az oroszországi proletárforradalom tanulságai alapján csupán a specialistáknak adható.

Ilyen értelmű politikai alkotmány biztosítja a szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések végrehajtásának s az ezzel szemben, a burzsoázia részéről megnyilatkozó ellenforradalmi törekvések letörésének lehetőségét.

4. Még a szocializmushoz vezető közvetlen átmeneti intézkedések s az államhatalom elfoglalása előtt haladéktalanul megvalósítandó (részben az üzemi választmányok helyett) az ipari és mezőgazdasági termelés és a termékek szétosztása felett a munkástanácsok centralizált és a munkásellenőrző tanácsok decentralizált ellenőrzése. Ezzel egyidejűleg a termelőerők, nyersanyagok és élelmiszerkészletek pontos számbavétele a munkások és földműves szegények tanácsai útján.

A szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések nagyjában a következők volnának:

5. A földbirtoknak a proletárállam részére való elkobzása, eltiltása magánosok részére végzendő bér munkáknak a magángazdaságokban. Minden föld az állam tulajdonának nyilvánítandó és így minden földterület, melyet nem a használója és családtagjai művelnek meg, az állam által műveltetendő a falusi szegénység tanácsai útján. Erélyes küzdelem a földosztás ellen. Ideiglenes, rövid átmeneti eszköz lehet e tekintetben a mezőgazdasági termelőszövetkezetek alakítása is.

6. A bankok proletár-államosítása, az összes betétek és letétek lefoglalása.

7. Az ipar és közlekedés, elsősorban természetesen a nagyipar proletár-államosítása s a proletárállam eszközeivel való koncentrálása; az üzemek s az egész termelés és közlekedés munkásigazgatása. (Az igazgatóság alakulása lehet például a következő is: $\frac{1}{3}$ az üzem alkalmazottainak, $\frac{1}{6}$ az üzemág össz-szervezeteinek, $\frac{1}{6}$ a fogyasztók szervezeteinek, $\frac{1}{3}$ a népgazdaság irányítását vezető testületnek képviselői.)

8. A külkereskedelem és a nagykereskedelem haladéktalan monopolizálása. Az összes elsőrendű élelmicikkek monopóliuma. Az elosztás csupán dolgozók részére, munkásigazolvány ellené-

ben a fogyasztók kényszerszövetkezetek, vagy a munkás- és földműves szegény-tanácsok megfelelő osztályai útján (alapul szolgálhatnak az üzemek beszerzési csoportjai is). A munkajövedelem reálissá tétele céljából átmenet a munkabér naturalizációjához (természetben való kiszolgáltatásához).

9. A szociáldemokrata pártnak úgynevezett átmeneti programja összes munkásvédelmi követeléseinek haladéktalan megvalósítása, ezzel szemben a *munkafegyelem biztosítása*.

10. A szocializmus állami propagandája. Az egyház és állam haladéktalan szétválasztása. Az iskola nyíltan a szocializmusra-nevelés szolgálatába állítandó.

Ez az a platform, melynek alapján — véleményem szerint — a munkásmozgalom forradalmi szárnya hamarosan, de végül is az egész *munkásmozgalom* egyesülni fog.

A demokráciával, helyesen a burzsoádemokráciával tett tapasztalatok, úgy hiszem, sokakat kijózanítottak már Magyarországon is. Világos immár nemcsak a földosztó politika csődje, de a bürokrácia úgynevezett megreformálásához és a nemzetgyűléshez fűzött reménységek is hiúságosaknak bizonyultak. Az általános demokráciának feltüntetett burzsoádemokrácia egyenlőségi elméletének hazugsága, a szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések megvalósítására való alkalmatlansága kitűnik, mihelyt úgy végezzük a próbáját, hogy a kizsákmányolót és a kizsákmányoltat állítjuk szembe. Vajjon lehet-e egyenlő a kizsákmányoló és kizsákmányolt?

Előtérbe kellett toluíjon a proletárdemokrácia, vagy más szóval, proletárdiktatúra azoknak agyában, akik komolyan akarják a kizsákmányolás megszüntetését; ebben a programban kell egyesülniük a munkásmozgalom forradalmi elemeinek úgy, amint magukévá tették ezt a programot Olaszország és Svájc szocialista pártjai, valamint a német függetlenségi szocialista, sőt a szerbiai szocialista párt is.

A szénhiányra, a letört kapitalizmusra hivatkozás, a „nem szocializálhatunk ócskavasakat” jelszó, a nemzetközi helyzetnek mumusaként való beállítása, nem akaszthat meg egyetlen forradalmi gondolkodású szocialistát sem abban, hogy ennek értelmében nyíltan is cselekedjék.

A nemzetközi helyzetre való hivatkozás *ma már tisztán az antantimperializmust* szolgálja, éppúgy mint az ú. n. forradalmi

honvédelmet, magyarul: a területi integritást szolgálja minden olyan állítás, mely a szénhiányra hivatkozással áll útjában a proletárforradalom kibontakozásának. Akik proletárforradalom, a politikai hatalomnak a tanácsok útján való elfoglalása helyett forradalmi honvédelmet hirdetnek a románok és csehek ellen, hogy a kapitalisztikus üzemeknek szénük legyen, azok a magyarországi proletariátust e háború sikeréért szívesen fogják az ántántimperializmus szolgálatába állítani.

Nekem az a véleményem, hogy a magyarországi proletariátusnak nem az amerikai élelmiszeruzsora, nem a lengyel és ukrán ántántbérenc-ellenforradalmároktól munícióért vásárolt szén hozza a megváltást — ezek csak imperialista rabságot hozhatnak, — hanem elsősorban az orosz, német, lett és ukrán forradalmi proletariátussal való szövetség. Ez a momentán megoldandó külpolitikai feladatunk és így lehet szó azonnali közös cselekvésről is. A népszövetség című ellenforradalmi egyesüleből, úgy hiszem, kiábrándult már mindenki. Akik azt hirdették, hogy a népszövetség a megmentő, azok ma már talán szintén inkább bíznak az olasz, a francia, az angol, a cseh-tót proletariátus szolidaritásában. A nemzetközi proletariátus emez osztagai pedig, úgy hiszem, inkább lesznek szolidárisak egy proletár Magyarországgal, mint egy Károlyi főnöksége alatt állóval.

A nemzetközi forradalom nem humbug, de az a népszövetség. Még decemberben, ha jól emlékezem, a Wilson-hívők büszkén vágták ki tromful Németországot és főleg Angliát, mint ahol a proletárforradalomra már nem csak a spartakuszok, de a független szocialisták, sőt a többségi szocialisták proletárelemei is a proletárforradalom hívei. Talán testvérharc az, ami Németországban folyik? Az úgynevezett önkéntes hadsereg talán szintén „testvérekből” áll? De érdeklődjek, kedves Elvtársam, miért nem engedi a kormány nyilvánosságra hozni a Csepelre néhány nap előtt érkezett szikratáviratokat az angol munkás- és katonatanácsok követeléseiről és a londoni zavargások részleteiről? Ha valakit a beavatott kormányférfiak köréből őszinte pillanatában talál, el fogja talán Önnek mondani, mi van ezekben a szikratáviratokban.

Bern csődjé a népszövetség csődjével be kellett, hogy következék, mert a berni nemzetközi politika függeléke volt a párisinak. Ez egyúttal a forradalmi Internacionáléba való belekap-

csolódás első feltétele minden egységesülési törekvés sikerének. Az egyesülést illetőleg konkrét tennivalók, véleményem szerint ezek volnának:

1. A forradalmi elemek közös konferenciája s ezen megvitatása az általam ajánlott platformnak.

2. A maximális pártprogramm átalakítása olyképpen, hogy abba felveendő volna:

a) az imperializmusnak, mint a kapitalizmus külön stádiumának értékelése, a kapitalizmus csődjének megállapítása; állásfoglalás az államszocializmus vagy államkapitalizmus ellen;

b) a proletariátus viszonya az államhoz. A mi követelésünk természetesen a tanácsköztársaság;

c) az átmeneti programnak a fenn kifejtettekhez képest való átalakítása.

3. Bekapcsolódás a forradalmi Internacionáléba.

Még csupár. egyet!

Az úgynevezett tiszta szocialista kormány nem jelent közeledést a proletariátus forradalmi diktatúrájához a proletárdemokráciához. Sőt bizonyos, minden esetben bekövetkezendő körülményei között épen eltávolodást jelent ettől az irányzattól. A parlamenti rendszer, maga a bűrzsoá állam organizációja az, amely akadály a proletariátus tömegei önkormányzatának s a szocializmushoz való átmenetelnek. Nincs az a tiszta szocialista kormány, amely a parlamenti köztársaságban proletárdemokráciát hozhatna létre s a szocialista kormány uralma éppúgy nem jelenti a proletárdemokráciát s a kapitalizmus megszüntetése politikai feltételeinek bekövetkezését, mint ahogy nem szocializálás az az államkapitalizmus, mely — jellemzően — a cukoripar államosításával veszi kezdetét Magyarországon.

Megírtam ezeket Önnek, tisztelt Elvtársam s azt hiszem, nincs kétségben afelől, hogy ezért a programért, melynek megvalósítása véleményem szerint a proletariátus felszabadításának előfeltétele, minden körülmények között küzdeni fogok. Nem szégyenlem, de büszke vagyok rá, hogy ebben a küzdelemben Leninék, sőt — elárulhatom — a német spartakuszok is támogatnak bennünket. Nem szégyenlem ezt a rubelben kifejezett támogatást sem, de büszke vagyok arra, hogy Radek és én szolgálunk rá leginkább az ő bizalmukra. S rá is fogok ezentúl is szolgálni.

Hogy ki csinálja meg a proletárdiktatúrát Magyarországon — amit olyan sokat hánytorgatnak egynémelyek — az nekem körülbelül mellékes. Úgy gondolom, hogy semmiesetre sem személyek, hanem maguk a proletártömegek, s a tömegek élén az fog járni, akit meggyőződése s hozzáteszem: bátorsága állít oda. Én nyugodtan mondhatom innét a fogházból, hogy nekem nem fontos az, hogy az osztozkodásnál ott legyek az elsők között, csak azt akarom, hogy a küzdelemben ott legyek a proletariátus első harcvonalában Magyarországon is, mint ahogyan ott voltam Oroszországban. A cselekvés próbája a forradalmárnak. Mi, akik kommunistáknak nevezzük magunkat, és ezért ülünk itt a burzsoáállam erőszakszervezetének emez intézményében s várjuk, hogy a munkásmozgalom forradalmi és reformista irányzatának küzdelmét a terézvárosi boltosok, lipótvárosi fűszerkereskedők és Józsefvárosi hentesek köréből alakult esküdtszék döntse el, mi „ügynevezett” kommunisták valamenynyien csak ezt akarjuk.

Tudom, hogy ezt a harcot, a proletariátus felszabadításának végső döntő harcát, ha talán nem is egységes munkáspárt dönti el, de ezekben a harcokban fog újból egységgé kovácsolódni minden ország munkásmozgalma. A harcnak első etappe-ja után egységes lesz majd a munkásmozgalom, amint az lett Oroszországban, ahol — tévedések elkerülése végett megjegyzem — nem a bolsevikiek helyezkedtek a mensevikiek álláspontjára.

Úgy a magam, mint azon elvtársaim részéről, kik ezt az ügyet ismerik, vagyok

Budapest, 1919. március 11.

Elvtársi üdvözléssel

Kun Béla

Az egység okmányai.

Budapest 1919.

A KMP és az MSZDP 1919-es egységokmánya

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja a mai napon közös vezetőségi ülésében a két párt teljes egyesülését határozta el.

Az egyesült új párt neve mindaddig, amíg a forradalmi Internacionálé nem dönt a párt végleges elnevezésében, a következő lesz:

Magyarországi Szocialista Párt.

Az egyesülés azon az alapon történik, hogy a párt és a kormányhatalom vezetésében a két párt együttesen vesz részt.

A párt a proletariátus nevében haladéktalanul átveszi az egész hatalmat. A proletárság diktatúráját a munkás-, paraszt- és katonatanácsok gyakorolják. Épen ezért természetyszerűen véglegesen elejtődik a nemzetgyűlési választások terve.

Haladéktalanul megteremtendő a proletárság osztályhadserege, amely a fegyvert teljesen kiveszi a burzsoázia kezéből.

A proletárság uralmának biztosítására és az ántánt imperia- lizmusa ellen a legteljesebb és legbensőbb fegyveres és szellemi szövetség kötendő az oroszországi szovjet-kormánnyal.

Budapest, 1919. március 21.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt
A Kommunisták Magyarországi Pártja

Az egység okmányai.

Budapest 1919.

Sz. F.: Gyűjtőfogházi emlékek

1919. március 21 . . . Kisfogház . . . A felkelő nap dúsan önti a sugarait az ablakon keresztül „közös” cellánkba. Reggel nyolc óra. Egész éjjel ide-oda hánykolódtunk. Az előző nap eseményei kavargtak lázas lüktetéssel nyugtalan agyunkban.

Kétségtelen: a Vix-féle jegyzék, a csepei munkásság határoza-

ta, a somogyi szegényparasztság megmozdulása, s általában az egész munkásság hangulata a forradalom és annak vezetője, a Kommunista Párt mellett — mind olyan tények voltak, amik feljogosítottak bennünket arra, hogy optimisták legyünk.

Azonban dacára mindeme tényeknek, azt egyikünk sem tudta, hogy egy pár óra múlva a proletariátus át fogja venni a hatalmat... Tovább nem elmélkedhattünk, mert a zárban megfordult a kulcs, az ajtó kinyílt, és mi tódultunk a „társalgóba”, hogy részt vegyünk a tegnap este megbeszélt előadáson. Már mindnyájan jelen voltunk, Kun elvtárs kivételével, ki dacára betegségének, kora reggel óta olvassa a legfrissebb lapokat és a kintről érkezett jelentéseket, hogy aztán minél pontosabb képet nyújthasson előadásában a helyzetről. Végre megjelenik Kun elvtárs, és azonnal megkezdí előadását. Ismerteti a legutóbbi huszonnégy óra eseményeit és evvel kapcsolatban a párt feladatait.

Kijelenti, nagy örömünkre, hogy a párt él és dolgozik. Hogy fiatal, illegális szerveink bámulatos munkát fejtenek ki. Kiemelte még, hogy Szamuely elvtárs fáradhatatlanul és rendkívüli ügyességgel végzi a párt illegális átszervezését.

Előadás után vita. Vita közben az az általános vélemény alakul ki, hogy a magyar proletariátus a hatalom elfoglalásának küszöbén áll...

Ezután a folyosón csoportokba verődve vitatkoztunk, míg meg nem jelent a látogatók első csoportja. Csomagokkal megrakodva jön Landler elvtárs is, akiről tudjuk, hogy velünk van, és csak forma szerint tartozik a szocdemekhez. Mi, Krammer elvtárssal egy külön cellába vonultunk, és ott „fogadtuk” a különböző ezredek és századok bizalmijait, akikkel aztán tanácskoztunk...

A látogatási idő letelt. A folyosók lassan kiürültek, és mi visszavonultunk „lakosztályainkba”. Ebéd után ismét vitát rendeztünk, egész négy óráig, azután a társalgóban gyülekeztünk, és meghallgattuk Rákosi elvtárs előadását. Majd a kislegház udvarára mentünk sétálni. Este hatra járt az idő, éppen a katonai tudományokról vitatkoztunk — a kommunistáknak ehhez is kell érteniök —, amikor megjelent Pogány elvtárs, a katonai tanács elnöke, és Kun elvtárs után kérdezősködött. Nagy meglepetésünkre ezután megérkezett Kunfi és Böhm is, és megkérdezték, hol találkozhatnak Kun elvtárssal. Ámulásunkban alig tudtuk megmondani Kun elvtárs cellájának a számát. Mindnyájunk

elé egy nagy kérdőjel meredt, Bóhmék néhány nap előtt még mindennek lehordtak bennünket, s most már elvtársak lettünk?

Nem sokáig tépelődhattünk, mert Kun elvtárs behív bennünket a társalgóba, és röviden elmondja, hogy mi járatban vannak a szocdemek...

Ezután Kun elvtárs még egypár más elvtárssal egyetemben konkrétan kezdi a kérdést megtárgyalni, és rövidesen megszületik a híres „egységokmány”. A szocdem vezérek teljesen kaptuláltak — persze a tömegek nyomása alatt —, „magukévá tették” a mi programunkat, és fogadalmat tettek, hogy a proletárdiktatúrát szívvel-lélekkel védelmezni fogják. — Hogy hogyan védelmezték, azt mindenki tudja.

„Ha nem is nyílt utcai harcban, de mégis győztünk.” Ezekkel a szavakkal kezdte meg Kun elvtárs az egységokmány lényegének az ismertetését.

Leírhatatlan lelkesedés. Különösen mi, fiatalok, egész odavoltunk az örömtől. Hogyne! Néhány óra múlva fegyverrel a kezünkben fogjuk a proletárdiktatúrát védelmezni! Örömről egymás nyakába borultunk, és némelyek szemében könnycsepp csillant meg... Már alig győzzük türelemmel... Szinte röppülni szeretnénk, de be kell várni, míg formálisan is „szabadlábra” helyeznek bennünket...

Egyszerre csak jön vagy egy tucat matróz a diktatúrát éltetve. Felkapják Kun elvtársat a vállukra, és úgy viszik a kint várakozókhoz.

Közben megérkezett az ügyészségtől maga Váry főügyész is. Felolvassa az ügyészség határozatát, s közben üdvözlí a „felkelő vörös napot”. — Ez volt a híres Váry-féle beszéd, melyet Vas elvtárs is megemlített a Rákosi-per folyamán, és amit Váry úr oly kétségbeesetten szeretne letagadni...

Boldogan mentünk kifelé kis csomagjainkkal. A kijáratnál hatalmas munkástömeg várakozott, és hangosan megéljeneztek bennünket... Egy hatalmas teherautóra szálltunk, úgy mentünk a tüntető munkástömegek közepette a Visegrádi utcáig...

Megérkeztünk, felsiettünk a párthelyiségbe, és vártuk a párt utasításait...

Párisi Munkás, 1927. IV. évf. 13. sz.

Remete László: „Rengj csak föld!”

Kossuth Könyvkiadó 1968. 331—333. old.

Márciusok

Március aranyhullámaint beszéltetem magamból
Testvérek! Ó megharcolt kezek találkozása isten előtt.
Napok reménytelenséget zászlóznak.
Sikolytás
mindnyájunkért,
akik most szörnyű reflektorok alatt állunk, összetört
lámpásokkal a szemeinkben.
Csak állunk s fölborzolt álmaink szétcsurognak az
éjszakában.
Szívünkön szeretettűzmáglyák szenvednek.
Oroszország!
Árva homlokunkon énekelnek a megbolondult öklök.
Oroszország! Oroszország!
Durunggal, késsel, csizmasarokkal és gépfegyverrel
szakított sebeink
bíbor dicséretgyertyákkal világítanak feléd.
Ó elsőszülött testvérünk.
Győzelem! Győzelem! Győzelem!
Moszkva lealázkodott tornyai fölött megállt az új csillag.
Határok föltüskézett határokat zabálnak.
Megharcolt emberek gyökeresedünk a térben.
Örömvöltés.
Győzelem!
Győzelem!
Győzelem!

23

Böhm Vilmos a Vörös Hadsereg hadjáratáról

Az északi támadás tervében egységes volt a kormányzótanács álláspontja. Csupán a végrehajtás részleteire nézve volt nézeteltérés.

Landler, vezérkari főnökének: Juliernek támogatásával, azt ajánlotta, hogy a támadást Salgótarján kiindulási ponttal északnyugati irányban indítsuk meg. Ezt a tervet néhány órán keresztül Kun is támogatta. Stratégiaileg azonban kivihetetlen volt, mert ebben az esetben sokkal nagyobb erőkre lett volna szükség, mint amennyivel rendelkezünk. Délről a Duna vonalát is támadni kellett volna, de nem állt elégséges tüzéség és hídanyag rendelkezésre. Politikailag is veszedelmes lett volna a végrehajtás, mert a teljesen aláaknázott Dunántúlra került volna a pótlást nyújtó közvetlen hadtápterület; és végül: így nem szakíthattuk volna meg a csehszlovák és a román hadsereg között való érintkezést sem.

Minden politikai és stratégiai szempont mellett szólt tehát, hogy a támadás Miskolc irányában induljon meg, azzal a kifejezett céllal, hogy a csehszlovák és román hadsereg érintkezési pontjait szakítsa meg, hogy így az ellenséges nyomás Magyarország felé meggyengüljön.

Május 16-án adta ki a hadsereg főparancsnokság az előrenyomulásra vonatkozó diszpozíciókat és 19-éről 20-ára virradó éjjelre rendelte el a támadás megindítását. A diszpozíció szerint a Landler parancsnoksága alatt levő első meg ötödik hadosztályból és a 3-ik dandárból álló főerő — a 3. hadtest — Mályi kiindulási ponttal Miskolcon keresztül támad, a Hernádon és Sajón keresztül a Tiszántúlra nyomja az ellenséges balszárnynon álló románokat, átkel a Tiszán és visszafoglalja a Tiszántúl gazdag területét. A főerőktől nyugatra a 80-ik dandár és a harmadik hadosztály biztosítja a balszárnycat, a rendelkezésre álló erőkkel tehermentesíti a főerőket s alkalmas időben felgöngyölíti a csehszlovák haderő jobbszárnycat.

A támadást vezető első hadosztály katonái vas- és famunkásokból, építőmunkásokból, postásokból, diósgyőri munkásokból és a budapesti 32. számú házvezred katonáiból rekrutálódtak. A proletárhadseregnek előreláthatóan diadalmas első harcaihoz politikai okokból is ipari munkásokból álló katonákat állítottunk az élre, hogy az ország és a forradalom védelmének dicsősége ipari munkások áldozatkészségét dokumentálja és ezzel új erőt és lelkesedést öntsünk az otthonmaradt munkásokba.

20-án hajnalban indult meg a támadás. A hadosztályparancsnokság kis csárdában ütötte fel tanyáját; innen folyt az eleven,

mozgalmas és lüktető élet irányítása. A csapatok lázas türelmetlenséggel várták a pillanatot, amikor harcba indulhatnak és valóban feledhetetlen az a lelkes hangulat, amely a csapatokat előntötte, amikor hírül jött az első eredmény: egy talpalatnyi földet, egy kis községet előőrseink elfoglaltak.

A csapatok kezdetben csak gyöngé ellenállásra találtak. De a terepnehézségek folyton fokozódtak és Miskolctól délre — Csa-ba, Görömböly, Benedekhegy és a Magashegy vonalában — már komoly ellenállás, erős ágyú- és gépfegyvertűz fogadta a csapatokat. De az ellenség részéről minden ellenállás hiábavalónak bizonyult. A záporosóként hulló tűzben a csapatok haláltmegvető bátorsággal nyomultak előre és 21-én a hajnali órákban már Miskolcon voltak. Elfoglalták az első nagyobb várost és pihenés nélkül folytatták hódító útjukat északra.

Miskolctól északra a számottevő ellenséges csapaterősítések hatása alatt az ellenállás erősödött, a jobbszárnyon erős román csapatokra bukkantak katonáink.

Közben mindinkább bizonyossá vált, hogy a délről jövő támadás nem fenyeget. Ezért május 27-én a hadsereg főparancsnokság átcsoportosította erőit, hogy még nagyobb lendülettel törje meg az ellenséges ellenállást. Vakmerő elhatározással az egész tétet egy kártyára helyezte. Az összes rendelkezésre álló tartalékot harcba vetette. A Tisza mentén maradt a szervezés alatt álló gyöngé erőkkel rendelkező 1. hadtest, a Dunántúlra alig került számbavehető csapat. Minden harcértéket a frontra irányítottunk. A 3-ik hadtestbe beosztották a legkiválóbb harci értékeket képviselő negyedik és hatodik hadosztályokat. A negyedik hadosztály kizáróan munkásezredekéből, a hatodik hadosztály kitűnő harci kiképzésben részesült, paraszt katonákból állt.

Az új diszpozíció szerint a hadseregparancsnokság szándéka az volt, hogy az egyesült cseh—román haderő belső frontját mindenáron áttörje, döntő csapást mérjen a csehszlovák főerőkre s azután a rendelkezésre álló összes erőkkel átkeljen a Tiszán és a román haderő ellen forduljon. Az ötödik hadosztály egy része, az egész harmadik hadosztály és az első dandár az ellenséges jobbszárny ellen fordul és így tehermentesíti saját főerőin-
ket.

Az új támadás május 29-én indult meg és néhány napon belül gyors lendülettel megtörte az ellenséges főerőket. A románokat

a vörös hadsereg átvette a Tiszán, megszakította a román és cseh csapatok érintkezését, a főerőkkel Kassa felé vonult, a jobbszárny Szerencs és Sátoraljaújhely, a balszárny Léva és Érsekújvár felé nyomult előre. Szinte néhány napon belül Léva, Rimaszombat, Losonc, Érsekújvár, Szerencs, Sátoraljaújhely, Selmezbánya, Korpona, Nagysurány, Kassa, Eperjes, Bártfa és hatalmas földterület a vörös hadsereg birtokába került. Rohamlépésekbe közeledtek csapataink a régi Magyarország legészakibb határvonala felé.

Az eredeti haditervet nem lehetett végrehajtani, mert a zsolcai vasúti hidat a románok felrobbantották és vasúti és hadianyagpótlás nélkül nem lehetett a tiszai átkelést megköveteltetni. Ennek folytán a hadseregparancsnokság arra határozta el magát, hogy a győzelem kiaknázásában egyfelől beszorítja a csehszlovák haderőket a Poprád—Vág völgyébe, a nehéz terepviszonyokra való tekintettel az üldözést ott nem folytatja, hanem átcsoportosítja a hadsereget Léva környékére és onnan intéz a főerőkkel újabb támadást Nyitra irányában.

Ennek a tervnek a végrehajtására újabb hadtestet szerveztünk Pogány parancsnoksága alatt: vezérkari főnöke Caenenbrock alezredes volt. Bár e kombinált hadtest kitűnő csapatokkal rendelkezett az offenzíva ezen a fronton már csak vontatottan halad előre. A forradalom bukása alatt megállapítást nyert, hogy Caenenbrock áruló volt és tudatosan szabotált.

A forradalmi harcok első három hetében a vörös hadsereg katonái — munkások és parasztok egyaránt — csodálatos hősiességgel, lelkesedéssel, ragyogó áldozatkészséggel harcoltak. Minden talpalatnyi föld visszafoglalását határtalan örömujjongás és újabb felbuzdulás fogadta.

Ellenséges érületű tisztek, világháborút járt régi katonák magánbeszélgetésekben, hivatalos és bizalmas jelentésekben kénytelenek voltak elismerni az improvizált hadsereg kitűnő teljesítményeit.

„Ezekkel a derék csapatokkal rendkívüli dolgokat lehet művelni... A miskolci csata párját ritkítja az egész világtörténelemben, legalább is nincs kizárva, hogy következményeiben rendkívüli hordereje lehet. Az ebben résztvevett proletárkatonák mindenesetre külön méltánylást érdemelnek és velük egy

nyugodt és időt engedő vezetés mellett még sok hasonló fényes sikert lehet elérni.”

Ezt írja május 27-én kelt bizalmas jelentésében Kerekes vezérkari ezredes, az első hadosztály parancsnoka a vezetése alatt álló csapatokról. Hasonlóképpen nyilatkoznak Békéssy, Raab, Szakáll és más hadosztályparancsnokok, Bengyel, Németh és Farkas vezérkari főnökök.

A hivatásos tiszteknek a csapatok kiválóságáról szóló véleménye valóban nem volt túlzott. A szemem előtt lezajlott harcokban szereztem meggyőződést a vörös katonák példátlanul öntudatos harci készségéről.

Hadseregfőparancsnoki tisztségem ideje alatt napról napra kint jártam a frontokon. Ott voltam a csapatoknál a legelső sorban, a lövészárokból, a tüzérségi megfigyelőknél s meggyőződtem arról, hogy valóban bámulatraméltó a vörös katonák magatartása. Áldozatkészségüket, cselekedeteiket mindig az ösztönszerű belső nacionalista érzésnek és az öntudatos forradalmi akaratnak az összevegyődése irányította: a forradalom védelméért harcoltak és a megcsonkított forradalmi haza régi határait akarták visszaállítani.

Számtalan megörökítésre méltó epizód vésődött be a lelkembe ezekről a napokról. A legfelejthetetlenebb a kassai tüzérségi csata felemelően lelkes jelenete volt.

Kassától északra jártak csapataink. Június 10-én magyar és külföldi hírlapírók társaságában Kassabéla előtt az 1248 méteres magaslaton harcoló csapatunkat látogattuk meg. A lövészárók egy tisztás mögött kiemelkedő erdő szélén húzódott végig. Itt volt a tüzérségi megfigyelő. Gránátok, srapnelek röpködtek a levegőben, a faágak recsegve-ropogva repültek szerteszéjjel és katonáink tréfálkozva állták a kemény tüzet.

A gyalogsági állásból letértünk a tüzérekhez. Kemény munka folyt. Dübörögve-sisteregve repülnek az ellenséges ágyúgolyók, rémes dörrenéssel felelnek a mi ágyúink. Egy srapnell leteríti egyik lovunkat, egy szilánk megsebesíti Csur nevű vöröskatonánkat.

A pokoli zajban és halálos veszedelem közepette a vasmunkás tüzérek észreveszik közeledésünket. Egy sípjel: sorakoznak a tüzérek és a borzalmas golyózáporban rázendítenek az Internacionáléra: így üdvözlik a látogató bajtársakat.

A külföldi hírlapírók könnyeznek a meghatottságtól. Most már megértik ezeknek a munkáskatonáknak a lelkivilágát. Ezeket nem a császár parancsa küldi idegen érdekekért vágóhídra, ezek öntudatos akarattal, önkéntes elhatározással, önmagukért, jövőjükért harcolnak . . .

*Böhm Vilmos: Két forradalom tüzeiben.
Népszava Könyvkiadó d. n. 256—258. old.*

24

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság Alkotmánya

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság Alkotmányának alapelvei

1. §. A Tanácsköztársaságban a proletárság minden szabadságot, jogot és hatalmat kezébe vett, abból a célból, hogy megszüntesse a kapitalista rendet és a burzsoázia uralmát, s ennek helyébe a szocialista termelési és társadalmi rendet tegye. A proletariátus diktatúrája azonban csupán eszköz mindennemű kizsákmányolás és mindenfajta osztályuralom megszüntetésére, és előkészítése annak a társadalmi rendnek, amely nem ismer osztályokat, és amelyben megszűnik az osztályuralom legfőbb eszköze, az állam hatalma is.

2. §. A Tanácsköztársaság a munkások, katonák és földművesek tanácsainak köztársasága.

A Tanácsköztársaság a kizsákmányolóknak semmiféle tanácsban helyet nem ad.

A munkások, katonák és földművesek tanácsaiban a dolgozó nép hozza a törvényeket, hajtja azokat végre és bíráskodik azok megszegői fölött.

A proletárság a tanácsokban gyakorol minden központi és helyi hatalmat.

3. §. A Tanácsköztársaság szabad népek szabad szövetsége.

A Tanácsköztársaság külpolitikája a világforradalom segítségével el akarja érni a dolgozók világának békéjét. Békét akar

minden hódítás és hadikárpótlás nélkül, a dolgozók önrendelkezési joga alapján.

A világháborút előidéző imperializmus helyett a Tanácsköztársaság a világ proletárjainak egyesülését, szövetségét, a dolgozók nemzetközi tanácsköztársaságát akarja. Ezért ellensége a kizsákmányoló háborúnak, a népek minden elnyomásának és leigázásának. Az osztályállam külpolitikájának eszközeit, különösen a titkos diplomáciát elveti.

A DOLGOZÓK JOGAI ÉS KÖTELESSÉGEI A MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTA SZÖVETSÉGES TANÁCSKÖZTÁRSASÁGBAN

4. §. A Tanácsköztársaság arra törekszik, hogy a dolgozók társadalmának tulajdonába jusson minden termelőeszköz, a kizsákmányolás megszüntetése s a termelés szervezése és fokozása érdekében. Ezért köztulajdonba vesz a kisüzem kereteit meghaladó minden mezőgazdasági, ipari, bánya- és közlekedési üzemet.

5. §. A finánctóke uralma azzal szűnik meg a Tanácsköztársaságban, hogy köztulajdonba mennek át a pénzintézetek és a biztosító intézetek.

6. §. A Tanácsköztársaságban csak annak van helye, aki dolgozik. A Tanácsköztársaság elrendeli az általános munkakényszert; ezzel szemben megállapítja a munkára való jogot. A munkaképteleneket, valamint azokat, akik dolgozni akarnak, de akiknek az állam munkát juttatni nem tud, az állam tartja el.

7. §. A dolgozó tömegek hatalmának biztosítása, a kizsákmányolók hatalma visszaállításának meggátlása érdekében a Tanácsköztársaság fölfegyverzi a dolgozókat, és lefegyverzi a kizsákmányolókat. A Vörös Hadsereg a proletárság osztályhadsege.

8. §. A Tanácsköztársaságban a dolgozók véleményüket írásban és szóban szabadon nyilváníthatják, de megszűnt a tőkének az a hatalma, amellyel a sajtót a kapitalista gondolkodásmód terjesztésének és a proletáröntudat elhomályosításának eszközévé alacsonyította. Megszűnt a sajtónak a tőkétől való függése is. Minden nyomtatvány kiadásának joga a munkásságé, és a Tanácsköztársaság gondoskodik arról, hogy a szocialista eszme az egész országban szabadon terjedjen.

9. §. A Tanácsköztársaságban a munkásság gyülekezési szabadsága teljes. Minden proletárnak jogában áll, hogy szabadon gyülekezhessen és fölvonulásokat rendezhessen. A burzsoázia uralmának megdöntésével elhárult a munkások szabad egyesülési joga útjából minden gát, és a Tanácsköztársaság nemcsak megadja a munkásoknak és földműveseknek a legteljesebb egyesülési és szervezkedési szabadságot, hanem egyesülési szabadságuk kifejtése és biztosítása céljából minden anyagi és szellemi támogatásban részesíti őket.

10. §. A Tanácsköztársaság megszünteti a burzsoázia műveltségi kiváltságát, és megnyitja a dolgozók előtt a műveltség tényleges megszerzésének lehetőségét. Ezért a munkások és földművesek számára ingyenes és a műveltség magasabb fokát nyújtó tanítást biztosít.

11. §. A dolgozók igazi lelkiismeretszabadságát azzal védi a Tanácsköztársaság, hogy elválasztja teljesen az egyházat az államtól, az iskolát az egyháztól. Vallását mindenki szabadon gyakorolhatja.

12. §. A Tanácsköztársaság a világ proletárjai egyesülésének gondolatát hirdeti, és ezért minden külföldi proletárnak megadja mindazokat a jogokat, amelyek a magyar proletárt megilletik, és fölhatalmaz minden helyi tanácsot, hogy a külföldi munkásokat kérelmükre magyar honosoknak nyilváníthassa.

13. §. A Tanácsköztársaságban minden külföldi forradalmárnak menedékjoga van.

14. §. A Tanácsköztársaság nem ismer faji vagy nemzeti különbséget. Nem tűri a nemzeti kisebbségek bármilyen elnyomását és nyelvük használatának bárminő korlátozását. Mindenki szabadon használhatja anyanyelvét, és minden hatóság köteles a Magyarországon használatos nyelvek bármelyikén kiállított hozzátartozó beadványt elfogadni, s mindenkit saját anyanyelvén meghallgatni és vele tárgyalni.

A TANÁCSHATALOM KÖZPONTI SZERVEZETE

15. §. A Tanácsköztársaságban a legfőbb hatalmat a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése gyakorolja.

16. §. A Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének hatáskörébe tartozik minden nagy fontosságú állami ügy, de különösen

1. a Magyarországi Szövetséges Szocialista Tanácsköztársaság Alkotmányának megállapítása és megváltoztatása;
2. az ország határainak megállapítása és megváltoztatása;
3. a hadüzenet és békekötés;
4. a nemzetközi szerződések kötése;
5. az államkölcsonök fölvétele;
6. a külső és belső politika legfőbb irányítása;
7. az ország területi beosztása;
8. a helyi tanácsok hatáskörének megállapítása;
9. a gazdasági élet egészének, valamint egyes ágainak általános irányítása;
10. a pénzrendszer, a mérték- és súlyrendszer megállapítása és megváltoztatása;
11. a Tanácsköztársaság költségvetésének megállapítása;
12. a közterhek megállapítása;
13. a véderő szervezetének megállapítása;
14. a honosság jogának szabályozása;
15. a közjogi, magánjogi és büntetőjogi törvényhozás;
16. a közművelődési politika legfőbb irányítása;
17. a bíraskodás szervezetének megállapítása;
18. az általános vagy részleges amnesztia.

Minden olyan kérdés, amelyre nézve a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése a hatáskörét megállapítja, a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűléséhez tartozik. Ha a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése nincs együtt, hatáskörét a Szövetséges Központi Intéző Bizottság gyakorolja.

Föltétlenül a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének hatáskörébe tartozik azonban:

- a) az Alkotmány megállapítása és megváltoztatása;
- b) a hadüzenet és békekötés;
- c) az ország határainak megállapítása.

17. §. A Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlését a Szövetséges Központi Intéző Bizottság évenként legalább kétszer hívja egybe.

18. §. A Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlését mindig össze kell hívnia a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak, ha azt oly kerületeknek és városoknak tanácsai kéri, amelyeknek lakossága együttvéve az ország népességének legalább egyharmadát teszi ki.

19. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság, melyet a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése választ, legfőljebb 150 tagból áll. A Szövetséges Központi Intéző Bizottságban az országban lakó minden nemzetnek lakossága számarányában van megfelelő képviselője.

20. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének együtt nem léteiben legfőbb intézője az ország ügyeinek; a legfőbb törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalmat gyakorolja.

A Szövetséges Központi Intéző Bizottság közvetlenül is részt vesz az állami ügyek intézésében. A népbiztosokon kívül tagjai közül kerülnek ki a népbiztosságok mellé rendelt és a népbiztosok munkáját kiegészítő és ellenőrző bizottságok. Ezeken kívül az Intéző Bizottság különleges föladatak végrehajtására tagjai sorából más bizottságokat is alakíthat, és bizonyos föladatak elvégzésével egyes tagjait is megbízhatja.

21. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság irányítja a munkások, katonák és földművesek tanácsainak, valamint az összes tanácsszerveknek működését. Gondoskodik a tanácsalkotmány gyakorlati megvalósításáról, végrehajtja a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének határozatait.

22. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság működéséről beszámol a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének. Jelenlést tesz ott úgy az általános politikai és gazdasági helyzetről, mint az egyes fontosabb kérdésekről.

23. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság működéséért felel a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének.

24. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság választja meg a Kormányzótanácsot s annak elnökét.

25. §. A Kormányzótanács tagjai a népbiztosok. A Kormányzótanács állítja a népbiztosokat az egyes népbiztosságok, illetőleg a Népgazdasági Tanács főosztályai élére. Több népbiztosság, illetve a Népgazdasági Tanács több főosztálya élére egy népbiztos is állítható.

26. §. A Kormányzótanács föladata a Tanácsköztársaság ügyeit a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése, valamint a Szövetséges Központi Intéző Bizottság utasításainak megfelelően vezetni.

27. §. A Kormányzótanács rendeleteket bocsáthat ki. Általá-

ban megteheti mindazt, ami az állami teendők gyors elintézéséhez szükséges.

28. §. A Kormányzótanács rendeleteiről, határozatairól s fontos ügyekben tett intézkedéseiről haladéktalanul értesíti a Szövetséges Központi Intéző Bizottságot.

29. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság fölülvizsgálja a Kormányzótanácsnak, a Népgazdasági Tanácsnak és minden más népbiztosságnak rendeleteit, határozatait s intézkedéseit, és joga van azokat megváltoztatni.

30. §. Nagy fontosságú állami ügyekben a Kormányzótanács a Szövetséges Központi Intéző Bizottság előzetes útmutatása nélkül csak a rendkívüli sürgősség esetében intézkedhetik.

31. §. A Kormányzótanács tagjai felelősek a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak.

32. §. Az egyes népbiztosságok a következők:

1. a Népgazdasági Tanács,
2. a Külügyi,
3. a Hadügyi,
4. a Belügyi,
5. az Igazságügyi,
6. a Népjóléti és Közegészségügyi,
7. a Közoktatásügyi,
8. a Német,
9. a Ruszin.

33. §. Az egyes népbiztosok népbiztosságuk hatáskörében, a Népgazdasági Tanács pedig a saját hatáskörébe tartozó kérdésekben rendeleteket és utasításokat bocsáthatnak ki. Elvi jelentőségű rendeletek kibocsátása előtt a Népgazdasági Tanács a Kormányzótanács hozzájárulását kéri ki. A Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács és az egyes népbiztosságok rendeleteit megváltoztathatja.

34. §. A Népgazdasági Tanács hatáskörébe tartozik a termelésnek és a javak elosztásának egységes irányítása, a gazdálkodást tárgyaló rendeletek kibocsátása és végrehajtása, úgyszintén a termelésnek, valamint az elosztást végző szerveknek műszaki és gazdasági ellenőrzése.

35. §. A Népgazdasági Tanács fő osztályai a következők:

- a) a termelés általános irányítása, anyaggazdálkodás és külkereskedelem,
- b) a földművelés és állattenyésztés,
- c) az ipari termelés technikai irányítása és üzemvezetés,
- d) pénzügyi gazdálkodás,
- e) közellátás,
- f) közlekedés,
- g) gazdasági szervezés és ellenőrzés,
- h) középítés,
- i) munkaügy.

A Népgazdasági Tanácsban levő népbiztosok a német és a ruszin népbiztos bevonásával alkotják a Népgazdasági Tanács elnökségét. Az elnökséget illeti meg a rendelkezési jog.

36. §. A Népgazdasági Tanács választmánya legföljebb 80 tagból állhat. Ezekből 40 tagot a Szakszervezeti Tanács választmánya választ. A választmány ezen tagjai egyszersmind tagjai a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének. Ezenkívül a dolgozók egyéb testületei is választhatnak a Népgazdasági Tanácsba választmányi tagokat a Szövetséges Központi Intéző Bizottság által meghatározandó számban és módon, akik azonban nem tagjai a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének.

37. §. A Népgazdasági Tanács elnöksége a választmány véleményét minden fontosabb ügyben meghallgatja.

A választmány saját kezdeményezéséből is tehet az elnökségnek javaslatokat...¹

A VÁLASZTÓJOG

66. §. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságban csak a dolgozó népnek van választójoga. Választók és tanácsstagokká választhatók nemre való tekintet nélkül mindazok, akik tizennyolcadik életévüket betöltötték és a társadalomra hasznos munkából élnek mint munkások vagy alkalmazottak stb., vagy olyan háztartási munkával foglalkoznak, amely az előbb említett munkásoknak, alkalmazottaknak stb. munkáját lehetővé teszi. Választók és választhatók továbbá a Vörös Hadsereg katonái, valamint a Tanácsköztársaságnak azok a munká-

¹ A 38. §—65. § a helyi tanácsok szervezetéről intézkedik.

sai és katonái, akik hasznos munkából éltek, de munkaképességüket egészben vagy részben elvesztették.

67. §. Választók és választhatók más állam polgárai is, ha az előbbi szakaszban említett föltételeknek megfelelnek.

68. §. Nem választók és nem választhatók:

a) akik nyereség szerzése céljából bér munkásokat alkalmaznak,

b) akik munka nélküli jövedelemből élnek,

c) kereskedők,

d) lelkészek és szerzetesek,

e) elmebetegek és gondnokság alatt állók,

f) akiknek politikai jogai aljas indokból elkövetett bűncselekmény miatt föl vannak függesztve, annak az időnek tartamára, amelyet az ítélet megállapít.

69. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság minden városban, Budapesten pedig minden kerületben választási bizottságot állít föl a városi tanácsi választások intézésére. A falusi és járási tanácsi választások intézésére a Szövetséges Központi Intéző Bizottság a kerületi székhelyeken állít föl külön választási bizottságot, amelynek joga van nagyobb községekre vagy egész járásokra külön választási bizottságokat kinevezni.

70. §. A szavazás a szavazatszedő bizottságok előtt titkosan, a jelöltek nevét tartalmazó listák leadásával történik. Azokat a jelölteket kell megválasztottaknak tekinteni, akik a legtöbb szavazatot kapták.

71. §. Azokban a falvakban és városokban, ahol a választók száma ezt megköveteli, több szavazatszedő bizottságot kell fölláttatni.

72. §. A szavazatszedő bizottságok tagjait a választási bizottság küldi ki.

73. §. A szavazásról két példányban jegyzőkönyvet kell fölvenni. A szavazatszedő bizottság összes tagjai mindkét példányt aláírják.

74. §. Minden szavazásról szóló jegyzőkönyvet az illetékes választási bizottságnak kell megküldeni.

75. §. A választási bizottságok megállapítják a tanácsválasztások eredményét. Az eredmények megállapításáról két példányban jegyzőkönyvet vesznek föl. A jegyzőkönyv egy példányát megküldik a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak,

amely felülbíráhatja a választási eredmények megállapítását, és a szabálytalan választásokat megsemmisítheti.

76. §. A falusi és városi tanácsok megválasztása után történik a járási, a járási tanácsok megválasztása után a kerületi, a kerületi tanácsok megválasztása után a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése tagjainak megválasztása. Mindennemű választás érvénye fölött végső fokon a Tanácsok Országos Gyűlése dönt. A tanácsok hat hónapra alakulnak.

77. §. Új szavazást kell elrendelni, ha annyian kérik, ahányan legalább egyharmadát teszik ki azoknak a választóknak, akik a korábbi választásnál leszavaztak.

A választók ugyanazon a módon, ahogy a tanácstagokat választották, új szavazással visszavonhatják ezek megbízását...²

A NEMZETEK JOGAI A MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTA SZÖVETSÉGES TANÁCSKÖZTÁRSASÁGBAN

84. §. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságban élő minden nemzet szabadon használhatja nyelvét, ápolhatja és fejlesztheti nemzeti műveltségét. E végből minden nemzet, ha nem is él összefüggő területen, műveltségének fejlesztésére országos tanácsot alakíthat. Ez a szervezet nem bonthatja meg a területi alapon nyugvó tanácsszervezetet.

A német és ruszin népbiztost a német, illetőleg a ruszin országos tanács választja. A Német és a Ruszin Népbiztosság vezeti a német és a ruszin országos tanácsok, valamint nemzeti kerületi tanácsok ügyeit.

85. §. A tanácsrendszer következményeként a helyi igazgatást mindenütt annak a nemzetnek a dolgozói vezetik, amely nemzethez tartozó dolgozók az illető helyi körben többségben vannak. Ez a helyi igazgatás nyelvében is kifejezésre jut. A nemzeti kisebbségek is használhatják azonban a tanácsszervekekkel való érintkezésben nyelvüket.

86. §. Ahol valamely nemzet dolgozói több járásra kiterjedő összefüggő területen többségben vannak, önálló kerületeket kell alakítani.

² A 78. §—83. § a költségvetési jogot s a proletárállam pénzügyi politikáját határozza meg.

Ahol valamely nemzet több kerületre kiterjedő, összefüggő nagyobb területen többségben van, a kerületek nemzeti kerületté egyesülhetnek.

A nemzeti kerület központi tanácsába a kerületi tanácsok küldenek ki tanácstagokat, minden 10 000 lakos után egyet. A nemzeti kerület központi tanácsának, valamint intéző bizottságának nem lehet több tagja, mint a kerületi tanácsnak, illetőleg intéző bizottságának.

Az ekként egyesült kerületek a nemzeti kerület kapcsán részei a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságnak. A nemzeti kerület tanácsa és intéző bizottsága fölöttes hatósága a nemzeti kerületben alakult minden helyi tanácsnak és intéző bizottságnak. A Tanácsköztársaság a nemzeti kerületek területével a nemzeti kerületek központi tanácsszervei útján érintkezik. A tanácsrendszer egyenes következménye, hogy a nemzeti kerületek tanácsai önállóan intézik a kérdéses kerületek beligazgatását, igazságszolgáltatását, közoktatását és közművelődését.

87. §. A német többségű és ruszin többségű magyarországi összefüggő kerületeket a Tanácsköztársaság Alkotmánya már ezúttal is német, illetőleg ruszin nemzeti kerületeknek ismeri el. A Tanácsköztársaság egyetemes érdekeit érintő ügyekben a Tanácsköztársaság rendelkezései a nemzeti kerületekre is kiterjednek.

A nemzeti élettal összefüggő érdekek védelmére a Német és a Ruszin Népbiztosságok közvetítő osztályokat létesítenek az egyes népbiztóságoknál és a Népgazdasági Tanácsnál.

88. §. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság nem állja útját annak, hogy a főlsszabaduló területeknek népességük és gazdasági erejük folytán erre képes nemzetei a Tanácsköztársasággal szövetséges külön tanácsköztársaságokat alkossanak.

89. §. Az alkotmánynak a nemzetek jogaira vonatkozó intézkedései csak az érdekelt nemzetek dolgozói országos tanácsainak hozzájárulásával változtathatók meg.

Tanácsköztársaság, 1919. június 28.

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 6/b. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1960. 214—217., 220—222. old.

Dallá halnotok így kell...

Hősi hexameterek Korvin Ottó halálára

Soha még, soha még ilyen árva csatát.
Meztelenül harcoltatok és a halálba
Lelketek is egyedül szállt. Harcos elődök
Árnya se várta ott körbe köszöntve kupával.
Régi csaták muzsikája se gőzölt
Búsharagos mármorsisakot fejetekre.
Roppant ősi legendák kürtje üvöltő
Szörnyetegekként nem taposott utcákat elétek

Magyarok voltatok. Álmodó pusztát keltve riasztók.
Meztelen eszmével, jeges úrben, árva legelsők.
Veletek hadak útján nem harcoltak az ősök.
Ti világ árvái, őstelen hősök, jaj, ti ezerszer hősök.

Meg kell halnotok itt, fegyvertelen, árva legelsők.
Nem diadal, de legenda virágzik itt holnapi harcra.
Dallá halnotok így kell, mert csak a dal diadalmas.
Nevetek csatabárdja ha zúg majd és röpülő lobogókon
A ti véretek bíbora leng unokáknak előtte,
Hadak útján akkor harsogó lelketek árja
Proletár seregek rohamát diadalra röpíti.

25 Kerékes Árpád búcsúlevele anyjához és testvéreihez

Kedves édesanyám és testvéreim!

Hideg cellából írom utolsó soraimat azért, hogy megörökítsem ellenségeimtől rablógyilkosnak nevezett tetteimet. Visszamenőleg rágondolok fiatal, sokat szenvedett katonaéletemre, amidőn

mélyen belenéztem az élet igazságtalan menetébe és sokszor elgondolkozva azon, ökölbesorított kezekkel és fogaimat csikorgatva, bosszút forraltam magamban elnyomóim ellen. Bízva bizakodtam abban, hogy ha majd véget vetünk ennek, az emberöldöklő igazságtalan háborúnak, ki fogom tölthetni munkátestvéreim oldalán a bennem régen megcsírázott bosszúvágyamat.

Mindennapjaim, amidőn véget vetettünk a munkásöldöklő háborúnak, olyan gyors egymásutánban sorakoznak fel előttem, mint ahogy azt gondolataimban elképzeltem és akartam.

Rég óhajtott, igazi vágyaim 1919. március 21-én beteljesedtek, amidőn a proletariátus magához ragadta a hatalmat és kikiáltotta Magyarországon a munkások és földmivesszegények szigorú diktatúráját. Ebben a pillanatban sok más munkátestvéremmel együtt, kezünkbe ragadtuk azt a fegyvert, amelyet nemcsak a mi elnyomóink ellen akartunk használni, hanem bízva és reménykedve hirdettük azt is, hogy felszabadítjuk a világ proletariátusát az elnyomás alól...

En a veszedelmet látva, hamar magamra öltöttem a fekete bőrruhát, ami később a burzsoázia veszedelme lett, és több munkátestvéremmel útnak indultunk a kiváltságos osztályok ellen, azzal az erős elhatározással, hogy megvédelmezem a veszélyben forgó munkásdiktatúrát...

Tetteimet nyugodt és tiszta lelkiismerettel hajtottam végre, mert tudtam azt, hogy a proletariátus vaskezeének le kell sújtania azokra a piszkos elemekre, akik még mindig a munkások leigázását és ezáltal vagyonuk megszerzését vagy megnagyobbítását akarják...

Szomorú tudomást kellett szereznem 1919. augusztus 1-én arról, hogy a magyar proletariátus gyöngének bizonyult a világ összes elnyomóival szemben... En utolsó percig kitartva, nem akartam elhinni a szomorú valót, addig, amíg fogságába nem estem a már reám leselkedő tigriscsordának.

Most azután megkezdődött az igazi terror, 19 napig vertek, ütöttek, égettek, szóval a kínzásoknak minden módszerét megpróbálták rajtam és többi munkátestvéreimen úgy, hogy testünkön fehér foltot még nagyítóüveggel sem lehet találni. A főkapitányságról, amikor már kitombolták magukat rajtam, áthoztak a Margit körúti kínzó fogházba, ahol újból elkezdték a reánk váró éhes tigrisek a kínzásoknak mindenféle módszerét úgy,

hogy nem volt ritkaság előttünk azt hallani, hogy agyonverték valakit.

Majd amikor már felépültem a veréstől szenvedett sebeimből törvényszék elé állítottak, jobban mondvá, cirkuszbírószág elé és hamis tanúkkal felszerelve magukat, megkezdték az ellenem szóló vádaknak az összegezését úgy, hogy magam is megborzadtam, olyan dolgokat kentek rám, amiket soha nem hallottam, nekem pedig azt sem hagyták mondani igaz-e vagy nem . . .

Majd 1919. december 20-án kihirdették előttem az előre várt halálos ítéletet, és újból kérdezte tőlem az elnök, akarok-e kegyelemért folyamodni, és azt is merészen visszautasítottam, mert meg akartam mutatni, hogy a tőlük kérhető kegyelem nélkül is meg tudok halni a proletariátus érdekeiért.

És most hozzátok szólok, édes szerető testvéreim, hozzátartozóim, hogy köszönetet mondjak nektek az irántami szeretetetekért . . .

Végül Hozzád fordulok drága szerető édesanyám, mert Te neveltél fel anyai szeretettel és jósággal. Köszönetet akarok Neked mondani még az eddig irántam való áldozatkészségedért is, ha vétettem valamikor ellened, vagy rossz napokat szereztem Néked rosszaságommal, akkor könyörögve kérek Téged az utolsó napomban, hogy feledd el mindezeket, csak azt tartsd örökké szemed előtt, hogy a Te egyetlen fiadnak nem azért kell meghalnia, mert rablógyilkos volt, hanem egy szent eszméért, a proletariátus felszabadításáért.

Most pediglen büszke, felemelt fővel megyek az akasztófám alá. Igaz, hogy jobb szerettem volna Budapest utcáin elvérezni, mint így meghalni, de azért ezt sem szégyenlem, mert mint előharcosa az eszmének, biztosan tudom azt, hogy nemsokára elérkezik a proletariátus diktatúrája, ami nem fogja megtorlatlanul hagyni a vérszopó kígyók mai munkáját.

Jelszó:

Halál a burzsoára!

Éljen a munkások és földmivesszegények hatalma!

Éljen a proletárdiktatúra!

Kelt Budapest, 1919. december 28-án, életem utolsó napján, a Margit körúti kínzó fogházban.

Kerekes Árpád

Ifjúkommunista, 1968. 12. sz. 24. old.

26

Egykorú hivatalos összefoglaló az MSZDP és a Bethlen-kormány 1921. decemberi tárgyalásairól

A magyar szociáldemokrata munkásság hivatalos képviselői és orgánumai a nyilvánosság előtt ismételtén hangsúlyozták, hogy a szociáldemokrata munkásság az ország érdekeit a maga érdekeivel azonosaknak tekinti és a nemzeti újjáépítésének történelmi nagy munkájában teljes erővel és áldozatkészséggel részt venni kész. Hogy azonban ezt kellő sikerrel és belső megnyugvással tehesse, szükséges — hangoztatták —, hogy a közhatalomnak a szociáldemokrata munkásságra nézve sérelmes kezelése megszűnjék, a megtorlás politikája helyébe a megbocsátás és kiengesztelődés politikája lépjen, s oly intézkedések történjenek, amelyek a kivételes állapotok révén megszorított közszabadságokat a lehetőségig biztosítják.

Ez volt a kiindulópontja azoknak a tárgyalásoknak, amelyek a kormány és a magyar szociáldemokrata munkásság kiküldöttei között 1921. december hó 8-tól 21-ig több napon át tartottak, s amelyeken a mindenkor elnöklő Bethlen István gróf miniszterelnökön kívül a kormány részéről az érdekelt miniszterek és szakelőadók, a magyar szociáldemokrata munkásság részéről pedig Farkas István, Peyer Károly, Miákits Ferenc, Jászai Samu és Propper Sándor vettek részt.

A tárgyalások célja — a fentebb előadottakhoz képest — az volt, hogy a sérelmes állapotok megszüntetése révén oly helyzet teremtsék, amely minden felhozott akadályt elhárítva lehetővé teszi, hogy a magyar szociáldemokrata munkásság az ország újjáépítésének bel- és külföldön egyaránt folytatandó nagy munkájába belekapcsolódhassék és ebben a nemzet többi rétegével együttesén teljes odaadással részt vegyen.

A tárgyalások alapjául az a petitum (beadvány) szolgált, amelyet a magyar szociáldemokrata munkásság megbízottai sérelmeikre nézve a miniszterelnökhöz juttattak. Ennek alapján beható megbeszélés alá vették a következő kérdések: az egyesülési és gyülekezési jog, a szakszervezetek ügye, az internálások

és a rendőri felügyelet alá helyezés kérdése, az amnesztia kérdése, továbbá a gyorsított bírói eljárás megszüntetésének és a kivételes rendelkezések hatályon kívül helyezésének kérdése, azonkívül a munkásbiztosítás autonómiája és végül a munkabérek és egyéb gazdasági vonatkozású kérdések.

Az értekezlet beható megbeszélés után megállapodott abban, hogy:

1. A gyülekezési jog visszaállíttatik, gyűlések azonban csak zárt helyen tarthatók; utcai tüntető felvonulások nem engedélyeztetnek.

2. A szakszervezetek alapszabályaikban körülírt és politikától mentes működésüket akadálytalanul folytathatják. A közalkalmazottak, vasutasok és postások szakszervezete azonban vissza nem állítható.

3. Az Általános Fogyasztási Szövetkezet ügye már előbb létrejött, külön megállapodással szabályoztatott.

4. Az internálások a minimumra, azaz a terroristákra, a kommunista agitátorokra és más közveszélyes egyénekre korlátozottnak. A jelentkezési kényszer alá esők száma ugyancsak a minimumra csökkentetik.

5. A sajtócenzúra már megszűnt.

6. Azon egyéneket illetően, akiket a polgári büntetőbíróság az 1918. évi október hó 31. napja és az 1919. évi március hó 21. napja között lezajlott tömegmozgalmak keretében, illetőleg azokkal kapcsolatban elkövetett vagy a 4039/1919. ME számú rendelet 1. §-ában megjelölt bűncselekmény miatt ítéltettek el — amnesztia rendelet bocsájtatott ki.

7. A gyorsított bírói eljárás fokozatosan megszűnik.

8. A kivételes intézkedések revízió alá vétetnek és fokozatosan hatályon kívül helyeztetnek.

9. A munkásbiztosítás autonómiája — amennyiben a szociáldemokrata munkásság elvileg elfogadja a hármas érdekelttség (munkások, munkaadók és kormány) princípiumát — visszaállíttatik.

10. A bányamunkások szabad költözködése lehetővé tétetik; a katonai szénfelügyeleti kormánybiztosság megszűnik.

11. A kormány a gazdasági bajok orvoslására természetszerűen mindent elkövet, úgyszintén a munkabérek szabályozásá-

ra is kellő formát keres, esetleg a békéltető- és döntőbíróságok felállításáról törvényjavaslatot nyújt be.

12. A munkásság zárolt betéteinek feloldása iránt intézkedés fog tétetni.

A szociáldemokrata munkásság óhajainak most részletezett teljesítésével párhuzamosan, a munkásság kiküldöttei a kormány részéről előterjesztett kívánalmak következtében kijelentik, hogy:

A nemzet és az ország érdekeit a munkásság érdekeivel azonosoknak tekintik, amelyekért ennél fogva a munkásságnak is kell küzdenie és áldozatot hoznia. Ennél fogva a szociáldemokrata párt tartózkodik minden propagandától, amely Magyarország érdekeit sérti, és aktív propagandát fejt ki Magyarország javára a külföldi szociáldemokrata pártvezetőségeknél, kormányoknál; a m. kir. külügyminiszterrel kooperál, az emigránsokkal nyíltan szakít, s velük a harcot a külföldön is felveszi. A Magyarországról terjesztett terrorhíreket megcáfolja, és befolyását oly irányban érvényesíti, hogy a külföld Magyarországról a valóságnak megfelelő képet nyerjen. A „Népszavá”-ban és a külföldi sajtóban ily értelemben akciót fejt ki.

Belpolitikai tekintetben hajlandó a polgári osztályokkal gazdasági téren kooperálni. Politikai sztrájkoktól tartózkodik, szakít a liberális blokkal, nem támogatja a polgári demagógiát és az októbrista elemeket. Mint a kormány ellenzéke tisztességes fegyverekkel küzd, fakciózus demagógiát nem csinál, köztársasági propagandát nem üz.

Az értekezletekről készített összefoglaló jegyzőkönyv két eredeti példányban állítatott ki, amelyek közül egyik a miniszterelnök úr által őriztetik, a másik pedig a magyar szociáldemokrata munkásság fentebb megnevezett kiküldötteinek adatott át.

Dr. Bencs Zoltán
ügyosztályvezető

Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. I. köt. Kossuth Könyvkiadó 1964. 150—152. old.

Proletárnak, rossz napokra

Magamnak ezt a dalt, s mindenkinek,
Ki néha csügged, mint szegény magam,
Lesznek még édes hangok és színek,
S fogunk mi még ragyogni boldogan!
Megkapjuk még a sorsot és javat,
Mi embernek, ha született, kijár,
Az élőknek lesz élni még szabad:
Nem! minket nem lehet legyőzni már!

Mi szenvedünk, mert szörnyen bántanak,
Mert ellenünk már minden jó nekik;
Véres vassal szivünkön szántanak,
Mi szent nekünk: kutyák elé vetik:
Mi nem vagyunk számukra emberek,
Számunkra nincsen törvény és határ,
Övék a lég, az ég, a föld-kerek,
De nem lehet minket legyőzni már!

Testvér, mondom magamnak és neked,
Testvér, ne félj, nagyon sokan vagyunk,
Zendítsünk bátorító éneket,
Víg gondolatra szikrázzék agyunk,
Ha emberben van szép, jó és derék:
Mi-lelkünk az, melyben bimbóra vár;
Ha jobb az ember, mint páرزó veréb:
Bennünket nem lehet legyőzni már.

Fakóra festeni a kék eget,
Kiszívni föld körül a levegőt,
A rögre húzni szálló felleget,
S használni, mint halotti lepedőt,
Tűzhányó méhét vízzel oltani,
Bár volna hozzá még-oly-nagy pohár,
A tengert gyűszűvel kihordani:
Nem! nem lehet minket legyőzni már.

Nincs rá elég korbács, lánc és kötél,
S magunk ellen hiába vétkezünk;
Húgunk és nénénk rúgástól vetél,
S mi mégis egyre-csak többen leszünk,
Mi sokszor botlunk és sokszor bukunk,
A homlokunkat sokszor éri sár,
S mégis mind előbbre dőng utunk:
Nem! minket nem lehet legyőzni már!

Mi ágra kötve: élünk, mint előbb;
Él, kit közülünk trágyadomb temet.
S látón haladnak táborunk előtt
A gödrükből késsel kivájt szemek.
Herélten nemzünk harcoló hadat,
S köztünk az is, kit börtön rácsa zár.
Nincs gát! mi duzzadunk, mint áradat,
Nem! minket nem lehet legyőzni már!

Magamnak ezt a dalt s mindenkinek,
Ki néha sír, mert ásít rá a sír,
Mert búsítják bús hangok és színek,
Mert már kibírhatatlan, mit kibír,
Mert csüggedés bocsátna rá ködöt,
Amely sűrű és sárga és sivár . . .
Halld ezt a dalt, mely napfénnel szövött!
Nem! minket nem lehet legyőzni már!

27

Kiss Károly visszaemlékezése az MSZMP alakulásáról

Különösen az 1924-es esztendő második felében gyorsult meg és szélesedett a Szociáldemokrata Párt soraiban az ellenzék agitációs munkája. Minden ilyen összejövetelen, gyűlésen visszatérő téma volt a Bethlen—Peyer-paktum.

Az ellenzéki gyűléseken felszólalók igen élesen bírálták az

SZDP jobboldali vezetőit, a paktum aláíróit. Ugyanakkor a szociáldemokrata pártvezetőség az ellenzéki mozgalom résztvevőit „lelkiismeretlen kalandoroknak, hiszékeny félbolondoknak” nevezte, akik a reakció szolgálatába szegődtek, kapcsolatban állnak az Ébredő Magyarokkal.

1925 elején, úgy emlékszem, februárban levelet kaptam az SZDP pártközpontjából, melyben közölték, hogy kizártak a pártból. Így szűnt meg három év után a szociáldemokrata párti tagságom. A kizárások akkor tömegesek voltak, ezért nem is felbbeztem, hiszen a politikai tömegmunka az SZDP keretein kívül az ellenzéki gyűléseken, a szakszervezeti ellenzék értekezletein folyt. Sok összejövetelen, kísértékezleten, nyilvános gyűlésen érlelődött egy új párt alakításának terve, míg végül 1925. április 5-én a Váci út 146. sz. alatti gyűlés kimondta, hogy meg kell alakítani a Magyarországi Szocialista Munkáspártot.

A cipőgyárak és kisműhelyek munkásainak már hónapok óta terjesztettem az ellenzék röplapjait. Ezek legálisan, budapesti kis nyomdákban készültek, felelős kiadóval. De ügyelni kellett, hogy a kinyomtatás után gyorsan eljussanak a munkásokhoz. Munkahelyemen a déli szünetben elolvastak egy-egy ilyen röplapot.

„Nem apró taktika és praktika... hanem munkáspolitikai kell. Tiszta és tisztességes. Osztályharc kell. Bátor és becsületes...” — szögezte le az ellenzék közvetlenül az MSZMP megalakulása előtt megjelent röplapja.

Április 8-án a Sándor utcai régi képviselőházban az ellenzéki mozgalom vezetői nyilvános gyűlést hívtak össze. Több cipész-műhely munkásait értesítettem erről, és este együtt igyekeztünk a gyűlésre. A régi képviselőházban nagy kiabálás és csörömpölés fogadott. A karzati emelvényeket a már korábban érkezett szociáldemokrata jobboldal által irányítottak szállták meg. Szitkokat szórtak Vági Istvánra és az ellenzéki vezetőkre. Többen fakereplők forgatásával fokozták a hangorkánt, majd visketőport szórtak az emelvényről az alul állókra. A még csoportokban érkező munkások már csak a gyűlés rendőrségi felosztásáról értesültek. Az MSZMP megalakulását kimondó gyűlést későbbre kellett halasztani.

Április 14-én az Aréna (ma Dózsa György) úti Grádó kávéházban sikerült végül megtartani az alakuló gyűlést. Zwickli József

elnökölt. A bőrösökkel én is ott ültem a teremben, hallgattam Weissshauss Aladár és Vági István előadását, majd Gögös Ignác előterjesztette az ideiglenes vezetőség listáját.

Nemegyszer tűnődtem azon, mi tette az MSZMP-mozgalmat 1925-ben olyan élettélivé. Azáltal vált népszerűvé, hogy legálisan hirdette meg a következetes osztályharcot. Ma már történészek foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Liptai Ervinné „A Magyarországi Szocialista Munkáspárt” című művében így jellemezte létrejöttének körülményeit: „Egy ritkán adódó, kedvező lehetőség nyílt egy osztályharcos munkáspárt megalakítására.” Ezt a ritkán adódó pillanatot ragadta meg az illegális Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Pártban levő baloldali ellenzék. Az ellenzék 1924 végén—1925 elején kilépett az SZDP-ből és az új párt, az MSZMP keretében széles, harcoss tömegeket mozgatót meg. Számos munkástársammal együtt én is mint a szakszervezeti és a szociáldemokrata ellenzék tagja találkoztam az MSZMP-vel. Ez a párt többet nyújtott, mint a szakszervezet, de többet is kívánt: aktív, tevékeny forradalmi harcot. S mi, munkások, hónapról hónapra teljesítettük ezt a kívánságot.

A munkásság tömegeiből gyorsan emelkedtek ki a főváros kerületeiben, a vidéki városokban, községekben a helyi vezetők. És milyen tekintélyre tettek szert, mennyire hallgattak a szavukra! Milyen gyorsan lehetett összehívni egy gyűlést vagy összejövételt! Ehhez persze az is hozzájárult, hogy a részvétel ebben a legális, de osztályharcos mozgalomban akkor még nem járt súlyos kockázattal. Mert mégiscsak más volt, ha azt mondtuk társainknak az üzemben vagy az üzemen kívüli ismerősöknek, hogy gyűlés lesz egy vendéglő udvarán, ahol a lakbéremelésről és az aktuális politikai kérdésekről esik szó, gyertek el— és az emberek eljöttek. És az is más, amikor valaki illegális találkozót beszél meg a kommunista sejt tagjával és így figyelmezteti: „Nagyon vigyázz! Ha letartóztatnának, tartsd magadat, bár lehet, hogy úgy megvernek, hogy két hétig sem tudsz lábra állni.”

Igen, a kettő között volt különbség. S a harcoss politika, a legális mozgalom és a fenti különbség is hozzájárult, hogy az MSZMP-nek gyorsan nőttek a tömegei.

Tamás Aladár visszaemlékezése a párt első legális folyóiratának, a 100%-nak alapításáról¹

Kifejtettem, hogy az érvényben levő sajtótörvény lehetővé teszi, hogy ugyanazon címmel évente tízszer meg lehet jelentetni bármilyen kiadványt. Nem lehet rányomtatni a folyóirat szót, de odaírhatjuk helyette: szemle; nem kap postai szállítási kedvezményt, de ez nekünk nem sokat jelent, úgyszólván saját terjesztőkre kell építenünk. A lényeg az, hogy a folyóirat-jelleget biztosíthatjuk. Indítsuk meg így a lapot legsürgősebben.

Azt vártam, hogy egyszeribe általános lelkesedés lesz úrrá az asztal körül. De nem így történt. Csend volt. Itt-ott halkan néhány szót váltottak egymással. Végül Landler szólalt meg: „Jól állapította meg a lehetőséget mindazokból, ami történt. Meg kell indítani a lapot.” Aztán egymás után hangzottak el a vélemények. A folyóirat megjelentetését mindenki helyeselte. Utána másról már nem is esett szó. Hosszú órák teltek el és egyre arról beszéltünk, mi mindenről kellene írni a lapba, hogyan kell kialakítani olyan írásmódot, stílust, mely lehetővé teszi a kommunista álláspont kifejtését, anélkül, hogy a cikk emiatt inkriminálható lenne. A megbeszélés áthúzódott másnap délutánra, egy hasonló kis kertes kávéházba, bennem azonban annyira összerosmódott az idő, hogy egyetlen izgalmakkal, eseményekkel teli együttlétnek tűnt fel az egész. Akárhányszor így is beszéltem róla. Másnap már főleg a folyóirat gyakorlati kérdéseiről folyt a szó. A szerkesztést illetően az volt a vélemény, meg kell várni, milyen lesz a lap visszhangja, ebből meglátjuk, meddig mehetünk el, miről lehet írni. Egy visszatérő gondolat vagy érzés azonban engem nem hagyott nyugton. Mikor kis szünet állt be, megkérdeztem: „Ki lesz a lap szerkesztője?” Mintha kísértetet látnának, úgy nézett rám mindenki. Mindössze Révai jegyezte meg: „Meg van maga bolondulva, hát ki lenne?” Több szó erről

¹ A szóban forgó megbeszélésre 1927 tavasz utóján került sor Bécsben. A résztvevők — a szerzőn kívül — a KMP Bécsben tartózkodó vezetői: Kun Béla, Landler Jenő, Lukács György, Lándor Béla, Révai József voltak.

nem esett. Utána Kun Béla hívta fel a figyelmemet, hogy a tőlük érkező cikkeket jogom van nem közölni, egyes részeket kihúzhatok belőlük, ha úgy látom, hogy ezek a lap megjelenését veszélyeztetik; nem változtathatok azonban értelmükön egy betűt sem, mivel e cikkekben mindenkor a párt álláspontja nyilvánul meg. „Mi azonban innen nem láthatjuk tisztán, meddig mehetünk el. A lap biztonságaért maga a felelős — mondta. — Így is előbb-utóbb kopogni fog a rendőrség a szerkesztőség ajtaján. Ezzel számolnia kell. Ám ha előbb hat számot meg tudunk jelentetni, ezt a párt már nagy eredményként fogja elkönyvelni.” Egyre jobban lelkesedett mindenki a lapért.

A délután már estébe kezdett hajlani, mikor Landler megkérdezte: „Gondolt rá, mi legyen a folyóirat címe?”

Budapesten a lap megindításának tervéről senkivel sem beszéltem. Ekkor már két vagy három, alig-alig megszületett s máris jobblétre szenderült folyóirat árnya állt mögöttem. Óvatosabb lettem. Azt sem tudtam, javaslatomat miképpen fogadják majd Bécsben. Egyedül Molnár Farkassal, a fiatalon elhunyt, rendkívül nagy tehetségű építésszel beszéltünk egyszer-kétszer erről a kérdésről. Ő egyre buzdított, ne engedjem, hogy az eddigi sikertelenség kedvemet szegje, okvetlenül újból lapot kell indítanom. Ösztönzésül a beszéd közben felmerült egy-két esetleges lapcímről gondosan kidolgozott, szép borítólapot készített. Ez járt eszemben, mikor könnyed hangon, mintegy tényként válaszoltam Landler kérdésére.

„Hogyne gondoltam volna: 100%.”

Landler, mint aki nem jól hallott, mégegyszer megkérdezte: „Hogyan mondta?”

„100%” — válaszoltam. Igyekeztem, hogy hangom szilárd maradjon, de könnyedségemet mintha szél fújta volna el.

Az asztal körül csend támadt. A csendből mindenki azt szokta kiolvasni, amit vágyai és hajlamai diktálnak. Én azonban pontosan éreztem, hogy képtelennek tartják, amit mondtam, s ez idézte elő a csendet.

Kis idő múltán ismét Landler szólalt meg.

„Nem lenne jobb Út vagy Cél? Ha mást akarna, az sem baj, de valami hasonló?”

Ekkorára már összeszedtem magam. „Ezek nagyon konzervatív lapcímek — válaszoltam. — Akárki, akármilyen lap számára

választhatja. Nekünk olyan címre van szükségünk, amin elgon-
dolkoznak az emberek. A címlapot Molnár Farkas már meg is
festette. Igazán gyönyörű.”

Az asztal körül újból csendesség lett. Végül Kun Béla szólalt
meg, szokatlanul halkan. „Hát ha Molnár Farkas már megfes-
tette a címlapot, legyen úgy, ahogy gondolja.”

A többiek azonban sehogyan sem tudtak beletörődni. Még két-
három szám megjelenése után is fel-felvetették, hogy még min-
dig érdemes lenne megváltoztatni. Néhány hónapba telt, míg
megbarátkoztak vele, magukénak érezték végre. Egymás között
rendszerint „percent”-nek nevezték, ami viszont engem bosz-
szantott nagyon. Annál szebb illegális nevet találtak számára:
„Madárka”. Ezen a néven szerepelt, szerepel ma is, a párt doku-
mentumaiban s ez a költői név megvigasztalt a „percentért”.

*Tamás Aladár: A 100%. A KMP legális folyóirata.
Akadémiai Kiadó 1964. 22—24. old.*

29

Tamás Aladár visszaemlékezése a szavalókórus-mozgalomról

A szavalókórusunknak a zeneakadémiai bemutatkozás sikere
után az Alkoholelles Munkásszövetség adott hajlékot. Akik
még nem voltunk tagjai a Szövetségnek, beiratkoztunk és a pró-
bák rendszeresen ott folytak. Azonban alig néhány hónap telt el
és a Szövetség akkori jobboldali vezetőségének kezdett nem tet-
szeni az egész dolog. A verseket, valamint azok szavalóit kom-
munistáknak tartották és így jobbnak találták feloszlítani a kó-
rust. A kórus azonban nem oszlott fel. Önállósítottuk magunkat.
Martos Flóra révén a Magántisztviselők Szövetségében kaptunk
hetenként kétszerre helyiséget, ahol próbálhattunk.

Az Alkoholelles Munkásszövetség legközelebbi taggyűlésén
a kórus feloszlítása hatalmas vihart váltott ki. A tagság nagy
többséggel leszavazta a vezetőség határozatát és felszólított ben-
nünket a visszatérésre. Mi azonban nem mentünk vissza. Azt hi-

szem, inkább dacból, mintsem politikai vagy hasonló meggondolásból. Pedig a Magántisztviselőknél sem tűrtek sokáig bennünket. Rövid pár hónap után útilaput kötöttek talpunk alá s itt még csak nem is tiltakozhattunk. Nagyon mozgalmas pályafutásunk következett. Végiglaktuk a szakszervezetek jó néhányát. Volt, ahonnan mi mentünk el, növekvő taglétszámunk nem fért el a rendelkezésre bocsátott helyiségben. Megjártuk a bőrösök, üvegesek, hírlapterjesztők stb. házáat. Kocsmák hátsó szobái is láttak bennünket. A Váci úton abban az időben szinte egymást érő rossz hírű kocsmák jó-néhányának vendégszobájában is próbáltunk. Munkanélküliség, elnyomás, éhség, nyomor dúlt a munkásság sorai között. Legjobbait börtönbe vetették. Száműzve volt az emberiség, csak a durva, vad érzéseknek engedtek szabad teret. Így jöttünk mi össze, néhány tucat ifjúmunkás, hogy félig lopva, rejtegetve, edzzük meg magunkat és másokat a legszebb, legnemesebb gondolatoktól, érzelmektől telített költeményekkel. A kis kocsmák zsúfoltak voltak, olcsó bor, szesz gőze szállt bennük, a mulatozók vagy nyomorúságukat felejtetni akarók vadul énekelték ezt a korra jellemző nótát: „Lédererné, mi van a kosárba? Kodelkának feje, keze, lába.” A fehérterrorista Léderer főhadnagy és felesége rettentő történetéről, akik együttesen meggyilkolták Kodelka hentesmestert, a férje tudtával az asszony szeretőjét, egy szerelmes éjszaka után. Majd a holttestét feldarabolva akarták eltüntetni. Erről szolt a barbár nóta, melyet szerte énekeltek a pesti kocsmákban. Mi pedig pár lépéssel tovább, a kis szobában, hittet és meggyőződéssel szavaltuk: „Hajtsátok meg a vörös zászlót!... A szeretet zászlóját!”

Amikor 1927 nyarán megjelent a 100%, a kórus is felvette a 100% nevet. Állandó, alkalmas helyiséget is találtunk hamarosan, a Paulay Ede utcában, a Bőrkereskedők Egyesülete központjában. Ez az idő volt a kórus működésének a fénykora. Összeszeszokott, meglehetősen nagy gyakorlattal rendelkező tagokból állott. A műsorok költeményeit megértették és ami több, átértették. A kultúrelőadásoknak rendszerint a kóruszám volt a fénypontja. Rendkívüli erővel vonzotta a fiatal munkásokat. De másutt is felfigyeltek működésére. Emlékszem, Illyés Gyula is megjelent néhányszor a próbákon. Csak akkor kedvetlenedett el, amikor egyik-másik fiatal kórustag véleményt mondott a

Nyugathoz való ragaszkodásáról. A vélemény nem volt kedvező. Illyés ezután elmaradt.

Általában két régi kórustag ajánlatára vettük fel az új tagokat. Utána azonban a tagok kötelezettségeit illetően rendkívül szigorúak voltunk. A próbákon, szemináriumokon, előadásokon való pontos megjelenés kötelező volt, s ezt mindig ellenőriztük. Az összejöveteleken minden alkalommal névsorolvasás volt, s aki nem jelent meg rendszeresen, azt töröltük a tagok sorából. Nehéz ma már megérteni ezt az eljárást. Más idők, más lehetőségek közepette éltünk. Akkoriban sem mindenki értette meg. De fegyelmezettséget, összetartást, egyöntetűséget vinni egy több száz, 16—20 éves fiatalokból álló együttesbe, amelynek semmilyen felettes szerve, vezetősége nem volt — az akkori törvények közepette nem is lehetett —, rendkívül nehéz feladat volt. Fel kellett állítani bizonyos mércét, amelyben az oda nem valók megbotlottak. Ezek közül az egyik volt a névsorolvasás, amelyet azért említek meg, mert ez adta a legtöbb szóbeszédre az okot. Martos Flóra is, aki rendkívül nagy szeretettel figyelte a kórus fejlődését, nem egy alkalommal kicsúfolt érte.

„Ha majd a barrikádokra kell állni, ott is névsort fogtok olvasni?” — kérdezte és vidám mosoly játszadozott szája szögletében.

„Ott is névsort olvasunk” — válaszoltam én komolyan, talán észre se vettem, hogy tréfált. Ám meglehet, hogy nem is tréfált.

Ragyogó emlékezetű, minden áldozatra kész Martos Flóra! Hányszor tartott számára a történelem, a sors „névsorolvasást” s ő mindig hangos igennel jelentkezett. S a „névsorolvasás” azóta is folyik, akár akarjuk, akár nem. Rejtélyes és bujdosó volt ez a névsor. Sohasem tartottam magamnál vagy a lakásomon. Általában majd egyik, majd másik fiatal elvtársnő hozta el részemre és próba után ismét magához vette. Így akartam elkerülni, hogy avatatlan — elsősorban rendőrségi — kezekbe kerüljön. Ennek lehet köszönni, vagy másnak is — ma már ki tudja megállapítani? — de tény, hogy bár ebben az időben szinte hetenként voltak letartóztatások, kórustagot, a kórusban folytatótt tevékenysége miatt soha nem állítottak elő. Sőt, amikor elérkezett az én letartóztatásom ideje, a rendőrség a kórus tagjai közül senkit sem vitt be velem együtt, hogy ezáltal — mint ahogyan szokása volt — az ügyet látványosabbá tegye.

Amint növekedett nevünk és tekintélyünk, úgy merült fel a lehetőség, sőt szükségesség, hogy Pesten és vidéken újabb és újabb 100% kórusokat szervezzünk. Így alakultak meg Angyalföldön, Óbudán, Újpesten, a Pénzügyi Tisztviselőknél a szavalókórusok. (Az utóbbit Bíró Lajos, a 100% estjein lelkesedéssel szavaló „öreg hadifogoly” szervezte meg.) Hírünk és befolyásunk vidékre is kiterjedt. Ennek nyomán jöttek létre Pécsen, Győrött és Debrecenben is a szavalókórusok.

Debrecenben Gombácsi Károly, egy régi nyomdász elvtárs minden alkalommal, amikor csak ott jártam, sóhajtozva fogadott:

„De jau lenne Debrecenben is egy kaurus” — mondogatta. Amikor aztán létrejött a kórus Debrecenben is, kiderült, hogy Gombácsi nem vesz részt benne. Amikor megkérdeztem tőle, hogy ennek mi az oka, még nagyobbakat sóhajtván mondta:

„Vessen meg engem elvtárs, de nem tudok lemondani az italról.”

A szavalókórust az Alkoholelleses Munkásszövetség debreceni csoportja pártfogolta.

*Tamás Aladár: A 100%. A KMP legális folyóirata.
Akadémiai Kiadó 1964. 97—99. old.*

30

Fodor Zoltán visszaemlékezése az 1930. szeptember elsejei tüntetésre

Gyönyörű napra virradtunk szeptember elsején. Már kora reggel megindult a munkások áradata a Váci útról, Csepelről, Kispestről, Kőbányáról és a város más külterületeiről az Andrásy út felé.

A teljes készültséggel mozgósított rendőrség egyelőre tehetetlenül nézte a hatalmas tömeg áramlását. Amikor azonban az Andrásy úton felharsant a jelszó: „Munkát! Kenyeret!” — s a tömeg egy emberként vette át a jelszót, majd — évek óta először — felcsendült az Internacionálé, akkor a rendőrök kivont

kardlappal rontottak a tömegre, és megkísérelték a felvonulók szétesztatását. A szorosan egybezárt sorok közé lovas rendőrök zúdultak, s a lovak patái szedték a legtöbb áldozatot. De a munkások sem voltak restek. Egynéhány rendőr hamarosan lekerült a lóról és örült, ha elvihette az irháját.

En kezdetben a volt szaktársaimmal vonultam fel. Már közel járhattunk az Aréna (Dózsa György) úthoz, amikor közvetlen előttem valaki elkiáltotta magát: „Le a pilisvörösvári bányászsztrájk elárulójával!” Egy alacsony, köpcös ember megfordult, és dühös hangon megkérdezte: „Kinek van baja a pilisvörösvári bányászsztrájkjal?” Peyer Károly volt. A következő pillanatban már hullottak kopasz fejére az ütések. A leghevesebb harcok a Városligetben voltak. A Weingruber étterem egész berendezése hamarosan barikáddá, ütőfegyverré változott. Dr. Klár Zoltán burzsoá képviselő, a Társadalmunk című zsaroló zúglapnak a főszerkesztője az autója tetejéről akarta demagóg ígéretekkel megnyugtatni a tömegeket. Autója pillanatok alatt felfordítva, lángokban állt, ő maga pedig bevert fejjel került a kórházba. En az utolsó kardlapot a Lövölde téren kaptam, ahová a Városligetből a Vilma királynő úton (Gorkij fasor) keresztül jutottam. A kardlapok számára jó célpont voltam, mert még mindig rövidnadrág és piros zsinóros kék ing volt rajtam. A Teréz (Lenin) körúton Béres Marcival találkoztam. Illegális kapcsolatom ugyan nem volt vele, de a TTE-ből jól ismertem, s tudtam, hogy öccsével együtt részt vesz a mozgalomban. Most ott állt a falnak támaszkodva, és várt valakit, akivel aztán orvoshoz ment. Egyik fülét egy rendőrkard majdnem teljesen levágta.

A délutáni lapok rémülten számoltak be a 100—150 ezres tömeg tüntetéséről. Azt is megírták, hogy a kormány tagjai „egymással versenyezve adják ki a közmunkákat”. Ebből persze később semmi sem lett. A Népszava elhárította Peyerékről a felelősséget a tüntetésért, mondván, hogy ők csak békés sétát akartak, s csak a kommunisták változtatták át harcos megmozdulássá. A kommunisták viszont büszkén vállalták ezt magukra, mert ez így igaz is volt.

*Fodor Zoltán: Az A—3131-es hazatér.
Kozmosz 1964. 32—33. old.*

Tömeg

Munkát! kenyeret!
Munkát! kenyeret!
Jön a tömeg, a tömeg!
Mint a megriadt legyek
röpülnek róla a kövek.
Szálló szikla apró szikra,
mint ki a szemét kinyitja,
ha vasdorong ütötte meg.
A tömeg
járó erdő-rengeteg,
ha megáll, vér a gyökere.
Termőföld talpa, tenyere.
Százezer hegy a kenyere,
itala nem férne ködnek
s a ködök bár hegyet fődnek,
a tömegnek nincs kenyere.
Kenyértésztaként dobódik,
hánykolódik, dagasztódik
a tömeg.
Tömény összejt, püffeteg,
tapogatóit kibontja,
nyúlik, válik amőbaként,
más dudorait bevonja.

Világ, bekap a tömeg!
Felleget fú orralika,
odvas foga
bérkaszárnyák görbe sora,
Kapkod, nyúl, ahová ér,
csűrért, gyárért, boglyáért,
hétórai munkáért,
a Göncölért, Fiasztúkért,
bővízú alföldi kútért —

Nyírkos, görbedő atyáim,
édes, sovány leánykáim
a tömeg.
Körötte füstölgő csövek.
Folyót piszkál a szalmaszál, —
ni, kapja, viszi már az ár!
és sodorja a padokat,
a kiszniket, a kocsikat,
a csákókat, a lovakat,
a fölmutatott kardokat —

Óh!
Minden más hiábavaló,
az alku, az átok, a csönd, a szó!
Ő
az épület s az építő,
lenn alapkö és fönn tető,
a dolgozó, a tervező —
Éljen a munkásság, parasztság,
nem fogja polgári ravaszság,
fölrúgja milliónyi láb, —
hú! tömegek, tovább, tovább!

31

Papp Lajos visszaemlékezése az Egyesült Szakszervezeti Ellenzékről

1931-ben a már működő ellenzéki szakszervezetek vezetőségei, a különböző szakszervezetek ellenzéki mozgalmainak összefogására és egységes irányítására megalakították az Egyesült Szakszervezeti Ellenzéket (ESZE). Ennek vezetésére öttagú központi bizottságot választottak, amelynek tagjai lettek: Palotás Imre építőmunkás, Kruzsák Béla vasmunkás. Szűcs József famunkás, Németh János cipész, Köves-Steiner Ernő szabó. A bizottság közvetlen segítőkét, ideológiai munkatársakat jelölt ki dr. Madzsar József, Sollner József nemesfémes, és a fiatalabb generá-

cióhoz tartozó, igen lelkes és aktív Kenéz István kőműves személyében.

A különböző szakmák ellenzéki szervezeteinek vezetőségeiből alakult az úgynevezett választmány, amelyet minden jelentősebb döntés előtt — az illegalitás adta lehetőség szerint — összehívtunk, legtöbbször a budai hegyekbe. Az ESZE mint központi szerv, összefogta a különböző szakszervezetek ellenzéki vezetőségeit, összehangolta a szakmák ellenzéki mozgalmát és közös akcióprogramot dolgozott ki számukra. Sajnos, az ESZE téves illúziókat is dédelgetett. Nem az volt a fő törekvése, hogy megnövekedett tömegbefolyásával a szakszervezetekben fontos funkciókat szerezzen, nem igyekezett a baloldali embereket bejuttatni a hivatalos szakszervezeti vezetésbe, ehelyett inkább szektás önállóságra törekedett, s megkísérelte a kegyetlen rendőrterror és illegalitás ellenére kiharcolni a legalitást. A Kőris utca 27-ben, egy raktárhelyiségben akartak a legális tevékenységre berendezkedni. Már tagsági könyveket is osztogattak, szemináriumokat, szakmaközi összejöveteleket és nagygyűléseket rendeztek.

A rendőrség — amint ez várható volt — egykettőre pontot tett a téves illúzió végére. Összefogták az egy-egy helyen rendszeresen megjelenő elvtársakat, néhányukat börtönbe, a többségüket toloncházba zárták, majd rendőri felügyelet alá helyezték. Ez lett hát a kísérlet vége, amely azonban mégsem volt eredménytelen. Az MSZMP felszámolása óta, a szakszervezeti ellenzék révén, először sikerült a pártnak kecsegtető legális és féllegális harci lehetőséget teremteni és ráadásul az ellenzék az egyes szakszervezetekben nagy befolyásra tett szert.

Az ESZE központi bizottságának a megalakulása lehetőséget teremtett legális ellenzéki sajtótermékek kiadására is. Megjelent az ESZE központi lapja, az „Ellenzéki Munkás”, valamint az egyes ellenzéki vezetőségek lapjai. Az első ilyen lap az „Új Építőmunkás” volt, felelős kiadója pedig Németh Ferenc kőműves, akit végül ezért a bátor tettéért 15 hónapi börtönre ítélték.

Az ESZE létrehozása lehetőséget teremtett a bérharcok egyes szakmákra való kiterjesztésére is, s a bérharcok közben a szervezet gondoskodott a sztrájkolók megsegítéséről, a sztrájkórságról, a pénzről, az élelemről. Mindezek elsősorban a harcok idején erősítették a munkások szolidaritását, s így az áruló jobbol-

dali szakszervezeti vezetők mesterkedései ellenére is jelentősen nőtt a munkásegység.

A mindennapi kisebb-nagyobb gazdasági kérdéseken kívül az ESZE feladata volt, hogy tovább szélesítse az antifasiszta egységfrontot, és szervezze az összefogást.

Az ESZE már megalakulásakor gondolt az ellenzéki sajtó megszervezésére. „Ellenzéki Munkás” címmel központi lapot adott ki, majd utána sorra jelentek meg az építők, a vasasok, a textilesek, a bőrösök, a fások ellenzéki újságai és röpiratai. A sajtómunkához a törvény csekély lehetőséget adott, amivel ügyesen kellett élni, lavírozni a paragrafusok között, hogy a lapok megjelenhessenek. Igyekeztünk a törvény útvesztői között megtalálni a módot, hogy a felelős kiadó megjelölésével, utólagos cenzúrával, minél több sajtótermék lásson napvilágot.

Az ellenzéki újságok és röpiratok más és más felelős kiadóval jelentek meg. A cenzúra csaknem minden újságot elkobozott, de iparkodtunk túljárni a rendőrség eszén. Ez bátorságot és körültekintést kívánt. Rendszerint, amikor a nyomdatulajdonos elindult a rendőrségre a köteles példányszámok cenzúrázása végett, embereink kicsempészték a kész újságcsomagot, s mire a rendőrök megérkeztek, hogy a lapot lefoglalják, azoknak már csak a hült helyét találták. A cselfogás majdnem mindig sikerült, s ebben sokat segítettek a nyomdában dolgozó munkások is. A felelős kiadót ugyan bíróság elé állították, de kisebb-nagyobb szabadságvesztéssel megúszta. A drasztikusabb büntetések sem tudták megakadályozni az ellenzéki sajtó megjelenését. Mindig akadtak kis nyomdatulajdonosok, akik vállalták a rizikót, hogy esetleg „lebukjanak” a megrendelők pénzével együtt, amit a rendőrségtől sohasem kaptak vissza. Azzal kárpótolták magukat, hogy ötszörös áron nyomták a lapokat, azzal sem törődve, hogy a nyomásért járó összeget a nélkülöző munkások fillérenként adták össze. Az is előfordult, hogy egyik-másik példányszámot csak úgy sikerült kihoznunk a nyomdából, hogy a ruhánkat, sőt télvíz idején a felsőkabátot is zálogba adtuk, s így teremttük elő a kért összeget.

Papp Lajos: Törvényen kívül.

Kossuth Könyvkiadó 1973. 88—89., 90—91. old.

Lebukott

Megvallattak, hogy vérzett a húsunk.
Elvtársunk, ki még sétálsz, mint a fény,
gondolj reánk, ki fel-le futkosunk
és messze nézünk cellánk szögletén.
Lágyult az izmunk, fekhelyünk kemény,
eledelünket kiköpi a szánk,
gyomor- s tüdőbajt ítéltek reánk
s ha nem pusztulunk, elpusztítanak.
Még harcolunk, de testünk oly sovány.
Testvér, segítsd a lebukottakat.

Otthon a tűzhely hűvös és repedt.
Hideg fazékban készül az ebéd:
a csarnok nyirkos kövéről szedett
kis káposztalevél és hulladék.
Az asszony szédül, szidja gyermekét
s a szomszédné a gangon kiabál,
hogy tőlünk sose kapja vissza már
az ujjnyi kevés lámpaolajat.
Tél lesz, ragyog a fagy s az éhhalál:
Testvér, segítsd a lebukottakat.

Gondoljatok a bűdös küblire,
mely ködgomolyban küld új nyavalyát.
Küldjetek szappant, lóhust s télire
apadt testünkre adjatok ruhát.
Küldjetek könyvet, bármily ostobát,
mert megőrjit a patkánypuha éj,
az asszony nélkül gyötrő szenvedély.
Enyhítsd kínunk, ha munkás vagy s szabad,
elvtárs, hisz te vagy a Vörös Segély.
Testvér, segítsd a lebukottakat.

Küzdünk híven a forradalomért,
nem hallhatunk meg, élnünk kell tovább,
zizegve várnak a röpcsik, a hék
s éhbérre várnak mind a burzsoák.
A mozgalom vár, munka és család,
míg megbukik a kizsákmányolás,
a sarló villan, sujt a kalapács
s börtönről, gyárról lehuлл a lakat.
Éljen a Szovjet, a munkástanács!
Testvér, segítsd a lebukottakat.

32

Ligeti László visszaemlékezése a nyilasok elleni küzdelmekről

Az újjászervezett KMP az 1937 áprilisában kiadott *Dolgozók Lapjában* demokratikus nemzeti egységfront megteremtésére szólította fel a kommunistákat és a haladó erőket, s felhívta a munkásosztály pártjait, hogy egységfrontba tömörülve vegyék fel a harcot a terjeszkedő fasizmussal szemben.

A szervezkedő nyilaskeresztesek silány, de sokakat megtévesztő jelszavaikkal minden évben beharangozták győzelmüket: „Bátorság!” „Ez az év a mienk!” „Jövünk!” „Ebben az évben győzünk!” Komoly tömegeket még nem tudtak megnyerni, de bátorította őket, hogy mögöttük a hitleri Németország állt, és a magyar Darányi-kormány nemcsak tűrte, hanem támogatta is szervezkedésüket. A nyilas provokálóknak soha nem esett bántódásuk. Többször megtámadták a szocialista fiatalok kiránduló-csoportjait, így többek között 1937. május elsején is. A nemzetközi proletariátus nagy ünnepén a szervezett dolgozók minden évben vidám, játékokkal, sporttal egybekötött tömegméretű, igazi népi ünnepélyt rendeztek a Hűvösvölgyben, s már napokkal előbb megkezdték az ünnepséghez szükséges kellékek kiszállítást.

A rendező bizottság éjszakai őrséget szervezett a kiszállított tárgyak védelmére. Egyik éjszaka a nyilasok orvul megtámad-

ták az őrséget, s pisztollyal hasba lőtték Bonyhádi (Litzmann) Jenőt, a Szociáldemokrata Párt VIII. kerületi szervezetének egyik igen aktív tagját. Hosszú ideig feküdt súlyosan sebesülten az egyik budapesti kórházban.

A nyilasok gyalázatos merénylete nagy felháborodást keltett, az üzemekben, szakszervezetekben a harag és tiltakozás hangján tárgyalták az eseményt. „Hova jutunk, ha ez így megy tovább? A nyilasok azt tesznek, amit akarnak” — méltatlankodtak a munkások, akik szerint náci eredetű revolverekből lőttek a „zöldingesek”.

A merényletet követő napon, május elsején én is ott voltam a Hűvösvölgyben az ünneplők között, akiknek mintegy ötezres tömegéből csak kevesen tudtuk, hogy mi történt az éjszaka. A megafon állandóan szólt. Ezen keresztül bejelenthetnék volna az éjjeli támadást, de ez nem történt meg. Hogy miért nem, arra a *Dolgozók Lapja* 1937. júliusi száma a következő választ adja:

„Peyer azt mondta, hogy akkor a rendőrség feloszlatja az ünnepélyt, melyet csak úgy engedélyeztek, ha politikáról nem lesz szó. Pedig délután a nyilasok már ismét gyülekeztek, hogy megtámadjanak bennünket. A rendezőség a rendőrségben bízott és nem tett óvintézkedést. Az ifjómunkások azonban hozzáláttak a védelem megszervezéséhez, és ennek köszönhető, hogy a nyilas támadás elmaradt.”

A hír azonban gyorsan terjedt. Estefelé már tetőfokára hágott a munkásság felháborodása. Kétszázas csoportok keresték fel a kórházat, és érdeklődtek Bonyhádi Jenő állapota felől.

Egyéb folytatása is volt a május elsejei népnépnepélynek. A Hűvösvölgyből elindulva — lehattunk vagy néhány ezren — hatalmas utcai tüntetést rendeztünk, amelyet a rendőrség többször szétvert. De újra és újra összeverődtünk, és egészen a Rákóczi útig menetelve jelszavakat kiabáltunk.

Ugyanez év őszén a Természetbarátok Turista Egyesülete, mint minden évben, találkozó túrát tartott a Frankhegyen. Ez lényegében nagy seregszemle volt. Amikor ilyen túrák megrendezésére került sor, a TTE valamennyi csoportja ezen a helyen találkozott.

A kellemes, napfényes időben a túra résztvevői igen jó hangulatban töltötték el a napot. Estefelé kisebb csoportokban szál-

lingóztunk hazafelé. Az egyik csoportot az úgynevezett Pösinger-major előtt nyilas banditák orvul megtámadták. A támadást tervszerűen készítették elő, tudták, hogy a munkás turistaegyesület tagjai a frankhegyi menedékháztól jöve elhaladnak a major előtt. A nyilas gengszterek késekkel, botokkal felfegyverkezve támadtak rá a teljesen gyanútlan, éneklő kirándulókra.

Csonka Tibor barátommal együtt egy másik csoporttal szintén a Pösinger-major irányába haladtam. Mi is beszélgettünk, énekelünk, amikor egyszer csak nem messze tőlünk kiabálást és jajveszékelést hallottunk. Mindannyian a hangok irányába rohantunk, és ott találtuk társainkat véresen, összeverve.

Az ügynek rendőrségi folytatása lett, amelyen nem kis meglepetésünkre a megverteket ítélték el több hónapi börtönbüntetésre — többek között Kurcz Elemér és Lakner elvtársat —, míg a provokátorok tanúként szerepeltek a bírósági tárgyaláson.

Az Országos Ifjúsági Bizottság nem nézhette tétlenül ezeket az atrocitásokat, s keresték a megfelelő alkalmat a visszavágásra. Sok szó esett erről az OIB értekezletein, a Conti utcai szociáldemokrata pártház padlásszobájában. Rendszeresen feljártam ide; nemcsak Ságvári Endrével tartottam a kapcsolatot, hanem a vezetőség más tagjaival is, így Orbán Lászlóval, a lelkes ifjúkommunistával, és Vágvölgyi Tiborral, aki az egyesülésig megmaradt szociáldemokratának, de munkásságát mindenkor a baloldalhoz való hűség jellemezte.

Az OIB kis padlásszobájában született a Tompa utcai akció terve is. Megtudtuk ugyanis, hogy a nyilasok szeptember 16-ra nagyszabású gyűlést rendeznek, amelyen több magas beosztású vezető is jelen lesz. Ifjabb Balogh István országgyűlési képviselő tart beszámolót a német horogkeresztes párt 1937 őszén Nürnbergben tartott kongresszusáról, amelyen Balogh képviselte a nyilaskeresztéseket.

Az akció elhatározásánál nem egyszerűen csak arról volt szó, hogy a nyilasok összejövetelét megakadályozzuk és megleckéztessük a gyülevész bandát, hanem bizonyítani akartuk a baloldal erejét, megmutatni, hogy szembe tudunk szállni a hazaárulókkal. Alkalom nyílt arra, hogy összemérve erőinket, későbbi akciókra is felkészítsük az ifjúmunkásokat. A nyilasház elleni támadás tehát nem spontán, hanem tervszerűen előkészített akció volt. A szigorú konspiráció betartásával a legapróbb részletekig

megbeszéltük a feladatokat. A főleg VII. kerületi ifjómunkásokból szervezett csoportok vezetőjével közöltük ugyan az akció célját, de ők a résztvevőkkel csak a gyülekezés helyét és időpontját tudatták.

Az előre elkészített terv alapján a nyilas pártházat több irányból kellett a különböző csoportoknak megközelíteni. Stopperórával előre kimértük, mennyi idő szükséges ahhoz, hogy a csoportok a VII. kerületi szociáldemokrata pártszervezet épületétől — a Dob utca 90. számtól — megtegyék az utat a Tompa utcai nyilas központtal szemben levő térre. Még azt is számításba vettük, hogy a pártház közvetlen szomszédságában építkezés folyik, ahol bőségesen található elfekvő téglá- és kődarab. Lényegében ez szolgáltatta a fegyvert az akcióhoz.

Minden a tervnek megfelelően történt. A csoportok vezetői röviddel az akció megkezdése előtt tájékoztatták az ifjómunkásokat, és felszólították őket, hogy pontosan fél tízkor téglákkal és kövekkel felfegyverkezve hatoljanak be a nyilas pártházba. Az előadóterembe érve elsőnek a világítást semmisítettük meg, utána, felhasználva a birtokunkban levő muníciót, közelharcra került sor. Igen sokan megsebesültek, főleg a nyilasok közül, akiket a támadás váratlanul ért. Nemcsak a rendőrségi riadó-kocsiknak akadt dolguk, hanem szirénázva jöttek a mentőautók is.

A Nyilaskeresztes Párt egyik legsötétebb vezetőjét, Kémeri-Nagy Imrét is mentők vitték el súlyos sebesüléssel a gyűlés színhelyéről. Kémeri-Nagy Imre nemcsak a Nyilaskeresztes Pártnak volt vezéralakja, hanem a jobboldali egyetemi hallgatók vezérének szerepében tetszelgett, mit sem törődve azzal, hogy jóval túl volt már a diákkoron. Ez a sötét figura hírhedt volt botrányairól, amit a horthysta hatóságok minden esetben elnéztek. Sújtással díszített fekete díszmagyarban járt, oldalán kard lógott. Ő ezt nyugodtan viselhette, noha az civil ember számára tilos volt.

Közülünk is többen megsebesültek, volt aki saját lábán nem is tudott elmenekülni. Emlékszem, egy Klein nevű szabómunkást kénytelenek voltunk az utcai villanypózna alá fektetni, mert súlyos sebesülésével veszélyes lett volna számára, ha magunkkal visszük. Őt is a mentőkocsi szállította el. Néhány elvtársunkat elfogta a rendőrség, mégis elmondhatjuk: célunkat elértük,

a nürnbergi beszámolóból nem lett semmi; a szónoknak jóformán még ahhoz sem volt ideje, hogy a száját kinyissa.

Másnap valamennyi magyar újság részletesen foglalkozott a Tompa utcai nyilas gyűlés szétverésével. Természetesen a közlemények az egyes lapok politikai beállítottsága szerint kommentálták az eseményt. A nagyrészt jobboldali sajtó elítélte a támadást és a kommunistáknak tulajdonította, noha az hivatalosan szociáldemokrata akció volt.

Ligeti László: Múltakra emlékezve ...

Kossuth Könyvkiadó 1975. 60—63. old.

Komját Aladár

Nemzetközi-brigád indulója

Madrid határán állunk a vártán,
állunk: vas ha sulykol, vér ha elkever.
Állunk a vártán Madrid népe álmán,
állunk: tank ha dönt, ha száz pokol teper.

Rajta, csak rajta törhetetlen fajta:
gáton, tűzcsobolyón, halálárkon át!
Rajta, rajta, rajta: végső diadalra,
rajta, ezernyelvű, egyszívű brigád!

Ezer a nyelvünk, egy a szerelmünk:
szabad földön szabad, boldog nemzedék.
Ajkunknak átkát, bosszunknak lángját
szélvész, vörös kakas hordja szerteszét!

Rajta, csak rajta törhetetlen fajta:
gáton, tűzcsobolyón, halálárkon át!
Rajta, rajta, rajta: végső diadalra,
rajta, ezernyelvű, egyszívű brigád!

Madrid határán éjt-nap a vártán:

állunk ronthatatlan élő sorfalat.

Madrid határán serken még a holt is,
serken, talpraugrik, puskatust ragad!

Rajta, csak rajta törhetetlen fajta:
gáton, tűzcsobolyón, halálárkon át!

Rajta, rajta, rajta: végső diadalra,
rajta, ezernyelvű, egyszívű brigád!

33

Dr. Tariska István visszaemlékezése a Márciusi Frontról

A második világháborút megelőző években megélénkült a politikai élet. Gömbös Gyula hangzatos ígéretei rövid időre lépre csaltak ugyan néhány népi író, a kiábrándulás azonban gyors és drámai volt. A válság, az élesedő gazdasági, politikai harc, a fasizmus előretörése, a faji, vallási, politikai üldözések mind kegyetlenebb módszereinek és hangnemének kialakulása kiváltotta a demokratikus szabadságjogok maradványainak védelmét, új demokratikus jogok követelését, és szembeállította a „keresztény és nemzeti” uralkodó ideológiával a népi, demokratikus követeléseket. Demokratikus munkás-paraszt-értelmiségi harci közösség megvalósulása kecsegtetett. Ennek a reménynek kiterbélyesedése a Márciusi Front keretében az 1935—37. évekre, széthullása az 1938. évre esett.

A Márciusi Front vegyes ideológiai összetételű írói vezetéssel Budapesten kezdődött. Vezérkara a szellemi elit elkülönített nevelését követelő divatos regényíró Zilahy Lajostól, az akkor plebejus és paraszttromantikus népi nézeteket valló Kovács Imrén át, a kisparashti-proletár szövetség vállalásáig eljutott Darvas Józsefig terjedt. Jóllehet a Márciusi Front első demonstratív megnyilvánulása — szimbolikusan Petőfiék 1848-as márciusát utánérezve — a Nemzeti Múzeum lépcsőin már a III. Interna-

cionálé VII. kongresszusa után, az illegális KMP bábáskodása alatt népfront igénnyel zajlott le, mégis ezt a Zilahytól Darvas Józsefig érő vegyes szellemi vezérletet nem lehetett bizonyos polgári demokratikus követelmények szintjénél magasabb mérce átugrására bírni. Budapesten volt az írói Márciusi Fronton kívül határozottan kommunista nézeteket valló és mozgalmi határozatokat végrehajtó diáktagozat is, amelynek befolyása Debrecenben Donáth Ferenc, Béky Ernő, Bachner (később Pataki) Ernő, Vásárhelyi Miklós közvetítésével érvényesült.

Debrecenben Kállai Gyula és Zöld Sándor befolyása révén gyorsan, egységesebben érvényesült a KMP népfrontpolitikája. Ennek következtében a Márciusi Front itt radikálisabb, biztosan népi, határozottan demokratikus mozgalommá vált, s — bizonyos mértékig — ezzel szembe is került a budapesti „írói” Márciusi Fronttal. Az ellentét jó néhány, Budapesten a Válasz c. lap szerkesztőségében, illetőleg Debrecenben lezajlott tárgyalás során inkább holtpontra, mint megoldásra jutott. Debrecenben a diák-munkás-paraszt Márciusi Front a híres és ugyancsak 1848-as utánérzés jellegű budapesti 12 pontra a 3 számot megért Tovább című lappal válaszolt (szerkesztői: Újhelyi Szilárd és Zöld Sándor voltak), míg Pesten Kovács Imre szerkesztésében Híd címmel jelent meg a lap. Híd! — de ki vagy mi között!? Tovább és Híd már a címek is sejtetni engedték a szándékok irányában, merészségében és társadalmi tartalmában megmutatkozó különbséget. Különösen a Tovább címlapját mottóként díszítő Petőfi program:

„Ha majd a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál mind egyaránt foglal helyet
Ha majd a tudás napvilága ragyog minden ház ablakán,
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk . . .”

A kutatások hivatottak feltárni mindazon jelenségeket és okaikat, melyekkel az uralkodó rend a parlamentben, a napilapokban, végül az ügyészségen és a bírósági tárgyalótermekben reagált a Tovább-ra. Maga a lap, annak olcsó ára, gyors és lelkes terjesztése — amelynek következtében az a nép számára is elérhető volt — lehetett az egyik ilyen ok. Ismeretes, hogy Féja Géza: Viharsarok, Kovács Imre: Néma forradalom c. könyve

megírásáért azért kapott rövid és felfüggesztett büntetést, mert a bíróság méltányolta a védelemnek azt az érvelését, hogy e könyvek csekély példányszámuk és viszonylag magas áruk miatt alig juthattak parasztok kezébe, akik a bennük összesűrített tényekre felháborodottan vagy lázadással reagálhattak volna.

A Tovább első és második számát szabadon terjeszthették. (Az akkori sajtórendelkezések lehetővé tették az évi 12-nél kevesebb alkalommal megjelenő időszakos sajtótermékek előállítását, előzetes bejelentés, bemutatás vagy engedélyeztetés nélkül.) A Tovább 2. számát az ügyészség elkobozta ugyan, de az mégis terjeszthető volt, mert az utólagos (kinyomtatást követő) ügyészségi példány benyújtása után elrendelt elkobozás idejére — Szilágyi József és Gyáni Sándor kiadók, valamint Ménes János, akkor nyomdász szakmunkás, éber ügyessége következtében —, a kinyomtatott példányokkal megrakott teherautó elhagyta a nyomda udvarát. A 3. számot már a terjesztés megkezdése előtt előzetesen kellett az ügyészségnek bemutatni. Így annak csak kevés példánya került el az elkobozást, amelyeket az egyetemisták aktatáskákban és kofferekben vittek ki a nyomdából.

Sajtó és parlamenti viták, támadások és védelmek előzték meg azt a pert, amely a Tovább tartalma, szerkesztése, terjesztése miatt Zöld Sándort, Újhelyi Szilárdot, Kállai Gyulát, Vajda Benőt, Szilágyi Józsefet érintette.

Nem csupán a lap plebejusi hangvétele, fasizmus ellenes irányzata volt ennek a büntető hadjáratnak az oka, hanem az uralkodó körökben annak a felismerése is, hogy a Tovább valóban kerete a munkás-paraszt-értelmisségi összefogásnak, a rettegett „népfront”-politikának. Írói között kisparcellás paraszt, munkás, diák, neves újságíró és érett író egyaránt akadt. Számai hajdúsági, nyírségi és nagykovácsi falvakban és bokortanyákon kézzel a földre jártak földmunkások, kubikosok és kisparasztok között. Terjesztésük lóháton, kerékpáron és gyalog egyaránt folyt, azaz terjesztették nemcsak a debreceni iskolákban, hivatalokban vagy a debreceni és pesti egyetemen. Néhány koffernyi Tovább Diósgyőrbe is eljutott.

A demokratikus programmal jelentkező megélénkülés természetesen nem korlátozódott Debrecenre vagy éppenséggel a deb-

receni egyetemre. Szociális felelősséggel rendelkező, művelt, bátor és szervezőképes egyetemisták voltak Budapesten és Szege-
den is (Pécsről nincsenek személyes ismereteim).

*Korok, emberek. Visszaemlékezések a Hajdú-Bihar megyei
munkásmozgalom történetéből. 1900—1948.
Debrecen 1976. 175—177. old.*

34

Ligeti László visszaemlékezése az 1942. március 15-i tüntetésről

Pártunk mozgósítani igyekezett a tömegeket, hogy kényszerít-
sék az uralkodó osztályt a háborúból való kilépésre, és hogy ne
legyünk tovább Hitler csatlósai.

A „Független, szabad, demokratikus Magyarországot!” jelszó
került fel a házak falára, sőt a lépcsőházakban, az utcák burko-
latán is olvasható volt. Ha lemosták, lemeszelték, újra és újra
akadtak kommunisták, akik felírták. Magam is szerveztem ilyen
akciókat. Ezeket mindig két elvtárs hajtotta végre: az egyik őrt
állt, míg a másik dolgozott. Az akciókban részt vettek baloldali
ifjúmkások is. Így például Hollós Ervint én bíztam meg az-
zal, hogy a Nagykörúton a házak falára fesse fel a „Békét,
vesszen a háború!” jelszót. Miután meggyőződtem arról, hogy
feladatát elvégezte, közölhettem vele: ez próbatétel volt, a párt
alkalmasnak találta őt a tagságra.

Ekkortájt készültünk a háború kitörése utáni legnagyobb sza-
bású akcióra. 1942. március 15-ét méltóképpen, háborúellenes
tömegtüntetéssel kívántuk megünnepelni. A párt, politikájához
híven, a nemzeti erők összefogása jegyében készült a március
15-i tüntetésre.

A Kommunisták Magyarországi Pártja mellett a baloldali szo-
ciáldemokrata vezetők, a *Szabad Szó* körül csoportosult paraszti
vezetők, írók és az értelmiség legjobb képviselői is nyíltan ál-
lást foglaltak a szabad, független Magyarország mellett.

A Szociáldemokrata Párt kezdetben hivatalosan magáévá tet-

te a március 15-i tüntetés gondolatát, hosszú időn át részt vett annak megszervezésében. Naponta a *Népszaván* keresztül is propagálta az akciót. Szervezeteinek feladatul adta, hogy teljes erővel vegyenek részt az előkészületi munkákban. Én két szempontból is érdekelt voltam a tömegtüntetés sikeres megszervezésében: mint a Szociáldemokrata Párt VII. kerületi I-es csoportjának titkára, és mint a kerületi szociáldemokrata szervezetben működő illegális kommunista csoport vezetője. Ennek tagja volt többek között: Lakos Éva, Gárdos György, Sugár György, Erdős László és egy Ehrlich nevű fogtechnikus. Külső tagja: Csendes Károly. Azért külső tagja, mert többszöri lebukása miatt annyira „fekete” volt, hogy mozgalmi tevékenykedése a csoport és az ő számára is egyaránt veszélyekkel járt, így vele külön tartottam a kapcsolatot. A Szociáldemokrata Párt VII. kerületi szervezetében az illegális kommunista sejtből dolgozó elvtársakon kívül még nagyon sok kommunista szimpatizáns vagy olyan kommunista dolgozott, aki nem az én sejtembe tartozott. Többek között Alpár elvtárs, Fencsik László, Lajtai Vera, Lakos Sándor, akit mi csak Alexnek hívtunk.

A március 15-ét megelőző hetekben minden lehetőségünk megvolt arra, hogy legális keretek között teljes erővel agitáljunk egy-egy hatalmas antifasiszta tömegtüntetés érdekében. De a tüntetés előtt két-három nappal váratlan fordulat következett be. Sombor-Schweinitzer, a politikai rendőrség hírhedt vezetője telefonon megkereste a Szociáldemokrata Párt jobboldali vezetőit, s megegyezett velük, hogy tudomásul veszik a tüntetés betiltását, a szociáldemokrata párttagoknak megtiltják, hogy részt vegyenek a tüntetésben, azt kizárólag kommunista akciónak bélyegzik.

A szociáldemokrata jobboldal az egyes szervezetek vezetőit megbeszélésre hívta össze, s hivatalos formában közölte a párt határozatát, kiegészítve azzal, hogy aki ennek ellenére részt vesz a tüntetésben, azt kizárják a Szociáldemokrata Pártból. A tüntetés leállításáról a *Népszavában* is jelent meg közlemény.

A baloldali szociáldemokraták, mit sem törődve a határozattal, mégis óriási számban vettek részt a március 15-i tüntetésen. Mint „szociáldemokrata” párttitkárnak módom volt arról meggyőződni, hogy a becsületes szociáldemokratákat mélységesen felháborította ez a határozat. Pártcsoportom szinte valamennyi

tagja megjelent a Dob utca 90. szám alatt, ahonnét együttesen indultunk el, majd az Andrássy úton (ma Népköztársaság útja) haladtunk a Petőfi-szoborhoz.

A tömegtüntetés megszervezésében én is részt vettem. Titokban heteken keresztül folyt a transzparenszek és táblák készítése, amelynek gyakorlati kivitelezéséhez felkértem a szakszervezet kirakatrendező szakosztályában dolgozó barátaimat. „Hozzák haza fiainkat a frontról!” „Vesszen a háború!” „Békét!” „Le a fasiszmussal!” „Vesszen Hitler!” és ehhez hasonló jelszavak szerepeltek a transzparenszen és a táblákon. A menet indulásáig elrejtettük a transzparenszeket, s csak akkor kerültek elő, amikor a gyülekező csoportok tömeggé válva megközelítették a Petőfi-szobrot. Neves haladó gondolkodású politikusok, a Történelmi Emlékbizottság tagjai is jelen voltak, és elhelyezték koszorújukat.

Mondanom sem kell, mennyire meglepte a horthysta hatóságokat, hogy milyen óriási tömegek vettek részt a tüntetésen. De hamar felocsudtak. Rendőrségi alakulatok vonultak a tüntetés színhelyére, hogy azt a legbrutálisabb eszközökkel szétverjék. Lovas rendőrök hatoltak a tömeg közé, s kardlappal verték az embereket. Így sikerült átmenetileg a Petőfi-szobor környékén szétverni a tömeget. A jelenlevők jó része azonban ismét csoportosult, és megindult a Kossuth-szobor felé. A Zrínyi utca környékén újabb rendőráttak következett. Ekkor rázendítettünk a magyar himnuszra. A rendőrök megtorpantak, azután már nem elégedtek meg a kardlapozással, hanem a politikai rendőrségre hurcoltak igen sok tüntetőt.

Sokan eljutottak mégis a Kossuth-szoborhoz. Majd csoportonként, egyik mellékutcából a másikba menve mindig összeverődünk a főútvonalakon, és szép számmal sikerült egészen a Rákóczi úton levő *Népszava* szerkesztőségig vonulunk. Egész úton a már ismertetett jelszavakat kiabáltuk. A tüntetésen olyan nagy számban vettek részt szociáldemokraták, hogy a párt jobboldali vezetői kénytelenek voltak saját korábbi határozatukat „elfelejteni”, s a tüntetésben való részvételért senkit nem zártak ki a pártból.

*Ligeti László: Múltakra emlékezve ...
Kossuth Könyvkiadó 1975. 79—81. old.*

35

A Magyar Frontba tömörült pártok kiáltványa

Történelmünk legsúlyosabb órájában szólunk a nemzethez. Német hódító tört országunkra. Életünk és szabadságunk, nemzetünk léte, eljövendő magyar nemzedékek sorsa van kockára vetve.

Börtön, halál és bujdosás sem tarthat vissza attól, hogy fel-tárjuk a való helyzetet nemzetünk előtt.

A szabadságért harcoló népek befejezték előkészületeiket, hogy együttes, halálos csapást mérjenek a hitleri rémuralomra. A Vörös Hadsereg felszabadította csaknem az egész Szovjet-uniót, és készen áll, hogy a nyugati támadással egyidőben a megszállott országokon át folytassa a német ragadozó üldözését. A német ipari termelést és közlekedést bénító angolszász légi offenzíva mellett már sikeresen folynak az általános támadást bevezető olaszországi hadműveletek. A fasiszta propaganda maga is elkerülhetetlennek tartja az inváziót. Ugyanakkor belülről a leigázott nemzetek szabadságharca puszkaporos hordóvá változtatta Európát a hódítók lába alatt.

A németek elvesztették a háborút. Ezt ma már nemcsak a fasiszmus ellenségei, hanem barátai is tudják. Ezért vált megbízhatatlanná gazdái szemében a németeket régebben mindig kiszolgáló Kállay is.

Hazánk megszállása nem a németek erejének, hanem gyengeségének a következménye.

Azért törtek az országra, hogy megbízhatatlanná vált szolgálk helyére a Sztójay—Jaross-féle politikai banditákat ültessék.

Azért törtek az országra, hogy a magyar munkások és parasz-tok robotmunkájával, a zsidók kirablásával hosszabbítsák meg létüket — és a mi rabságunkat.

Azért törtek az országra, hogy a Kárpátok vonalán felsorako-zott és Romániába benyomult Vörös Hadsereget a mi vérünk, vagyonunk, városaink feláldozásával tartsák távol a német ha-tároktól.

A megszállás első következményei már mutatkoznak. Százezrével küldik honvédeinket a Vörös Hadsereg ellen, a biztos pusztulásba. Városainkra szabadították a szörnyű légitámadásokat. Börtönnel szorítják munkásainkat a hadi kényszermunkára, hogy ne menekülhessenek a rombadőlő gyárak és lakóházak alól. Kiabolják az országot, felzabálják a magyar nép szűkös élelmét. Leányainkat kényszermunkára osztják, iskoláinkból kasszárnnyát csinálnak, diákjainkat munkatáborokba hajtják. S hogy senki se merjen szót emelni, a Gestapo német és „magyar” pribékjei nap nap után hurcolják el a munkásság, parasztság, polgárság vezetőit. A jó magyarok ezrei kínzókamrákban, internálótáborokban, vagy bujdosásban gyötrődnek.

Az ország kirablását a zsidókon kezdték, s csak természetes, hogy az elkobozott millió hold zsidóbirtokból a paraszt egy kapavágásnyit sem kaphat. De talán kap-e valamit a kisajátított zsidó gyárból, házból, üzletből, lakásból a keresztény magyar munkás, iparos, kereskedő? Még ígéretet sem. Minden a németé. A szabad rablással kecsegtetett Jaross—Baky—Endre-féle hiénák is csak a zsákmány morzsáin marakodhatnak.

Mindez csak kezdet, ha tűrjük az idegen uralmat, országunk csatatér, népünk ágyútöltelék, nemzetünk üldözött kisebbség lesz saját hazájában.

Hová fordulhatunk a veszély órájában? A 25 éves ellenforradalmi reakció minden árnyalata nemzeti érdekeink árulója lett. Ez a banda 25 év előtt a románt, most a németet csődítette a nyakunkba. A fasiszta pártok és csoportok féltékenyen versenyeznek egymással, hogy melyikük szállít több magyar vért, verejtéket, kenyeret, s melyikük kapja meg érte a vérdíjat a hódítótól.

Nem nézhetjük tétlenül, ölbetett kézzel, hogyan sodor benünket végső romlásba a németek oldalán néhány elvakult kalandor és megvásárolt renegát. Nem tűrhetjük, hogy Magyarországot az eljövendő béketárgyalásokon a népek szegyenpadjára kerüljön és a nemzetet új, még rosszabb Trianon sújtsa. Az idő sürget. Néhány hetünk, legfeljebb hónapunk van arra, hogy együtt harcolhassunk szabadságunkért a jugoszláv, lengyel, francia és a többi leigázott néppel. A küszöbön álló nemzetellenes támadás megadja az utolsó alkalmat hazánk megmentésére.

Érezzük azt a súlyos felelősséget, melyet országunk sorsáért,

nemzetünk megtartásáért a történelem s a szabad Európa színe előtt minden magyarnak viselni kell. Éppen ezért mi, e galádul elárult és idegenek prédájának vetett ország föld alá kényszerült demokratikus pártjai

új szabadságharcot, új népháborút hirdetünk.

Megteremtjük a magyar szabadságharc széles harci egységét,

a Magyar Frontot.¹

A Magyar Front programja: a német hódítók és cinkosaik ki-
verése, béke a szövetségesekkel, s a minden ízében demokrati-
kus, szabad Magyarország alapjainak lerakása.

A törvényes szervezeteitől megfosztott és fegyveres megszállás alatt nyögő magyar nép egyedül talán gyenge erre a feladatra. De nem vagyunk egyedül. Határainktól északra a Vörös Hadsereg, délre Tito néphadserege áll támadásra készen. Harcunkban velünk van a demokratikus népek nagy világkoalíciója, Amerikával, Angliával és a Szovjetunióval az élen.

Sztójay-Sztojakovichék a bolsevizmus elleni harc ürügyével indokolják árulásukat. A Szovjetunió azonban hivatalosan kinyilatkoztatta, hogy hódító szándékai nincsenek, hogy a feltétel nélküli megadás elvét az egyes államok és népek magatartásától teszi függővé, hogy az államok társadalmi rendszerét megváltoztatni nem akarja, ezt a népek demokratikus döntésére bízza.

A Szovjetunió nem veszélyezteti, hanem megvédi függetlenségünket.

A szövetségesek minden órában várható egyesült rohama lehetővé teszi, hogy az offenzíva kibontakozásakor nyíltan szembeforduljunk a németekkel, hogy kilépjünk a háborúból. Ebben

¹ A Magyar Front a kommunisták kezdeményezésére a Békepárt, a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazdapárt és a legitimisták egy csoportja összefogásából jött létre 1944 májusában. A Nemzeti Parasztpárt csatlakozását 1944. szeptemberig a Független Kisgazdapárt vezetőinek ellenállása akadályozta. 1944 szeptemberében a Nemzeti Parasztpárt is csatlakozott. Megalakult a Magyar Front intéző bizottsága, amelynek elnöke Szakasits Árpád volt, tagjai a csatlakozott pártok egy-egy delegáltja.

bennünket sem Sztójay maroknyi terrorista bandája, sem a német megszállás nem akadályozhat meg.

Munkások! Harcba hív benneteket a Magyar Front. Az országban ti képviselitek a legjelentősebb és legöntudatosabb szervezett erőt. Szociáldemokrata és kommunista munkások már hosszú évek óta küzdenek szóval, tettel, röpirattal a Hitler-fasizmus ellen. Ma már minden munkásnak vállalnia kell a harcot. Megbújni nem lehet. A bomba, a behívó, a Gestapo a meghunyászkodókat is utóléri.

Munkások! Ti gyártjátok a hadianyagot, bányásszátok a szénét, vezetitek és fűtitek a mozdonyokat s hajókat. Kezetekben tartjátok a fasiszták, a hazaárulók sorsát! Ne termeljete a németeknek! Ne menjete a hadiüzemekbe! Dolgozzatok lassan, hiszen nem magatoknak, hanem Hitler-banditáknak dolgoztok. Rongáljátok és szabotáljátok!

Gazdák és falusi szegények! Titeket is harcba hív a Magyar Front. Ne szolgáltatassátok be terményeiteket — juttassátok el közvetlenül a magyar fogyasztókhoz. Ha nem lehet, rejtsetek el, vagy semmisítsétek meg. Inkább senkié, mint a németé! Rejtsetek el a szökevényeket és a politikai üldözötteket! Harcoljátok a földért, a békéért, a kenyérért, a szabad emberi életért!

Polgárok! Rátok is számít a Magyar Front! Szakítanotok kell a hazaáruló fasiszta reakcióval és a nemzeti ellenállás útját kell járnotok, a francia, a dán, a lengyel polgárság példája szerint. Használjátok ki a németek ellen a termelésben, a kereskedelemben, adminisztrációban elfoglalt helyeteket!

Értelmiségiek! Ne legyetek bűntársai, cinkosai ennek a tiszavirágéletű rendszernek. Ti vagytok a nemzet szellemi vezetői. Maradjatok az élen a szabadságunkért folytatott harcban is!

A történelmi egyházak magatartása minden bizonnyal olyan lesz az idegen megszállás e szomorú és végzetes idejében, hogy a magyar nép mindig emlékezni fog: papja nem hagyta magára és nem tartotta előbbrevalónak saját megmentését, mint a Krisztus tanításainak bátor képviselőjét és gyülekezete sorsát.

Honvédek! Fordítsátok fegyvereiteket a német hódítók ellen! Menjetek át a Vörös Hadsereghez! Ne vérezzetek német érdekekért! Rövidítsétek meg rabságunkat!

Ki a német megszállókkal!
Pusztuljanak a hazaárulók!
Éljen a különbéke!
Éljen a Magyar Front!
Éljen a szabad, független, demokratikus Magyarország!

Békepárt
Független Kisgazda, Földmunkás
és Polgári Agrárpárt
Kettős Kereszt Szövetség
(Legitimisták),
Szociáldemokrata Párt

Olvasd és add tovább!

*Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom
történetéből. III. köt.*
Kossuth Könyvkiadó 1964. 507—510. old.

36

A KP és az SZDP együttműködési megállapodása

Határozat

1. A magyar nép harcának sikerét a békéért, s a háború gyors befejezésével az új demokratikus Magyarország kialakításáért, egyes-egyedül a munkásosztály harcos, forradalmi egysége, határozottsága és vezetése biztosíthatja. Ezért az SZDP és a KP megállapítja, hogy elengedhetetlenül szükség van a magyar munkásosztály harcos, forradalmi egységének megteremtésére.
2. Az SZDP és a KP megállapítja, hogy a magyar munkásosztály harcos, forradalmi egységének továbbfejlesztése szükségesé tenné a két párt egyesülésével az egységes és egyetlen forradalmi szocialista munkáspárt megalakítását. A jelenlegi körülmények között azonban a két párt egyesülési feltételeinek a kidolgozása csak gátolná a két pártot a közvetlen és a közös harci

feladatok elvégzésében, ezért a két párt az egyesülés kérdésének megoldását a háború utáni időkre halasztja.

3. Az SZDP és KP megállapítja, hogy mindkét párt végcélja a szocializmus megvalósítása Magyarországon. Magyarország jelenlegi történelmi adottságaiban ezt a célt a magyar munkásosztály s a magyar dolgozó társadalom a háború azonnali befejezésén és egy független, szabad, demokratikus Magyarország megteremtésén keresztül érheti el.

4. Az SZDP és KP a békéért és a független, szabad, demokratikus Magyarország kiharcolásáért politikailag és szervezetileg a legteljesebben együttműködik.

5. Politikai és szervezeti együttműködésének biztosítására a Szociáldemokrata Párt és a KP azonnali hatállyal összekötő bizottságot alakít a két párt vezetősége között. Az összekötő bizottságnak a két párt megbízottjai részéről egységes hozzájárulással meghozott döntései mindkét pártra kötelezőek, és minden változtatás nélkül mindkét párt részéről külön-külön is teljes egészében végrehajtandók.

6. Az SZDP és KP megállapodott abban, hogy a két párt egymástól független sajtótermékeinek és lapjainak meghagyása mellett az összekötő bizottság ellenőrzésével és közös szerkesztéssel egy újságot (lapot) alapít, közös anyagi hozzájárulással. A lap hivatása: egyrészt gondosan őrködni afelett, hogy a magyar munkásosztály és a dolgozók soraiban semmiféle ideológiai, taktikai zűrzavar vagy bizonytalankodás fel ne üthesse a fejét — és másrészt, hogy a két párt közösen vívott harca, tapasztalatainak összegezésével, elősegítse az egységes, forradalmi szocialista munkáspárt szellemének kialakítását.

Éppen e fenti célok szem előtt tartása alapján a lap mindkét párt számára biztosítja a jóakarató, őszinte és építő munkáskritika gyakorlását.

7. Az SZDP és a KP megtartja politikai és szervezeti önállóságát, függetlenségét és szabadságát, úgyszintén kritikai függetlenségét, szabadságát és nyilvánosságát egymással szemben is.

8. Az SZDP és KP megállapítja, hogy a két párt egyesülési időpontjától függetlenül haladéktalanul megvalósítandó a magyar munkásosztály egysége a szakszervezetek életében. A szakszervezetek a munkásság gazdasági szövetségei érdekeik megvédésére, helyzetük javításának kiharcolására. A magyar mun-

kásosztály szakszervezeteinek magukba kell tömöríteniük a magyar munkásság minden egyes rétegét és tagját, tekintet nélkül párt vagy politikai állásfoglalásra. „*Szabad Szakszervezetek Szövetsége*” név alatt az SZDP és KP megállapodtak a magyar munkásosztály egységes szakszervezetének megteremtésében. Az SZDP és KP kötelezi magát arra, hogy ezt a megállapodást azonnali hatállyal külön-külön kiadványokban meghirdeti a magyar munkásosztály számára.

9. Az SZDP és KP kötelezi magát arra, hogy a *Szabad Szakszervezetek Szövetségén* belül egyik párt sem épít ki semmiféle leplezett vagy nyílt pártszervezetet (bizottságokat, frakciókat, sejteket stb.) továbbá, hogy a szakszervezetek helyi, szakmai, központi stb. vezetőségeinek a munkásság legdemokratikusabb elvei alapján történő megválasztásánál egyik párt sem akadályozza meg a munkásság szabad akarátának kifejeződését.

A két párt azonnali hatállyal felhívással forult a *Szabad Szakszervezetek Szövetségéhez*, hogy csatlakozzon a két párt akcióegység-programjához.

10. Az SZDP és KP megállapítja, hogy a múltban is a szociáldemokrata és kommunista ifjúság között a legteljesebb mértékben megvolt az egység érzése, úgyszintén szervezetileg és politikailag is a szociáldemokrata és kommunista ifjúság együttműködése, függetlenül a két pártnak egymáshoz való viszonyától, ezért a két párt megállapodott abban, hogy függetlenül a két párt egyesülésének időpontjától, jelenlegi vagy jövőbeni egymáshoz való viszonyától, javasolja külön-külön saját pártja tagozatának, hogy alakítsák meg azonnal a szociáldemokrata és kommunista ifjúság egyetlen és egységes szervezetét: az „*Ifjú Szocialisták Szövetségét*”. Az SZDP és a KP kötelezi magát arra, hogy a megállapodást azonnali hatállyal külön-külön meghirdeti a szociáldemokrata és kommunista ifjúság felé, és felszólítja őket, hogy haladéktalanul alakítsák meg az *Ifjú Szocialisták Szövetségét* s annak vezetőségét, az OIB-ot, továbbá, hogy az *Ifjú Szocialisták Szövetsége* tegye magáévá az SZDP és KP közös programját, és annak alapján kezdje el a szervezési és mozgósítási munkát.

11. A két párt kötelezi magát arra, hogy e határozatot teljes egészében és mindkét párt külön-külön meghirdeti tagsága felé, és felszólítja és utasítja párttagságát, hogy az *Összekötő Bizott-*

ság mindenkor döntéseit haladéktalanul és minden változtatás nélkül hajtsa végre a magyar nép harca sikerének érdekében.

Záradék az SZDP és KP határozatához

Az SZDP és KP fenti határozata letárgyalásánál részt vettek: Szakszervezetek Országos Szövetsége Szakszervezeti Tanácsának (Hetes Bizottság) teljhatalmú megbízottai (nevüket, tekintettel legális voltukra, titoktartás fedi), azzal a felhatalmazással, hogy egyrészt mint az SZDP vezetőség tagjai a két párt közötti, másrészt mint a Szakszervezetek Országos Szövetsége Szakszervezeti Tanácsának tagjai, az SZDP és KP szakszervezetekre vonatkozó határozatairól a Szakszervezetek Országos Szövetsége csatlakozását is aláírásukkal mindenben megerősítsék. Így a *Szabad Szakszervezetek Szövetségével* az egységes szakszervezeti mozgalom megteremtése az SZDP és KP, valamint a magyarországi Szakszervezetek Országos Szövetsége legfelsőbb vezetőségeinek közös határozata.

A szakszervezetek vezetősége a magyarországi munkásság harcos és szervezett egységének továbbbépítése szempontjából kötelezi magát arra, hogy:

1. a legteljesebb politikai összhangban együttműködik a Szociáldemokrata és Kommunista Párttal. Az SZDP és KP „Magyar Front” politikájával, ezért az SZDP és KP Összekötő Bizottságának döntéseit a háború mihamarabbi befejezésének, a független, szabad és demokratikus Magyarország kialakításának és a munkásság felszabadításának érdekében mindenkor változtatlanul magáévá teszi, és a legalitás körülményeihez képest, valamint a szakszervezeti szempontok szem előtt tartása mellett végrehajtja.

2. A nyilvános bejelentést — tekintve legális voltukat — melőzve ugyan, de az SZDP-t és KP-t a szervezési tennivalók sürzős elvégzésében támogatja. Ezért:

a) a Szakszervezeti Tanács (Hetes Bizottság) a lehető legrövidebb időn belül, szakmánként külön-külön összehívja csak a legmegbízhatóbb és harcokban kipróbált szakszervezeti, szakosztályi stb. vezetőséget, tagságot, üzemi bizalmiakat stb., ahol bejelenti az SZDP és KP és szakszervezetek közötti megállapodáso-

kat a munkásság egységének megteremtésére, és felszólítja őket, hogy politikailag mindenkor kövessék az Összekötő Bizottság döntéseit.

b) Felszólítja a bizalmas értekezletek résztvevőit, hogy haladéktalanul alakítsák meg a szakszervezetekben, üzemekben stb. a Magyar Front szakszervezetét, üzemi stb. bizottságait.

c) E bizottságok feladatai: azonnal sztrájkok, tüntetések szervezése a munkásság gazdasági követeléseinek alapján; szabotázások, robbantások fokozása, előkészület az általános sztrájk kikiáltására és végül a munkásmilícia kereteinek azonnal üzemenkénti és szakszervezetenkénti kiépítése.

d) A vidéki városok szakszervezeteinek legmegbízhatóbb és harcokban kipróbált vezetőinek azonnali felrendelése Budapestre, vagy innen a központból megbízható és utasításokkal ellátott kiküldöttök leutaztatása, hogy vidéki városokban, helységekben stb. — beleértve a parasztságot is — az a) és b) pontokban foglalt szervezési munka azonnali hatállyal megkezdődjön. A nagy anyagi kiadásokkal járó vidéki szervezési munkánál az SZDP és KP hatékony anyagi támogatást vállal, amennyiben pedig az SZDP és KP-re hárulna a vidéki szervezők kiküldetése, SZDP és KP vállalja a szervezés teljes anyagi fedezetét.

E *Záradék* a legteljesebb mértékben bizalmas jellegű. Egészében vagy részleteiben nyilvánosságra hozatalának mellőzésével, úgy az SZDP és KP, mint a Szakszervezetek Országos Szövetsége nevében a Szakszervezeti Tanács (Hetes Bizottság) kötelezi magát.

A *Határozat* és *Záradék* — a mai napon életbe lép az SZDP és KP és a Szakszervezetek Országos Szövetsége részéről felhatalmazott megbízottak aláírásával.

Budapest, 1944. október 10-én.

Szakasits Árpád

Szociáldemokrata Párt

Kállai Gyula

Kommunista Párt

Szakszervezetek Országos Szövetsége

A *Határozat* 8. pontja 7. sorától (Szabad Szakszervezetek Szövetsége), a 9. és 10. pontok is egyelőre függőben maradnak, és

éppen így a *Záradék*¹ tárgyalását is aláírók a napirendről levették.

1944. október 10-én.

*Szakasits Árpád
Kállai Gyula*

Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből III. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1964. 561—565. old.

37

Dr. Gergő Zoltán visszaemlékezése a budapesti gyárak 1944. végi védelméről

A tőkésekkel való tárgyalásokra adott utasítás kiadásakor a párt abból a megfontolásból indult ki, hogy 1944 őszén már a tőkések előtt is egyre nyilvánvalóbbá vált a háború várható kimenetele, és kezdenek számolni azzal a lehetőséggel, hogy Magyarországra, illetve Budapestre szovjet csapatok fognak bevonulni. Ezért számos tőkés — már csak egzisztenciális érdekeiktől hajtva is — hajlandó volt tárgyalásokba bocsátkozni a kommunistákkal, és nekik bizonyos mértékben segítséget nyújtani. Ezek a tőkések természetesen nem tagadták meg önmagukat, de a gyárak leszerelésének veszélye és egyéb okok (pl. nyugati, angol, francia stb. tőkeérdekeltség) miatt németellenesek is voltak, és ez az adott helyzetben megteremtette a velük való tárgyalás és bizonyos kapcsolatok létrehozásának lehetőségét. A párttól a következő részletes utasításokat kaptuk:

1. A fővárosi közüzemek és nagyipari vállalatok vezetői közül a németellenes beállítottságúakat tájékoztatni kell a Kommunista Párt vagy a Magyar Front álláspontjáról, és fel kell szólítani őket, hogy támogassák a gyárak és a munkásság kitelepítése ellen folyó harcot.

2. A tárgyalások folyamán tájékoztatni kell a vezetőket a harc

¹ A Hetes Bizottság megbízottai a *Záradék*ban foglaltakkal nem értettek egyet és a *Záradék* aláírását megtagadták.

eddig eredményeiről, és megértetni velük, hogy az adott helyzetben elsősorban a munkások és a munkagépek stb. megmentéséről kell gondoskodni. A németeknek a gépek elpusztítására vonatkozó parancsait végső esetben is csak a legkönnyebben helyrehozható módon szabad végrehajtani.

3. Fegyveres csoportokat kell szervezni megbízható kommunista és szociáldemokrata munkásokból a rombolások és elhurcolások megakadályozására.

4. A munkások harcának támogatására hajlandó gyári vezetőket a pártmegbízott hozza össze a gyárvezetőség bizalmát élvező, már beszervezett üzemvezetőkkel és mérnökökkel, akik a munkásokkal együtt megszervezik a védelmet.

5. El kell érni, hogy az egyes szakmák (elsősorban a villamosipariak), valamint egymáshoz közel fekvő gyárak vezetői együttesen készítsék elő a védelem és a végrehajtás tervét. (E programponjt alapján szerveztem meg a Kelenföldi Erőművel szomszédos Felten és Guillaume, a Röck Gépgyár, valamint a Goldberger textilgyár igazgatóinak közös megbeszélését.)

6. A nagytőkésektől és az üzemek vezetőitől lakásokat, okmányokat és az illegális munkát segítő egyéb eszközöket kell szerezni. (Így kaptuk meg Takácsy Konstantin villáját, Baja Benedek és Oetl-Pálffy lakását stb.)

A párt nézete az volt, hogy a németeknek a vasúton és a Nemzetközi Dunai Kikötőn át szervezett rablótevékenységében a termelőeszközök és a munkásság elhurcolása jár az országra nézve a legsúlyosabb következményekkel. A közszükségleti cikkek hiánya ugyanis csak átmeneti zavarokat idézhet elő, de így „Magyarországot az a veszély fenyegeti, hogy a termelési eszközöknek a termelésből való kikapcsolódása a várható felszabadulás után az egész gazdasági élet csődjét vonja maga után.”. Harcolni kell tehát a németek és nyilas bérenceik ellen. „Ha a gyárak leszerelését és a legjobb szakmunkások elhurcolását nem sikerül megakadályozni, akkor az ország pusztasággá válik” — hangoztatták a kommunisták. Ezért adta a párt azt az utasítást, hogy lépünk érintkezésbe az ipar akkori vezetőivel s azok — esetenként — a szervezett munkásokkal is vegyék fel az összeköttetést. (A tőkésekkel hol mint a Magyar Kommunista Párt megbízottjai, hol pedig mint a Magyar Front kiküldöttjei tárgyaltunk.)

Miután a párt utasítását megkaptam, tárgyalni kezdtem Lajthay Jenővel, a Brown-Bovery Művek igazgatójával, aki Vörös vezéreztetésű sógóra volt. Lajthay a gyárigazgatók jó részét személyesen ismerte, és hajlandó volt bennünket mindenhová beajánlani. A tárgyalások megkönnyítése céljából megbízólevéllel látott el, amelyben felhatalmazott, hogy a cég nevében tárgyalásokat folytassak svájci elektromotorok eladásáról. Erre az egyes üzemekben működő katonai parancsnokok és nyilas vezetők félrevezetése miatt volt szükség.

Ezek után felkerestem Thuránszky Lehel barátomat, aki a Weiss Manfréd Művek tisztviselője volt, és ismerve németellenes politikai felfogását, kértem, legyen segítségemre ebben a munkában. Ő elsőként Billitznek, a Weiss Manfréd Művek mérnökvezérigazgató-helyettesének ajánlott be, akit szaktudása miatt, zsidó származása ellenére is meghagyott beosztásában az üzem német katonai parancsnoka.

Billitzet első ízben Mária Valéria u. 15. sz. alatti irodájában kerestem fel. Meglepetésemre azonban a szobában még egy ember ült, holott előre jeleztem, hogy látogatásom bizalmas jellegű. Billitz — aggodalmamat észrevéve — sietett megnyugtattani, hogy az illető Takácsy Konstantin, a Weiss Manfréd Művek vezérigazgatója, aki mindenben éppúgy segítségünkre lesz, mint ő maga...

Éppen ebben az időben jutott hozzánk a hír, hogy a németek Lőrinciben kalapáccsal verték szét a Mátravidéki Erőmű műszereit és kapcsolóberendezéseit, hogy megbénítsák az erőmű munkáját. Ez arra az elhatározásra indított bennünket, hogy először is a közművek védelméről gondoskodjunk. Elsőnek az újpesti Phöbus Villamossági Művekhez mentünk. Ott az üzem igazgatójával, Sík Bélával kezdtünk tárgyalni, akinél Lajthay már előzetesen bejelentett bennünket. Síkkel megállapodtunk, hogy szociáldemokrata és kommunista munkásokból „nemzetőrséget” szerveznek az üzemben, amely megakadályozza, hogy a németek vagy a nyilasok az üzemet szétrombolják, vagy berendezését elhurcolják Németországba. A „nemzetőrség” felszereléséhez nagy mennyiségű fegyvert és lőszert is tudtunk szerezni. A szervezés eredményeként jelentős erejű „nemzetőrség” jött létre, amelynek sikerült az üzemet minden rongálástól megóvni, s így végül is Újpestnek és környékének villamos energia ellátása a

felszabadulás utánra biztosítva volt — mert hiszen az elosztó-hálózatban a harcok folyamán keletkezett károkat viszonylag könnyebben helyrehozták . . .

1944 november elején mint a Brown-Bovery Művek megbízottai felkerestük Takácsy Konstantint, a WM vezérigazgatóját. Takácsyval tisztáztuk a gyár leszerelésének és elszállításának megakadályozását szolgáló legcélszerűbb módszereket. A szabotázsakciók jól bevált módszere volt többek között, hogy a tervbe beavatott és az ezzel megbízott munkások egy hosszú drót végére követ kötöttek, s azt a villanyvezetékeken átdobva, állandóan ismétlődő rövidzárlatot idéztek elő, felváltva a gyár különböző műhelyeiben. Ezek az akciók eredményesen lassították a leszerelést. Végül is a fasiszták a Dunai Repülőgépgyár gépeinek csak egy részét kezdhették elszállítani, de ezekkel is csak Nagy-tétényig jutottak el, mert a szovjet hadsereg Érdnél átkelt a Dunán s ezzel elvágta a továbbszállítás útját. Más teherautó rakományok pedig a Vérmezőnél rekedtek meg, mert a leszerelést sikerült addig lassítani, amíg a város körül bezárult a szovjet hadsereg ostromgyűrűje.

November elején jutottam el Baja Benedekhez, az „Alkaloida” vállalat igazgatójához, aki nemcsak katonai ügyekben tudott segítséget nyújtani, hanem három lakást is szerzett a párt részére, amelyek igen értékesnek bizonyultak az illegális munka során, vagy amikor veszélybe került elvtársakat kellett biztonságba helyezni . . .

Közben továbbra is érintkeztünk Takácsy Konstantinnal és néhány megbízható munkatársával (Kurovszky főmérnökkel, Koromzay titkárral), akik a WM gyári kommunista üzemi sejt tagjaival is kapcsolatba léptek, s több ízben megbeszélést folytattak a teendőkről a WM Mária Valéria utcai irodájában. November közepén, korábbi pártösszekötőm megbetegedése miatt, a párt Olt Károlyt jelölte ki mellém. Időközben a tárgyalások egyre veszélyesebbé váltak. Az igazgatók, akikkel tárgyalnunk kellett, valósággal a német SS-katonák gyűrűjében voltak, s csak az ő révükön lehetett a vezetőket megközelíteni. A Takácsyval és Billitzcel folytatott tárgyalásaink során Billitz kijelentette: érdemes volt felvenniük a kapcsolatot az üzem kommunistáival, mert a csepeli munkásság segítségével sikerült elérni, hogy a gépeknek több mint 70%-át időhiány miatt már

nem tudták Nyugara telepíteni, bár az egész üzem kitelepítését elrendelték. Az 1944. december 17-i sztrájk, amelyet az illegális Kommunista Párt szervezett, megakadályozta, hogy a munkásokat Németországba hurcolják és a gyárat teljesen leszereljék...

December 15-én érintkezésbe léptem Berczik Lászlóval, a BSZKRT katonai osztályának vezetőjével, aki a liberális érzelmű Bárczy polgármester sógora volt. Másnap Olt Károllyal együtt mentünk Berczikhez, és folytattuk a megbeszélést. Berczik Lászlónál ismerkedtünk meg Berczik Sándorral, a Hofher és Schrantz vezérigazgatójával. Olttal együtt három ízben találkoztunk velük, utolsó alkalommal egy fogaskerekű vasút mellett levő villában, ahol Paulini, a BSZKRT műszaki vezérigazgatója is megjelent. Minden segítséget megígértek. A tárgyalásoknak sok pozitív eredménye volt, így például Paulini és Berczik a németek elől elrejtettek négy mozgó-villamos transzformátort, amelyeknek később, a felszabadulás után, a villamosközlekedés helyreállításában igen nagy hasznát vettük.

Minthogy a munka sürgős és sokfelé.ágazó volt, a Fővárosi Víz- és Gázművek megmentéséről Baja Benedek tárgyalta, akit ebből a célból illegalitásban élő KMP-tagokkal hoztam össze. Én egyidejűleg a Kelenföldi Erőmű védelmét szerveztem, amit megbeszéltem Szikla Jánossal, az Erőmű vezérigazgató helyettesével. Közben, november 12-én, az Erőművel szemben levő Goldberger-gyár igazgatójával, Ludviggal is tárgyaltam az Erőmű védelméről. Ludvig vállalkozott arra, hogy Sziklával együtt szociáldemokrata és kommunista munkásokból álló „kisegítő karhatalmat” hoznak létre, és mindenképpen megakadályozzák az erőmű tervezett felrobbantását, vagy megrongálását. Ezt megkönnyítette, hogy erre a célra nagy mennyiségű kézigránáttal és fegyverrel rendelkeztek. Kezdeményezésemre Szikla, Ludvig, valamint a szomszédos Felten-Guillaume és Röck gépgyárak igazgatói összefogtak a közös védelem megszervezésére...

A szabadság hajnalán.

Kossuth Könyvkiadó 1965. 26—28., 29—30., 32—33. old.

Beszámoló a Kommunista Párt fegyveres akciógárdáinak tevékenységéről

A Szír-csoport kézigránátra specializálta magát, és az ősz folyamán igen sok esetben hajtottak végre sikeres vállalkozásokat csapatszállító német katonai autók ellen. Kedvelt célpontjaik voltak a kerületi nyilas székházak (a XII. ker. és a VIII. ker. székház), többször megkézigránátolták az Antibolsevista Ifjúsági Tábor (ABIT) központi székházát is. Legjelentősebb ilyenfajta akciójuk volt a nyilasok központi székházának, a „Hűség Házának” megkézigránátolása november végén.

A Marót-csoportnak november elején az újpesti hídnál levő német robbanóanyag-raktárból hamis katonai paranccsal sikerült több mázsa robbanóanyagot elszállítania. Ennek birtokában a csoportok most már hozzáfoghattak nagyobb lélegzetű robbantási akciók végrehajtásához. Első ilyen vállalkozás volt a déli összekötő vasúti híd és a Kelenföldi pályaudvar közti vasúti vonszakasz megrongálása. A Marót-, a Szír- és a Laci-csoport valamennyi tagja részt vett a robbantásban egyik november eleji ködös estén, amikor mintegy 20 helyen egy időben felrobbantották a vasúti vonalakat. Ugyanezt a vállalkozást megismételték egy héttel később. Ekkor már tágabb területen: a Marót-csoport a kelenföldi vonalon robbantott, a Laci-csoport a körvasúton Zuglóban, a Szír-csoport pedig a váci vonalon, az újpest—rákospalotai vasútállomástól valamivel északra. Ezt a vállalkozást is a legteljesebb siker koronázta. Ekkortájtban a német front már Budapest alatt állott, s a németek számára már csak két vasúti utánpótlási vonal állt rendelkezésre. E két szakasznak, elsősorban a kelenföldi vonalnak két ízben való sikeres megrongálása nem lebecsülendő kiesést jelentett a német utánpótlásban, és egyenértékű segítséget is a felszabadító szovjet seregeknek.

A Marót-csoport lassanként robbantásban specializálta magát. Számos német katonai autót robbantott fel Budapest utcáin. November elején egy este a csoport vezetője, Padányi Mihály,

Óbudán egyedül robbantotta fel a bányaidai villanyvezetékét, amelynek következtében a villanyvilágítás fél óráig szünetelt Budapesten, és leálltak a villamosok. Ez az akció szintén propagandisztikus élű volt: harcra hívás az ipari munkásság felé a nyilas rendszerrel való szembeszállásra.

A Marót-csoport egyik legszebb fegyverténye volt a Városi Színházban december 3-án tartott nyilas nagygyűlés széjjelrobbantása. Jól álcázott, 30 percre időzített trikettő-csomagokat úgy helyeztek el a különböző páholyokban, hogy azok közvetlenül a gyűlés megkezdése után robbanjanak. A lépés ki is jött pontosan. Gera József nyilas pártépítés-vezető alig kezdett el beszélni, máris felrobbant az egyik földszinti páholy. Nem sokkal utána robbant egy emeleti páholy is. A földszinti páholyban bekövetkezett robbanástól elpúsztult többek között az újpesti nyilas főkörzetvezető „testvér”. A Szálasi-uralom idején a Városi Színház-i nagygyűlés volt az első és utolsó hivatalos nyilas gyűlés: utána a nyilasok nem mertek sem Budapesten, sem vidéken többé gyűlést tartani.

A Marót-csoport utolsó fegyvertényei közé tartozik a nyilasok budapesti fő könyvesboltjának (Kossuth Lajos utca) világos nappal való felrobbantása. Az egész könyvesbolt leégett. A csoport utolsó vállalkozása volt a Ferenc József- és Erzsébet-híd budai hídfőjénél a földbe beépített hatalmas vasbunkerek felrobbantása. A németek a két hídfőnél 2—2 hatalmas vaserődöt eresztettek a földbe. A gyárakban külön erre a célra öntötték ki ezeket. Felülről csapóajtóval és lőtoronnyal voltak ellátva. Ezekből az erődökből akarták löni a pesti oldalról előnyomuló szovjet csapatokat. Közvetlenül karácsony előtt egyik este a Marót-csoport valamennyi tagja kivonult a vaserődökhöz, s sikerült is a négy közül három vasbunkert időben felrobbantaniuk.

A Laci-csoport, vezetője Jamrich Mihály ifjűmunkás, utolsó fegyvertényei: újabb, több mázsa anyag felvételezése az újpesti hídnál hamis katonai parancsra, továbbá az Alkotmány utcában két német hernyótalpas páncélcocsi felrobbantása, amelynek híre futótűzként járta be a fővárost.

A Szír-csoport utolsó kiemelkedő akciója volt a Metropol szálló robbantása, amely a német SS-ek egyik központja volt

Budapesten. A robbantás kívülről, az ablakból történt. A robbanás erejétől sok német katona és SS-tiszt elpusztult a szállóban...

Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. III. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1964. 598—599. old.

39

A Szabad Nép cikke a csepeli munkásság ellenállásáról

December 4-én, hétfőn, a kora reggeli órákban ragasztották ki Csepelen a hirdetményeket, amelyek tudtul adták, hogy a község déli felét még aznap ki kell üríteni. A csepeli gyárakban dolgozók a község északi felébe menjenek, a többiek induljanak el gyalog a bécsi országúton Komárom felé. A lakosság, amely alig egy pár napja saját szemével látta a német rablást és fosztogatást a kiürített Soroksáron, mély felháborodással fogadta a rendelkezést. Tudták jól, hogy a kiürítés otthonukat, munkáséletük minden eredményét zsákmányul dobja oda a fasiszta német és nyilas hordáknak, rájuk pedig a hajléktalanság, az étlen-szomjan kínlódás, a hideg és a kietlen téli országút minden borzalma vár. A lakosság, az asszonyok vezetésével, leszaggatta a hirdetményeket, később a községháza körül összegyülekezve az ablakokat betörte, és tüntetett a rendelet, a németek és a nyilasok ellen. A magyar honvédek és rendőrök a tömeggel együttérezve védték és támogatták őket. Azt mondták a munkásoknak: „Ne hagyjátok magatokat, ne féljete a nyilas csürhétől, itt vagyunk mi, és megvédünk titeket!” A kivonult nyilas karhatalom a teherautókról nézte tehetetlenül az eseményeket. Egy autón érkező nyilasvezért kődobásokkal űzött el a tömeg. Két másik nyilast, akik a Horthy-t éltető honvédek közül akartak egyet elfogni, az asszonyok megverték és a katonát kiszabadították. A tüntetők egy másik csoportja fegyverrel szabadított ki a nyilas székházból nyolc munkást. Azt a néhány lakost, akik az egységet megbontva el akartak költözni, ebben megakadályozták. Holmi-

jukat szétszórták, három, bútorral megrakott kocsit felborítottak, egy negyediket felgyújtottak. A nyugtalanság másnap folytatódott, 6-án pedig tetőfokra hágott. Ezen a harmadik napon a község segédjegyzője, később a főjegyző is, kiment a tömeg elé, és kijelentette, hogy igazuk van az embereknek, ők sem mennek. Mind a kettőt letartóztatták. A nép követelte szabadon bocsátásukat.

Szerdán, 6-án délben, döntő fordulat állt be. A németek és nyilasok látták a nép állhatatos harcát, közben hírül vették, hogy a honvédek a Királyerdőn fegyvert osztogatnak a munkások között, látták a dolgozók és a katonaság együttérzését, látták a rendőrök néppárti hangulatát: takarodót fújtak. Kihirdették, hogy a kiürítést visszavonják, minden marad úgy, mint volt.

Így védtek meg a hős csepeli asszonyok tűzhelyüket, a férfiak önmagukat és családjukat, a csepeli honvédek és rendőrök pedig a népet, és a nép előtt a becsületüket.

Ez a győzelem a német és a nyilas erőszak felett történelmi jelentőségű. Példa, amely követésre vár. Bebizonyosodott, hogy csak a harcoló és egységes nemzet elől hátrál meg a fasiszta erőszak.

Csak így menthetjük meg otthonunkat, családjunkat, népünket.

Csak így mentjük meg Budapestet és ezer sebből vérző hazánkat.

Szabad Nép, 1944. december.

Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. III. köt.

Kossuth Könyvkiadó 1964. 615—616. old.

40

Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programja. Az MKP javaslata

Hazánk történelmének legsúlyosabb katasztrófáját éli át. Magyarországot német zsoldba szegődött vezetői beletaszították Hitler imperialista rablőháborújába a Szovjetunió és a többi sza-

bad nemzet ellen. Azért álltak a német fasiszták mellé, mert segítségükkel akarták a szomszéd népeket leigázni, s bent az országban továbbra is könyörtelenül elnyomni és rabságban tartani a magyar népet. Ennek a bűnös politikának végzetes következményeit sínyli ma a nemzet.

A háború elveszett. A veszített háború népünk egymillió halottjába és rokkantjába került. Az országot kifosztották a németek. Budapest, Debrecen, Győr romokban hevernek. Egy évszázad szorgos munkájának gyümölcsét pusztította el a német háború.

A magyar reakció háborús politikája megrendítette államiségünk alapjait. A hazaárulók bűne, hogy Magyarország szégyenletes zsoldos szerepet játszott ebben a háborúban, a legsötétebb reakció, a német fasizmus oldalán. Az ő bűnük, hogy ki vagyunk rekesztve a szabad nemzetek közösségéből.

Magyarország a hitleri Németország utolsó csatlósa maradt. Még Horthy is, aki az országot Hitler szekeréhez kötötte, megértette, hogy milyen szörnyű romlásba dönti Magyarországot a német szövetség. De Horthy nem tudta végrehajtani politikájának fordulatát, mert nem tudta leküzdeni a néptömegektől való retteget. Se a népre, se a hadseregre nem akart támaszkodni. És amikor az ország, a vereség keserű tapasztalatán okulva, éppen készült rá, hogy szakítson a hitleri Németországgal és levegessen magáról a német fasiszta jármot, a nyilasok németbérenc bandája a nemzet hátába döfte a tört.

Mohács óta nem volt ilyen súlyos helyzetben az ország. Mindennek ellenére a Kommunista Párt azt hirdeti: lesz magyar újjászületés! Össze kell fogni minden igazán nemzeti, németellenes erőt! Fegyvert kell ragadni a németek és nyilas bérenceik ellen, szabadságunk és függetlenségünk kivívására! Ha a nemzet kíméletlenül leszámol az országvesztőkkel, ha minden becsületes magyar összefog a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontban az új, életerős, demokratikus Magyarország felépítésére, ha a nép veszi kezébe az ország vezetését, akkor Magyarország nem volt, hanem lesz! Ha a magyar nép maga veszi kezébe sorsának intézését, akkor Magyarország megmenekülhet és újjászülethet. A magyar hazafiak harcosszövetségét, Magyarország demokratikus újjáépítését és felemelkedését szolgálja a Magyar Kommunista Párt alábbi programja.

1. A magyar nép létérdeke, Magyarország újjáépítésének elengedhetetlen feltétele a nemzet cselekvő részvétele az ország felszabadításában a német iga alól. Azonnal szakítanunk kell Németországgal és ellene fordulni! Minden késlekedés halálos. A magyar népnek minden erejét meg kell feszítenie, az ország minden erőforrását mozgósítania kell, hogy hozzájáruljon a szabadságszerető népek győzelméhez, a barbár német fasizmus megsemmisítéséhez.

A legmesszebbmenő támogatást kell nyújtani a Vörös Hadsegregnek, mely kiűzi a magyar földről a német elnyomókat.

2. A hazaárulókat, a háborús bűnösöket le kell tartóztani és átadni az erre a célra létesítendő népbíróságoknak. Vagyonukat el kell kobozni.

3. Fel kell oszlatni az összes fasiszta, népellenes, német zsoldban álló szervezeteket. Vagyonukat el kell kobozni, sajtójukat be kell tiltani. Szigorú rendszabályokat kell foganatosítani a feloszlott és betiltott népellenes és hazaáruló szervezetek bármilyen formában való feltámasztása ellen.

4. A közigazgatási szerveket, a bíróságot, a honvédséget, a karhatalmat meg kell tisztítani a nyilas, hazaáruló és egyéb népellenes elemektől.

5. Hatályon kívül kell helyezni mindazokat a törvényeket és rendeleteket, melyeknek célja a reakciós rendszer védelme a néppel szemben, s melyeknek szelleme és rendelkezései ellentétesek a demokráciával.

6. Ki kell engedni a börtönökből és gyűjtőtáborokból a hazafiakat és a nép ügyének harcosait.

7. Meg kell valósítani az általános, titkos, egyenlő, községenkénti, arányos, nőkre is kiterjedő választójogot a parlamenti és önkormányzati választásoknál.

8. Biztosítani kell a sajtó, gyülekezési és egyesülési szabadságot.

9. Vissza kell állítani és széles körűen alkalmazni kell az esküdtbíráskodást.

10. Biztosítani kell a teljes vallásszabadságot.

11. A sajtóból, az oktatásból, a kultúrából, a közéletből, ki kell küszöbölni a fasiszta mételyt, a népellenes szellemet, a faji és nemzeti gyűlöletet.

II

1. A mezőgazdasági munkások és cselédek, a törpe- és kisbirtokosok, a magyar nép e legszámosabb és legszegényebb rétegének felemelésére, a magyar demokrácia alapjainak megszilárdítására a legrövidebb határidőn belül, a földigénylők közreműködésével, széles körű földreformot kell végrehajtani, mely sok százezer földnélkülit és szegényparasztot tesz életképes kisgazdaság tulajdonosává.

2. A földreform céljaira igénybe kell venni a hazaárulók, a háborús bűnösök, a Volksbund-tagok, a német hadseregben szolgáltak birtokait, és teljes egészükben minden felszereléssel együtt el kell kobozni.

3. El kell törölni a parasztságot kiszípolozó Jurcsek-tervet, és fokozatosan szabaddá kell tenni a mezőgazdasági termékek piaci forgalmát. Olyan állat- és terményárakat kell biztosítani, melyek jövedelmezővé teszik a mezőgazdasági termelést és előmozdítják a kisbirtokosok gazdasági megerősödését.

III

1. Hazánk gazdasági önállóságának megszilárdítása és fokozása érdekében erőteljes ipar- és kereskedelemfejlesztő politikát kell folytatni. A fogyasztók millióit és az egész nemzetgazdaságot károsító, élődsi egykéz-vállalatokat meg kell szüntetni. A kartelleket és nagybankokat állami ellenőrzés alá kell helyezni.

2. Állami tulajdonba kell venni a föld mélyének kincseit és azokat az iparvállalatokat, amelyeknél a köz érdeke a nyereszkesedés kiküszöbölését követeli meg: a villanytelepeket, a kőolajforrásokat, a bauxit-, szén- és ércbányákat. Államosítani kell a biztosítást.

3. Hatásosan elő kell mozdítani a magánkezdeményezést és a magánvállalkozást az egész nép általános érdekeinek javára.

4. A háború által elpusztított lakóházakat, gyárakat, közlekedést egységes, központi terv alapján állami támogatás és irányítás mellett kell újjáépíteni.

5. Szakítani kell a háborús kormányok inflációs pénzügyi politikájával, mely a dolgozó népet sújtja. Biztosítani kell az államháztartás egyensúlyát és az értékálló pengőt. Az állami adópolitikának a jövedelmek progresszív megadóztatása és az adómentes létminimum elvét kell követnie. A nép vére és verejtéke árán szerzett hadinyereségeket el kell kobozni.

IV

1. A munkásság évtizedes szociálpolitikai követeléseinek megvalósítására és helyzetének megjavítására törvényesen biztosítani kell a 8 órás munkanapot, az évenkénti fizetett szabadságot, a női és gyermekmunka messzemenő védelmét, a kollektív szerződéseket.

2. Vissza kell állítani a munkásbiztosítás teljes önkormányzatát és a biztosítás valamennyi ágát ki kell terjeszteni a mezőgazdasági munkásokra és cselédekre.

3. A jövő munkásnemzedék egészséges testi és szellemi fejlődésének biztosítására törvényes védelemben kell részesíteni a tanoncokat.

4. A munkanélküliség megelőzésére munkaalkalmakat kell teremteni, és a munkanélkülieket addig is állami segélyben kell részesíteni.

5. A német háború érdekében folytatott munkásellenes bérpolitikát meg kell szüntetni, és a béreket, a fizetéseket a drágaság arányában fel kell emelni.

6. El kell törölni mindazokat a törvényeket és rendeleteket, melyek a mezőgazdasági munkások szabad munkavállalását korlátozzák.

7. Törvényben kell biztosítani a sztrájkjogot, a munkások érdekeinek védelmét.

1. Magyarország demokratikus átalakulása elválaszthatatlan a demokratikus külpolitikától. Ezért gyökeresen szakítanunk kell a német imperializmushoz igazodó külpolitikával, mely egy negyedszázad alatt két ízben sodorta az országot háborús vereségbe és nemzeti összeomlásba. Szakítanunk kell a magyar imperialista rögeszmével. Nagy-Magyarország reakciós ábrándjával. Egyszer és mindenkorra szakítani kell azokkal a törekvésekkel, melyek a „magyarság vezető szerepének” ürügye alatt a Duna-medencében élő népek feletti uralomra irányultak, s melyeknek egyetlen eredménye, hogy Magyarország német garmattá, a magyar nép a németek szolganépévé vált. Gyökeresen szakítani kell a Szovjetunió-ellenes politikával, mely egyedül és kizárólag a magyar reakció népellenes politikájának folyománya volt, romlásba döntötte az országot, ellenségünké tette az egész haladó emberiséget, s szöges ellentétben áll a magyar nemzeti érdekekkel.

2. Jószomszédi viszonyt és őszinte együttműködést kell teremteni az összes környező országokkal, mindenekelőtt az új Jugoszláviával és a demokratikus Csehszlovákiával, valamint Nagy-Britanniával és az Egyesült Államokkal és szoros barátságot a hatalmas Szovjetunióval, a népek szabadságának és függetlenségének védelmezőjével, mely segít bennünket a német iga lerázásában.

VI

A német elnyomók és magyar cinkosaik elleni harcban, a fasiszta és feudális reakció szétzúzására és a demokratikus átalakulás biztosítására községenként és városonként a demokratikus pártok megbízottaiból és kipróbált Hitler-ellenes hazafiakból nemzeti bizottságokat kell teremteni. A nemzeti bizottságok a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front helyi szervei, melyek egyesítik a demokratikus, hazafias erőket és vezetik a harcot a demokratikus, népi Magyarorszáért.

Az új magyar, demokratikus rend megszilárdítására és betetőzésére össze kell hívni az alkotmányozó nemzetgyűlést. Az egy-

behívandó nemzetgyűlésnek felelős a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front bizottságaira támaszkodó ideiglenes kormány, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front kormánya.

A Magyar Kommunista Párt felhívja az összes demokratikus pártokat, szervezeteket és csoportokat, a Független Kisgazdapártot, a Szociáldemokrata Pártot, a Nemzeti Parasztpártot, a szakszervezeteket, a parasztszövetséget, a partizánosztagekat, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front bizottságait és tekintet nélkül pártállására minden magyar hazafit, hogy foglaljanak állást e program mellett, melyet a Kommunista Párt a magyar nép elé terjeszt, mint a nemzeti összefogás és a nemzeti megújulás alapját.

Célunk: a haza megmentése! Harcba hívjuk a nemzetet e program megvalósításáért!

Néplap, 1944. november 30.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944—1948.

Kossuth Könyvkiadó 1967. 37—41. old.

41

Szabó István visszaemlékezése a nemzeti bizottságok alakításáról

Rövidesen teljes aktivitással bekapcsolódtam a forrongó életbe, a nemzeti bizottságok szervezésébe. Az egyik alkalommal Karcagra mentünk dr. Kovács Kálmánnal gyűlésre, melyet egy iskolában tartottak meg. Karcagon már működött a kommunista párt, nagyon sokan jöttek össze. Ismertettük a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programját, a hangulat izzó volt a teremben. Másnap már Kisújszálláson voltunk, ott tartottam előadást a szakszervezetek feladatairól.

1944 december utolsó napjaiban Gyöngyösön és Mezőkövesden voltam a Nemzeti Bizottságokat megszervezni. Még az ágyúdörgést lehetett hallani. Gyöngyösön a gyűlést jól előkészítették, a helyiség zsúfolásig megtelt. Radvánszky Rózsa készítette

elő az MKP részéről, Szurdi István az SZDP részéről. Egyhangú lelkesedéssel fogadták el a Nemzeti Bizottság tagjaira tett javaslatot. Ott kellett az éjszakát töltenem, másnap reggel indultam Mezőkövesdre.

Mezőkövesden 1944. december 31-én délelőtt tartottunk gyűlést a mozi helyiségében a Nemzeti Bizottság tagjainak megválasztása céljából. Két szovjet katona géppisztollyal sétált a helyiség előtt, nyilván a városparancsnok a gyűlés biztosítására állította oda őket. Az elnökség elfoglalta a helyét, én felszólítottam a tömeget, hogy énekeljük el a Himnuszt. A jelenlevők zavartan néznek egymásra, senki nem kezdte el. Még egyszer felszólítottam az embereket, nem kezdte senki. Én kezdtem el a repedt hangommal. A tömeg rázendített, még nem hallottam a Himnuszt úgy énekelni. „Balsors akit . . .” — azt hittem a terem a hangorkántól összedől. Azt hiszem ebben az jutott kifejezésre, hogy a jelenlevők nagy része azt gondolta: a nemzet a sír szélén áll. Egyhangúlag megválasztották a Nemzeti Bizottság tagjait, ezzel megkezdődött Mezőkövesden a demokrácia kibontakozása. Mikor az emberek távoztak a gyűlésről, egyesek azt beszélték, ha valakit a Himnusztól elvisznek Szibériába, akkor a szónokot fogják elvinni, mert ő kezdte el.

Decemberben Mátészalkán voltam gyűlést tartani. Itt a front úgy vonult át, hogy a várost károsodás nem érte. A gyűlés egy korcsma nagytermében volt, a sorokban kaszt-rendszer szerint ültek az urak, körben a prolik és a parasztok álltak. Üdvözöltem a jelenlevőket, és elkezdtem a beszámolót. A hangulat az urak soraiban fagyos volt, azok, akik körben álltak néha tapsoltak. Beszédem közben a hangulat azonban egyre forróbb lett, s a jelenlevők a Nemzeti Bizottság tagjait a gyűlés végén megválasztották.

Korok, emberek. Visszaemlékezések a Hajdú-Bihar megyei munkásmozgalom történetéből. 1900—1948.
Debrecen 1976. 305. old.

A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének állásfoglalása a földreform kérdésében

(Debrecen, 1945. január 18.)

Az ideiglenes nemzetgyűlésnek a magyar néphez intézett szövege, valamint az ideiglenes nemzeti kormány nyilatkozata oly földreform haladéktalan megvalósítását ígérte, mely sok száz-ezer földnélküli és kisparasztot tesz életképes gazdaság tulajdonosává. Az ideiglenes nemzetgyűlés egész lefolyása kétségtelenül megmutatta, hogy a nemzetgyűlés döntő többsége, a gyökeres és széles körű földreform gyors megvalósítását kívánja.

A Magyar Kommunista Párt ezért üdvözli, hogy a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslatával a nyilvánosság elé lépett.¹ A Magyar Kommunista Párt nézete szerint a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslata alkalmas arra, hogy az ideiglenes nemzetgyűlés és az ideiglenes nemzeti kormány ünnepélyes ígéretét a földreformról a gyakorlati megvalósítás útjára vigye.

A Magyar Kommunista Párt el akarja kerülni, hogy a demokratikus pártok álláspontja a földreform kérdésében elaprózódjék, hogy minden párt külön javaslattal lépjen fel. Éppen ezért csatlakozik a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslatához, és alapjában magáévá teszi, fenntartva jogát arra, hogy a részletekre vonatkozóan megtegye a maga módosító és kiegészítő javaslatait.

A Magyar Kommunista Párt külön hangsúlyozza, hogy egyetért a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslatának következő sarkalatos pontjaival:

1. „A földreform céljaira mindenekelőtt el kell kobozni a ha-

¹ A Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslata a „Néplap” 1945. január 14-i számában jelent meg. Az MKP Központi Vezetősége már 1945. január 5-i ülésén foglalkozott a földosztás kérdésével. Ekkor határozták el, hogy a Kommunista Párt állásfoglalását a Nemzeti Parasztpárt javaslatának közzététele után, 1945. január 21-én kell nyilvánosságra hozni. A Központi Vezetőség 1945. január 5-i ülése állást foglalt továbbá a föld felosztásáért kibontakozó tömegmozgalom szervezése mellett és megbízta Nagy Imre földművelésügyi minisztert a földreformtörvény előkészítésével.

zaárulók, nyilasvezérek, Volksbund-tagok és a magyar nép egyéb ellenségeinek minden birtokát.

A földreform céljaira igénybe kell venni minden úri nagybirtokot, általában véve 100 holdon felül."

A 100 holdas birtok-maximumot szükségessé teszi, hogy száz ezreket kell földhöz juttatni. A 100 holdas birtokhatár felemelése azt jelentené, hogy tízezreket, százezreket ütnénk el a földtől. A 100 holdas birtokhatártól eltérni csak kivételes esetekben szabad. A Magyar Kommunista Párt véleménye az, hogy azok a foldbirtokosok, akik a nemzeti ellenállásban és a németellenes magyar szabadságharcban érdemeket szereztek, 300 holdig megtarthassák birtokaikat.

2. „A földreform céljaira való igénybevétel alól mentesülnek a parasztbirtokok 200 holdon alul."

A Magyar Kommunista Párt helyesli, hogy a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslata megkülönbözteti az úri nagybirtokot a parasztbirtoktól. A földreform célja a feudális reakció megsemmisítése, nem pedig a jómódú parasztságé.

3. „Tekintettel az állatállomány rendkívüli lecsökkenésére és a mezőgazdasági gépek óriási hiányára, szövetkezeti vagy községi formában meg kell szervezni az igaerő és a gépek közös használatát, valamint a tenyészállatok tartását."

A rendkívüli helyzet rendkívüli rendszabályokat követel. Csak a meglevő állatállomány és a gépek közös használatával lehet biztosítani a föld megművelését az új kisbirtokokon. A Magyar Kommunista Párt azonban hangsúlyozza, hogy az igaerő és a mezőgazdasági gépek közös használatának a magántulajdon tiszteletben tartásával kell történnie.

4. „Az igénybeveendő földekből elsősorban a teljesen birtoktalan és törpebirtokos parasztságot kell földhöz juttatni." „Előnyben részesítendőek a földhöz juttatásnál azok, akik a Németország elleni harcban kitüntették magukat, akik elől jártak az ellenállásban a reakciós rendszerrel szemben, és szabadságvesztés-büntetést vagy internálást szenvedtek..."

5. „Községenként földreformbizottságokat kell szervezni az igénylők képviselőiből..."

A Magyar Kommunista Párt nézete szerint a földreformot csak maguknak a paraszttömegeknek tevékeny részvételével lehet végrehajtani.

6. „A földreform végrehajtásának 1945. október 1-ig meg kell történnie, hogy a földhöz juttatandók az 1945—1946-os gazdasági év kezdetén már birtokukba vehessék földjuket.”

A Magyar Kommunista Párt nézete szerint minél gyorsabb a földreform végrehajtása, annál kisebb lesz az elkerülhetetlen gazdasági megrázkódtatás.

Magáévá téve a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslatának alapelveit, a Magyar Kommunista Párt ezzel is útját egyengeti a munkásság és a parasztság szövetségének. A történelmi tapasztalat azt bizonyítja, hogy a munkásosztály támogatása nélkül a parasztság nem tudja törekvéseit megvalósítani. A munkásság és a parasztság szövetsége a magyar demokrácia szilárdságának biztosítója.

A Magyar Kommunista Párt hangsúlyozza, hogy a földreform gyors végrehajtása a magyar demokrácia megvalósításának és megszilárdításának előfeltétele. A földreform haladéktalan végrehajtása biztosítja az új magyar nemzeti haderő harcképességét. A földreform végrehajtása nélkül az ország nem tud kilábolni a gazdasági nehézségekből, nem tudja meggyógyítani a magyar mezőgazdaságon ütött súlyos háborús sebeket.

A Magyar Kommunista Párt ezért felhívja a magyar népet, elsősorban az érdekelt földmunkás- és paraszttömegeket, hogy foglaljanak állást a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslata mellett, és juttassák kifejezésre azt a kívánságukat, hogy a földreformról szóló törvényt az ideiglenes nemzetgyűlés legközelebbi ülésén megtárgyalja és elfogadja.

Néplap, 1945. január 21.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944—1948.

Kossuth Könyvkiadó 1967. 50—52. old.

Ifj. Veres Péter visszaemlékezése a földosztásról

A földosztás mindenütt gyűléssel vette kezdetét. Ahol még nem voltak a demokratikus pártoknak helyi szervezetei, s kommunista párt sem dolgozott, ott dobszóval hívták össze a népet. Sok ilyen gyűlésen voltam, de gyenge vagyok annak a csodálatosan forró hangulatnak a visszaadására, mely egy-egy ilyen gyűlésen eltöltötte az embereket.

Balmazújvároson apám: Veres Péter beszélt, aki már ekkor az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke volt. Akkoriban került haza pesti bujdosásából. Sovány volt s lázas beteg. Beszélni azért tudott. Olyan beszédet még nem hallott ez a falu. Magasan szárnyaltak a gondolatok, de egyszerűen mondta el. Mindenki értette. A szavak mögül a jövőbe és az eszmébe vetett hitből, a megtalált szabadság fölötti friss örömből, a harcos férfi meghatottságából táplálkozó forró pátosz csendült ki. (Felidézte az elmúlt 25 esztendőt. Az inséges 30-as éveket, a 80 filléres napszámot, az inségmunkát, a tizenharmadában való aratást, a csendőroket, Pap György földmunkás halálát, akit 1932 tavaszán a piacon az éhségtüntetés során agyonlőttek a csendőrök. A kardlapozást, a kiosztogatott börtönbüntetéseket. A második világháborúban való céltalan pusztulásunkat stb.)

Forró hatású volt ez a beszéd, katarzist támasztott a lelkekben. Az asszonyok zokogtak. Kemény, öreg és mord parasztok is könnycseppeket töröltek ki a szemükből. Rengetegen voltak a községháza udvarán. Erre az időre szinte kiürült a falu. Csak a nagyon öregek, a gyerekek, meg az maradt otthon, akinek nem kellett az új világ.

A beszéd után egy városból küldött munkás ismertette a 600-as rendeletet. S megválasztották a Földigénylő Bizottságot. Itt a kommunista párt és a már működő paraszt párt előre összeállította a bizottsági tagok névsorát. A tömeg (legalább 5000 ember) a névsort végighallgatta és jóváhagyta. A gyűlésen azt is kihírdették, hogy a családtagokat figyelembe véve, mennyi lehet az osztási arány. De az emberek többsége úgy gondolkozott: Ha többet íratok, többet is adnak.

Egyelőre hát följegyezték, ki mennyi földet igényel. Ezzel

párhuzamban Balmazújvároson is számba vették a kiosztható területeket. A Hajdúságban különben radikálisan értelmezték a törvényt. Az ellenállási érdemeket nem nagyon ismerték el a megyében a parasztok, így Újvároson sem. Minden birtokost érdeme szerint ítélték meg.

Gyorsan múltak egymás után a tavaszi napok. Április első felében a legtöbb helyen már karózták a földeket. A földigénylő bizottsági tagok kora reggeltől késő estig a határt járták. Jegyzetfüzettel, ölfával, láncsal barangoltak az uradalmi táblákon. Kijelölték a dűlőket, mérték, karózták a parcellákat. Ha egy-egy határrésszel készen lettek, idéző cédula ment azokhoz, akiknek szánták az ottani földeket. Ebben az időben látszott meg — mikor nem volt mérnök e bonyolult munka elvégzésére —, hogy milyen sok számolni, mérni jól tudó, ügyes és intelligens ember van a foltos ruhás, nyűtt arcú, szófukar szegényparasztok között.

Azok, akik megkapták a földet, bezzeg nem üldögéltek ezután otthon! A községháza környékén sem lehetett látni őket. Ki-ki a maga módján gyürkőzött neki a munkának. Asszony, gyermek, öreg, aki csak mozogni tudott a családban, ment ki a határba. Csutkát vágni, gazt égetni, szántani, vetni. Hámot és kis taligát mesterkedtek össze az üszöcskének vagy a vén tehénnek. Rokonok között oldódott fel a harag, ha arról volt szó, hogy az egy üszöcskét össze lehetne fogni a másik család pár nélküli lovával. Egymástól régen elszakadt legénykori komák elevenítették fel a barátságot, összefogták teheneiket.

Különös igákat lehetett abban az időben látni! Kajla szarvú, nagyhasú tehén, rudasnak fogva nehézkesen ballag a barázdában. Mellette a nyerges egy sovány ló volt. Elöttük meg egy fekete szőrű, kunkori szarvú, vad nézésű bivalyborjút vezetett a gazda. A három jószág három gazdáé volt. Mennyi ügyesség és türelem kellett ahhoz, amíg a különböző természetű állatokat összeszoktatták. Az volt a fontos, hogy egy-egy ilyen fogattal 25—30 hold földet is megszántottak, bevetettek, megmunkáltak 1945 tavaszán.

Elmúlt az április, benne voltunk a tavaszban. Rá sem lehetett már ismerni a határra. A lövészárkokat betemették. A csutka- és gizgagtenger eltűnt. A földeken a tavaszi vetemények vékony zöldje. Kapálták már a kisorolt cukorrépát és a krumplit. Nőtt, vastagodott az anyalucerna. A határ csupa ígéret volt eb-

ben a szép májusban. A földosztás rohammunkája a végéhez közeledett.

A birtokleveleket ünnepélyesen osztottuk ki. Gyűlések voltak és ebédek, este meg bálók. Sem ezt a napot, sem a mögöttünk levő hónapokat soha nem lehet elfelejteni. Az én életutam is évtizedekre elvált Balmazújvárostól. Előbb Debrecenben, majd Budapesten tettem, amit kellett!

*Korok, emberek. Visszaemlékezések a Hajdú-Bihar megyei munkásmozgalom történetéből. 1900—1948.
Debrecen 1976. 281—283. old.*

44

A Magyar Kommunista Párt országos értekezletének határozata az újjáépítésről

(1945. május 20—21.)

A fasiszta barbárság megsemmisítésével és a béke helyreállításával az újjáépítés feladata lép előtérbe.

Az újjáépítés a fiatal magyar demokrácia tűzpróbája, erre kell összpontosítani a nemzet minden erejét. Az országos pártértekezlet helyesli azt a gazdasági programot, amely elsősorban a vasútközlekedés és a posta rendbehozására fekteti a fő súlyt, az építőipart és a mezőgazdasági gépipart helyezi előtérbe. Az eddigi jelentéktelen pénzügyi támogatás helyett az ipar megindítására a legközelebbi három hónapban legalább kétmilliárd pengő állami kölcsön folyósítását tartja szükségesnek, hogy az üzemek és vállalatok kifizethessék a munkabért, teljes erővel megindíthassák a termelést. Gondoskodni kell arról, hogy ez az összeg ne legyen „nemzeti ajándék”, hanem ellenértékét az állam később áruban, vagy egyébként, valorizálva visszkapja.

Az országos pártértekezlet követeli, hogy haladéktalanul ko-bozzák el és vegyék állami tulajdonba a nyilasok, fasiszták vagy-onát és üzemeit, és fordítsák az újjáépítés meggyorsítására. Követelik, hogy kíméletlenül üldözzék mindazokat, akik tudato-

san hátráltatják vagy szabotálják a felépítés munkáját, akik arra spekulálnak, hogy a gazdasági zűrzavar aláássa a fiatal magyar demokrácia alapjait, de ugyanakkor az újjáépítés érdekében szükségesnek tartja azoknak a gazdasági köröknek és vállalkozóknak a támogatását, akik őszintén részt akarnak venni az ország talpraállításában. Ez a politika elősegíti a felépítést, meg rövidíti a dolgozó nép számára a nélkülözések idejét.

Gondoskodni kell arról, hogy az ipari munkásság, elsősorban a vasút számára dolgozók, az építőmunkások, a mezőgazdasági gépipar munkássága a legszükségesebb élelmi- és ruházati cikkeket állami áron megkapja. Kíméletlenül gátat kell vetni az árakat felhajtó spekulációnak, mely lehetetlenné teszi a bérek és árak közötti tűrhető arány kialakulását. Ki kell zárni a közellátás minden ágából azokat, akik hasznos munkát nem végeznek, internálni kell és közmunkára fogni a spekulánsokat, az árdrágítókat, a felépítés minden hátráltatóját.

Az országos pártértekezlet teljes erővel támogatja a bányák államosításának követelését, melyet a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjai magukévá tettek és a bányamunkások országos kongresszusa elfogadott.

Az újjáépítési program megvalósításának egyik legfontosabb előfeltétele, hogy végre teljes erővel meginduljon a fasiszta és nyilas maradványok és a reakció elleni harc. Tűrhetetlen, hogy lanyha igazoltatások folytán egyre-másra visszajöjjenek állásaikba a régi rendszer szekértolói, akiknek működése segítette elő a hazánkra szakadt szerencsétlenséget. Tűrhetetlen, hogy a népbíróságok csak a kis nyilas bűnözőket sújtják, az igazi felelősök pedig jelentéktelen büntetésekkel ússzák meg, vagy bíróság elé állításuk érthetetlen módon késik.

A magyar nép akkor fogja vállalni az újjáépítéssel járó áldozatokat, ha látja, hogy az ország demokratizálása teljes erővel halad előre.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944—1948.

Kossuth Könyvkiadó 1967. 82—83. old.

Láng László visszaemlékezése az anyalföldi kommunisták harcáról az újjáépítésért

Az indulásnál a szociáldemokrata vezetők és a tagok is hangsúlyozták, hogy tulajdonképpen ők egyetértenek velünk a távoli célokat illetően — éppúgy ők is szocializmust akarnak, mint mi —, csak hogy más módszerekkel, más eszközökkel akarják a szocializmust megvalósítani. Az a furcsa helyzet állt elő, hogy ők, akik közül sokan a szocializmuson egyfajta polgári demokráciát értettek — többet beszéltek a szocializmusról, mint mi. Mi a szocializmus jelszavát nem hangoztattuk, de szívósan haladtunk feléje, napi harcokban, sok kis lépést téve előre. Azzal tisztában voltunk, hogy először a normális élet- és munkafeltételek helyreállítása a feladat, és ha ezt jól csináljuk, akkor végső soron a szocializmus ügyének teszünk szolgálatot. Hiszen alapvető kérdés volt akkor, hogy a munkások, a dolgozók megbarátkozzanak a Kommunista Párttal, megismerjék, elfogadják programját, céljait. Tudtuk, hogy enélkül — a Kommunista Párt vezetése és nagy tömegbefolyása nélkül — sohasem valósulhat meg a szocializmus. Mi tehát kezdettől fogva ezért is igen nagy súlyt helyeztünk arra, hogy a lakosságot mozgósítsuk a romeltakarításra, a termelés beindítására. A gyártulajdonosok ekkor még nem mutatkoztak. Ez persze nem zavarta a dolgozókat a munkában, de az már igen, hogy eleinte naponta egy-két óránál hosszabb ideig nem volt villany. Így hát megszerveztük, hogy a kerület dolgozói kollektívan segítsenek kijavítani az Elektromos Művek megromgált berendezéseit. A Váci úti üzemek nagy számban küldtek dolgozókat — kommunistákat, szociáldemokratákat és pártonkívülieket is — az Elektromos Művekhez. Munkabért persze akkor nemigen kaptak a dolgozók, jó volt, ha naponta egy-egy tányér meleg levest tudtunk biztosítani. Valamikor márciusban több vagon szénszállítmány érkezett a Rákosrendező pályaudvarra. A kerületi pártvezetőségnek az volt a véleménye, hogy ezúttal ne az üzemekhez forduljunk, hanem a kerületi lakossághoz, hogy segítsenek kirakni a vagonokat, társadalmi munkában. Így is történt. Házilag készített rölapokon szólítottuk fel az otthon tartózkodó embereket, hogy jöjjenek dolgozni. A Béke téren

gyülekeztünk. Egy kis csoport élén, a párt zászlajával, kommunista jelszavakat hangoztatva indultunk el. Egy transzparenst is vittünk. Énekszóval, vidáman meneteltünk, lapátokkal a vállunkon. Mire a Rákosrendezőhöz értünk, legalább ötszáz ember szegődött hozzánk. Több volt az ember, mint ahány lapátunk volt.

Én egyszer még a villamosvezetésre is ráadtam a fejemet. Akkor vezettem villamost életemben először és utoljára. Úgy történt az eset, hogy elkészült a kerületben az első villamos. Ez nagy ünnepi esemény volt. Igen ám, de megbetegedett a villamosvezető. Más nem lévén, én vállalkoztam a feladatra; gondoltam majd csak el tudom csavargatni valahogy a kapcsolót. És tényleg sikerült elvezetni az újpesti remízótól egészen a Lehel piacig.

Igyekeztünk valahogy megszervezni a lakosság ellátását, tüzelőt, krumplit, lisztet szereztünk a kerületnek. Ez persze nem ment könnyen. Máig is emlékszem, milyen nagy esemény volt, amikor egy alkalommal sikerült Vas Zoltántól „kisírnunk” két vagon krumplit a kerületi lakosok részére. Kitoltuk a Béke téri vágányokra és ott osztottuk ki annak, aki rászorult.

Persze az ilyen és ehhez hasonló kezdeményezéseket, akciókat felhasználtuk a párt népszerűsítésére. A jobboldali szociáldemokrata vezetőknek azonban ez nem nagyon tetszett. Általában egy kicsit féltékenyek voltak ránk, annál is inkább, mert eleinte a lakosság úgyszólván minden ügyével csak mihozzánk jött. „Krumplit osztanak, ahelyett, hogy a szocializmust építenék” — mondták ránk megvetően. Pedig tulajdonképpen ők is osztottak krumplit. A Láng gyár például — ahol a Szociáldemokrata Párt volt az úr — igen előnyös helyzetben volt a többi üzemhez, mondjuk például a Hajógyárhoz, vagy az Acélgyárhoz képest. Hajókat nem lehetett elcserélni, meg eladni a falun, de traktorokat, motorokat, paradicompasszírozó gépeket, malomipari felszereléseket — tehát mindazt, amivel ők rendelkeztek — igen. Sok lisztet, zsírt, cukrot tudtak szerezni, és a Láng gyári üzemi bizottság, amely szociáldemokrata vezetés alatt állt, ezt ki is használta saját befolyásának erősítésére.

Erélyesen harcoltunk a feketézők ellen. A kommunista vezetés alatt álló rendőrség a razziák során elkobozta a feketézőktől az aranyat, az ezüstöt, a felhalmozott élelmiszert és cigarettát.

Az elkobzott javak nagy részét átadtuk a felsőbb szerveknek, a másik részét értékesítettük. A hónapokig fizetés nélkül dolgozó rendőröknek mégiscsak kellett valamiből biztosítani a napi egy tál ételt. Akkor azután jobboldali elemek azt kezdték terjeszteni a kommunistákról, hogy lopott dolgokat árusítanak. Pedig nálunk — nem utolsósorban a már említett Kruzlák elvtárs kezdeményezésére — a pártszervezetben rendkívül szigorú erkölcsi normák érvényesültek. Akkoriban az üzemi rendezvényeken a dolgozók néha kaptak egy kis harapnivalót. Nekünk ki volt adva a szigorú utasítás, hogy csak akkor ehetünk, amikor már mindenkinek jutott. A többi párt vezetőinek a kerületben már régen volt rendes ruhájuk, cipőjük, amikor mi még úgy jártunk, hogy szinte rossz volt ránk nézni.

Mi vállaltuk azt a népszerűtlen feladatot is, hogy leszereljük a munkások sokszor nagyon is indokolt keserűségét, elégedetlenségét, sztrájkhangulatát. A jobboldali szociáldemokraták viszont nemegyszer szították az elégedetlen hangulatot. Egy alkalommal a Hajógyárban — a tőkésekkel egy frontba kerülve — sztrájkot hirdettek. „Egy tál étel mellett nem lehet dolgozni” — ez volt a sztrájk jelszava. A vállalat tőkés vezetői azt válaszolták: ilyen rossz körülmények között nem tudják vállalni a gyár üzemeltetését. A Kommunista Pártból Rajk László elvtárs jött ki, hogy beszéljen a munkásokkal. Felállt egy vashordóra. De mielőtt beszélni kezdetett volna, a tömegből valaki elkiáltotta magát: „Ha megszólal — agyonverjük”. Többen zúgni kezdtek: „Mit akar itt ez a kommunista”. Rajk elvtárs azonban nem ijedt meg. Kitárta a mellén az inget és így kiáltott fel: „Verjenek agyon — itt vagyok!” A tömeg erre hirtelen elhallgatott. A levegő szinte szikrázott a feszültségtől. Rajk elvtárs beszélni kezdett. Beszéde közben még a légy zümmögését is hallani lehetett. Azzal kezdte, hogy tanár volt, de dolgozott mint vasbetonszerelő is. Elmondta, hogy kommunista meggyőződése és tevékenysége miatt börtönbe zárták és a nyilasok halálra ítélték. „Hát akarhat maguknak rosszat egy ilyen ember, amilyen én vagyok?” — tette fel a kérdést. Azután megmagyarázta, hogy miért kell ma a munkásnak akár egy tányér levesért is dolgoznia. A feszültség lassan felengedett, a meggyőző szó hatott. Néhány asszony elsírta magát. A gyűlés után az emberek visszamentek a munka-

padokhoz és folytatták a munkát. Ez nagy politikai győzelme volt a Kommunista Pártnak, a munkásegység híveinek, és nagy veresége a jobboldali szociáldemokratáknak.

*Interjúk a munkásegységről (1945—1948).
Kossuth Könyvkiadó 1973. 158—162. old.*

46

1946. március 7. — A Baloldali Blokk nagygyűlésének határozata

1. A két munkáspárt, a Szakszervezeti Tanács és a Nemzeti Parasztpárt kinyilvánítja, hogy a legerélyesebb eszközökkel leszámol a politikai hatalomra törő, gazdasági életünket szabotáló és külpolitikai érdekeinket veszélyeztető reakcióval. Megfogadjuk, hogy a magyar demokrácia minden vívmányát megvédjük és a nép ügyét győzelemre visszük. Budapest népének mai hatalmas tüntető megmozdulása komoly figyelmeztetés a demokratikus politikai életünk területére merészkedő reakció számára.

2. A magyar demokráciát védelmező pártok a szervezett dolgozó tömegek erejét állítják szembe a kibontakozó reakcióval és készen állnak minden jobboldali megmozdulás gyökeres megsemmisítésére. Követeljük a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front teljes programjának haladéktalan végrehajtását.

Követeljük a nagytőke szabotázsának letörését, a szénbányák államosításán túl a bauxitbányák, olajforrások és energiatelepek államosítását, a magyar nehézipar legfontosabb üzemének azonnali állami kezelésbe vételét, a bankok ügyvitelének állami ellenőrzését; követeljük a közigazgatás teljes megtisztítását, s a tisztogatásban részt követelünk a Szakszervezeti Tanács képviselőinek.

Nyomatékosan kijelentjük, hogy a munkásság és a parasztság minden erejével megvédjük a földreformot: egy talpalatnyi földet vissza nem adunk.

3. A nagygyűlés kimondja, hogy a dolgozó tömegek megmozdulása nem a nemzeti egység, a demokratikus összefogás elve

ellen irányul. Koalícióban azonban csak demokratikus politikai csoportokkal haladunk együtt, megköveteljük, hogy a Független Kisgazdapárt taszítsa el magától és rekessze ki sorai közül mindazokat a reakciós, jobboldali elemeket, amelyek a demokratikus haladásnak és ezzel az ország újjáépítésének is ellenségei. Ebben a szellemben örömmel üdvözlí a Kisgazdapárt haladó demokratáinak kiáltványát és a közös küzdelemben szívesen fogadja a felé nyújtott baráti jobbot. Közös harcra hívja a Kisgazdapárt valamennyi demokratikus elemét és mindazokat a haladó gondolkodású, demokratikus érzésű polgárokat, akik velünk akarnak küzdeni a boldogabb magyar jövőért.

4. A nagygyűlés kimondja, hogy a munkáspártok, a Szakszervezeti Tanács és a Nemzeti Parasztpárt követeléseire határozottan ragaszkodik, és visszautasít minden olyan kísérletet, mely hazug félmegoldásokkal, a reakció ügynökeinek a nemzeti egységből való eltávolítása nélkül igyekszik leszerelni a városi és a paraszti dolgozó tömegek harcok mozgalmát.

Szabad Nép, 1946. március 8.

A Magyar Népfrent története. Dokumentumok. 1935—1976.

Kossuth Könyvkiadó 1977. 88—89. old.

47

A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Politikai Bizottságának határozata a népi megmozdulásokról

(1946. március 12.)

A Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága 1946. március 12-én tartott ülésén behatóan megvizsgálta az ország különböző vidékein az utóbbi hetekben lefolyt tömegmozgalmakat, amelyek a földreform során juttatott földek megvédésére és a közígazgatásnak a reakciós elemektől való megtisztítására irányultak. A Politikai Bizottság megállapítja:

1. A népi tömegmegmozdulásokat, tüntetéseket, felvonuláso-

kat a dolgozók jogos elégedetlensége váltotta ki a reakciós elemek arcátlan előretörésével, a közigazgatás megtisztításánál tapasztalt huzavonával és a földreform eredményei ellen intézett támadásokkal szemben.

2. Ezek a tömegmegmozdulások hatalmas segítséget jelentettek a Magyar Kommunista Pártnak, a vele szövetséget kötött demokratikus pártoknak és szervezeteknek és nem utolsósorban a Független Kisgazdapárt paraszti tömegeinek, és döntőleg járultak hozzá a reakció elleni harc sikeréhez, a demokratikus összefogás megszilárdításához.

3. Egyes községekben azonban a népi tömegmegmozdulások során olyan kísérő jelenségek léptek fel, amelyek nem szolgálták a reakció elleni harc és a valóban demokratikus erők szorosabb összefogásának az ügyét. Ezeket a jelenségeket a Magyar Kommunista Párt a leghatározottabban elítéli. Különösen elítéli a Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága azokat a rendszabályokat, amelyeket egyes csoportok a Szociáldemokrata Párthoz tartozó tisztviselők ellen, a Szociáldemokrata Párttal való előzetes megállapodás nélkül fogantatosítottak. Hasonlóképpen helyteleníti a Politikai Bizottság néhány, a Nemzeti Paraszt Párthoz tartozó tisztviselő eltávolítását is.

Minthogy az a harc, amelyet a Magyar Kommunista Párt a reakció előretörése ellen, a földreform eredményeinek megvédése és a demokratikus összefogás megszilárdítása érdekében kezdeményezett, meghozta az első komoly sikert, és figyelembe véve a tömegmegmozdulások során történt egyes helyi túlkapásokat és hibákat, a Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága elhatározta:

1. A súlypontot az államgépezetnek a reakciós elemektől való megtisztításáért folytatandó küzdelemben át kell helyezni az összes demokratikus erőkkel közösen szervezett, szívós, kitartó munkára és mindenekelőtt a Nemzeti Bizottságokon keresztül kell végezni. Ezért felhívjuk pártszervezeteinket, hogy teljes erővel támogassák az erre a célra alakítandó bizottságok munkáját.

2. A legszorosabb együttműködést kell megvalósítani a Szociáldemokrata Párt megfelelő helyi és üzemi szervezeteivel, következetesen meg kell erősíteni a munkásegységet, mint a demokratikus erők szorosabb összefogásának legfőbb biztosítékát.

3. Utasítja a központi szervezési osztályt, hogy haladéktalanul vizsgálja felül az egyes helyeken elkövetett túlzásokat és hibákat, és ahol bebizonyosodik, hogy a párttól idegen elemek befolyására kilengések történtek, ezek elkövetőit vonja felelősségre, s ellenük a legszigorúbb rendszabályokat foganatosítsa.

4. Felhívja a párt összes szervezeteit, hogy lankadatlan energiával folytassák munkájukat a demokrácia megszilárdítása érdekében, álljanak továbbra is résen minden reakciós kísérlettel vagy megmozdulással szemben, és kövessenek el mindent, hogy mindenütt maradék nélkül, de túlzásoktól mentesen végrehajtsák a politikai válság megoldását jelentő megállapodásokat, s ezzel elősegítsék sokat nélkülöző népünk mielőbbi felemelkedését.

Szabad Nép, 1946. március 14.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944—1948.

Kossuth Könyvkiadó 1967. 221—222. old.

Jankovich Ferenc

Sej, a mi lobogónkat...

Sej, a mi lobogónkat
fényes szelek fújják,
sej, az van arra írva:
Éljen a Szabadság!

Sej szellők, fényes szellők,
fújjátok, fújjátok —
holnapra megforgatjuk
az egész világot.

Apró Antal visszaemlékezése a két munkáspárt küzdelméről az üzemi munkásság meghódításáért

Már említettem, hogy a jobboldali szociáldemokraták — akik kezdettől fogva igyekeztek felhasználni a tényleges és vélt sérelmeket a munkásegység megbontására — már 1945-től harcot indítottak az üzemi bizottságok újjáválasztásáért, mivel ezekben a testületekben a legtöbb helyen kommunista többség alakult ki. Mi az üzemi bizottságokat a munkásosztály politikai megnyerése komoly fórumának tartottuk. Az igaz, hogy néhány üzemben jóval számarányuk alatt voltak képviselve a szociáldemokrata elvtársak. 1946. január 12-én a szakszervezeti tanács és a két munkáspárt felhívást adott ki az üzemi bizottságok újjáválasztására. A két munkáspárt és a szakszervezet megegyezett abban, hogy az üb-választást a munkásegység szellemében fogják lebonyolítani, s ott, ahol az reális, a paritás elvét érvényesítik — kivéve azokat az üzemeket, ahol valamelyik munkáspárt jelentős többséggel rendelkezik. A megegyezés ellenére azonban — helyenként — a választások idején meglazult a munkásegység. Mindkét oldalról előfordultak ugyanis kisebb szabálytalanságok és a versengés légkörében ezek feldúlták a kedélyeket. A szabálytalanságok korrigálására azonban a két munkáspárt létrehozott egy közös bizottságot, amely sok esetben módosította a választás eredményét. Ekkor a mi pártunk meglehetősen nagy engedményeket tett a munkásegység érdekében. Sok helyen átengedett pozíciókat a szociáldemokratáknak akkor is, ha nem ők voltak többségben.

Még kiélezettebb légkörben került sor az 1947-ben megtartott üzemi bizottsági választásokra. A választásokat a jobboldal erőszakolta ki. Mi ellene voltunk, mert ebben az időben heves politikai harcok dúltak az országban a forradalmi és a forradalmi folyamatot feltartóztatni kívánó reakciós erők között. Ekkor leplezte le a Belügyminisztérium a Magyar Közösség nevű szervezet köztársaságellenes összeesküvését. Ekkor folyt a magyar békeszerződés előkészítése. Mindez jó alkalom volt a reakciónak arra, hogy országszerte demokráciaellenes, kommunistaellenes,

soviniszta hangulatot szítson. Ilyen légkörben fogtunk hozzá a tervgazdálkodáshoz, a nagybankok államosításának előkészítéséhez és sok más fontos gazdasági és szociális reform megvalósításához. Nyilvánvaló volt, hogy az üzemi bizottsági választások megtartása élezni fogja az ellentéteket, gyengíti a munkásegységet olyan időszakban, amikor nagyon is össze kellett fogni a munkásosztály összes erőit. A mi pártunk tehát azt javasolta, hogy halasszuk el az erőpróbát a két munkáspárt között. De a jobboldal erősködött, azt hitte, itt a nagy alkalom a kommunisták lehengetésére. Megkezdődtek tehát az üb-választások. Sok helyen éles összecsapásokra került sor — annál is inkább, mert nem minden üzemben sikerült megállapodni közös listában. A MÁVAG-ban például — ahol egyébként kommunista többség volt — olyannyira kiéleződött a harc az üb-választások idején, hogy nem sokkal a választások után — 1947 tavaszán — a jobboldali szociáldemokrata szociális igazgatót kivezették a munkások a gyárból. Nagy botrány kerekedett, az igazgató később csak a szociáldemokrata rendező gárdisták kíséretében térhetett vissza.

Az üb-választások során egyébként már az első hetekben kitudt, hogy a Kommunista Párt befolyása az üzemekben lényegesen gyorsabban nőtt, mint a Szociáldemokrata Párté. Ekkor a mi pártunk — immár jobb pozícióból, mint korábban — ismét javasolta az üzemi bizottsági választások elhalasztását jobb időkre. Az SZDP ekkor már hajlandó volt javaslatunkat elfogadni. A szakszervezeti tanács is hozzájárult a régi üb mandátumainak meghosszabbításához. Mi — a munkásegység érdekében — ott, ahol az indokoltnak látszott, korrekciókat hajtottunk végre a Szociáldemokrata Párt javára az új üzemi bizottságokban és a szakszervezetek vezetőségeiben. Január 18-án a Sportcsarnokban a két munkáspárt és a szakszervezeti tanács összehozott ülést tartott, és ezen az ülésen a jelenlevők megkönnyebbülve vették tudomásul, hogy a munkáspártok erőiket az ellenforradalom leküzdésére és az ország előtt álló fontos politikai-gazdasági feladatok megoldására fogják koncentrálni. A megállapodás szerint a két munkáspárt kiküldött egy paritásos bizottságot a különböző panaszok kivizsgálására és korrigálására.

Kétségkívül előfordultak szabálytalanságok és igazságtalanságok a választások alatt. Megtörtént, hogy peyeristának titulál-

tak olyan szociáldemokratát, aki nem volt az. De bármennyire kiéleződtek is a pártharcok, azért az üzemi dolgozók a választásokon nemcsak a jelöltek pártállását vették figyelembe, hanem a szavazásnál mérlegelték egész magatartásukat, múltjukat, tevékenységüket. A bizottság 50—60 választás közül 25—30-nak az eredményét korrigálta. Egyébként mire ezeket a felülvizsgálatokat befejeztük, már egészen más volt a politikai helyzet, mint amikor elkezdtük. Ugyanis időközben a Szociáldemokrata Pártból sok üzemi és szakszervezeti funkcionárius átlépett a mi pártunkba.

Interjúk a munkásegységről (1945—1948).

Kossuth Könyvkiadó 1973. 19—22. old.

49

Az MKP III. kongresszusának határozata az ország, a párt előtt álló feladatokról

(1946. szeptember 28—október 1.)

A stabilizáció megvalósításával arról kell dönteni, hogy gazdaságilag milyen úton haladjon az ország. A stabilizáció megállította a dolgozó rétegek elnyomorodását, véget vetett a spekuláció tobzódásának, megerősítette a demokrácia gazdasági alapjait. Ugyanakkor azonban megnövelte a demokráciával szembenálló rétegek gazdasági erejét is. A dolgozók a stabilizációt kiindulópontnak tekintik arra, hogy a termelés növelése útján emeljék saját életszínvonalukat. A nagytőke arra vesz irányt, hogy a stabilizáció előnyeit mértéktelenül magas ipari árak útján a maga számára biztosítsa, és terheit (munkanélküliség, agrárrolló stb.) a város és a falu dolgozó rétegeinek vállára rakja.

Tekintettel arra, hogy a demokratikus fejlődés alapja a nemzetgazdaságnak a nép érdekeinek megfelelő átszervezése, a Magyar Kommunista Párt a nemzetgazdaság demokratikus reformjáért száll síkra.

Ennek megfelelően a Magyar Kommunista Párt küzd a köz-

érdek érvényesítéséért, a profithajhászó nagytőke önző érdekeivel szemben. Nem akarja gátolni a széles körű polgári magánkezdeményezést, de szigorú korlátozását követeli a nagytőke hatalmának a gazdasági életben. Küzd az állami és községi termelési formák fejlesztéséért. Küzd a szövetkezetek széles körű kiépítéséért a városban és a falun, mert a szövetkezeteknek a népi demokrácia egyik fő gazdasági pillérévé kell válniuk.

Követeljük a termelés és hitel állami irányítását, a bankok és a külkereskedelem állami ellenőrzését, a demokratikus pártok államosítási programjának haladéktalan végrehajtását, a köz érdekeivel szembehelyezkedő, a tulajdonukban levő termelőeszközöket nem gazdaságosan használó nagytőkések üzemének állami igénybevételét, a kiskereskedelem és a kisipar támogatását.

A Magyar Kommunista Párt III. kongresszusa döntő feladatnak tekinti az értékálló forint, a stabilizáció végleges biztosítását. Ennek érdekében a legfontosabb teendők:

a) hathatósan előmozdítani a termelés további fokozását mind ipari, mind mezőgazdasági téren (a teljesítménybér-rendszer következetes megvalósítása, a széntermelés fokozása 1947. január 1-ig napi 25 000 tonnára, vas- és acéliparunk teljesítőképességének teljes kihasználása; textil- és bőriparunk, valamint a háztartási cikkek gyártásának oly színvonalra emelése, hogy a lakosság legelemibb szükségleteit kielégíthesse; gabonaneműekben a háború előtti vetésterület elérése, a termésátlagok növelése, a műtrágyagyártás fokozása, a műtrágyaárak leszállítása útján, a kenyérszállat-behozatal növelése állatállományunk szaporítása és feljavítása céljából; traktorállományunk karbantartása állami felügyelet alatt, olcsó üzemanyagokkal való ellátása és a hazai traktor-, mezőgazdasági kisgép- és szerszámgyártás tervszerű fejlesztése);

b) az iparban a termelési költségek leszállítása széles körű racionalizálással, melyet az államnak kell előmozdítani és irányítani;

c) iparunk, közlekedésünk és mezőgazdaságunk újjáépítésére és fejlesztésére 3 éves állami gazdasági terv kidolgozása, saját pénzügyi lehetőségeink figyelembevételével, törekedve külföldi beruházási és áruhitelekre, tőkebehozatalra;

d) az államháztartás egyensúlyának a legszigorúbb takarékos-

sággal való biztosítása, a jóvátételi és egyéb termelési hitelek hovaforrásának folyamatos ellenőrzése a nemzeti jövedelem emelkedésével párhuzamosan az adóbevételek fokozása, mindenekelőtt a vagyonos rétegek terhére; az államosított és állami kezelésbe vett üzemek gazdaságossá tétele; az állami ügykezelés egyszerűsítése, a felesleges hivatalok megszüntetése, illetőleg összevonása.

Tovább küzdve a termelés növeléséért, a Magyar Kommunista Párt napirendre tűzi a harcot a dolgozók életszínvonalának emeléséért.

Követeljük: az iparcikkek és közszolgáltatások árainak további leszállítását, a munkásság legrosszabbul díjazott rétege és az alsó fizetési osztályokba tartozó köztisztviselők fizetésének felemelését, a munkások számára családi pótlék bevezetését, a termelést fölöslegesen drágító igazgatók és egyéb vezető tisztviselők fizetésének csökkentését, létszámuk apasztását. Követelünk erélyes és tervszerű állami rendszabályokat a munkanélküliség leküzdésére, munkát minden dolgozó számára. Követeljük a szakszervezetek jogkörének, a szakszervezeti alkotmánynak törvénybe iktatását. A kartellek és bankok kizsákmányolásával szemben, mely a parasztság nagy tömegeinek elnyomódásával és lesüllyedésével jár együtt, a Magyar Kommunista Párt küzd a paraszti kisgazdaságok, elsősorban az újjgazdák megsegítéséért és megerősítéséért, a parasztság szövetkezeti mozgalmának hatékony állami felkarolása útján. Küzd a kartellek, magánérdekeket szolgáló egykézvállalatok feloszlata-
sáért, a bankuzsora feléledésének megakadályozásáért.

Követeljük: a földreform befejezését, a telekkönyvezés 1947 júniusáig való végrehajtásával, a parasztság hitellátását a Nemzeti Bank, valamint a magánbankok útján. Követeljük a nagymalmok államosítását, a középmalmok községe-
sítését és a kis-
malmok községi ellenőrzését. A földreform során ki nem elégített igényjogosultak, a lakosságcsere-egyezmény kapcsán hazatérő magyar földművesek elhelyezésére a telepítés folytatását és tervszerű megszervezését: hathatós állami segítséget a parasztságnak a mezőgazdaság átállításában minőségi termelésre.

A Magyar Kommunista Párt programja: jómódú, művelt parasztságot, virágzó mezőgazdaságot!

A magyar nemzetgazdaság demokratikus reformprogramja-

nak megvalósítása szilárd gazdasági alapokra helyezi a népi demokráciát. De a gazdasági reformok mellett a magyar népi demokrácia kifejlesztése és megszilárdítása megköveteli:

a) elmaradt feudális szerkezetű közigazgatásunk demokratikus reformját, erőteljes helyi önkormányzatok kiépítését, elsősorban a dolgozó parasztság érdekeinek megfelelően; ugyanakkor a központi kormányhatalom tekintélyének további erősítését; a közigazgatás tisztviselői karának felfrissítését a parasztság és a munkásság soraiból;

b) pártokon felül álló, demokratikus szellemű, fegyelmezett, szakképzett, erkölcsileg feddhetetlen rendőrséget, melynek valóban mintaszerű működéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy személyzetének felelősségteljes munkájához mért életszínvonalat biztosítson a kormányzat; hogy demokratikus nevelésben részesüljön, hogy soraiban a nép ellenségei ne kapjanak helyet, és amelynek a reakció rágalmaival szemben büntetőjogi védelmet kell nyújtani;

c) a közoktatásügy újjászervezését népi alapokon. A tanításból és a tanügyi igazgatásból ki kell küszöbölni a reakció szellemét és képviselőit. Kötelezővé kell tenni az összes iskolákban — beleértve az egyházi iskolákat is — az egységes, az állam által kiadott tankönyvek használatát. Az általános iskola kiépítésének meggyorsítását. A népi kollégiumok szervezésének hathatós társadalmi és állami támogatását az értelmiség felfrissítésére a parasztság és a munkásság gyermekeivel; a demokratikus szellemű oktatás biztosítását a főiskolákon; egész kultúránk és művelődésünk megújítását demokratikus népi szellemben.

Ez a nemzetgazdasági, közigazgatási és művelődési reformprogram a munkásság érdeke, mert biztosítja életszínvonalának emelését, és módot ad neki a termelés és az egész államélet irányításában való közreműködésre, kulturális felemelkedésre.

Ez a program a parasztság millióinak érdeké, mert megvédi a termelőmunkán alapuló kis magántulajdont a harácsoló nagytőkével szemben, és megnyitja az útját a paraszti demokrácia kibontakozásának mind gazdasági, mind politikai, mind művelődési téren.

Ez a program az értelmiség érdeke, mert biztosítja anyagi fel-

emelkedését, és lehetővé teszi számára, hogy nem magánérdekeket, hanem a népet, a közt szolgálja.

Ez a program tehát az egész dolgozó nemzet közös programja.

Ez a program azt jelenti: nem a nagytőkének, a népnek építjük az országot!

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944—1948.

Kossuth Könyvkiadó 1967. 268—271. old.

50

Révész Ferenc visszaemlékezése a szociáldemokrata jobb oldali tevékenységéről

A jobboldali szociáldemokratákat elszánt kommunista- és szovjetellenesség jellemezte. Szilárd meggyőződésem, hogy a Peyer—Györki—Valentiny-csoportocska és a Kéthly—Szeder—Sziglig-frakció a múltból magával hozta a kommunisták és a Szovjetunió elleni gyűlöletet és a felszabadulás után is ez maradt politikai és ideológiai platformjuk. A belpolitikában arra törekedtek, hogy a kommunistákat elszigeteljék, az államhatalomból csak morzsákat akartak adni nekik, hogy később úgy, mint Franciaországban és Olaszországban, ellenzékbe kényszerítsék őket. Tervük megvalósítása érdekében mindenkit támogattak, vagy védelmeztek, akikben szövetségeseket véltek felfedezni. Nemcsak kacsingattak a Kisgazdapárt, majd később a szélső-jobboldali pártok felé, hanem keresték is a velük való együttműködés lehetőségét.

A felszabadulást követő hónapokban a jobboldal tanulmányozta a terepet, mérlegelte az erőviszonyokat, számba vette táborát és ütőképességét, puhatolta a koalíciós pártok szándékait, mérlegelte, hogy mit jelent a szovjet haderő jelenléte és ezért kezdetben csak nagyon óvatosan támadott. De készült a pártvezetés és a kormány átvételére. Támadása a kommunisták és a baloldali szociáldemokraták ellen olyan mértékben erősö-

dött, hogyan a magyar reakció aktivizálódott. Úgy érezték, hogy már nincsenek egyedül, számíthatnak a jobboldali pártok támogatására is. Egyre kevesebbet beszéltek a kommunistákkal való együttműködésről, és egyre erőteljesebben hangsúlyozták a Szociáldemokrata Párt teljes önállóságát, függetlenségét, cselekvési szabadságát. A párt 75 éves történelmi múltjára való állandó hivatkozással is azt akarták kifejezni, hogy a szociáldemokrácia mindenkinél különb, e párt gyökerei nyúlnak a legmélyebbre, az új „jövevények” ne oktassanak minket, hanem tanuljanak tőlünk. Minden kommunista javaslattal szembehelezkedtek, minden előremutató tervet már csírájában megakartak fojtani. Farizeus módon arról beszéltek, hogy a termékeny együttműködést csakis azért nem lehet megvalósítani, mert a kommunisták megengedhetetlen eszközökkel dolgoznak.

Ők adtak dobogót Peyrernek az Elektromos Művek pártnapján és mámorosan ünnepelték, amikor a levitézlett pártvezér demagóg módon uszított: „Előbb adjanak kenyeret és csak azután követeljék meg a munkát.” Peyert a kulisszák mögött pártfogásukba vették és még az 1946 decemberében beadott, a népi demokráciát rágalmazó memorandumára is igyekeztek mentséget találni. Amikor a baloldal — Marosán kezdeményezésére — követelte a pártból való kizárását, azzal ijesztgettek, hogy ez a párt kettészakadásához vezetne. Céltudatos „sérelmi” politikát folytattak. Egy emberük elhelyezése jobban mozgósította őket, mint a szilárd forint megteremtése vagy a bankok, a bányák és a nagyüzemek államosítása, a harc a burzsoá reakció ellen. Az igazolásoknál és a bélistázásoknál kiálltak olyan elvtelen emberek mellett is, akik nem a pártért, hanem a pártból akartak élni. Mindenkit fegyvertársuknak tekintettek, aki gyűlölte a kommunistákat és a baloldali szociáldemokratákat. Ezért kellett nekünk pl. még a pártvezetőségen belül is harcolnunk azért, hogy a párt járuljon hozzá ahhoz, hogy a Magyar Közösség ellenforradalomra szervezkedő vezéreit a Parlament adja ki a bíróságnak. Mindszentyt vitapartnerként kezelték, a kommunistákat viszont ellenségként. A demokráciára hivatkoztak azoknak a védelmében, akik a demokrácia adta szabadságot arra akarták felhasználni, hogy a demokráciát hátulról ledöfjék. Nem jelentős, de jellemző epizódként említem meg, hogy Kéthly Anna a parlament elnöki székéből összehasonlíthatatlanul többször fi-

gyelmezettette a közbeszóló Révai Józsefet, Rajk Lászlót, Kossa Istvánt, Orbán Lászlót, Marosán Györgyöt, Justus Pált, Vajda Imrét, Schiffer Pált, Horváth Zoltánt és engem, mint a szélső-jobboldal fenegyerekeit.

A Szociáldemokrata Párt 1947 január—februárjában lezajlott XXXV. kongresszusa alkalmából rendkívüli módon kiéleződött a harc a jobboldal és a baloldal között. Mindkét szárny tudta, hogy milyen sok múlik azon, melyikük szerzi meg a párt vezetésében legalább a minimális többséget. Óriási alkudozások, harcok folytak a kulisszák mögött, amelyeknek az eredményeként a két irányzat fele-fele arányban került be a vezetőségbe. Ettől kezdve azonban mindkét irányzat úgyszólván külön pártot alkotott a párton belül. A Budapesti Párt-Végrehajtóbizottság — amelynek én voltam az elnöke — voltaképpen egy baloldali pártvezetőség szerepét töltötte be, a jobboldal pedig külön „pártközponttal”, főhadiszállással rendelkezett. Székhelyüket a Bátya utca 5. számú házban ütötték fel, itt volt hivatalosan a Fővárosi Szociáldemokrata Alkalmazottak Pártszervezete. Valójában Kéthly vezényletével itt dolgozták ki a jobboldal stratégiáját és taktikáját, itt szőtték a terveket a hatalomátvételre, itt osztották el egymás között a vezető beosztásokat, itt jelölték ki az „árnyékkormányt”. Tudták, hogy „győzelmük” esetén ki lesz a miniszterelnök, a belügyminiszter, a munkaügyi miniszter, a képviselőház elnöke stb. Innen irányították a nagyüzemek jobboldali vezetőit, itt agyalták ki terveiket, itt készültek a hírhedt memorandumok is. Az 1947-es választás után itt szervezték meg azt a randalírozó csoportot, amely betört a Központi Vezetőség ülésére is, és torkaszakadtából követelte Szakasits, Marosán és a baloldal többi vezetőjének az azonnali leváltását. A fejvadászok jöttek, láttak és — vereséget szenvedtek, mert a baloldal szilárd helytállása miatt kénytelenek voltak eredmény nélkül távozni. A Szociáldemokrata Párt sok vihart látott történetében is példátlanul álló botrány volt ez. A Kilián-laktanyában egy helyiség tulajdonjoga miatt éleződött ki az ellentét, amelyet olyan fokra hevítettek, hogy csaknem fegyveres összecsúszásra került sor a két munkáspárt rendezőgárdája között. A laktanya előtt kommunista és szociáldemokrata munkások harcra készen álltak és csak az utolsó pillanatban sikerült megaka-

dályozni a beláthatatlan következményekkel fenyegető utcai összeütközést.

Kéthly és társai a koalíciós Kormányrendszert többször is a levegőbe akarták röpteni, 1947 októberében a fővárosi és a Pest környéki jobboldali frakció egy memorandumban provokatív módon azt javasolta, hogy a Szociáldemokrata Párt oszlassa fel önmagát, mert a kommunista nyomás lehetetlenné teszi a párt működését. Nyilvánvaló, hogy ez a javaslat milyen cél érdekében hangzott el, és hogy sugalmazói között ott voltak egyes nyugat-európai jobboldali szociáldemokraták is. Nem hiszem, hogy a magyar munkásmozgalom történetében volt valaha ennél otrombább javaslat. Kiket szolgált volna a „csomagolásra” vonatkozó jobboldali terv megvalósulása? A magyar reakciót, a baloldallal könyörtelen leszámolásra készülő szélsőjobboldalt. Ha a Szociáldemokrata Párt megrendezte volna a saját temetését, akkor mind a parlamentben, mind közéletünk legtöbb területén a Magyar Kommunista Párt elszigetelődött volna, hiszen a Parasztpárt is súlyos belső problémákkal küzdött. Egy táborba került volna viszont valamennyi kommunistaellenes erő, Széligéktől a klerikális reakcióig. Az sem elképzelhetetlen, hogy ebben a helyzetben polgárháborúra is sor kerülhetett volna.

Interjúk a munkásegységről (1945—1948).

Kossuth Könyvkiadó 1973. 274—278. old.

51

Dr. Dabronaki Gyula visszaemlékezése az SZDP jobboldalának 1947. szeptemberi támadásáról

Őn részt vett a pártvezetőség által, 1947. szeptember 8-ra összehívott pártválasztmányi ülésen, ahol magasra csaptak a politikai szenvedélyek hullámai, s ahol kis híján sikerült megbuktatni a pártvezetőséget és elérni, hogy a Szociáldemokrata Párt ellenzékbe vonuljon. Kérem, próbálja emlékezetébe idézni: mi is történt ezen az izgalmas értekezleten?

Valóban. A pártválasztmányi ülés bővelkedett az izgalmakban. A jobboldal rendkívül támadóan és durván lépett fel. Már amikor Kisházi Ödön elvtárs megnyitó beszédében nyugalomra, tárgyilagosságra intette a felszólalókat, akkor is közbekiáltottak úgy, hogy Kisházi elvtárs is indulatba jött és azt mondta: „ha kívánják, leteszi a pártkönyvét az asztalra”. Pedig ez nem lett volna csekélység! A referátumot Bán Antal tartotta a pártvezetőség nevében. Bán ekkor már a jobboldalhoz tartozott, ő vetette fel egyébként az ellenzékbe vonulás lehetőségét, de persze beszélt a demokratikus erők összefogásáról is. A szélsőséges indulatoktól fűtött jobboldali felszólalóknak azonban még ez is sok volt és Bánt is sokszor megzavarták demagóg közbekiáltásokkal. Az egyik közismert hírhedt jobboldali „bitangok”-nak nevezte a baloldali vezetőket, de végül kénytelen volt „megkövetni” a pártválasztmányt. A jobboldal azt harsogta, hogy az addig vitt politika teljesen csődbe jutott, s ennek következtében a munkásegységet, beleértve a szakszervezeti egységet is, nem szabad tovább fenntartani. A pártvezetőségben és az apparátusban lényeges személyi változtatásokat követelt. A játék persze elsősorban arra ment ki, hogy Szakasitsot és Marosánt kibuktassák a vezetőségből — bár erre a választmánynak nem volt alkotmányos joga. Szakasits elvtárs — felindulva a sértő, igaztalan támadásoktól — csak annyit mondott: „Ha fejezet követelnek, hát tessék. Íme a fej! Méltóztassanak átvenni! Mától kezdve nem érzem magam a párt főtitkárának!” — ezzel felállt és eltávozott a teremből. Erre persze nagy riadalom támadt. A pártvezetőség, elsősorban Marosán György és Böhm Vilmos felszólalása nyomán, két szavazat ellenében bizalmat szavazott Szakasits Árpádnak, nem fogadta el lemondását és küldöttséget menesztett érte. Még a jobboldaliak is visszakoztak — taktikai megfontolásokból. Végül ők is arra a meggyőződésre jutottak; hogy a párt nem nélkülözheti Szakasits Árpádot. A választmányi ülésen Bán referátuma alapján olyan döntés született, hogy feltételeket kell szabni a kormányzatban való részvételhez, de meg kell kezdeni a tárgyalásokat a Kommunista Párttal és lehetőleg meg kell egyezni velük. A válság megoldása érdekében a Kommunista Párt hajlandó is volt engedményekre. A Szociáldemokrata Párt megtartott a kormányban annyi pozíciót, amennyivel a választás előtt rendelkezett. A két párt összekötő bizottságának soro-

zatos megbeszélései alapján végül közös programnyilatkozatot fogadott el a két munkáspárt, s így hosszú huzavona után megalkulhatott a kormány.

Interjúk a munkásegységről (1945—1948).

Kossuth Könyvkiadó 1973. 69—70. old.

52

Csendes Károly visszaemlékezése az ipari üzemek 1948. évi államosítására

Nem tudok, de nem is akarok hideg fejjel, lelkesedés nélkül emlékezni a 25 évvel ezelőtt kivívott forradalmi jelentőségű győzelemre: a száznál több dolgozót foglalkoztató üzemek államosítására.

Az államosítandó üzemek vezetőinek kiválasztása az MDP Központi Vezetőség Káderosztályának volt a feladata, támaszkodva a budapesti és a megyei pártbizottságokra, a szakszervezetekre, valamint az államapparátus vezető kommunistáira.

Az a nagy megtiszteltetés ért, hogy ennek a történelmi jelentőségű eseménynek az előkészítésében és lebonyolításában — mint egyszerű pártfunkcionárius — én is részt vehettem. Hogy erről éppen a Munka hasábjain emlékezem, annak az a magyarázata, hogy a pártom azzal bízott meg, állítsam össze az egyes szakmák szakszervezeti vezetőivel azoknak az üzemi szakszervezeti funkcionáriusoknak, munkásoknak a névsorát, akik majd az államosított vállalatok élére kerülnek.

Amikor a káderosztály vezetője, Szőnyi Tibor elvtárs elmondotta, mi a feladatom, boldog és büszke voltam. Úgy éreztem, eddigi életem legnagyobb politikai tettét hajtom végre.

Lelkemre kötötte: az előkészítést a legnagyobb titokban kell végezni, mert fontos politikai és gazdasági érdek fűződik ahhoz, hogy az államosítás váratlan legyen, nehogy a tőkésék a vállalatukban fekvő vagyonukat, akárcsak annak egy részét is ki-menthessék. Azt is el kellett kerülni, hogy a reakció politikai akcióba kezdjen és ezzel megnehezítse a sikeres végrehajtást,

esetleg csökkentse a munkások várható nagy örömét és a siker feletti elégedettséget. Szőnyi elvtárs megadta azoknak a vidéki vállalatoknak a neveit, amelyekhez nekem kellett a vezetőkre javaslatot tennem. Arra utasított, hogy a javaslatokat illetékes szakszervezetek vezetőivel közösen tegyük meg. Erre annál is inkább szükség volt, mert a listán szereplő vidéki üzemek többségét a szakszervezetek ismerték legjobban. Minden üzemben ott voltak azok az osztályharcos tapasztalattal rendelkező szakszervezeti tisztségviselők, akikre mindenkor számítani lehetett.

A feladat végrehajtása tehát — az elmondottak szerint — nehéz volt. Más oldalról viszont megkönnyítette dolgunkat, hogy a magyar munkásosztálynak — különösen a nagyüzemek dolgozóinak — a felszabadulás első napjától kezdve egyik követelése a tőkés vállalatok államosítása volt. Különösen 1945. őszétől kezdve — amikor kiderült, hogy a politikai helyzet alakulása miatt az újjáépítés nem nagyon érdekli a tőkéseket, hanem helyettük azt is a munkásoknak kell szervezniük — szüntelenül áradtak a Szakszervezeti Tanácshoz az üzemi dolgozóknak a vállalatok államosítását követelő határozatai. Ennek nyomán november 21-én a Szakszervezeti Tanács szervezésében ezer tagú munkásküldöttség nyújtotta be a kormányhoz a bányák államosítását tartalmazó követelését.

Ezek a szünet nélküli államosítási követelések gyorsították az általános politikai és társadalmi erjedést. Képletesen szólva: látni lehetett, „hogyan nő a fű”, és miképpen válnak egyre többen az élenjáró munkások közül alkalmassá a nép tulajdonába kerülő vállalatok vezetésére. Nekünk akkor ezeket a nem is kis-számú, a forradalmi harcokban egy fejjel megnőtt munkásokat kellett megkeresnünk, kiválasztanunk az új történelmi szerepre. Ez könnyű is volt, mert viszonylag sok munkás emelkedett az átlag fölé, de nehéz is, mert csak utólag lehetett eldönteni, jól válogattunk-e, hiszen semmiféle előzetes vizsgára nem volt lehetőség.

A kapott feladatnak megfelelően, egymás után hívtam be a különböző szakszervezetek 5—10 országos vezetőjét, akikhez egyébként előzőleg már évtizedes illegális vagy legális mozgalmi kapcsolat fűzött.

Amikor ismertettem feladatukat, semmiféle további magyarázatra nem volt szükség. Nem egy elvtársnak könnybe lábadt

a szeme, és majdhogynem imát rébegett a kommunisták nem létező istenéhez. Tudták, érezték: nem kisebb győzelmet készítenek elő a munkásosztály, a dolgozó nép számára, mint amikor a szegényparasztok 1945-ben diadalra vitték ezeréves perüket a földért a földbirtokosok ellen.

Ahogy ezek az elvtársak reagáltak a tájékoztatóra, a feladatok végrehajtására, ebben már benne volt a siker. Mindezekelőtt sorra vették az államosításra kerülő vállalatokat, hogy nem maradt-e ki tévedésből valamelyik. Volt eset, hogy kiegészítették a listát. Utána megállapodtunk az elvtársakkal, hogy kapnak összesen 8—10 napot (és nem többet): szétosztják egymás között az üzemeket, leutaznak a helyszínre, és ott megkeresik az alkalmas személyeket. Az ő utazásuk, a személyek utáni érdeklődésük nem veszélyeztette az előkészítés titkosságát, hiszen ezek a szakszervezeti vezetők állandóan járták az ország üzezeit, a helyi dolgozók ismerték, becsülték őket, és természetesnek vették, hogy sűrűn találkoznak velük. Egyébként már az első beszélgetés alkalmával is kaptunk megfelelő személyi javaslatokat, de azoknak is újból utána kellett nézni, hiszen időközben egyesek megbetegedhettek, másokról kiderülhetett, hogy nem méltók a bizalomra.

A szakszervezetek vezetői egymás után és határidőre megtették javaslataikat. Azt hiszem, ilyen fontos feladatot ritkán végeztek el ennyire rövid idő alatt, titokban és ilyen jól.

Bár a személyek kiválogatása a sajátos körülmények folytán csak titokban történhetett, az mégsem nélkülözte a demokratikus vonásokat, hiszen az elvtársak széles körben érdeklődtek — mai kifejezéssel: közvélemény-kutatást végeztek —, kik azok az értelmes, tehetséges munkások, akikben a dolgozók a legjobban bíznak.

A megfelelően indokolt javaslatokat egyenként megvitattuk és egy-két kivétellel — amit csakhamar pótolnak — el is fogadtuk. Elkészültek a kinevezési okmányok és eljutottak tulajdonosaikhoz. A többi már ismeretes. Nemsokára boldog részvevői lehettünk — mindannyian, akik előkészítettük, együtt a kinevezettekkel — annak a felejthetetlen ünnepségnek, amely a Vasas-székházban lezajlott.

Ezen a gyűlésen is kiderült, hogy a győztes forradalmi ütközetet lezáró ünnepség forró hangulatát semmilyen rendezés nem

tudja utólréni, de megközelíteni sem. Nem volt ott szükség a hangulatot fokozó, bőséges reprezentációs ételre-italra, anélkül is megittasultak a résztvevők a forró politikai légkörtől, megmámorosodtak a csodálatos perspektívától. Visszagondolva erre a forradalmi lelkesedésre, úgy érzem, ma is jó lenne minél több embernek minél több belőle.

Munka,
1973. 6. sz. 9—10. old.

53

Az MKP és az SZDP egyesülési kongresszusának határozata a Magyar Dolgozók Pártjának megalakításáról

(1948. június 12—14.)

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülési kongresszusa megállapítja, hogy a magyar munkásosztály soraiban három évtized óta fennállott szakadás megszüntetése, a munkásosztály szervezett politikai egységének megteremtése a népi demokrácia hatalmas győzelme, a reakciós erők súlyos veresége.

A két munkáspárt egyesülését előkészítette a Kommunista Párt hosszú éveken át lankadatlanul folytatott harca a magyar munkásosztály forradalmi egységéért; a kommunisták és baloldali szociáldemokraták együttműködése még a Horthy-rendszer idején; a két párt egységfrontja az ország német fasiszta megszállása alatt és azután, hogy hazánkat a dicsőséges szovjet hadsereg felszabadította és megindulhatott a két párt közös harca a népellenes, reakciós belső és külső erők ellen és a népi demokratikus Magyarország megteremtéséért. Döntő előfeltétele volt a két munkáspárt egyesülésének a Magyar Kommunista Párt és a baloldali szociáldemokraták együttes harca az osztályáruló jobboldali szociáldemokraták ellen, akik a belső reakció és a külső, imperialista erők ügynökeivé váltak a magyar munkásmozgalomban, s akiknek leleplezése, elszigetelése és eltávolítása

sa a munkásmozgalomból szabaddá tette az utat a magyar munkásosztály politikai egységének megvalósítására.

Az egyesülési kongresszus megállapítja, hogy a két munkáspárt egyesülése elodázhatatlanná vált akkor, amikor a magyar demokrácia népi demokráciává fejlődött és amikor ez a fejlődés napirendre tűzte a szocializmushoz való haladás feladatait, milliós dolgozó tömegeket magában foglaló Nemzeti Függetlenségi Front létrehozását, nemzeti függetlenségünk fokozott védelmének szükségességét, a béke biztosítását az imperialista, békebontó törekvésekkel szemben.

A kongresszus jóváhagyja a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt szervezeteinek már április, május és június hó folyamán ténylegesen megtörtént egyesülését, mely az egyesülési kongresszus határozatainak szilárd alapjául szolgál.

Az egyesülési kongresszus leszögezi, hogy az egyesülés útján keletkező pártot programjában, politikájában, szervezeti felépítésében, egész munkájában Marx, Engels, Lenin, Sztálin tanításai vezérlik, hogy a Párt ideológiája a marxizmus—leninizmus, mely Magyarországon is győztesen került ki a reformizmussal, az opportunizmussal, a munkásosztály és a demokrácia árulóival vívott küzdelemből.

Mindezek alapján a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülési kongresszusa megalakítja a Magyar Dolgozók Pártját...

*A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai.
1944—1948.*

Kossuth Könyvkiadó 1967. 585—586. old.

54

Kádár János visszaemlékezése a két munkáspárt egyesülésének körülményeiről

A két munkáspárt a marxizmus—leninizmus alapján, szocialista programmal és a politikai hatalom meghódításáért vívott harcban egyesült. Ez az időszak azonban egybeesett a mind erő-

teljesebben kialakuló személyi kultusszal. A párt szűkebb vezetésének akkor már jelentkező szubjektívizmusa az egyesülés előkészítésében is zavarokat okozott, noha alapvetően nem befolyásolhatta az események menetét. A későbbi eseményeket azonban az ismert és történelmileg egyáltalán nem szükségszerű módon súlyosan befolyásolta.

A két munkáspárt egyesülése beteljesítette a munkáshatalom kivívását. Az általános helyzet kedvező volt. A burzsoázia már verve volt, és megkezdődött a még meglevő hadállásainak felszámolása; létrejött az egyesült munkáspárt; a munkás-paraszt szövetség erős volt; a kispolgárság csatlakozott a dolgozó osztályokhoz. A józan ész azt diktálta volna, hogy megkezdődjék a társadalom legszélesebb rétegeinek összekovácsolása a szocializmus közös erővel történő építésére.

De nem ebbe az irányba haladtak a dolgok. A szubjektívizmus miatt tótágast állt a logika, az összefogást szétmaró bizalmatlanság kezdett ragályosan terjedni. Megkezdődött az ellenség kutatása, s azt elsősorban az egyesült munkáspártban keresték. Az üldözés egyaránt elérte a kommunistákat és a szociáldemokratákat.

Az egyesülési kongresszus ünnepélyesen zajlik le, örül mindenki, egységes elhatározással Rákosi Mátyást választják főtitkárnak, Szakasits Árpádot a párt elnökének, a két párt káderei reménykednek, hogy végre összefoghatnak, s minden erejükkel a közös cél elérésén fáradozhatnak, amikor bekövetkezik a tragikus fordulat: a tömegkapcsolatok építése helyett repressziók, törvénytelen letartóztatások, perek következtek.

A súlyos tapasztalatokból okult pártunk, a szocialista világ, az egész nemzetközi kommunista mozgalom. A kommunista és munkáspártok óriási többsége felszámolta a dogmatizmust, elsősorban azt a képtelen dogmát, amely szerint „minél előbbre halad a szocializmus építése, annál inkább éleződik az osztályharc”, s azt a torz „politikát”, hogy az „ellenséget” a munkásosztály pártjának soraiban keresik. Ilyen politikát ma már csak a maoisták hirdetnek és alkalmaznak elsősorban saját munkásosztályuk, népük, országuk kárára.

Interjúk a munkásegységről (1945—1948).
Kossuth Könyvkiadó 1973. 106—108. old.

Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának 1956. decemberi határozata

(1956. december 5.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. december 2-án, 3-án és 5-én folytatólagos ülést tartott. Az ülés napirendjén a politikai helyzet és a párt feladatainak megvitatása szerepelt. A napirend előadója Kádár János elvtárs volt. A beható tárgyalás és vita során az Ideiglenes Központi Bizottság 23 tagja közül 21 elvtárs szólalt fel. Ennek alapján az Ideiglenes Központi Bizottság az alábbi határozatot hozta:

I. A hazánkban 1956. október 23-án kezdődött események okai és előzményei

A hazánkban 1956. október 23-án kezdődött események okainak és előzményeinek minden részletében való pontos feltárásához még további rendszeres adatgyűjtésre és elemzésre van szükség. De az események kiváltó okai, fő mozgató erői és jellemző sajátosságai ma is teljesen világosak.

Az eseményeknek négy alapvető oka, ill. mozgató tényezője volt. Ezek az okok és tényezők már jóval az októberi események kirobbanása előtt egy időben, egymás mellett, egymásba kapcsolódva és egymással kölcsönhatásban hatottak, s együttesen vezették az eseményeket tragikus alakulásuk felé. Ezek az okok és hatóerők a következők:

1. A Rákosi—Gerő-klikk, amelynek a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségében és a Magyar Népköztársaság kormányában döntő befolyása volt, 1948 végétől kezdve letért a marxizmus—leninizmus elvi alapjáról. A párt- és állami életben, valamint a gazdasági élet irányításában szektás és dogmatikus politikát, ellentmondást nem tűrő, parancsolgató és bürokratikus vezetési módszereket honosított meg. Káros módszereik

rendkívül súlyos hibákhoz és bűnökhöz vezettek párt- és állami életünkben egyaránt. Akadályozták a párt- és társadalmi élet demokratizmusának kiszélesítését, durván megsértették a szocialista törvényességet. Olyan gazdasági politikát erőltettek a népre, amely figyelmen kívül hagyta az ország gazdasági adottságait, gátolta a dolgozók életszínvonalának emelését. Az önkéntesség lenini elvének megsértésével a termelőszövetkezeti mozgalmat súlyosan kompromittálták a parasztság jelentős része előtt. A szovjet példa gépies másolásával, a szovjet—magyar barátság helytelen értelmezésével, a nemzeti érdekek háttérbe szorításával, haladó hagyományaink és nemzeti értékeink lebecsülésével és semmibevevésével súlyosan megsértették a magyar nép nemzeti és hazafias érzéseit.

A Rákosi—Gerő-klikk antileninista, a Kommunista Párttól idegen vezetési módszereivel szakadást idézett elő a párt vezetősége és tagsága, a párt és munkásosztály, a munkásosztály és szövetségese, a parasztság, valamint a párt és az értelmiségi dolgozók között. Aláásták és gyengítették a párt tekintélyét.

Ez a vezető klikk képtelen volt arra, hogy súlyos hibáit és bűneit beismerje és kijavítsa. Magatartásán lényegében a Szovjetunió Kommunista Pártja történelmi jelentőségű XX. kongresszusa után sem változtatott, annak útmutatásait figyelmen kívül hagyta. Hatalmi állásához még akkor is görcsösen ragaszkodott, amikor — főleg 1956. március elejétől kezdve — már szemben állt vele a Központi Vezetőség jelentős része, a párt-funkcionáriusok többsége, úgyszólván az egész párttagság, és lényegében már egy elszigetelt klikk helyzetében volt. A párt-egységre hivatkozva, minden jogos kritikát frakciózásnak minősítve, akadályozta a hibák pártszerű és demokratikus kijavítását.

A régi pártvezetés szektás politikája széles, demokratikus ellenzéki mozgalmat hozott létre az 1953 nyarát követő időben, elsősorban a pártban, majd a kommunisták legjobbjainak vezetésével a dolgozók között. A súlyos hibák következtében mélyen elkeseredett kommunisták és pártönkívüli demokratikus tömegek *e hibák kijavításáért harcoltak, de hűek maradtak a kommunizmus eszméihez, a szocialista társadalmi rendhez, a Magyar Népköztársasághoz. A szocializmushoz hű, széles, demokratikus tömegmozgalom résztvevői ennek félreérthetetlenül han-*

got adtak az októberi események előtt, az októberi események alatt és azok után is.

2. Az októberi események keletkezésében és azok tragikus fordulataiban súlyos szerepet játszott a korábbi években kialakult és állandóan növekvő pártellenzéknek az a szárnya is, amely Nagy Imrét és Losonczy Gézát választotta zászlajául. A pártellenzék e csoportjának tevékenysége pozitívnak tekinthető mindaddig, amíg harcuk — az egész pártellenzékkel együtt — a Rákosi—Gerő-klikk politikája ellen irányult. 1956 tavaszán azonban tevékenységükben olyan fordulat következett be, amely fellépésük jellegét alapvetően megváltoztatta.¹ A kritikát — helytelenül — a párton kívülre, az utcára vitték ki, amelybe a reakciós elemek is bekapcsolódtak. Ilyenformán ez a kritika eltorzult, s többé már nem a Rákosi—Gerő-klikk pozícióit fenyegette, hanem a párt még meglevő tekintélyét rombolta, a munkásosztály, a magyar népi demokratikus rend pozícióit és alapjait támadta. A pártellenzéknek ez a csoportja, amely a hibák kijavításához pozitív programot nem adott, egyoldalúan csak a pártot támadta, s egyidejűleg a reakciótól nem határolta el magát. Felbátorította a reakció erőit, és jelentős mértékben hozzájárult az ellenforradalom kirobbantásához.

3. Az októberi események előkészítésében és kirobbantásában alapvető tényező volt a Horthy-fasiszta és a magyar kapitalista-

¹ Nagy Imre és csoportjának teljes politikai arculatára csak a későbbi, széles körű vizsgálatok derítettek fényt. Mint az Igazságügyminisztérium 1958. június 17-i közleménye ismertette: Nagy Imre és legközvetlenebb társai, abból a célból, hogy erőszakos úton megragadják a hatalmat és megdöntsék a Magyar Népköztársaságot — 1955 decemberében titkos államellenes szervezkedést hoztak létre. A szervezkedés politikai platformját, közvetlen feladatait, módszereit és távolabbi célkitűzéseit Nagy Imre több művében részletesen kidolgozta. Az összekülvő csoport a hazai reakció különböző áramlataival együttműködött és a külföldi imperialistákkal szövetségben, puccskísérletet hajtott végre. Nagy Imre és társai a revizionista, burzsoá nacionalista nézetektől törvényszerűen jutottak el a legreakciósabb, imperialista erőkkal való szövetséghez, a munkáshatalom, a népi demokratikus rendszer, a dolgozó magyar nép és a szocialista haza elárulásáig.

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa a lefolytatott bizonyítási eljárás és a tárgyalás alapján Nagy Imrét, Gimes Miklóst, Maléter Pált, dr. Szilágyi Józsefet halálra, a többi vádlottat 5—12 évig terjedő börtönre ítélte.

földesúri ellenforradalom, amelynek jelentős erői működtek illegálisan idehaza, fő erői pedig Nyugat-Németországban gyülekeztek és szervezkedtek. A magyar ellenforradalom célja a kapitalista-földesúri rendszer visszaállítása volt, amelyről az 1945-ben elszenvedett véresége óta egy pillanatra sem mondott le. Ellenkezőleg, azóta állandóan szervezkedett, és csak a kedvező alkalomra várt, hogy lecsapjon népi demokratikus rendszerünkre és ellenforradalmi céljait valóra váltsa.

4. A magyarországi eseményekben végül döntő és alapvető szerepet játszott a nemzetközi imperializmus, amelynek céljai természetesen túlmentek a magyar kérdésen. A közelmúltból világsszerte ismeretesek a vietnami, koreai, tajvani és szuezi nemzetközi imperialista provokációk. Ezek a példák azt mutatják, hogy a nemzetközi imperializmus nem mondott le a népek legigázására és kizsákmányolásának további fenntartására irányuló törekvéséről, nem mondott le a helyi háborúk és egy új, harmadik világháború kirobbantásának tervéről. A nemzetközi imperialistáknak a magyar eseményekbe való beavatkozását és szerepét az októberi események előkészítésében az a mindenki által ismert tény is bizonyítja, hogy a kezükben levő nyugati rádiók és adóállomások (Amerika Hangja és Szabad Európa) az elmúlt 12 év alatt egy percig sem szüntek meg a Magyar Népköztársaság és intézményei ellen uszítani. 1945-ben a földreform ellen, majd a gyárak, bányák és bankok államosítása ellen uszítottak. A legutóbbi három év alatt pedig minden erejüket megfeszítették, hogy a ténylegesen meglevő hibákat mértéketlenül eltúlozva a rendszer elleni uszításra használják fel. Céljuk az volt, hogy a magyar kommunistákat, a demokratikus érzésű tömegeket a szocialista eszme s a népi demokratikus rendszer, a Magyar Népköztársaság ellen fordítsák. A háttérben meghúzódó s onnan irányító nemzetközi imperialista körök büns szerepét a magyar események kirobbantásában bizonyítja továbbá az a tény, hogy Nyugat-Németországban ellenforradalmi célokra már évekkel ezelőtt összegyűjtötték a volt horthysta hadseregnek és csendőrségnek a Hitler-fasisztákkal együtt nyugatra menekült maradványait. Egyenruhákba öltöztették, fegyverrel látták el, katonai kiképzésben részesítették és amerikai dollárokkal fizették őket. Előőrseiket hónapokkal az októberi események előtt növekvő számban küldték Magyarországra,

hogy aknamunkát folytassanak népi demokratikus rendszerünk ellen.

Az imperializmusnak Magyarországon az ellenforradalom nyeregbe segítésével egy új háborús tűzfészek létrehozása volt a célja, most már itt — Európa térségében.

II. Az október 23-án kezdődött események

Az országban lejátszódott események helyileg és időrendben — egyes szakaszaiban is — különböznek egymástól.

Az október 23-án Budapesten tüntető fiatalok többségét a Rákosi—Gerő-klikk hibái és vezetési módszerei feletti elkeseredettségében az a szándék vezette, hogy e hibákat megszüntetve, a népi demokratikus rendszer alapjait megerősítve, a szocializmus építésének útján haladjon előre az ország. Ez még határozottabban és szembetűnőbben így volt vidéken, az ott megmozduló tüntető dolgozóknál.

Az októberi események minden részvevője tudja azt is, hogy már a budapesti fegyveres felkelést megelőző órákban — a délutáni diáktüntetésen — megjelentek az olyan, kimondottan ellenforradalmi jelszavak és követelések is, mint „Le a vörös csillagokkal!”, „Ne használd az elvtárs szót!”, „Nem, nem, soha!” — s ugyanakkor megkezdődött a vörös zászlók égetése is.

Az ellenforradalom azonban hosszú ideig gondosan álcázta magát a tömegek előtt, és csak október 30-a után, a tűzzsünet idején lépett fel nyíltan, álarc nélkül. Az az ellenforradalmi erő, amely akkor kommunistákat és más haladó, munkás, paraszt és értelmiségi dolgozókat mészárolt le az utcán, már a felkelés első óráiban, október 23-a estéjének katonai akcióiban is szervezeten vett részt, és tudatosan, saját céljai irányában befolyásolta az eseményeket. Ugyanezt az erőt képviselték Mindszenty, B. Szabó, Lichtenstein herceg és a többiek rádióbeszédeikkel, herceg Eszterházy és gróf Takách-Tolnay fellépésükkel nyíltan a kapitalizmus visszaállítására uszítva.

Mindenki előtt világos, hogy azokat a katonai manővereket, amelyek gerilla-csoportok részvételével — a rádió ostromával egyidejűleg — a legfontosabb katonai és állami vezetési szervek — a józsefvárosi telefonközpont nemzetközi vonalának osz-

tálya, a Nyugati pályaudvar, a lakihegyi rádióállomás, a Féri-hegyi Repülőtér, a Fegyvergyár, a Timót utcai katonai fegyverraktár — elfoglalását célozták, nem az október 23-án délután békésen tüntető egyetemi hallgatók, hanem csak igen tapasztalt és képzett ellenforradalmi diverzánsok szervezhették meg.

Világos az is, hogy az ellenforradalom célja nem a hibák kijavítása, hanem a néphatalom, a Magyar Népköztársaság államának megdöntése, a szocialista vívmányok megsemmisítése volt. Arra a kérdésre, hogy mi volt a Magyarországon október 23-án kezdődött fegyveres felkelés alapvető jellegzetessége: forradalom vagy nemzeti forradalom-e, szembenézve a tényekkel, csak azt válaszolhatjuk: nem volt sem az egyik, sem a másik, hanem ellenforradalom volt. Ezt az igazságot annak tudatában is meg kell mondani, hogy az események során az országban megmozdult tömegek túlnyomó többsége célkitűzéseiben, szándékaiban és érzéseiben a Magyar Népköztársaság hű fia, becsületes dolgozó és jó hazafi volt, nem pedig ellenforradalmár.

Az októberi eseményekben becsületes szándékkal részt vett tömegeknek látniuk kell azt a keserű igazságot, hogy a népköztársaság államrendje és intézményei ellen a fegyveres felkelés azok részéről is az ellenforradalom céljait mozdítja elő, akiknek az nem volt szándékában.

Hasonlóan tudniuk kell azoknak is, akik a Magyar Népköztársaság elleni fegyveres támadás idején sztrájkoltak és tüntettek — ha egyébként teljesen indokolt és jogos gazdasági és politikai követeléseket hangoztattak is —, hogy fellépésükkel a megtámadott Magyar Népköztársaság államrendjének erejét gyengítették, és ezzel ténylegesen az ellenforradalom esélyeit növelték, amely — mint ismeretes — a munkásosztály hatalmának megdöntéséért harcolt.

Az októberi eseményekről szólva, rá kell mutatni arra az elítélendő szerepre is, amelyet a Nagy Imre-kormány játszott ezekben a napokban. Az ellenforradalmi erők előretörését megkönnyítette a kormány tehetetlensége és állandó jobbratolódása. Ezt mutatja olyan követelések elfogadása, mint pl. a garancia nélküli semlegesség önkényes kimondása, a Varsói Egyezmény azonnali hatályú, törvénytelen felmondása, az ENSZ-beavatkozás kérése, az ellenforradalom leverésére segítségül hívott szovjet csapatokkal szembeni ellenállásra való felhívás; az ellenfor-

radalmi pártok tevékenységének és garázdálkodásának eltűrése, valamint a többpártrendszer olyan értelmű deklarálása, amely a szocializmus alapjainak feladásával volt egyenlő.

A Nagy Imre-kormány — amelynek élén kommunista miniszterelnök állott — azzal, hogy a fehérterror nyílt dühöngésének napjaiban sem lépett fel nyíltan az ellenforradalommal szemben, azt nevével fedezte és leplezte, a tömegek előtt gátolta, hogy felismerjék az ellenforradalmi veszély igazi nagyságát.²

III. A jelenlegi helyzet

A jelenlegi helyzet főbb sajátosságai a következők: Az ellenforradalom fegyveres támadását a Magyar Népköztársaság államhatalma ellen november 4-én és az azt követő napokban szétzúzták. Utána az ellenforradalom visszavonult, és ismét korábbi taktikáját alkalmazta. A nyílt ellenforradalmi jelszavakat, amelyeket október 30-a és november 4-e között nyíltan hangoztatott, és amelyeknek valóra váltását akkor meg is kezdte, újra elködösítette, és „forradalmi”, sőt „munkás” jelzőkkel álcázva igyekezett azokat a tömegek közé visszacsempészni. A dolgozókat sztrájkra és bojkottra szólította fel. Miután pedig a sztrájk és bojkott a munkára, törvényes rendre és békességre vágyó munkások, parasztok és értelmiségiek nagy többségének józanságán megtört, ezeket a jelszavakat is félretette, és a harc új eszközeihez nyúlt.

Most a „sztálinisták és rákosisták” elleni harc ürügyén folyik a kommunisták üldözése. Mindenütt — ahol erre az ellenforradalomnak még módja és lehetősége van — igyekszik az állami intézményekből, üzemekből, vállalatokból eltávolítani a kommunistákat, az egyszerű, becsületes munkásokat, parasztokat és értelmiségieket, a haladó embereket. Azok az emberek, akik ellen az ellenforradalom ma „sztálinisták és rákosisták” címen uszít, túlnyomó többségükben igaz hazafiak, akik a Horthy-

² Az ország függetlenségét veszélyeztető ENSZ-beavatkozás kérése és az ellenforradalom leverésére segítségül hívott szovjet csapatokkal szembeni ellenállásra való felhívás volt a Nagy Imre-kormány utolsó intézkedése. Bár Nagy Imre még ekkor kommunistának álcázva lépett fel, programja egyértelműen a proletárdiktatúra megsemmisítésére irányult.

rendszer alatt illegalitásban harcoltak a munkásság és a parasztság felszabadításáért, akik mint partizánok küzdöttek a második világháború éveiben a hitleristák ellen az ország függetlenségeért, akik a felszabadulás után a földreformért, a gyárak, a bányák és bankok államosításáért és a néphatalom megteremtéséért harcoltak. Ezek legtöbbje szemben állt a régi pártvezetéssel, és ha az elmúlt években tévedtek is, a párttal együtt tévedtek, s ma a párttal együtt javítják ki a múlt hibáit. Minden tisztességes embernek meg kell értenie, hogy nem lehet forradalmi, munkás, nemzeti vagy demokratikus követeléseknek tekinteni olyan követeléseket, amelyek lényege kommunistaellenes, demokráciaellenes, szovjetellenes. Ezek nem forradalmi, még kevésbé munkáskövetelések, ellenkezőleg, népi demokratikus rendszerünk alapjait támadó ellenforradalmi követelések.

Az ellenforradalom a fegyveres harc, valamint a sztrájk és bojkott csatájának elvesztése után nem adta fel a harcot. Most a rémhírterjesztés és a népellenes provokációk eszközeire tért át, hogy a visszatérő nyugalmat, a megkezdődött munka folyamatát és a megszilárduló törvényes rendet újból megzavarja. Arra törekedik, hogy az ország nehéz gazdasági helyzetét súlyosbítsa, és a politikai kérdések demokratikus megoldását gátolja és késleltesse — s ha csak helyileg is —, újabb összeütközéseket provokáljon ki, és növelje a sok szenvedésen átment nép gyötrelmeit.

E kísérletek közé tartoznak azok a provokációk, amelyeket a napokban követtek el, többek között a megtévesztett és félrevezetett nők felhasználásával ellenforradalmi céljaik elérésére. Ide tartozik a békés lakosságot újabb fegyveres harcokkal rémisztgető illegális röpiratok és hírek terjesztése is. Az ellenforradalom, amely látja, hogy ereje és tömegbefolyása napról napra csökken, elkeseredett kísérleteket és kétségbeesett erőfeszítéseket tesz veszített ügye megmentésére. A békét és nyugalmat óhajtó lakosság azonban egyre inkább látja, hogy ezek a provokációk csak akadályozzák a belpolitikai és a nemzeti szuverenitásunkkal összefüggő kérdések rendezését, és mindinkább elhatárolja magát az ellenforradalmi erőktől, sőt a magyar karcshatalommal együttműködve, mindinkább szembefordult velük.

Végigtekintve a most lejátszódott súlyos események egész menetén, azt látjuk, hogy a magyar ellenforradalomnak és a

nemzetközi imperializmus magyarországi fellépésének fontos tanulságai vannak a magyar nép számára. Az egyik legfőbb tanulsága az ellenforradalom álcázott fellépése. Korunkban az emberiség haladó eszméje a szocializmus. A szocialista és népi demokratikus országok egész sorának létrejöttével a szocializmus már világrendszerre változott, és hatalmas vonzóerőt gyakorol a kapitalista országok és a gyarmati iga ellen harcoló népek tömegeire. Az ellenforradalom és az imperializmus éppen ezért már nem tud többé a népek előtt saját zászlaja alatt az ellenforradalom, a kapitalizmus és az imperializmus jelszavaival fellépni. Kalóz módjára, idegen zászló alatt kényszerült fellépni nálunk is, hogy a néptömegek bizalmát megnyerje, kénytelen olyan jelszavakat hangoztatni, amelyek a nép előtt rokonszenvesek. Ellenforradalom helyett „forradalom”, az imperialista gyarmati elnyomás helyett a „szabadság” és a „nemzeti függetlenség” jelszavaival lopakodik be a tömegek közé, csapja be és vezeti félre őket.

IV. A párt egyes kérdései

Súlyos előzmények után, nehéz helyzetben kell szembenézniük a feladatokkal a Magyar Szocialista Munkáspárt — ma már az egész országban működő — pártszervezeteinek és tagjainak. Az Ideiglenes Központi Bizottság³ meg van győződve arról, hogy az október 30-a és november 4-e közötti legmélyebb válságon már túljutottunk. Ha világosan látjuk az eseményeket, s következőképpen a jelenlegi helyzetet és tennivalókat, akkor minden előfeltétele megvan annak, hogy a párt a néptömegekkel összeforrva, velük együtt élve és harcolva, becsülettel betölthesse nehéz, ugyanakkor megtisztelő történelmi feladatát.

³ Az újjászervezett MSZMP vezetését az Ideiglenes Központi Bizottság látta el 1956. november 11-től 1957. június 27—29-ig, az Országos Pártértekezletig. Az Ideiglenes Központi Bizottságnak 23 rendes és 10 póttagja volt. Az Ideiglenes Intéző Bizottság — amelynek hatásköre megegyezett a Politikai Bizottságéval — 12 tagból állt.

Az 1957. júniusi Országos Pártértekezlet a Központi Bizottságba 53 rendes és 10 póttagot, a Politikai Bizottságba 11 rendes és 2 póttagot választott.

1. A PÁRT TEVÉKENYSÉGÉNEK ELMÉLETI ÉS POLITIKAI ALAPJAI

A Magyar Szocialista Munkáspárt a világ munkásságának élenjáró elmélete, a marxizmus—leninizmus tanításai alapján végzi tevékenységét. Visszavonhatatlanul szakít mindazzal, ami a múltban rossz és helytelen volt, ugyanakkor ápolja és továbbfejleszti mindazokat a nagy értékeket, amelyek megvoltak mindvégig a magyar kommunista mozgalom 38 éves történelmi harcában. Élesen elítéli az MDP vezetésének bűnös, dogmatikus hibáit, a leninizmus eltorzítását.

A párt történelmi feladata, hogy vezesse, segítse dolgozó népünket a szocialista társadalmi rend felépítésére hazánkban. Védi és továbbfejleszti a szocializmus építésének mindazokat a történelmi jelentőségű vívmányait, amelyeket népünk az elmúlt 12 év alatt — a hibás vezetési módszerek ellenére is — az alapvető tevékenységében marxista—leninista párt, a Magyar Dolgozók Pártja vezetésével ért el.

A Magyar Szocialista Munkáspárt a magyar munkásosztály egységes, forradalmi pártja. A Kommunista és Szociáldemokrata Párt szervezeti és politikai egységét megteremtő 1948. évi egyesítő kongresszus történelmi jelentőségű határozata alapján áll. A párt Ideiglenes Központi Bizottsága elítél minden olyan törekvést, amely a munkásosztály történelmileg kialakult egységét meg akarja bontani.

A Magyar Szocialista Munkáspárt a marxizmus—leninizmust alkotó módon alkalmazva, a szocializmust a magyar sajátosságoknak és a jelen történelmi követelményeknek megfelelően kívánja megvalósítani. Nem fogja más, szocializmust építő országok gyakorlatát gépiesen másolni, hanem történelmi tapasztalataikat és eredményeiket figyelembe véve, a hazai adottságok alapján, a szocializmus építésének sajátos, magyar útján akar haladni.

2. A PÁRT SZERVEZETI ÉS VEZETÉSI MÓDSZEREI

A Magyar Szocialista Munkáspárt tiszta és puritán munkáspárt legyen. A pártszervezetek megalapításában támaszkodni kell az MDP erőire; azokat, akik szilárdan és ingadozás nélkül kitarta-

nak a dolgozó nép, a szocializmus ügye mellett, át kell venni az MSZMP-be. Megértő, baráti, elvtársi kapcsolatot kell fenntartani azokkal a volt MDP-tagokkal is, akik még az elmúlt időszak megrázó eseményeinek hatása alatt állnak, és egyelőre nem kívánnak a párt tagjai lenni.

Nem lehetnek a párt tagjai azok, akik az internacionalizmus elveivel szembenállva, nacionalista álláspontot képviselnek.

Pártunk tisztaságának megóvása érdekében nincs helye az MSZMP soraiban a karrierista elemeknek sem.

A megalakuló pártszervezetek és pártszervek a lenini szabályoknak megfelelően dolgozzanak. A demokratikus centralizmus elvének alapján állva, szabad és széles viták után, a párttagok többségének döntése alapján hozzanak határozatokat. E határozatok, valamint a felsőbb pártszervezetek határozatainak végrehajtása minden párttag számára kötelező. A párthatározatok kötelező végrehajtása mellett minden párttagnak jogában áll véleményét fenntartani, és azt — ha szükségesnek látja — a felsőbb pártszervekkel ismertetni.

A Magyar Szocialista Munkáspárt minden egyes szervét demokratikusan, alulról választják meg. Az Ideiglenes Központi Bizottság szükségesnek tartja a párt programjának és szervezeti szabályzatának mielőbbi kidolgozását és a pártkongresszus előkészítését. A program és szervezeti szabályzat tervezetét a párttagság egészével meg kell vitatni.

A párt minden szervezete és tagja bátran lépjen fel a régi szektás, antidemokratikus vezetési módszerek felújításának kísérletei ellen.

A Magyar Szocialista Munkáspárt határozottan szakítani kíván azzal a régi, káros gyakorlattal is, amely eddig a pártnak az állami szervekhez, valamint más társadalmi szervekhez való viszonyát jellemezte. A párt politikai és ideológiai vezető szerepét az állami szervek tevékenységében és a dolgozók más társadalmi szerveiben nem utasításokkal, nem a kötelezőként kimondott határozatokkal biztosítja, hanem a célok és feladatok helyes meghatározásával, a dolgozó nép és az ország felemelkedését szolgáló javaslatokkal, e szervezetben dolgozó párttagok példamutató, szerény, áldozatkész munkájával. A párt szervei és tagjai — Lenin szellemében — a dolgozó nép élettapasztalatában és bölcsességében bízva, segítsék elő, hogy a szocializ-

mus építésében minél teljesebben érvényesülhessen a nép alkotó ereje.

Az MSZMP minden tagja köteles pártmunkát végezni. Az eddigi gyakorlattal szemben — amikor a párt munkája jelentékeny mértékben a nagy apparátusra épült — most és a jövőben is munkáját a párttagok önként vállalt társadalmi tevékenysége útján fejt ki.

A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1956—1962.

Kossuth Könyvkiadó 1964. 13—21. old.

56

Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának határozata a KISZ megalakításáról

(1957. március 11.)

A felszabadulás óta a magyar fiatalságnak egy sor politikai, társadalmi, kulturális szervezete volt. Egységes szervezetként működött az utolsó hat esztendőben a Dolgozó Ifjúság Szövetsége. A párt vezetése alatt álló egységes ifjúsági szervezet létrehozása helyes volt.

A DISZ számottevő sikereket ért el. Sok ezer fiatalt ismertetett meg a marxizmus—leninizmus világnézetével. Tízezreket vont be a társadalmi tevékenységbe, tanított meg igaz hazaszeretetre, proletár internacionalizmusra. Az ifjúság körében ma is azok állnak a népi hatalomért folytatott küzdelem első sorában, akiket a párt vezetésével a DISZ nevelt kommunistává.

A DISZ sikeresen szervezte az ifjúsági bányászbrigádok, cséplőcsapatok versenyét, mozgósította a fiatalokat az árvizek ellen. A DISZ harcolt a fiatalság kulturális és sportigényeinek kielégítéséért.

A DISZ nevelő munkája a helyes célkitűzések ellenére azonban nem számolt eléggé az ifjúság életkori sajátosságaival, mű-

veltségi színvonalának különbözőségével, az egyes ifjúsági rétegek sajátos igényeivel. Nem vette igénybe eléggé a tapasztalt pedagógusok segítségét. A régi pártvezetés nem készítette fel eléggé a DISZ-ben dolgozó ifjú kommunistákat felelősségteljes feladataik ellátására. A taglétszám növelésének erőltetett ütemével nem tartott lépést a szervezet tagjainak kommunista nevelése.

A népuralom megdöntésére törő ellenséges elemek nem azért támadták a DISZ-t, mert az hibákat követett el. Az ilyen hibáknak az ellenség csak örül. A DISZ-t azért bomlasztotta az ellenség, mert joggal látta benne a párt ifjúsági politikájának le-téteményesét. A DISZ megsemmisítésével a kommunista vezetést akarták az ifjúság körében megakadályozni, hogy ezzel megnyissák az utat a népellenes agitáció számára.

Az ifjúság egy részének bizalma a DISZ iránt ezekben a napokban és az azt megelőző hónapokban sem azért rendült meg, mert a párthoz tartozó ifjúsági szervezet volt, hanem azért, mert tevékenysége összefonódott a párt politikájában jelentkező hibákkal. Az ellenforradalmi erők ezeket a hibákat az ifjúság körében a DISZ tekintélyének rombolására használták fel.

Most olyan ifjúsági szervezetet kell létrehoznunk, amely felhasználja a DISZ és más magyar ifjúsági szervezetek tapasztalatait, de nem követi el azok hibáit. Olyan szervezetre van szükség, mely a szocialista Magyarországért folytatott hősi küzdelemre ösztönzi, lelkesíti a magyar ifjúságot.

A DISZ felbomlása folyamán és azt követően több ifjúsági szervezet jött létre. Jelenleg működik a Magyar Forradalmi Ifjúmunkás Szövetség, az Egységes Parasztiifjúság Országos Szövetsége, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége és a Magyar Diákok Nemzeti Szövetsége. Ezeknek a szervezeteknek létrejöttével egyidejűleg az ellenség nagy erőfeszítéseibe kezdett annak érdekében, hogy e szervezetek vezetését kezébe kaparintsa. A szocializmushoz valóban hű fiatalok a támadásokat visszaverték és befolyásukat mindjobban erősítik.

A külföldi és belföldi ellenforradalmi erők továbbra is mindent elkövetnek, hogy az ifjúsági szervezetek körében befolyásukat érvényesítsék. Ez ellen küzdeni minden ifjú kommunista, minden népéhez hű fiatal feladata.

Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága az ifjúsági szervezetek eredményei ellenére nem tartja kielégítőnek az ifjúsági mozgalom jelenlegi állapotát. Ezért szükségesnek tartja — a magyar ifjúság szocialista egységének megteremtése, a magyar ifjúság kommunista nevelésének elősegítése és a párt utánpótlásának biztosítása érdekében — a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség létrehozását.

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség a kommunisták pártja: a Magyar Szocialista Munkáspárt ifjúsági szövetsége. A párt határozatai a KISZ szervezeteire nézve kötelezőek. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség fő feladata: a szocialista társadalom építésének szolgálata, harcoljon a párt célkitűzéseiért az ifjúság között és nevelje az ifjúságot kommunista szellemben.

Legyen a KISZ a magyar ifjúság legszebb hagyományainak örököse, a márciusi ifjak, a KIMSZ áldozatos küzdelmeinek folytatója. Használja fel a MADISZ, a SZIT, a DISZ legjobb tapasztalatait.¹ Nyújtson minden fiatalnak segítő kezet, fejtsen ki a szocializmus érdekében önálló tevékenységet.

Az ellenforradalom teljes szétzúzásáért, a szocializmus győzelméért folyó küzdelemben a pártnak szüksége van a magyar ifjúság élenjáró rétegének odaadó támogatására. A KISZ támogassa a pártot, a nép államát minden nehézség leküzdésében. Tömörítse soraiban a magyar ifjúság leghaladóbb részét, elsősorban népünk vezető osztályának, a munkásosztálynak ifjú

¹ KIMSZ — A Kommunisták Magyarországi Pártjának ifjúsági szervezete volt, amely 1919. április 6-án alakult meg, a 25 éves ellenforradalmi időszakban illegálisan Kommunista Ifjűmunkások Magyarországi Szövetsége néven működött. 1944. október 28-án Kommunista Ifjúsági Szövetség — KISZ — néven alakult újjá.

MADISZ — A felszabadulást követően a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére alakult meg a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, amely az ifjúság demokratikus egységének megvalósítását tűzte ki céljául.

SZIT — A két munkáspárt közös elhatározása alapján 1945-ben létesült Szakszervezeti Ifjűmunkás- és Tanoncmozgalom. A munkásifjúság körében végzendő szervezési és politikai munka irányító szerveként működött.

DISZ — 1950 júniusában a fent felsorolt és a felszabadulás után létrejött más ifjúsági rétegszervezetek egyesülése nyomán jött létre a Dolgozó Ifjúság Szövetsége, a Magyar Dolgozók Pártjának ifjúsági szervezete.

nemzedékét, emellett a parasztfjúság, a katonafjúság, a tanulóifjúság és a fiatal értelmiség legjobbrait. Legyenek a KISZ tagjai a szocialista társadalom építőinek első soraiban. Harcoljanak a munkás- és parasztfjúság testvéri barátságáért. Segítsenek az ifjúságnak, hogy kedvére tanulhasson, művelődhessen, sportolhasson, szórakozhasson, hogy valóra válthassa munkájával, szorgalmával céljait, terveit. Ha szükséges, fegyverrel, akár életének feláldozásával védje népi demokratikus rendünket, szocialista hazánk szabadságát, függetlenségét. Tartson fenn a KISZ szoros barátságot a szocialista országok ifjúsági szervezeteivel és fejlessze kapcsolatait a proletár internacionalizmus elvei alapján minden ország ifjúságával. Vegye ki részét a béke védelméért folyó nemzetközi küzdelemből.

Legyen a KISZ-nek demokratikus centralizmus elvein nyugvó szervezeti szabályzata.

A párt azt a felemelő megbízatást adja a KISZ-nek, hogy soraiból a legjobbkat javasolja pártunk tagjaiul. A fiatalok a jövőben általában a KISZ-en keresztül kerüljenek a párt tagjai sorába. A KISZ az ifjú kommunisták nevelője legyen. A Központi Bizottság javasolni fogja az MSZMP Országos Értekezletének, hogy a jövőben a pártba való felvétel korhatárát 18 évről 21 évre emelje. Az ifjú kommunisták a KISZ soraiban végezzék munkájukat.

A KISZ-nek tényleges jogokat kell biztosítani az állami és társadalmi élet minden területén. Képviselje a magyar ifjúságot a párt és a kormány előtt. Vezetői kapjanak minden szinten helyet a párt vezető szerveiben. Megbízottai vegyenek részt azokban a testületekben, ahol az ifjúságot érintő kérdésekben döntenek. A KISZ-nek nagy nevelő feladatai sikeres végrehajtásához meg kell teremteni a megfelelő anyagi alapokat. Legyen sajtója, könyvkiadója, legyenek klubjai, sporteszközei, ifjúsági táborai.

A párt minden szerve, alapszervezete, minden egyes tagja felelős az ifjúság neveléséért, elsősorban a KISZ fejlődéséért. Segítségük azonban ne jelentsen parancsolgatást. A pártszervezetek karolják fel a fiatalok helyes kezdeményezéseit.

Az MSZMP Központi Bizottsága helyesli, hogy a KISZ mellett más ifjúsági szervezetek is működjenek. A kommunista fiatalok, a KISZ tagjai dolgozzanak az egyes ifjúsági, érdekvédel-

mi, sport- és kulturális szervezetekben, segítsék azok tevékenységét, fejlődését. A KISZ tagjai a különböző ifjúsági szervezetekben végzett jó munkájukkal, eszmei meggyőzéssel segítsék elő annak a távolabbi célkitűzésnek a megvalósítását, hogy maga a KISZ az ifjúság túlnyomó többségének bizalmát és támogatását megnyerve, az egész magyar ifjúság egységes politikai szervezetévé válhasson.

A KISZ fontos feladata az is, hogy sokoldalúan segítse és vezesse az iskolás gyermekek szervezetét, az úttörőmozgalmat, támaszkodva e nagy és fontos munkában a népi demokratikus rendszerhez hű pedagógusok tapasztalataira és áldozatkész munkájára.

A magyar ifjúság hazafias szellemű, szocializmushoz hű állampolgárokká nevelése egész népünk és államunk ügye. Ezért az MSZMP Központi Bizottsága felhív minden szülőt, pedagógust, idősebb munkást, felkéri a munkásmozgalmak régi kipróbált harcosait: a mulasztásokat pótolva, segítsék tanácsaikkal, személyes példamutatásukkal a KISZ munkáját. A párt felhívja az állami és gazdasági szerveket, a tanácsokat, a szakszervezeteket és más szervezeteket és intézményeket, hogy erkölcsileg és anyagilag támogassák a KISZ-t.

Csak pártunk és az egész társadalom együttes, sokoldalú erőfeszítése útján nevelhetünk a néphez, a szocializmus ügyéhez hűséges, öntudatos magyar fiatalságot.

Az MSZMP Központi Bizottsága felhív minden becsületet tisztelő, elsősorban a munkásfiatalságot, tömörüljenek a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség zászlója köré.

*A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai.
1956—1962.*

Kossuth Könyvkiadó 1964. 44—47. old.

57

Az MSZMP Országos Értékekezetének határozata a párt fejlődéséről

(1957. június 27—29.)

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt — bár tevékenységét néhány lényeges új vonás jellemzi — nem új párt, hanem a munkásosztály újjászervezett marxista—leninista pártja, élcsapata, amely az MDP volt tagságának legszilárdabb, legáldozatkészebb részét egyesíti.

Az az elvileg és politikailag helytelen és káros határozat, amely kimondta a párt feloszlátását és az MSZMP-nek, mint teljesen új, a Magyar Dolgozók Pártjától független pártnak létrehozását, a párt erőinek a legkritikusabb időpontban való teljes megbénítását eredményezte. Ez a határozat a legsúlyosabb időben dezorganizálta a forradalom erőit. Nagy Imre s csoportja revizionista pártot akart létrehozni, amely a „nemzeti kommunizmus” hamis jelszavával a burzsoá nacionalizmus alapjára helyezkedett volna. Nagy Imréekkel szorosán együttműködve, a magyar munkásosztály egységét próbálták megbontani a jobboldali szociáldemokraták a külön Szociáldemokrata Párt megalkotásának kezdeményezésével. A munkásosztály pártja és egysége ellen intézett támadás a munkáshatalom elleni támadás szerves része volt.

Az MSZMP első Intéző Bizottságának november 4-e előtt hozott határozatait, mint a marxizmus—leninizmussal ellentétben álló határozatokat, az Országos Pártértékekezet elveti.

A Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésében a munkásosztály forradalmi elmélete és politikája attól az időtől kezdve érvényesül, amikor november 2-án a párt egészséges elemei új ideiglenes központot szerveztek, kirekesztve abból az osztályáruló Nagy Imre—Losonczy-csoport tagjait.

Az Országos Pártértékekezet helyesli a Központi Bizottság döntéseit, amelyeket a munkásosztály forradalmi pártjának újjászervezéséről, vezető szerepének érvényesítéséről és a párttal szemben álló antimarxista nézetek és politikai támadások visszaveréséről hozott. Helyes volt szembeszállni azokkal az ellen-

forradalmi nézetekkel és törekvésekkel, amelyekkel a párt üzemi szervezésének feladását akarták elérni. Helyes volt szembe szállni a párt vezető szerepét tagadó azon nézetekkel is, amelyek a szakszervezeteket függetleníteni akarták a munkásosztály forradalmi pártjától. Ugyancsak helyes volt, hogy visszatudasítottuk a jugoszláv vezető elvtársak által felvetett ama antileninista nézeteket, amelyek alapján javasolták a magyar kommunistáknak, hogy a párt újjászervezése helyett a munkástanácsokat tegyék meg a politikai vezetés szerveivé. Az Országos Pártértekezlet megállapítja, hogy a párt újjászervezése az ellenforradalmi erők elleni szívós harcban sikerrel befejeződött.

Az újjászervezett párt eszmei és politikai vezetése ma ismét biztosítja a Magyar Népköztársaság állami és társadalmi életének kommunista irányítását, a proletárdiktatúra erejét.

A párt újjászervezése során a párttagság számát és összetételét tekintve, általában egészségesen fejlődött. A párttagság létszáma jelenleg 345 733 (ez a volt MDP-tagság 40,2%-át teszi ki). A párttagság társadalmi összetétele a következőképpen alakul: a párttagság 57,9%-a munkás, 16,7%-a paraszt, 6,9%-a értelmiségi, 10,4%-a eredetileg alkalmazott és 8,1%-a egyéb kategóriákból tevődik össze.

A párttagok 85,2%-a tagja volt az MDP-nek. A párttagság 32,1%-át olyan elvtársak teszik ki, akik 1945 előtt, illetve 1945 után párttagok voltak. A pártalapszervezetek száma 12 985.

A párt további erősítése érdekében mindenekelőtt a párttagok marxista—leninista nevelésére és a pártmunkába való bevonására kell törekedni. A párttagság sorait elsősorban a termelésben közvetlenül részt vevő munkások, dolgozó parasztok és az értelmiség legjobbjával, új tagok és tagjelöltek felvételével kell erősíteni.

2. A pártszervezetek előtt álló alapvető feladat a párt ideológiai és szervezeti egységének megszilárdítása.

A párt csak a marxista—leninista elmélet segítségével tudja helyesen meghatározni és megoldani azokat a feladatokat, amelyek a szocializmus építése során előtte állanak. Ez elengedhetetlenül szükségessé teszi, hogy őrizzük a marxista—leninista elmélet tisztaságát, s erősítsük a párt elméleti alapjait.

A párt elméleti és politikai tevékenységében ma az egyik alapvető feladat, az elmúlt esztendőkből oda szélesebben be-

nyomult revizionista nézetek, az ezek nyomán lábrakapott megalkuvás és osztályárulás maradványainak megsemmisítése. A revizionista nézetek burzsoá és kispolgári nézetek, amelyek a munkásosztály eszmei és politikai lefegyverzését és a burzsoázia előtti behódolást eredményezik. A revizionista nézetek képviselőinek útja a marxista—leninista elméletet meghamisító ideológiai fellépéstől a frakcióharcon keresztül törvényszerűen az osztályáruláshoz, a burzsoázia táborába való átálláshoz vezet. Ezt az utat járta meg milliók szeme előtt Nagy Imre és csoportja. A revizionizmus, az ún. nemzeti kommunista nézetek az osztályellenséggel való megbékélés nézetei, éppen ezért az ellenforradalom erőivel szembeni harc első feltételeként eszmeileg is, politikailag is meg kell semmisíteni e nézeteket, képviselőiket pedig ki kell űzni a pártból, s eszmei harcot kell folytatni a revizionizmussal való békülékenységgel megnyilvánulásaival szemben.

Következetes harcot kell vívnia a pártnak a marxizmus—leninizmus dogmatikus kezelése és az annak következményeképpen jelentkező szektás politika újjáéledése ellen. Ez az elméleti és politikai torzulás a személyi kultusz éveiben nálunk nagy méretet öltött, és súlyos károkat okozott a párt elméleti és politikai munkájában. Lazította a párt és a tömegek kapcsolatát, aláasta a proletárdiktatúra erejét. Az ilyen jellegű hibák kiújulásának veszélye két okból is fennáll. Először azért, mert a dogmatizmus és a szektás szemlélet bizonyos mértékig megmaradt sokak gondolkodásmódjában. Másodszor azért, mert a párt újjászervezésének sikerei, a párt jelenleg egészségesen fejlődő tömegkapcsolatai egyeseket máris elbizakodottá tesznek és a tömegek körében végzendő politikai munka lebecsülésére csábítanak. Márpedig szektás álláspontonról sem a tömegekért, sem a revizionizmus ellen nem lehet sikerrel harcolni.

A volt Rákosi—Gerő-féle vezetés dogmatikus és szektás hibái fontos tanulságok a párt számára. Ez a vezetés a korábbi években helyesen, a marxista—leninista elmélet alapján dolgozott a tömegek között és a tömegekért. E vezetés akkor nagy eredményeket ért el a párt és a nép javára. Az eredményes munka természetes következményeképpen e vezetés iránt erős bizalom, nagy megbecsülés és tisztelet fejlődött ki, és ez sokféle formában megnyilvánult. A munkában sorozatosan elért sikerek és a tömegek körében élvezett rokonszenv a vezetést ké-

sőbb elbizakodottá tette, egyes vezetők tévedhetetlennek tartották magukat. A gyakorlati munka tapasztalatainak marxista—leninista elemzését felváltotta a dogmák hangoztatása, a vezetés elbürokratizálódása s a tömegektől való elszakadás, ami súlyos károkat okozott a párt életében.

Mind a revizionizmus elleni harcban, mind a dogmatikus irányzat kiújulásának lehetősége elleni harcban fontos fegyverünk a marxista ismeretelmélet. A szubjektív szemléleti módot ki kell úzni a párt munkájából. A revizionizmus és dogmatizmus szöges ellentétben állnak egymással, de közös vonásuk, hogy egyaránt kispolgári gyökerekből táplálkoznak. A marxista ismeretelmélettel szemben álló mindkét hiba szubjektív szemléltre és gyakorlatra vezet, és — amint ezt az élet nálunk bebizonyította — táplálja egymást: egyik a másiknak forrása is. A párt valamennyi szervezetének érvényesítenie kell tevékenységében a marxista ismeretelméletet, amely a valóságból indul ki, és a konkrét valóságra építi politikáját.

A pártnak az elméleti és politikai munkában a harcot jelenleg elsősorban a revizionista nézetek és az ellenforradalmár ellenséggel való mindenfajta megalkuvás ellen kell vívnia. Ezt a harcot azonban oly módon kell vezetni, hogy a párt egyben lehetetlenné tegye a dogmatikus és szektás hibák megismétlődését. 1953 nyara után a pártvezetésben a hibák következetes felszámolása helyett szektás, illetve revizionista végletekbe átcsapó politika folyt. Ez a mindkét irányban sokszor szélsőséges politika bizonytalanná tette a vezetést, s magát a párttagságot is. Ezért rendkívül fontos, hogy soha többé sem jobbra, sem balra ne engedjük eltéríteni a pártot a helyes útról.

A pártkonferencia elhatározta:

a) A párt kádereinek marxista—leninista nevelése, a párt eszmei tisztaságának megőrzése érdekében ismét létrehozza a különböző pártiskolákat és megszervezi a pártoktatást.

b) Az állami szerveknek javasolja: az egyetemeken és a főiskolákon tegyék ismét kötelezővé a marxizmus—leninizmus oktatását, s ezzel is biztosítsák a fiatal magyar nemzedéknek a marxizmus—leninizmus szellemében való nevelését.

c) Az elméleti munka elmélyítése érdekében a Központi Bizottság mellett elméleti munkaközösségeket hoz létre, és ennek

feladatává teszi, hogy a mindennapi életben felmerült elméleti kérdéseket vizsgálja és tisztázza.

d) A „Népszabadság”-ban rendszeresen közölni kell elméleti kérdéseket tisztázó cikkeket. A „Társadalmi Szemle” színvonalát lényegesen meg kell javítani. Ismét meg kell jelentetni a „Pártélet” című folyóiratot. A folyóiratnak ismertetnie és elemeznie kell a pártélet új jelenségeit, a pártvezetés módszereit, a különböző helyeken szerzett tapasztalatokat, és segítenie kell a párttagság elméleti fejlődését.

3. A párt a népi demokratikus rendszer vezető ereje. Politikailag irányítja az állami, a gazdasági és a társadalmi szervek munkáját. Az októberi ellenforradalmi események előtt és alatt az ellenség főleg a párt vezető szerepe ellen indított támadást. Széles körben terjesztette azt a revizionista nézetet, hogy az atomkorszakban nem a proletariátus, hanem az értelmiség a vezető erő. A munkásosztály vezető szerepének tagadása viszont a proletárdiktatúra tagadását jelenti. Ugyanez volt a célja az ellenforradalomnak a többpártrendszer követelésével is. A pártértekezlet megállapítja: helyesen járt el pártunk Központi Bizottsága, amikor a többpártrendszernek a mi viszonyaink között reakciós követelését visszautasította.

4. A pártnak az újjászervezés során kialakult számbeli nagysága és a munkásosztály tömegeihez viszonyított aránya, a korábbi évek túlzottan nagy létszámához hasonlítva, most egészségesebb. Az 1953 júniusa óta a pártot ért többszöri megrázkódtatás, de különösen az ellenforradalmi felkelés és az azóta szerzett tapasztalatok azt bizonyítják, hogy helyesebb, ha a pártban a párt ügyéért aktívan dolgozni kész elvtársak tömörülnek, és nincsenek a pártban jóindulatú rokonszenvezők olyan százezrei, akik a nehézségek idején ingadoznak. Az osztályellenség azonban megpróbál behatolni a pártba. Ezért a pártépítés további munkájában is nagy gonddal kell ügyelni arra, hogy távol tartsuk a párttól a karrierista és az ellenséges, kártékony elemeket. Nem engedhető meg az sem, hogy a pártnak olyan tagjai legyenek, akik nem értenek egyet a párt alapvető elvi kérdéseivel, politikai irányvonalával, s ezzel veszélyeztetik a párt egységét.

5. A párt építésével szorosan összefüggő kérdés annak az elvnek gyakorlati érvényesítése, hogy hazánkban a párttiszttség ki-

vételével minden közfunkciót — legyen az társadalmi vagy állami, legyen az a legalacsonyabb vagy a legmagasabb beosztás — pártonkívüli is betölthet. Csak ennek az elvnek az érvényesítésével vehetjük elejét annak, hogy állás megtartása vagy elnyerése céljából olyan egyének is kérjék a pártba való felvételüket, akik számára a pártba való belépés nem elvi kérdés.

6. A párt belső életének lenini alaptörvénye a demokratikus centralizmus. A demokratikus centralizmus elvét az elmúlt években egyfelől a személyi kultusz, másfelől a revizionizmus sértette, s mindkettő mérhetetlenül sok kárt okozott a pártnak. Ezért a párt valamennyi szervének, szervezetének, tagjának kötelessége őrködni a demokratikus centralizmus elveinek betartása fölött. Jelenleg a fő feladat a tagság jogainak teljes tiszteltbentartása mellett a pártfegyelem erősítése. A kérdések eldöntését megelőző, most kialakult bátor és szabad vita megóvása mellett, a legszigorúbban meg kell követelni a határozatoknak megfelelő egységes cselekvést. Teljes mértékben érvényt kell szerezni a párt szervezeti szabályzata azon pontjának, amely előírja, hogy a párt felső szerveinek döntéseit az alsóbb szervek kötelesek végrehajtani.

A közelmúlt súlyos tapasztalatai arra intik a pártot, hogy minden körülmények között biztosítsa az ideológiai, politikai és szervezeti egységet. A pártegység megteremtésének egyik alapvető feltétele a párt alapokmányának, a párt szervezeti szabályzatának betartása és betartatása. A pártegység megbontóival szemben — bármely oldalról jelentkeznek is azok — ingadozás nélkül kell fellépni. A Pártértekezlet utasítja a Központi Bizottságot, hogy a pártegység védelmében a legsúlyosabb esetekben a legszigorúbb rendszabályokat is alkalmazza, s inkább oszlasson fel a párt politikájával szembeforduló egyes pártszervezeteket, mintsem még egyszer megismétlődhessék az, hogy a párt ellenségei s ingatag elemek belülről rombolhassák a párt egységét.

A párt jelenlegi egysége és ereje részben abból táplálkozik, hogy jóvátéve a korábbi méltánytalanságokat, kellő megbecsülésben részesíti az első magyar proletárdiktatúra harcosait, a Horthy-korszak illegális pártmunkásait, a két világháború közötti idők szervezett munkásait, a spanyol polgárháború magyar harcosait, a partizánokat, a munkásosztályhoz, a párthoz hűnek

bizonyult volt szociáldemokrata elvtársakat, az 1945-ös pártmunkásokat. Kellő megbecsülésben kell részesíteni azokat a kommunistákat is, akik az októberi ellenforradalom napjaiban védték a pártot, a népi államhatalmat, s kommunista kötelességükhöz híven részt vettek az ellenforradalom leverésében, a párt újjászervezésében s a proletárdiktatúra megszilárdításában. Ily módon összeforrott a pártban a munkásmozgalom mindhárom élő nemzedéke. A párttagságot arra kell nevelni, hogy ne csak a békés építőmunkában, hanem a nehézségek és megpróbáltatások idején is megállja a helyét.

7. A párt munkájában fokozott mértékben kell érvényesíteni azt a tanítást, hogy a párt helyes politikájának megvalósítása a kádereken áll vagy bukik. A múltban a kádermunkára a személyi kultusz, a szubjektivizmus nyomta rá a bélyegét. Ma is tapasztalható olyan jelenség, hogy a párt helyes politikájának végrehajtását nehezíti a következetes kádermunka hiánya. Továbbra is küzdenünk kell a kádermunkában még ma is fellelhető szubjektivista nézetek, valamint a politikai megbízhatóság háttérbe szorításának gyakorlata ellen. Fel kell lépni a szakmai rátermettség lebecsülésének káros jelenségei ellen is. A káderek megítélésénél ne tévesszen meg bennünket egyesek formális önkritikája, sem a felelőtlen és intrikus vádaskodás. A káderek elbírálásának fokmérője a párt helyes politikájának végrehajtásában végzett konkrét munka.

Gondot kell fordítani arra, hogy fontos területekre megfelelő élet- és párttapasztalattal rendelkező elvtársak kerüljenek. Ma a pártban az idősebb és fiatalabb párttagok egészséges együttműködése érvényesül, s a jövőben is erre kell törekedni.

8. Pártéletünk egyik új, egészséges vonása, hogy egyre inkább érvényesül benne a kollektív vezetés lenini elve. Az MSZMP eddig elért eredményeinek egyik forrása, hogy a Központi Bizottság s a párt más vezető szervei november 4-e után igazi kollektív vezető szervekké fejlődtek. A múlttal szemben ez lényeges előrehaladást jelent, de még mindig komoly erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy kialakítsuk a kollektív vezetés legjobb formáit és módszereit. Komolyan törekedni kell arra is, hogy a kollektív vezetés elve minél előbb teljes mértékben érvényesüljön a pártszervezetek munkájában minden fokon. Ezzel függ össze pártéletünk egészséges fejlődésének má-

sik pozitív vonása: a bátor kritika érvényesülése. Arra kell törekedni, hogy a kritika mellett minden egyes pártszervezetben és pártszervben — a Központi Bizottság példáját követve — jobban fejlődjék az önbírálat szelleme is.

A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1956—1962.

Kossuth Könyvkiadó 1964. 63—68. old.

58

Keserü János visszaemlékezése a mezőgazdaság kollektivizálására

1958-ban már világosan látszott, hogy kialakulóban vannak a tömeges kollektivizálás feltételei. Az ország a konszolidáció terein jelentősen előrehaladt; a párt visszaszerezte vezető szerepét, tekintélye helyreállt; az ellenforradalom okozta eszmei zűrzavar szűnőben volt, és ami a legfontosabb, a meglevő nagyüzemek, állami gazdaságok, termelőszövetkezetek figyelemre méltó eredményt értek el az egyéni parasztgazdaságokkal szemben. Erre utalt, hogy 1958 végén a termelőszövetkezetek 1 kat. holdra jutó álló vagyona az 1955. évi 2700 forintról 3400 forint fölé emelkedett, továbbá, hogy a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok termésátlagai csaknem minden fontosabb növénynél, de az állati termék előállításnál is meghaladták az egyéni gazdaságok átlagait. A kalászosok átlagtermései például 25%-kal voltak magasabbak a szövetkezetekben, mint az egyéni gazdaságokban. Az egy tehénre jutó tejhozam 1958-ban 2380 liter volt az egyéni gazdaságok 2060 liter tejhozamával szemben. Mindezek eredményeként, a termelőszövetkezeti mozgalom hazai fejlődése során első ízben, 1957-ben a szövetkezeti parasztság átlagjövedelme meghaladta az egyéni gazdaságokét. Sokat javult a munkafegyelem; ennek eredményeként az egyénileg dolgozó parasztság egyre rendezettebb, kialakultabb, vonzó nagyüzemeket látott maga előtt. A korábban gyenge szövetkezetek egész sora küzdötte fel magát a közepes, sőt erős

szövetkezetek közé. Mindezek mellett vonzotta a parasztságot az is, hogy a kormány 1958-ban bevezette a szövetkezeti tagok nyugdíjjogosultságát és a bevitt földek után fizetendő földjáradék-rendszert.

Ebben a helyzetben a legfontosabb feladatunk az volt, hogy megfelelő stratégiai és taktikai programot ajánljunk a párt vezető szerveinek a tömeges kollektivizálásra. Emlékszem, ennek kimunkálása közben számtalan alternatívát vitattunk meg. Csak jellemzőképpen említem meg, hogy a jól működő szövetkezeti nagyüzemek minden kat. hold szántóterületükre vetítve legalább 5000 forint állóeszközzel rendelkeznek. Így számolva, a tömeges kollektivizálás körülbelül 4 millió kat. hold szántóterületre való kiterjesztése esetén az anyagi szükségletet körülbelül 20 milliárd forintra becsültük. Levontuk azt a következtetést, hogy a kollektivizálást csak olyan ütemben szabad végrehajtani, amilyen ütemben ezt az összeget az állam biztosítani tudja. A kollektivizálás gyorsabb útjának látszott az a megoldás, amikor átmenetileg — a kezdeti időben — nem törekszünk a nagy beruházást igénylő állattenyésztési ágazat kollektivizálására, hanem csak a kevesebb anyagi áldozatot igénylő növénytermesztésre. Az állattenyésztés fejlesztéséhez a közös növénytermesztés jövedelméből fokozatosan teremtyük meg az anyagi feltételeket. Úgy véltük, hogy ez a növénytermelő típusú szövetkezeti forma megkönnyítené a parasztság számára a szövetkezetre való átmenetet, és megkímélné az államot is a túlzott megerőltetéstől. Erre a lehetőségre utaltunk már a tézisekben is.

Elgondolásunk helyességének ellenőrzése céljából 1958 tavaszán, a Baranya megyei pártbizottsággal — Novics János elvtársékkal — közösen, egy kis Baranya megyei faluban, Tenger községben növénytermesztési típusú termelőszövetkezet megalkakulását kezdeményeztyük. A község alkalmasnak látszott erre, hiszen lakói híres állattenyésztők, a háztáji állatállomány fejlett, a növénytermesztés pedig egyszerű szerkezetű, könnyen gépesíthető. Kezdeményezésünk kedvező fogadtatásra talált; a község parasztsága lelkesen lépett a növénytermesztő szövetkezeti útra. 1958 végén elemzésünkkel készen voltunk, javaslataink határozott formát öltöttek, s azokat a Politikai Bizottság, majd a Központi Bizottság elé terjesztettük. Jelentettük,

hogy megérték a feltételek ahhoz, hogy a termelőszövetkezeti mozgalmat kiterjesszük, s javasoltuk, hogy kezdjük meg a tömeges szervezést. Ennek fő módszereként a politikai meggyőzést javasoltuk, de az előrehaladás útját anyagi feltételekhez kötöttük. A Politikai Bizottság javaslatainkat több ízben tárgyalta, majd 1958 decemberében összehívta a Központi Bizottságot. A KB több napos vita után hozta meg nagy jelentőségű határozatát a tömeges kollektivizálásról.

A Központi Bizottság 1958 decemberi ülése mint egyik nagy fontosságú esemény vonult be a történelembe. Ez nemcsak utólag állapítható meg, mert mindnyájan, akik akkor részt vettünk az ülésen, éreztük a légkör rendkívüliségét.

... A Központi Bizottság ülésén tehát, a téma súlyának megfelelően, széles körű és mélyreható vita bontakozott ki. A vitában a résztvevők többsége kifejtette véleményét. Az érvek tücatja hangzott el a különböző álláspontok mellett és ellen. Végül — amint ez hasonló esetekben lenni szokott — a kollektív bölcsesség alapján megfelelő határozatot hoztak. A határozat sok tekintetben a mi értékelésünkre és javaslatainkra támaszkodott, de nem tette azt teljes mértékben magáévá. Elvetette a kollektivizálás lassú ütemben való végrehajtásának gondolatát és azt, hogy az ütemet a gazdasági feltételektől tegyük függővé. Elvetette a növénytermesztő szövetkezetek gondolatát is, és baloldali túlzásnak minősítette a vitázók azon csoportjának álláspontját, akik az átszervezés gyorsabb üteme érdekében különböző ár- és adópréceket is igénybe kívántak venni.

A KB határozata megállapította, hogy a politikai és gazdasági helyzet az egész ország területén lehetővé teszi a termelőszövetkezeti mozgalom eddiginél gyorsabb ütemű fejlődését. Ugyanakkor megállapította, hogy egyes megyékben és járásokban lehetséges az országos ütemet meghaladó fejlődés is. Az átszervezés fő módszeréül az egész társadalomra kiterjedő politikai aktivitást, s a meglevő mezőgazdasági nagyüzemek vonzó hatásának fokozását jelölte meg.

Lényegében a Központi Bizottság ülésével egy időben — 1958 decemberében — megkezdődött a termelőszövetkezeti mozgalom gyors, nagyarányú fejlődése Győr—Sopron megyében. Ez a fejlődés — amelyet Veszprém, majd Szolnok és ezeket követően más megyékben is hasonló követett — számos olyan új

vonást mutatott, amelyenekre ebben a formában nem számítottunk.

Az egyik ilyen új vonás az volt, hogy a dolgozó parasztság túlnyomó része — nemegyszer a község egésze — egyidejűleg lépett a termelőszövetkezeti gazdálkodás útjára. Jellemző, hogy 1958 decemberében az országban csak 50 szövetkezeti község volt, 1959. március 31-én pedig már 1359.

Hasonló új vonás volt az is, hogy a szövetkezeti átalakulás községről községre gyorsan terjedt. Ennek okai között óriási szerepet játszottak a pszichikai körülmények. Az egyik község példája nagymértékben hatott a másikkra. Abban az időben mi, a Központi Bizottság mezőgazdasági osztályán, naponta elemeztük ezeket a jelenségeket, az általános helyzetet, és folyamatosan tájékoztattuk a vezetőket és a vezető szerveket. A jó tapasztalatokra azonnal felhívtuk valamennyi megyei és alsóbb párt-szerv figyelmét. Szinte a legfontosabb munkánk azonban a megszilárdítás előkészítése, szervezése volt. Az átszervezést tiszta eszközökkel, tehát erőszak nélkül, valóban csak érvekkel és meggyőzéssel kívántuk végrehajtani. Ebben láttuk a döntő feltételét annak, hogy a fő célt elérjük: a termelés színvonala az átszervezés idején se csökkenjen, hanem ha lehet, emelkedjék. Ezért rendkívül intenzív tevékenységet folytattunk a termelőszövetkezetek állami támogatása, szakemberekkel való megsegítése, beruházásaik (sokszor például csak szerfák) biztosítása, a gépi munka feltételeinek megteremtése, vetőmag- és takarmányszükségletük fedezése stb. érdekében. Az első ízben, 1958-ban megalkotott 3004-es, és a következő években kiadott (3004/2, 3004/3 stb.) kormányrendelet nemcsak az illetékes állami szervek elképzeléseit és tevékenységüket, hanem a mienkét is tükrözte.

Szabadság, te szűlj nekem rendet!

Kossuth Könyvkiadó 1970. 276—278., 279—280. old.

Az MSZMP Központi Bizottságának határozata a személyi kultusz éveiben a munkásmozgalmi emberek ellen indított törvénysértési perek lezárásáról

(1962. augusztus 14—16.)

A VII. kongresszus három évvel ezelőtt joggal állapította meg: a Magyar Szocialista Munkáspárt 1956-ban az ellenforradalom leveréséért, a munkáshatalom megvédéséért indított harccal egyidejűleg teljes határozottsággal szakított a személyi kultusszal, felszámolta annak alapjait és valamennyi megnyilvánulását pártunkban. A magyar dolgozó nép helyeselte, hogy a Központi Bizottság a vezetés és a hatalom szerveiből — az ellenforradalom burzsoá és revizionista elemein kívül — eltávolította a Rákosi-klikk tagjait is, akik meghonosították a személyi kultuszt és az azzal kapcsolatos önkényt.

A párt csak a személyi kultusz felszámolásával, a marxista—leninista elmélet erejével, a pártdemokrácia, a kollektív vezetés helyreállításával, a tömegekkel összeforrvá tudta győzelemre vezetni az ellenforradalom elleni harcot. Csak így tudta helyreállítani és megszilárdítani a Magyar Népköztársaság törvényes, szocialista rendjét, megnyitni az utat, amelyen népünk a szocialista építőmunka fellendülésének, az általános és gyors fejlődésnek új, nagyszerű korszakába jutott.

A Központi Bizottság a párt soron következő VIII. kongresszusára készülve kötelességszerűen átvizsgálta tevékenységét a párt munkájának minden fő területén. A Központi Bizottság egyik legfontosabb feladatának tekinti a személyi kultusz tapasztalatainak számontartását, hogy ezek az eszméinktől, politikánktól idegen torzulások soha meg ne ismétlődhessenek. Ezért 1961-ben bizottságot küldött ki a személyi kultusz éveiben, 1949 és 1953 között, koholt vádak alapján lefolytatott politikai perek, törvénysértő eljárások teljes összefüggésben való felülvizsgálatára és lezárására. A Központi Bizottság a kikül-

dött bizottság jelentését meghallgatva és megtárgyalva megállapította:

Az annak idején lefolytatott nagyobb koncepciós perek ügyében 1953 óta volt ugyan több vizsgálat, azonban minden összefüggésre, valamennyi lényeges részletre kiterjedő és a teljes igazságot feltáró eljárás korábban nem volt és nem lehetett. 1953 és 1956 között a felülvizsgálati rehabilitációs eljárásra a perek keletkezéséért felelős személyeknek döntő befolyásuk volt, s hogy saját felelősségüket csökkentsék, megakadályozták a tények teljes feltárását, az igazság kiderítését.

Az ellenforradalommal folytatott harc időszakában és azt követően a Központi Bizottságot elsősorban a munkáshatalom újjászervezése, a törvényes rend helyreállítása, a termelőmunka szervezése kötötte le. Jelentős és hosszan tartó munkát igényelt az elsüllyesztett és szétszóródott anyagok, bizonyítékok felkutatása is.

A Központi Bizottság, a kormány igazságot szolgáltatott ugyan a személyi kultusz éveiben ártatlanul elítéltek és meghurcoltak túlnyomó többségének, de a legutóbbi időkig ezt nem nyújthatta mindenkinek.

A Központi Bizottság és az illetékes állami szervek ugyan felkutatták, a vezetés és a hatalom szerveiből eltávolították és felelősségre vonták a koholt vádak alapján lefolytatott perek kezdeményezőit és a végrehajtásban felelősöket, azonban a politikai felelősségre vonás a legutóbbi időkig nem történt meg mindenkivel szemben.

A Központi Bizottság a most lefolytatott vizsgálat anyagának ismeretében hiánytalanul eleget tud tenni történelmi kötelességének, s végleg lezárhatja a koholt vádakra épített ügyeket. A Központi Bizottság minden szükséges intézkedést megtett a személyi kultusz áldozatainak számbavételére, az áldozatok emlékének megörökítésére, a korábbi években elmaradt rehabilitálások végrehajtására. Eszközli az eddig elmaradt politikai felelősségre vonást, rögzíti az elvi jelentőségű tapasztalatokat, további intézményes biztosítékait teremti meg annak, hogy bűn nélkül senkit el ne marasztaljanak.

A személyi kultusz éveiben koholt vádak alapján keletkezett, a szocialista törvényességet sértő perek alapvető okai és körülményei:

1. A személyi kultusz, annak káros megnyilvánulásai, következményei a munkásosztály forradalmi pártjának elméletében és gyakorlatában:

a) Letérés a marxizmus—leninizmus alapjairól, dogmatizmus az elméletben, szektarianizmus a politikai gyakorlatban.

b) Egy személyiség kultusza, istenítése, a tömegek történelemalakító szerepének lebecsülése.

c) A két sztálini dogma, amely szerint a szocializmus építésének előrehaladásával állandóan éleződik az osztályharc, továbbá, hogy az osztályellenség csak a párt sorain belül tud hatékony bomlasztó munkát végezni, ezért elsősorban ott kell keresni.

d) A lenini normák háttérbe szorítása a pártéletben, a kollektív vezetés felszámolása, a párton belüli nézeteltérések adminisztratív eszközökkel való megoldása.

e) A szocialista törvényesség megsértése az állami életben.

2. A törvénysértések konkrét magyarországi okai, körülményei, következményei:

a) A Rákosi-klikk tagjai már a felszabadulás előtt elhatározták, hogy a párt vezetését kisajátítják. A proletárdiktatúra győzelme után személyi hatalmuk kiépítése volt a céljuk, majd ahhoz elvtelenül, görcsösen ragaszkodtak; a politikai kalandorság útjára léptek, elszakadtak a párttagságtól, a néptömegektől.

b) A hatalom birtokában önkényük leplezésére hirdették a hibás sztálini tételt az osztályharc állandó éleződéséről, valamint azt, hogy az ellenséget elsősorban a pártban kell keresni. Ezt kiegészítették azzal, hogy a hibák mögött mindig az ellenséget kell keresni.

Rákosi személyi hatalma biztosítására agyalta ki azt a rágalmat, hogy a munkásmozgalom azon vezetői és tagjai, akik a felszabadulás előtt itthon éltek és harcoltak, a horthysta politikai rendőrség ügynökei voltak, akik pedig a kapitalista országok testvérpártjaiban, ill. a spanyol polgárháborúban harcoltak, az imperialista hírszerző szervek ügynökei lettek. Ezzel megrá-

galmazta az egész magyar forradalmi munkásmozgalmat, és az általános gyanakvás légkörét teremtette meg a pártban.

c) A klikk mindezzel megbontotta a párt sorait, szétrombolta a párt tömegkapcsolatát, aláasta a proletárdiktatúra alapjait, kedvező talajt teremtett a nemzetközi imperializmus, a népi demokratikus rendszer belső ellenségei és revizionista támogatóik ellenforradalmi tevékenysége számára.

d) A koholt vádak alapján lefolytatott törvénysértő eljárásokról és perekről a Rákosi-klikk a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagjait hamisan tájékoztatta, a megengedhetetlen eljárási módszereket előttük eltitkolta, ezért a törvénysértésekért az akkori Központi Vezetőség tagjait felelősség nem terheli.

Ezzel szemben felelősek a Központi Vezetőség akkori tagjai azért, mert — Rákosi iránti vakhitből, a visszaélések ismeretének hiányában, s részben a gyanúsítástól és megtorlástól félve — nem léptek fel a pártélet lenini normáinak megsértése ellen.

e) Meg kell állapítani a Központi Ellenőrző Bizottság akkori tagjainak felelősségét azért, mert túrték, hogy megsértsék és a fegyelmi eljárások során maguk is megsértették a párttagok elemi jogait, vizsgálat nélkül zártak ki a pártból olyan elvtársakat, akik ellen törvénytelen büntető eljárás indult, sőt ezek hozzátartozóit, barátait, ismerőseit, munkatársait is.

II

A Rákosi-klikk tagjait különleges politikai felelősség terheli a személyi kultusz meghonosításáért, a népnek, a pártnak, a szocializmus ügyének okozott mérhetetlen károkért és a koncepciók perekért is.

A koholt vádakon alapuló ügyek 1949 májusában Rajk László elvtárs és társai elleni eljárással kezdődtek. A Rajk-perben kialakított koncepciót a Rákosi-klikk láncreakciószerűen kiterjesztette Pálffy György, Sólyom László elvtársakra és társaikra, Szakasits Árpád, Marosán György, valamint Kisházi Ödön és más volt szociáldemokrata elvtársakra, szakszervezeti funkcionáriusokra; Kádár János, Kállai Gyula elvtársakra és társaikra s más kommunistákra.

Már az 1954-ben megindult perújrafelvételi eljárások során

megállapítást nyert, hogy az e perekben felhozott vádak teljesen alaptalanok. A most lefolytatott vizsgálat felderítette, hogy a Rákosi-klikk saját felelőssége leplezése céljából a koholt vádak egy részét ennek ellenére fenntartotta, ezért felelősség terheli a rehabilitációs eljárások szabotálásáért is.

A Központi Bizottság a rendelkezésre álló dokumentumok alapján megállapította, hogy a személyi kultusz éveiben lefolytatott perek koncepcióit és a koholmányok közül nem keveset Rákosi maga agyalt ki. A Rajk-üggyel kapcsolatban 1949-ben a sportcsarnoki aktíván nyilvánosan maga dicsekedett: „Nem is volt könnyű a felgöngyölítés kidolgozása, és megvallom, hogy sok álmatlan éjszakámba került, amíg a végrehajtás terve alakot öltött.”

Rákosi politikai felelősségét az 1953. júniusi központi vezetőségi ülésen maga elismerte:

„Én vezettem az Államvédelmi Hatóságot. Ezzel kapcsolatban beavatóztam az ügyek vitelébe, beleszóltam abba, hogy kit tartóztassanak le...”

Súlyosbítja Rákosi felelősségét, hogy alaptalan gyanúsításait más testvérpártok tagjaira és vezetőire is kiterjesztette, s ezzel nemzetközi méretekben is mérhetetlen károkat okozott.

A legutóbbi pártvizsgálat során is megállapítást nyert, hogy Rákosi felelősségét felmérni nem akarja, megbánást nem mutat, szemben áll a párt irányvonalával és frakciós tevékenységet folytat.

Súlyos felelősség terheli Gerő Ernőt, aki Rákosi Mátyással és Farkas Mihállyal együtt irányította a koholt vádak alapján indított eljárásokat. Gerő, aki 1953. júniusa után belügyminiszter volt, nagymértékben felelős azért, hogy az ártatlanul börtönbe zárt emberek kiengedése és rehabilitálása elhúzódott, több száz vétklen internált ember rehabilitálása sok éven át nem történt meg.

Felelősség terheli a volt Államvédelmi Hatóság vezetőit és beosztottjait.

Bár a Rákosi-klikk erős nyomást gyakorolt rájuk, felelősség terheli a koholt vádak alapján megindított peres eljárások lefolytatásáért az igazságügyi szervek, az ügyészség és a bíróság akkori vezetőit is.

A Központi Bizottság a személyi kultusz idején koholt vádak alapján lefolytatott perek felülvizsgálatának anyagát figyelembe véve, a következő intézkedéseket tette, ill. határozta el:

1. A személyi kultusz idején az önkény áldozataiként ártatlanul elítélt és meghurcolt személyek teljes rehabilitálását:

a) Intézkedett, hogy az önkény áldozatául esett elvtársaink emlékét a párt mindenkor kegyelettel őrizze, a munkásmozgalm történeti dokumentumaiban forradalmi tetteiket megfelelően méltassák, hátramaradottaik a szükséges és lehetséges erkölcsi és anyagi támogatást mindenkor megkapják.

b) A koncepciós perekben ártatlanul börtönbe zárt, ill. internált emberek közül 190-et a Központi Bizottság intézkedésére most rehabilitáltak, mert ez — mint a vizsgálat felszínre hozta — szabadon bocsátásuk idején nem történt meg. A koncepciós perekben meghurcoltak rehabilitációja ezzel megtörtént.

c) A Központi Bizottság felhívja a pártszervezetek, társadalmi szervezetek és közületek vezetőit, gondoskodjanak arról, hogy az alaptalanul vádolt és rehabilitált emberek mindenkor kellő figyelemben részesüljenek; segítsék, hogy végleg feledésbe merüljenek azok a sérelmek, amelyeket a rendszerünktől idegen, gyűlöletes személyi kultusz következtében el kellett szenvedniük.

2. A koholt vádak alapján létrejött törvénysértő perekért a legnagyobb mérvű politikai felelősség — az 1956. november 4-e óta pártjogaik gyakorlásában felfüggesztett — Rákosi Mátyást és Gerő Ernőt terheli. Ezért a Központi Bizottság Rákosi Mátyást és Gerő Ernőt kizárja a Magyar Szocialista Munkáspárt tagjai sorából.

3. A Központi Bizottság jóváhagyta 17 olyan személy kizárását a párt tagjai sorából, akik részben politikailag, részben mint volt ügyészek, bírók, államvédelmi beosztottak felelősek a törvénysértő eljárások végrehajtásáért, továbbá 6 olyan személy kizárását, akik Rákosival vagy Gerővel frakcióztak.

4. A Központi Bizottság megállapította, hogy azokat, akiknek a törvénysértő perekben szerepük volt, kevés kivételtől eltekintve, az elmúlt évek során már elbocsátották a rendfenntartó és igazságügyi szervektől. A legutóbbi időig nem nagy szám-

ban és általában csak olyanok maradtak közülük e területeken, akik annak idején megtévesztve és jóhiszeműen jártak el, s hibájukat becsületes munkával igyekeztek jóvátenni.

A Központi Bizottság elvi okokból mégis úgy döntött — és ennek megfelelően intézkedett —, hogy aki a törvénytelen eljárások végrehajtásában részt vett, a jövőben a belügy, az ügyészség, a bíróság területén ne dolgozzék.

5. A Központi Bizottság intézkedett, hogy haladéktalanul vonjanak vissza minden állami kitüntetést, amelyet törvénytörő eljárás során kifejtett ténykedésért adtak.

6. A Központi Bizottság úgy dönt, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság volt tagjai és apparátusának azon dolgozói, akik a személyi kultusz idején törvénytörő perekkel kapcsolatos, azokat kiegészítő pártfegyelmi eljárásokat folytattak, a jövőben nem dolgozhatnak a pártfegyelmi munkán, belügyi, ügyészi és bírói munkakörben.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának ez a határozata legyen fegyver a kommunisták kezében a párt politikai és erkölcsi egységének védelmére, a párt és a nép összeforrottságának, szocialista rendszerünknek az erősítésére.

A Magyar Szocialista Munkáspártnak a magyar nép által elismert történelmi érdeme, hogy véglegesen leszámolt a személyi kultusszal. Jóvátett minden jóvátehető jogos sérelmet, megtisztította a pártot a Rákosi-klikk tagjaitól, akik a nép, a kommunista mozgalom kárára visszaéltek a hatalommal. Felszámolta a klikk által bevezetett káros módszereket — megerősítette a belügyi és az igazságügyi szolgálatot. Megszilárdult a törvényesség, a szocialista rend. A Magyar Népköztársaság minden törvénytisztelő polgára nyugodtan élhet és dolgozhat szocialista hazánkban.

*A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai.
1956—1962.*

Kossuth Könyvtadó 1964. 554—558. old.

60

Az MSZMP VIII. kongresszusának határozata az országban végbement társadalmi fejlődésről

(1962. november 20—24.)
(Részlet)

II. A szocialista forradalom új győzelme hazánkban

7. Népünk legnagyobb történelmi vívmánya a munkáshatalom. A magyar munkásosztály, szövetségben a dolgozó parasztsággal, összefogva a társadalom más haladó erőivel, politikai harcban legyőzte a burzsoáziát, kivívta a hatalmat, megalkotta államát, a Magyar Népköztársaságot. Az 1956-os ellenforradalmi lázadás fő célja a proletárdiktatúra megsemmisítése volt. Az ellenforradalmat a Szovjetunió testvéri segítségével levertek, a magyar proletárdiktatúrát megvédelmeztük és megszilárdítottuk.

A társadalmi-gazdasági viszonyok forradalmi átalakításának alapja és feltétele: a politikai hatalom kivívása, megvédése és megerősítése volt. A munkáshatalom uralkodóvá tette a népet a gazdaságban is. Köztulajdonba vette a fő termelési eszközöket: államosította a bányákat, a gyárakat, a bankokat, a közlekedést. Szocialista ipart teremtett. Hazánk másfél évtized alatt elmaradott agrár-ipari országból fejlett nehéziparral rendelkező ipari-agrár országgá lett. Szocialista forradalmi átalakulás megy végbe a kulturális életben.

A szocialista forradalom győzött a társadalmi-gazdasági életben, mivel a népgazdaság minden ágában uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok. Pártunk VII. kongresszusa azt a feladatot tűzte ki, hogy gyorsítsuk meg a szocializmus építését hazánkban, vezessük a dolgozó parasztságot a második öt-éves terv időszakában a szocializmus útjára, fejezzük be a szocializmus alapjainak lerakását. Hála a magyar nép alkotó lendületének, erőfeszítéseinek, a parasztság elhatározásának, a kijelölt célt elértük és jelenthetjük:

A mezőgazdaság szocialista átszervezésével egész népgazda-

ságunkban osztatlanul uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. A magyar nép új történelmi jelentőségű győzelmet aratott, a szocializmus teljes felépítésének korszakába lépett.

8. Hazánkban a mezőgazdaság szocialista átalakítása 1948—1949-ben kezdődött, de két ízben is törést szenvedett. A termelőszövetkezetek tömeges szervezését 1959 elején kezdtük el. 1959—1961-ben több mint 900 ezer parasztcsalád lépett be a termelőszövetkezetekbe. Ma már az ország szántóterületének 95,5%-án termelőszövetkezetek és állami gazdaságok dolgoznak. Parasztságunk túlnyomó része, több mint 1,1 millió család, termelőszövetkezetben dolgozik. A szövetkezetek túlnyomó része, több mint 90%-a legfejlettebb típusú mezőgazdasági termelőszövetkezet.

A mezőgazdaság szocialista átszervezését több kedvező tényező együttes hatása segítette. Döntő feltétele a Magyar Szocialista Munkáspárt marxista—leninista politikája volt, amely találkozott dolgozó parasztságunk egyetértésével és támogatásával.

Tapasztalataink igazolták azt a marxista tanítást, hogy a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi átalakítása nem lehet spontán folyamat. A parasztságot a szocializmus útjára — az önkéntesség lenini elvének tiszteletben tartásával — a munkásosztálynak kell vezetnie, amelynek politikáját és akaratát a párt testesíti meg.

Pártunk legfőbb feladata és kötelessége az 1956-os ellenforradalom után a munkáshatalom megvédése és megszilárdítása volt; ennek rendeltük alá agrárpolitikánkat is. Mindenekelőtt azokat a korábbi hibás intézkedéseket javítottuk ki, amelyek aláásták a parasztság bizalmát, gyengítették a munkás-paraszt szövetséget. Eltöröltük a kötelező beadást, új felvásárlási és árpolitikát dolgoztunk ki, fejlesztettük a mezőgazdasági tervezés rendszerét, orvosoltuk a tagosítás idején okozott sérelmeket. A párt agrárpolitikája előmozdította a dolgozó parasztság anyagi helyzetének javulását, többtermelésre ösztönözte az egyéni gazdákat is. Ez a politika megnyerte a parasztság bizalmát, helyreállította és megerősítette a munkás-paraszt szövetséget, jelentős mértékben növelte a párt befolyását, tekintélyét a falun.

Pártunk 1957—1958-ban kialakított agrárpolitikájának fontos

jellemzője volt a szocialista nagyüzemek, különösen a termelőszövetkezetek megerősítése. Termelőszövetkezeteink rövid idő alatt megerősödtek, ez növelte a szövetkezetek vonzó hatását, kedvezően befolyásolta a dolgozó parasztság véleményét a nagyüzemi gazdálkodásról.

1958 végére megérlelődtek a termelőszövetkezetek tömeges szervezésének gazdasági és politikai feltételei. A párt idejében és sikeresen fellépett a mezőgazdaság szocialista átszervezését gátló jobb- és „baloldali” nézetek ellen. Határozottan elutasította a „baloldali” elgondolásokat, amelyek szerint a dolgozó parasztságot gazdasági nyomással, adóemeléssel kell szövetkezetbe kényszeríteni. Leszámolt a jobboldali megalkuvással, amely nem bízott a parasztság politikai érettségében és beláthatatlan időre akarta elhalasztani a mezőgazdaság szocialista átalakítását. Elvetette az ökonomista felfogást, amely a szövetkezetek szervezését a nagyüzemi építkezések és más gazdasági tényezők függvényévé akarta tenni. A párt — a lenini elveknek és gyakorlatnak megfelelően — a politika elsőségét állította szembe ezzel a szemlélettel: abból indult ki, hogy ha a politikai feltételek megértek, s a parasztságban megvan a készség a szövetkezésre, akkor minden erővel — az állam és a parasztság anyagi eszközeinek mozgósításával — a párt, a munkásosztály, az egész társadalom támogatásával elő kell mozdítani a mezőgazdaság szocialista átszervezését. A szövetkezetek tömeges szervezése idején a párt valamennyi fontos kérdésben egységesen lépett fel. A termelőszövetkezetek szervezésében a párt szigorúan betartotta az önkéntesség lenini elvét. Egyes vidékeken egyszerű társulások, termelőcsoportokat is szerveztünk, a tömeges szervezés fő formája azonban a mezőgazdasági termelőszövetkezet volt. Hatékonyan segítették az átszervezést a termelőszövetkezetbe lépők személyes anyagi érdekelttségét biztosító intézkedések is: a földjáraadék fizetése, a betegségi és a balesetbiztosítás, a nyugdíj és az öregségi járadék bevezetése. Bátorítólag hatott, hogy érvényesült a szövetkezeti demokrácia a vezetők megválasztásában és a gazdálkodás irányításában.

Az eredményes átszervezést hatékony gazdasági intézkedések is támogatták. A szocialista mezőgazdaság anyagi-termelési bázisának megerősítésére módosítottuk terveinket. 1959—1961-ben az eredetileg előirányozottnál lényegesen többet, összesen

csaknem 19 milliárd forintot ruháztunk be a mezőgazdaságba. Három év alatt több mint kétszeresére nőtt az 1 kat. hold szántóra jutó gépi munka és műtrágya. 1959—1961-ben a termelőszövetkezetek 550 000 szarvasmarha, 1,5 millió sertés és 6,5 millió baromfi számára építettek elsősorban egyszerű, gyorsan létrehozható épületeket.

A Szovjetunió szocialista mezőgazdaságának gazdag tapasztalatai, a testvéri szocialista országok mezőgazdaságának példája megkönnyítette dolgozó parasztságunk elhatározását. A mezőgazdaság gyors átszervezését nagymértékben előmozdította a béke és a szocializmus világméretekben növekvő ereje, a nemzetközi helyzet kedvező alakulása.

9. A mezőgazdaság szocialista átalakításának nagy eredménye, a párt politikájának fényes igazolása, hogy az átszervezés éveiben sikerült emelnünk a mezőgazdaság termelését és árutermelését, annak ellenére, hogy meg kellett küzdeni a kedvezőtlen időjárással is.

Az átszervezés éveiben is tovább folytatódott mezőgazdaságunk belterjes fejlődése. Sikerült fejlesztenünk a munkaigényes, nagy befektetéssel járó kultúrákat, a szőlő- és gyümölcsstermesztést is.

A tömeges átszervezés időszakában 1959—1961 átlagában a mezőgazdaság teljes termelése a megelőző három évhez képest 8,5%-kal, az állam részére felvásárolt árumennyiség pedig az 1958. évihez viszonyítva 13,3%-kal nőtt. Növekedett az állattálmány is.

Mindez annak a bizonyítéka, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése a parasztság egyetértésével, helyes módszerekkel, egészségesen ment végbe.

A termelőszövetkezeti rendszer győzelmével nagy lehetőségek nyíltak a mezőgazdasági termelés fellendítése és dolgozó parasztságunk felemelkedése előtt. A magyar mezőgazdaság történetében új fejezet kezdődik: erőnket most már a termelőszövetkezetek korszerű, nagyüzemi gazdálkodásának fejlesztésére és szocialista jellegének erősítésére, a szövetkezeti parasztság szocialista nevelésére, egységének kovácsolására összpontosíthatjuk.

10. A mezőgazdaság szocialista átszervezésével egyszer s min-

denkorra megszűnt annak a lehetősége, hogy egyik ember a másikat kizsákmányolja. Megszűnt a kapitalizmus *visszaállításának társadalmi és gazdasági lehetősége. Ha a Magyar Népköztársaság a Szovjetunióval, a szocialista tábor országaival vállvetve halad, akkor népünk szocialista vívmányai véglegesek.* A társadalmi haladás és a béke erőinek nemzetközi túlsúlya, a magyar népnek az épülő szocialista rendhez való hűsége megdönthetetlenné és végérvényessé teszi hazánkban a szocializmus győzelmét.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése dolgozó népünk történelmi jelentőségű győzelme, amely kihat egész társadalmi-gazdasági életünkre, kedvezően befolyásolja jövő fejlődésünket. A szocialista forradalom fő folyamatai — a politikai, a gazdasági, a társadalmi és a kulturális-ideológiai átalakulás — egységet alkotnak, összefonódnak. A szocialista termelési viszonyok általános győzelme lehetővé teszi, hogy gyorsabban fejlesszük a termelőerőket a népgazdaság minden ágában, növeljük a munka termelékenységét, megteremtsük az anyagi javak bőségét, gazdagítsuk a dolgozó emberek életét. A szocializmus alapjainak lerakása után az a feladat, hogy tegyünk teljessé a szocializmus győzelmét, építsük fel hazánkban teljesen a szocialista társadalmat.

Tovább fejlődik társadalmi és politikai rendszerünk. Megerősödött népi demokratikus államunk legfőbb politikai alapja, a munkás-paraszt szövetség. Társadalmunk közelebb került ahhoz, hogy a munkásosztály, a termelőszövetkezeti parasztság és az értelmiség, a dolgozó nép egységes szocialista társadalmává váljék. A céljaiban, szemléletében és erőfeszítéseiben mindinkább egységessé váló magyar nép küzd a szocializmus teljes győzelméért.

III. Társadalmi és politikai rendünk fejlődése

A munkáshatalom megvédése és megszilárdítása, a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a társadalom osztályszerkezetében végbement gyökeres változások megerősítették népünk politikai egységét. A további fejlődés most elsősorban azon múlik, hogy a szocializmus teljes felépítésén munkálkodva, valamennyi dol-

gozó osztály és réteg politikailag és erkölcsileg még jobban összeforrjon.

11. A szocializmus építésének vezetője a munkásosztály, amely társadalmi céljait forradalmi pártja vezetésével valósítja meg. Az 1919-es Tanácsköztársaság vérbefojtása után a negyedszázados ellenforradalmi rendszer terrorja, a féktelen nacionalista, antikommunista uszítás sem tudta kiölni a magyar munkásosztály forradalmi hitét. A felszabadulás után a munkásosztály elsőként állt talpra, és megszüntetve sorainak megosztottságát, példamutatóan harcolt és dolgozott az ország újjáépítéséért, a népi Magyarország megteremtéséért, a szocialista átalakulásért.

A szocializmus építésében betöltött élenjáró szerepével, áldozatkészségével, lelkesedésével a munkásosztály kivívta valamennyi dolgozó osztály és réteg tiszteletét és elismerését. A mezőgazdaság szocialista átszervezésében a munkásosztály szilárd szövetségese és következetes támogatója volt a parasztság leghaladóbb erőinek, a szövetkezeti gazdálkodás falusi úttörőinek.

Pártunk továbbra is elsősorban a munkásosztály aktivitására, lelkesedésére és öntudatára támaszkodik. A párt és a munkásosztály megbonthatatlan egysége fejlődésünk legfontosabb záloga. A munkásosztály vezető szerepe fennmarad a szocialista társadalomban és a kommunizmus építése idején is. A munkásosztálynak élen kell járnia és példát kell mutatnia a szocialista munkában, a szocialista erkölcs érvényre juttatásában. A szocialista brigádok mozgalma, amelyet a munkásosztály kezdeményezett, több mint egyszerű termelési mozgalom: kifejezi a munkásosztály szocialista tudatosságát, vezető szerepét a szocialista munka, a szocialista életforma és erkölcs kialakításában. Ahhoz, hogy a munkásosztály eleget tehessen megnövekedett feladatainak, a saját soraiban is harcolnia kell a polgári és kispolgári szemlélet maradványai ellen.

12. A termelőszövetkezeti mozgalom győzelme a legfontosabb lépés az egységes szocialista szövetkezeti parasztság kialakulásának útján. Lerombolta azokat az osztálykorlátokat, amelyeket a magántulajdon és a kisárutermelés emelt a múltban a parasztság különböző rétegei közé, megszüntette a parasztság belső osztálytagozódását. Az egységes szövetkezeti szocialista paraszt-

ság kialakulása azonban csak hosszabb fejlődés eredménye lehet.

Az egységes paraszti osztály kialakulását sok türelemmel, a lenini politika helyes alkalmazásával kell segíteni. A termelőszövetkezeti mozgalom győzelme után a szövetkezeti tagok megítélésének fő mércéje a közösség javára végzett munka. A termelőszövetkezeti tagságnak a korábbi rétegeződés szerint való megosztása csak kárt okoz, mert táplálja a volt szegényparaszto-
tok, középparaszto- és kulákok, a „régí” és „új” tagok közötti bizalmatlanság maradványait, akadályozza a szövetkezeti parasztság egységbe kovácsolódását. De ugyanolyan helytelen és veszélyes a türelmetlenség, az előreszaladás, a ma még meglevő valóságos különbségek semmibevétele is. Nem engedhetjük meg a háztáji gazdaságok felszámolását, a földjáradék fizetésének önkényes megszüntetését, az álradiális intézkedések semmiféle fajtáját sem, mert ezek megnehezítik a gazdasági, politikai és eszmei egység kialakulását.

Az egység kialakulásában és az átmeneti ellentmondások leküzdésében két, egymással kölcsönhatásban érvényesülő társadalmi tényezőnek van döntő szerepe. A termelőszövetkezetek gazdasági és szervezeti megerősödése, a szövetkezeti tagok gazdasági biztonsága növeli a szövetkezeti paraszto-
k szocialista öntudatát, erősíti közösségi szemléletét. A szövetkezeti tagok szocialista öntudata, közösségi szemlélete viszont segíti a szocialista termelési viszonyok fejlődését, a szövetkezeti vagyon gyarapodását, erősíti a közös gazdaságot.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése nemcsak a tsz-tagok egyéni életformájában hozott fordulatot, hanem megteremtette a szocialista falu kialakulásának, a város és a falu közötti lényeges különbségek fokozatos csökkentésének legfontosabb előfeltételeit is.

13. A szocializmus teljes felépítésének időszakában tovább növekszik az értelmiség szerepe a szocialista tervgazdálkodásban, a tudomány, a szocialista kultúra fejlesztésében, eredményeinek hasznosításában. Ezt tükrözi a szellemi dolgozók számának gyors növekedése is. A szocialista értelmiség kialakulásában nagy szerepet játszik, hogy megváltozott az értelmiség szociális összetétele. Az iskolákból kikerülő fiatal értelmiségiek nagy része munkás- és parasztszármazású. Sok tehetséges munkás és paraszt

került értelmiségi munkakörbe, sok munkásember termelőmunkája mellett, hősies erőfeszítéssel, egyetemi és főiskolai diplomát szerzett.

A VII. kongresszus óta meggyorsult és jelentősen előrehaladt a szocialista értelmiség kialakulása. A műszaki és agrárértelmiségieknek, a tudósoknak, a közgazdászoknak, a pedagógusoknak, az orvosoknak, az alkotó művészeknek és az értelmiség más rétegeinek nagy többsége támogatja a szocialista társadalmi rendet, a munkásosztállyal és a parasztsággal vállvetve munkálkodik a szocializmus építésén. Mind több az olyan párton kívüli értelmiségi is, aki politikai meggyőződésében, világnézetében szocialista. Az értelmiség számottevő részének gondolkodásában azonban még hatnak a régi világ eszméi. Az a célunk, hogy az egész értelmiség szocialista legyen, hogy elsajátítsa a marxizmus—leninizmust, ezért fáradhatatlanul harcolunk az értelmiség világnézeti fejlődését akadályozó polgári és kispolgári eszmék ellen.

14. Megváltozott a városi kispolgári dolgozó rétegek helyzete is. Az egykori kisiparosoknak mintegy fele a kisipari termelőszövetkezetekbe lépett. A szövetkezeti kisipar jelentős szerepet tölt be a lakosság szükségleteinek kielégítésében, arra hivatott, hogy hozzásegítse a még egyénileg dolgozó kisiparosokat is a szocialista útra téréshez, őrizze és tovább fejlessze a magyar kisipar gyártmányainak jó hírnevét, járuljon hozzá, hogy a lakosság szükségleteinek kielégítését ne használhassák ki spekulációs nyerészkedésre.

15. Társadalmunk fejlődésében a lakosság érdeke még jó ideig megköveteli, hogy a törvények által megszabott keretek között működési lehetőséget biztosítsunk a tisztességes munkát végző magánkisiparnak. A magánkisipar és a magánkiskereskedelem mindaddig megmarad, amíg az állami és szövetkezeti ipar és kereskedelem nem elégíti ki a lakosság növekvő igényeit minden tekintetben jobban, mint a magánszektor. A magánkisiparosok és kiskereskedők becsületes munkája is segíti társadalmunk fejlődését. A körükben jelentkező kapitalista tendenciákat azonban korlátozni kell. A párt arra törekszik, hogy a magánkisiparosok és kiskereskedők is aktív részesei legyenek a dolgozó nép szocialista összefogásának, fokozatosan — saját elhatározásukból — szocialista útra térjenek.

16. Szocialista fejlődésünk fontos vonása, hogy az egykori kizsákmányoló osztályok tagjainak, még inkább leszármazottainak a zöme beleilleszkedett társadalmunk új rendjébe. Szocialista államunk és jogrendünk biztosítja az állampolgári jogok gyakorlását mindazoknak az állampolgároknak, akik törvényeinket betartják, függetlenül attól, hogy korábban a kizsákmányoló osztályokhoz tartoztak-e. A volt kizsákmányoló osztályok tagjainak többsége dolgozik, megtalálja helyét társadalmunkban. Egy részükre azonban még erősen hat a kapitalista világ politikai és ideológiai befolyása, és ennek következtében politikailag ingadozik. Kisebb részük tevékenyen rendszerellenes.

Az ellenséges erők elszigetelése és az aktív ellenséges tevékenység kíméletlen elnyomása továbbra is az osztályharc fontos feladata; ez a feltétele annak is, hogy zavartalanul folyjék és meggyorsuljon a volt kizsákmányoló osztályok lojálisan viselkedő és becsületesen dolgozó tagjainak végleges beilleszkedése a szocialista társadalomba.

17. A nemzetközi munkásmozgalom tapasztalatai megerősítik a marxizmus—leninizmusnak azt a tanítását, hogy a munkásosztály csak a dolgozó nép élén, széles osztályszövetségben viheti győzelemre a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harcot. Az osztályszövetség tartalma, terjedelme és formája a konkrét történelmi helyzet kívánta feladatoktól, valamennyi társadalmi osztály és réteg politikai magatartásától függően változik. A Magyar Szocialista Munkáspárt sikereinek döntő tényezője volt, hogy vezetésével megvalósult a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség és a városi kispolgárság tartós szövetsége. A dolgozó nép összefogott erejére támaszkodva vertük le az ellenforradalmat, erősítettük meg a munkáshatalmat, valósítottuk meg a szocialista konszolidációt, raktuk le a szocializmus alapjait.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésével megerősödött és új tartalmat nyert a munkás-paraszt szövetség. Ez a szövetség ma már két szocialista jellegű osztály testvéri összefogásává fejlődött, amelyeket az alapvető politikai érdekeken túl a szocialista gazdaság és kultúra fejlesztésében is érvényesülő érdekközösség tesz megbonthatatlanná. Ebben a szövetségben az ellentmondások a termelőerők és a szocialista termelési viszonyoknak, valamint a társadalmi tudatnak az eltérő fejlettségéből adódnak.

Ezek az ellentmondások a szocialista társadalom fejlődésével fokozatosan csökkennek. A munkás-paraszt szövetség az alapja a társadalom valamennyi osztályát és rétegét felölelő nemzeti egységnek.

A régi kizsákmányoló osztályokat felszámoltuk. Nincsenek olyan osztályok vagy számottevő társadalmi rétegek, amelyeknek az érdekei ellentétesek lennének a szocializmussal. A szocializmus teljes felépítésének napirenden levő feladatai összhangban vannak az egész nép érdekeivel, érthetők, vonzók és lelkesítőek számára. A szocialista nemzeti egység kialakulása és megerősödése is harcban megy végbe. Tevékenykednek, még ha elszigetelten és szétszórtnak is, reakciós erők, amelyeket a nyugati imperializmus népellenes aknamunkára ösztönöz. Még vannak a régi társadalomnak maradványai, még hatnak a kapitalizmus eszméi az emberek tudatában.

A szocializmus alapjainak lerakása után az osztályharc jellege változik, formái és eszközei módosulnak. Az osztályharc fő területei jelenleg: a szocialista gazdaság megerősítése, fejlesztése és a szocialista tudat kialakítása. Ezért az osztályharcban a szervezés, a meggyőzés és az ideológiai harc került előtérbe. Ebben a harcban a munkásosztály a társadalom valamennyi osztályának és rétegének összefogására támaszkodhat és velük együtt munkálkodhat a szocialista nemzeti egység megteremtésén. *A szocialista nemzeti egység politikai tartalma: harc a szocialista rendszer védelméért és fejlesztéséért, a szocializmus teljes győzelméért, a békéért, a nemzeti függetlenség védelméért, küzdelem a nemzetközi imperializmus és a még meglevő belső ellenséges erők és tendenciák ellen.*

A szocialista nemzeti egység vezető ereje a munkásosztály, annak forradalmi pártja, a Magyar Szocialista Munkáspárt, az egész magyar nép elismert vezetője. Társadalmunk valamennyi dolgozó osztályának és rétegének szocialista összefogása a Hazafias Népfront-mozgalom alapja. A Hazafias Népfront-mozgalom segítségével, a párt vezetésével a nemzet összes alkotóerőit mozgósítjuk a szocializmus felépítésére.

18. A szocialista forradalom korábbi szakaszában a társadalmi és politikai élet különböző területein szükséges és helyes volt a szociális származás figyelembevétele. A történelmi igazságszolgáltatás is megkövetelte, hogy a volt kizsákmányolt osz-

tályok tagjai, munkások és dolgozó parasztok, előjogot nyerjenek a hatalom gyakorlásában és a művelődésben.

a) Az állami és közélet, a gazdasági és a kulturális munka különböző területein politikailag és szervezetileg is megszilárdult a munkásosztálynak és pártjának a vezető szerepe, a munkásvezetők gazdag vezetési tapasztalatokat és szakmai ismereteket szereztek, a néphez hű kommunista és párton kívüli vezetők nőttek fel a munkásosztály soraiból és a társadalom más rétegeiből is, az értelmiség zöme őszinte híve a szocialista építésnek. Ilyen körülmények között az emberek megítélésében ma minden tisztség és funkció betöltésénél a szocialista rendszerhez való hűség mellett a hozzáértés és a rátermettség a döntő.

b) Egységes szocialista társadalmunk kialakulása és közoktatásunk szocialista fejlődése lehetővé teszi és egyben megköveteli, hogy az iskolai felvételeknél is a jelöltek felkészültsége, rátermettsége, politikai és erkölcsi magatartása legyen a mérce. Nincs szükség többé tanulóifjúságunk származás szerinti kategorizálására. A tehetséges munkás- és parasztfiatalok továbbtanulását — ami művelődési politikánknak változatlanul fontos része — nem a szociális korlátozások mechanikus alkalmazásával, hanem a szükséges politikai, anyagi, szociális és nevelési feltételek biztosításával, az alkotó és nevelőmunka fejlesztésével kell elérni.

19. Az elmúlt években tovább erősödött állami rendünk. A munkáshatalom szilárd, élvezi a tömegek bizalmát és támogatását, éberén védelmezi a dolgozó nép vívmányait. Országunkban törvényes rend van. Államunk a szocialista törvényesség alapján fejlődik. A személyi kultusszal együtt járó önkény és törvénytelenység súlyosan sértette szocialista államunk demokratizmusát, és felbecsülhetetlen károkat okozott a szocializmus ügyének. 1956 után helyreállítottuk a szocialista törvényességet, igazságot szolgáltatunk a személyi kultusz áldozatainak, éberen őriztük a szocialista törvényességet, hogy az önkény okozta törvénytelenségek soha meg ne ismétlődjenek. Népünk tudja és nagyra értékeli, hogy országunkban szabadon, nyugodtan és biztonságban élhet, dolgozhat mindenki, aki nem emel kezét a nép hatalmára.

A szocializmus felépítésének nélkülözhetetlen feltétele a szoci-

lárd néphatalom — a proletárdiktatúra állama. A szocialista állam az egész dolgozó nép érdekeit védelmezi, minden dolgozó osztályt és társadalmi réteget bevon a hatalom gyakorlásába. A világ első szocialista államának, a Szovjetuniónak a példája azt mutatja, hogy ha teljesen felépült a szocialista társadalom és kialakult a szocialista társadalom erkölcsi és politikai egysége, akkor a szocialista állam fejlődésében új szakasz kezdődik: a proletárdiktatúra egyetemes népi állammá alakul át.

A szocializmus építésének előttünk álló időszakában népi demokratikus államunk teljesíti a proletárdiktatúra történelmi hivatását, miközben fokozatosan kifejlődnek benne az egyetemes népi államra jellemző vonások.

Változások mennek végbe államunk funkcióiban. Az állam védelmi funkciója — amíg van imperializmus — megmarad, elnyomó funkciója fokozatosan csökken, a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő tevékenysége pedig tovább növekszik.

Szocialista államunk továbbfejlesztésének, az egyetemes népi állam kialakulásának kulcskérdése a szocialista demokratizmus mind szélesebb körű kibontakozása. Tovább javítjuk a népképviseleti elv szerint választott államhatalmi szervek munkáját az országgyűléstől a községi tanácsokig. A törvényalkotás folyamataiban támogatni kell a népi kezdeményezéseket, és gyakrabban kell széles körű tanácskozásokat szervezni a néppel. Növeljük a tanácsok, különösen az alsóbb tanácsok hatáskörét. A szocialista demokrácia fejlődésének fontos követelménye, hogy a lakosság minél szélesebb rétegei kapcsolódjanak be közvetlenül is a közügyek intézésébe. Erre alkalmasak a helyi tanácsok, amelyek államhatalmi szervek és egyben a nép legátfogóbb tömegszervezetei is. A tanácsok a lakosságot közvetlenül érintő kérdéseket — a társadalmi érdekek és a szakszerűség betartásával — a lakosság közvetlen részvételével döntsék el. Küzdeni kell a szocialista demokrácia fejlődését akadályozó, a lakosság öntevékenységét korlátozó bürokratikus szemlélet és ügyintézés ellen. Időszerű a népi ellenőrzés rendszerének és a társadalmi bírászkodásnak a továbbfejlesztése.

Az állami szervek hatásköréből mind több feladat közvetlenül a társadalmi szervek és a tömegszervezetek hatáskörébe kerül. A szocialista demokratizmus fejlődését jelzi, hogy a társadalmi

szervezetek mindinkább részt vesznek az állami szervek tevékenységének támogatásában és az állami munka ellenőrzésében.

A proletárdiktatúra és az egyetemes népi állam között nincs merev választófal. Amilyen mértékben a proletárdiktatúra betöltötte történelmi hivatását, olyan mértékben alakul át egyetemes népi állammá. Az egyetemes népi államban a proletárdiktatúra demokratikus vonásai fejlődnek tovább, a proletárdiktatúra államának új tartalma teljesedik ki. Fejlődésünk jelenlegi szakaszában azzal segítjük ezt a folyamatot, hogy a társadalom és az állam erejét a gazdasági és a kulturális építőmunka fellenédítésére összpontosítjuk.

A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai, 1956—1962.

Kossuth Könyvkiadó 1964. 562—571. old.

Váci Mihály

Szabadság! Tégy gazdaggá minket!

A Duna—Tisza ezüst szalagján
szívünk fölött egy amulett-ország.

A téli tájon didergő faluk
az ingem alá bújnak melegedni.
Egy-egy tanyára lelve felzokognak
az ifjúság előázslái dalai

Meztelen szívvel érzem még a bundák
durva szerelmét — dédelgető melegét,
A világrahozó szegénység
anyai ölet még áldva emlegetem.
De nem akarok meghatódni többé!
Levetkezem a lélek szűrhimzéseit,
s a gondolat kalotaszegi
kacsaringóit magamról lefejtem.

Európába értünk végre
a népvándorlás kétezer éve után!
S az értelmes erő lánctalpas traktorával
szaggatnám fel gyorsabban ezt a tájat:
— tűnjön el a falvak borzassága és
a tanyák sündisznó-szuszogása.

Hogy gyülölöm már
amit még annyira szeretek!
— a szegénység megáldott ereklejét,
a befogott tehénkéek kajla bánatát,
a zsugoriság nyávogó imáit,
a pislogó szemekben
a babonák ragályos trachomáját.

Lassan széled a vert történelem.

Segítségédért hangosan kiáltok —
szabadság! — Tégy gazdaggá minket!
Gazdagság! Térdelj ide mellénk
az Alföld szőnyegére, bíbelődj velünk.
Neked csak játék, móka és ajándék,
— mi meg itt gürcölünk kíss makettjaidért!
Építőköveidből rakd ki álmainkat.
Rakogass palotákat, mintha dominóznál.
Hol mutató ujjal a porba rajzolsz:
csatorna kéklik, — hát firkálgass e tájra.
Ujjaidat mártsd a homokba — megfogannak,
s szőlőgyökerekkel szorítsd magadhoz a hazát.
Szabolcsnak vegyél fémépitődobozt.
Adj a parasztnak a boci helyett
mú-t bőgő gépet, mely szelíden követi.
Adj neki felhuzós kis gyárakat.
Melléjük térdel és szinte játszogatva
zümögteti a buzgólkodó ipart.
Meglátod — így majd elfelejti
a hóna alá bújó kiscsikókat.

Szabadság! Tégy gazdaggá minket!
Gazdagság! Tárd ki szárnyainkat!
Bogárka nép voltunk — csak kaparásztuk
létünk dobozának fedelét.
Az emberiség tavasza virágzik.
— Sürögve, zsongva beporozni
virágait
miránk is vár a sor,
hogy kaptárunkba gyűljön
az egyenlő sejtekbe osztott,
illatozó nemzeti jólét.

61

A Magyar Szocialista Munkáspárt programnyilatkozata

I. Történelmi utunk és célunk

A dolgozó osztályok, népünk legjobbjai a társadalmi haladásért és az ország függetlenségéért vívott harcaikkal, alkotó munkájukkal tartották fenn évszázadokon át hazánkat. Küzdelmükben új távlatot nyitott a magyarországi munkásság osztállyá szerveződése, a szakszervezetek és a munkásosztály első önálló pártjának, a Szociáldemokrata Pártnak a megalakulása. A tudományos szocializmus eszméi, a nemzetközi munkásmozgalom harci tapasztalatai irányt mutattak a magyar proletariátus kibontakozó politikai mozgalmának, amely a munkáshatalom kivívását, a kizsákmányolás minden formájának megszüntetését, a szocialista társadalom megteremtését írta zászlajára. Harcának történelmi jelentőségű eseménye volt 1918 novemberében a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása, amelynek vezetésével a magyar munkásosztály, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom példáját követve, 1919 márciusában győzelemre vitte a szocialista forradalmat.

A nemzetközi imperializmus külső katonai beavatkozása megdőntötte a Magyarországi Tanácsköztársaságot. A kommunisták

és a baloldali szociáldemokraták — a munkásosztály történelmi küldetésének tudatában — az ellenforradalmi rendszer negyedszázada alatt is folytatták küzdelmüket a kizsákmányolás és a fasiszta diktatúra ellen. Harcukhoz erőt adott a világ első szocialista államának, a Szovjetuniónak léte és a nemzetközi proletariátus támogatása. A törvényen kívül helyezett és üldözött kommunisták vezetésével a haladó erők legjobbjai szervezték a demokratikus összefogást és ellenállást a fasiszmus és a háború ellen.

A szovjet hadsereg felszabadító harcának eredményeként, 1945-ben új korszak kezdődött történelmünkben. Hazánk függetlenné vált, és népünk előtt ismét megnyílt a társadalmi haladás útja. Radikális földreformmal felszámoltuk a nagybirtokrendszert. A munkásosztály vezetésével népi demokratikus forradalom bontakozott ki, az államhatalom kulcspozícióit a munkásosztály és a parasztság foglalta el. Államosítottuk a bányákat, a bankokat és a gyáripárt. A volt uralkodó osztályok tagjait és képviselőit fokozatosan kiszorítottuk a hatalomból.

Alapvető fordulat ment végbe az ország életében: a munkásosztály, erőit egyesítve — a szegényparasztsággal és a társadalom más haladó erőivel szövetségben — magához ragadta a hatalmat, megteremtette a proletariátus diktatúráját, győzött a szocialista forradalom. E harc kiemelkedő eseménye volt 1948-ban a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülése a marxizmus—leninizmus elvei alapján. Munkásosztályunk, dolgozó népünk a párt vezetésével megkezdte a szocialista társadalom alapjainak lerakását. E történelmi korszak követelményeit és feladatait fogalmazta meg 1948 júniusában a Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozata.

A második világháború utáni évtizedben — szüntelen harcban — történelmi jelentőségű változások mentek végbe a világban. Döntő erővé vált a Szovjetunió, amely vezető szerepet játszott a fasiszmus leverésében, és a legnagyobb áldozatot hozta a győzelemért. A szocializmus kilépett egy állam keretei közül, létrejött, és az emberiség sorsát mindinkább meghatározó tényező lett a szocialista világrendszer. A kapitalista országokban megnőtt a kommunista és a munkásmozgalom ereje és politikai jelentősége. Összeomlott az imperializmus gyarmati rendszere. Fokozódott a kapitalizmus általános válsága, és felgyorsult a tár-

sadalmi haladás visszafordíthatatlan folyamata. Sikerült megakadályozni az új világháború kirobbantását.

A nemzetközi erőviszonyok kedvező változása megkönnyítette hazánkban a szocializmus építését, ugyanakkor — munkájával és helytállásával — a magyar nép is hozzájárult a szocialista világrendszer, a haladó, békeszerető erők sikereihez. A szocialista építés két és fél évtizede során lényegében felszámoltuk a régi rendszertől örökölt elmaradottságot, és nagy utat tettünk meg az új társadalmi rend kialakításában. A nemzetközi munkásosztály támogatásával leküzdöttük az ellenforradalmi támadást, amelyet 1956-ban — a szektás hibákat, a dogmatikus torzításokat, valamint a revizionista árulást kihasználva — a belső és külső reakciós erők indítottak a szocialista rendszer ellen. Újjászerveztük a kommunista pártot, helyreállítottuk a pártélet lenini normáit. Megszilárdult a párt és a tömegek közötti bizalom, a munkásosztály hatalma, és lehetővé vált hazánk szocialista fejlődésének meggyorsítása. A párt a hazai viszonyokra alkalmazta a marxizmus—leninizmus elméletét, a szocializmus építésének általános érvényű törvényeit, a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalatait, s népünk elismert vezetője lett. Az 1948. évi programnyilatkozatban megjelölt feladatokat megoldottuk, és népünk az akkori célokon túl is haladva, történelmi jelentőségű sikereket ért el a szocialista társadalom építésében.

— Véglegesen felszámoltuk a kizsákmányoló osztályok uralmát, és megszilárdítottuk a munkáshatalmat, a proletárdiktatúra államát.

— A tőkés magántulajdonban levő termelési eszközök kisajátításával, majd a kisárutermelő mezőgazdaság szocialista átszervezésével az alapvető termelési eszközök társadalmi tulajdonba kerültek.

— A termelési eszközök társadalmi tulajdona és a szocialista tervgazdálkodás lehetővé tette a termelőerők gyors fejlődését. A nemzeti jövedelem a háború előttinek csaknem ötszörösére, az ipari termelés tízszeresére emelkedett. Megteremtettük a szocialista nagyüzemi mezőgazdaságot, amely — megközelítőleg fele annyi munkaerővel — mintegy 60 százalékkal több terméket ad az országnak, mint amennyit 1938-ban adott a mezőgazdaság. Hazánk agrár-ipari országból szocialista nagyiparral és

nagyüzemi mezőgazdasággal rendelkező ipari-agrár országgá vált.

— Társadalmunk osztályszerkezete gyökeresen megváltozott. A volt uralkodó osztályok megszűntek. A kizsákmányolt proletariátusból a társadalom vezető osztálya lett. A kisárutermelők száma és aránya a háború előttinek töredékére csökkent, kialakult a termelőszövetkezeti parasztság. Létrejött a szocialista értelmiség. Mindezek eredményeképpen erősödik népünk szocialista nemzeti egysége.

— Népünk életkörülményei lényegesen megjavultak. Megszűnt a munkanélküliség, minden munkaképes ember dolgozhat. A népgazdaság fejlődésére alapozva rendszeresen emelkedett az életszínvonal. Nagymértékben javult a lakosság ellátása alapvető élelmiszerekkel és közszükségleti cikkekkel. Gyorsan növekedett a szociális juttatások mértéke. Általánossá vált a társadalombiztosítás, minden magyar állampolgár ingyenes gyógykezelésre jogosult. Harmadára csökkent a gyermekhalandóság, meghosszabbodott az átlagos élettartam. A városiasodás, a falvak fejlődése, a közüzemi szolgáltatások bővülése, a háztartások tömeges gépesítése, a rádió és a televízió általános elterjedése nagy változást hozott a nép életében. Országunk állampolgárai létbiztonságban élnek, és bizalommal tekinthetnek a jövő elé.

— Megszűnt a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliuma, a kulturális forradalom kibontakozásával gyorsan emelkedett a nép általános és szakmai műveltsége. Létrehoztuk a nyolcosztályos általános iskolát és az iskolarendszerű szakmunkásképzést. Tömegesen vontuk be a munkásokat, a parasztokat és gyermekeiket a közép- és felsőfokú oktatásba. A társadalmi változások erőteljes ösztönzést és növekvő lehetőséget adtak a tudomány és a kultúra sokoldalú fejlődéséhez. A marxizmus—leninizmus eszméi széles körben elterjedtek és vezető helyet foglalnak el társadalmunk életében.

— Hazánkat, népünket a barátság és a sokoldalú együttműködés megbonthatatlan szálai fűzik a Szovjetunióhoz, a szocialista országok közösségéhez. Következétesen dolgozunk a Varsói Szerződéshez és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsához tartozó országok összefogásának erősítéséért és valamennyi testvéri országgal való sokoldalú együttműködésünk fejlesztéséért. A Magyar Népköztársaság szocialista fejlődése, népünk alkotó

munkájának eredményei, békeszerető külpolitikánk, a haladó erőkkel való szolidaritásunk megbecsülést vívott ki az egész világon.

Az 1948-as programnyilatkozatban megjelölt feladatok megoldása, a szocialista forradalom előrehaladása új helyzetet teremtett hazánkban: leraktuk és megszilárdítottuk a szocializmus alapjait, országunkban végérvényesen eldőlt a „ki kit győz le” kérdése. Társadalmunk a maga teremtette szilárd szocialista alapokon fejlődik.

Történelmi eredményeinkben népünk alkotó tevékenysége testesül meg. Népünk jogosan lehet büszke kivívott sikereire. Méltán illeti fokozott megbecsülés mindazokat, akik önfeláldozó munkájukkal, helytállásukkal szolgálták hazánk felemelkedését, szocialista jövőjét.

A Magyar Szocialista Munkáspárt, híven a kommunisták hagyományaihoz, akik mindig nyíltan hirdették céljukat, e programnyilatkozatban vázolja törekvéseit, amelyek a társadalom további szocialista fejlődéséért folytatott harcában vezérlik.

A következő 15—20 évben az a feladat áll előttünk, hogy tovább haladjunk a szocializmus építésének útján, fejlett szocialista társadalmat teremtsünk hazánkban, s így közelebb jussunk történelmi célunkhoz, a kommunizmushoz.

II. A párt feladatai az államhatalom erősítésében és a szocialista demokrácia fejlesztésében

A Magyar Népköztársaság szocialista állam, amely osztálytartalmaát tekintve proletárdiktatúra. Államunk legfőbb politikai alapja a munkás-paraszt szövetség. A munkásosztály a hatalom gyakorlásába bevonja a termelőszövetkezeti parasztságot, az értelmiséget, a szocializmus építésén dolgozó tömegeket. Társadalmi rendszerünkben ezáltal az egész dolgozó nép hatalma valósul meg.

1. A szocialista állam erősítése, az állami feladatok magas színvonalú ellátása, az államélet tökéletesítése a szocializmus további sikeres építésének alapvető követelménye.

Társadalmi fejlődésünk eredményeként a szocialista állam fel-

adatai közül előtérbe került a gazdasági szervező és irányító, valamint a kulturális és nevelő tevékenység. A jövőben tovább erősödik a szocialista állam irányító szerepe a népgazdaság fejlesztésében, a társadalmi szükségletek kielégítésében, az anyagi életfeltételek javításában, az egészségügyi ellátás, a szociális gondoskodás, a szocialista tudatformálás, a művelődés területén és az ifjúság nevelésében.

Államunk gondoskodik a szocialista törvényesség következetes érvényesüléséről: mindenkitől egyaránt megköveteli az egész nép érdekeit kifejező törvényeink megtartását, és védi a törvényeink szerint élő állampolgárok biztonságát.

A Magyar Népköztársaság rendőrsége és igazságügyi szervei a szocialista törvényesség követelményeinek megfelelően védelmezik társadalmunk belső rendjét, gondoskodnak az állam- és közbiztonság, a társadalmi és a személyi tulajdon védelméről. A szocialista közrend védelmében — a hivatásos szervek és testületek mellett — részt vesznek a dolgozók társadalmi szervei: a Munkásőrség mint önkéntes fegyveres társadalmi testület, az önkéntes rendőrök, az ifjúgárdisták egységei.

A szocialista állam fontos szerepet tölt be a nemzetközi politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok fejlesztésében. Nemzetközi tevékenysége összhangban van társadalmi rendszerünk demokratikus jellegével, internacionalista elveinkkel, korunk követelményeivel. Mindez kifejeződik a szocialista országok közötti sokoldalú együttműködés fejlesztésében, a népek közötti barátság erősítésében, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséért és a béke védelméért folytatott következetes harcban.

Társadalmunk megbecsüli, támogatja fegyveres erőinket. Nemzeti függetlenségünk, szocialista vívmányaink védelmében nagy fontosságú feladat honvédelmünk fejlesztése. A Magyar Néphadsereg és a Határőrség a szocialista közösség szövetségi rendszerében, a szocialista országok fegyverbarátságát erősítve, védi hazánk békéjét és függetlenségét. Segíti népünk szocialista építőmunkáját, és fontos szerepet tölt be az ifjúság erkölcsi, politikai és fizikai nevelésében.

2. A szocialista társadalom fejlesztésének elsőrendű követelménye a szocialista demokrácia mind teljesebb kibontakoztatása. Ennek során a dolgozók — a választott testületek, a tömeg-

szervezetek útján és közvetlenül is — egyre nagyobb mértékben vesznek részt a társadalom életének irányításában. A szocialista demokrácia fejlesztésének legfontosabb feladatai a következők.

A demokratikus centralizmus elve alapján tökéletesítjük a társadalom központi irányítását, és egyidejűleg növeljük a helyi szervek önállóságát és felelősségét. Tovább kell bővíteni a tanácsok jogkörét és anyagi lehetőségeit, fejleszteni népképviselői, önkormányzati, államigazgatási tevékenységüket. Az állami tevékenység fejlesztése segítse elő a szocialista demokrácia további kibontakoztatását.

Hazánkban — ahol minden hatalom forrása a dolgozó nép — valamennyi állami szervnek és hivatalnak, minden tisztségviselőnek és ügyintézőnek a népet kell szolgálnia. Az államí intézmények munkájának javítása, jogszabályaink következetes érvényre juttatása, a tömegek növekvő részvétele a hatalom gyakorlásában, a közéleti demokrácia kiterjesztése, a választott szervek szerepének növelése elősegíti, hogy visszaszorítsunk mindennemű hatalmaskodást, bürokratizmust, a szocializmustól idegen jelenséget.

A szocialista demokrácia továbbfejlesztésének szerves része a munkahelyi demokrácia erősítése. Ez lehetővé teszi a dolgozók fokozottabb részvételét a vezetésben, segíti a munka alkotó jellegének kibontakozását, színvonalának emelését. A munkahelyi demokrácia fejlesztésének fontos feltétele a szocialista vezetési stílus, a vezetők és a beosztottak közötti szocialista viszony.

A munkásosztály vezető szerepének erősítése, a gazdálkodás hatékonyságának emelése, a dolgozók felelősségének növelése szempontjából meghatározó jelentősége van az üzemi demokrácia fejlesztésének. Ehhez jobban ki kell használni a meglevő lehetőségeket, és keresni kell új formákat, módszereket is. Tovább kell tökéletesíteni a vállalatok belső irányítási rendszerét. Meg kell könnyíteni a dolgozók számára a véleménynyilvánítást, a döntésekben való részvételt és az ellenőrzést.

A szocialista demokrácia szerves része a szövetkezeti demokrácia. A szövetkezeti tagok, önkormányzatuk keretében, gyakorolják döntési, irányítási, ellenőrzési jogait. Fejleszteni kell a szövetkezeti demokrácia bevált módszereit s azokat a vonásait, amelyek a szövetkezeti tagok szocialista tudatának és a gazdálkodás hatékonyságának erősítését szolgálják.

Tovább kell növelni a vállalati, a munkahelyi pártszervezet, a szakszervezet, az ifjúsági szervezet jogkörét, hogy fokozódjék részvételük a helyi intézkedések előkészítésében, a végrehajtásban és az ellenőrzésben.

3. A szocialista állam fenntartására és erősítésére mindaddig szükség van, amíg az imperializmus léte veszélyezteti a világ békéjét, amíg külső és belső reakciós erők zavarkeltő kísérletei akadályozhatják a szocializmus építését. Társadalmunk belső fejlődése is szükségessé teszi az állam fennmaradását, mindaddig, amíg a gazdasági és kulturális építés alapvető feladatai csak az állam irányító és szervező tevékenységével oldhatók meg.

Társadalmunk szocialista fejlődése során, az osztályok közötti különbségek csökkenésével erősödnek a szocialista állam össznépi vonásai. A fejlett szocialista társadalom megteremtésével a proletárdiktatúra állama fokozatosan össznépi szocialista állammá alakul át, amelynek vezető ereje a munkásosztály marad. A fejlett szocialista társadalomban mind teljesebben kibontakoznak és fejlődnek a kommunista társadalmi önkormányzat elemei.

III. A párt feladatai a társadalmi viszonyok fejlesztésében

1. Társadalmunk szocialista fejlődésében alapvető fontosságú a tulajdonviszonyok alakulása. Hazánkban a termelési eszközök túlnyomó többsége társadalmi tulajdonban van: az államí vállalatok és a szövetkezetek termelik a nemzeti jövedelemnek mintegy 98 százalékát. Állami tulajdonban van a termelési eszközök döntő többsége, s ez a szocialista tervgazdálkodás legfontosabb alapja és biztosítója. Az állami tulajdon társadalmazása magasabb fokú, mint a szövetkezeti tulajdoné. A mezőgazdasági, az ipari termelőszövetkezetek és a fogyasztási szövetkezetek megalakulásával létrejött és fejlődik a szövetkezeti tulajdon.

A népgazdaság és a termelőerők további tervszerű fejlődésének fontos feltétele mind az állami, mind a szövetkezeti tulajdon hatékony működtetése, továbbfejlesztése, szocialista vonásainak erősítése. Tovább növekszik a szövetkezetek fel nem osztható alapja, s ezáltal is erősödik e tulajdonforma szocialista jellege.

A szövetkezetek gazdálkodásában erősödnek a szocialista vállalati vonások, terjed a kooperáció és a szakosodás.

Biztosítani kell a szocialista termelési viszonyok további fejlődésének feltételeit. Ki kell dolgozni a gazdálkodás olyan új módjait és szervezeti formáit, amelyek elősegítik a mezőgazdaság további iparosodását, a mezőgazdasággal szoros kapcsolatban működő ipari vállalatok, illetve az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek közös tevékenységét, összehangolt fejlesztését.

A föld a Magyar Népköztársaságban — a tulajdon formájától függetlenül — nemzeti kincs. Részben állami, részben szövetkezeti, részben személyi, illetve magántulajdonban van. Társadalmunk szocialista fejlődése szükségessé teszi, hogy minden termelési eszköznek, így a földnek a hasznosítása is feleljen meg a társadalom, a dolgozó közösségek, az állampolgárok egyetemes érdekeinek.

Kezdetben korlátozni, később meg kell szüntetni az állami tulajdonban levő földek eladását, helyette be kell vezetni a közöségek és a magánszemélyek részére meghatározott időre szóló bérbe, illetve használatba adását. A hatályos földtörvény alapján megindult folyamatot továbbfejlesztve, el kell érni, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek használatában levő minden föld fokozatosan oszthatatlan szövetkezeti tulajdonná alakuljon, s ne lehessen adásvétel tárgya. A magántulajdonban, illetve a személyi tulajdonban levő földek, telkek adásvételének hatékony állami ellenőrzésével meg kell akadályozni, hogy azok vagyonfelhalmozás és spekuláció forrásai legyenek.

A lakosság szükségleteinek kielégítésében kiegészítő szerepet tölt be a saját munkán és a családtagok munkáján alapuló kisiparosi és kiskereskedői tevékenység. Erre mindenekelőtt a szolgáltatások területén továbbra is szükség lesz. Gazdasági eszközökkel és megfelelő szabályozással biztosítani kell, hogy a kisiparosok és a kiskereskedők jövedelme végzett munkájukkal álljon arányban.

A szocialista állam elismeri és támogatja a munkából származó személyi tulajdont, mint az életszínvonal emelkedésének, a kulturáltabb életkörülmények megteremtésének egyik tényezőjét. A személyi tulajdon gyarapodását azonban oly módon kell szabályozni, hogy az az egyének és a családok saját szükségle-

teinek kielégítését szolgálja, és ne sértse a közérdeket, a szocialista elveket.

Fejlődésünk későbbi szakaszában a két szocialista tulajdonforma fejlesztésének útján fog kialakulni a termelési eszközök és egyéb közjavak magasabb szintű össznépi, kommunista tulajdona.

2. A termelőerők és a szocialista termelési viszonyok további fejlődésével egységesebbé válik társadalmunk osztályszerkezete. A társadalmi osztályok és rétegek között csökkennek a még meglevő osztályjellegű, illetve osztályeredetű különbségek.

a) Szocialista társadalmunk vezető osztálya a munkásosztály. Vezető szerepe a szocializmus építésének időszakában mindvégig megmarad, társadalmi befolyása tovább erősödik. Növekszik politikai felkészültsége, általános és szakmai műveltsége. Sorai-ban emelkedik a magasabb képzettségű munkások száma, új igények és képességek is kifejlődnek, amelyek elősegítik mind több munkás aktív részvételét a termelési folyamatok irányításában, a közéletben, a közügyek intézésében. A munkásosztály szerepe növekszik a szocialista életmód térhódításában és általánossá válásában is. A munkásosztály általános műveltségének, szakmai képzettségének emelése, új és növekvő szükségleteinek kielégítése nem csupán gazdasági, hanem lényeges társadalom-politikai feladat is.

b) A szocialista nagyüzemi mezőgazdasági termelés fejlődésével jelentősen változik a termelőszövetkezeti parasztság helyzete; végképp eltűnnek a parasztság korábbi rétegződésének nyomai. A gépesítéssel, a mezőgazdasági termelés iparszerűvé válásával, a munka termelékenységeinek jelentős növekedésével országosan csökken a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma, nő a szakképzett dolgozók aránya. A termelőszövetkezeti parasztság társadalmi helyzetét, munkájának jellegét, szakképzettségét, életkörülményeit, szemléletét, anyagi és kulturális igényeit tekintve is közelebb kerül a munkásosztályhoz.

c) A tudomány és a kultúra társadalmi szerepének növekedésével, a technika fejlődésével nő az értelmiség aránya és jelentősége. Fokozódik aktív részvétele a szocialista társadalom felépítésében. A szocialista célok vállalásával, a szocialista életmód és emberi kapcsolatok tudatos alakítójaként is mind közelebb kerül a munkásosztályhoz. E folyamatot nagymértékben

segíti, hogy az értelmiség jelentős hányada munkás- és parasztszaládból kerül ki, vagy eredetileg fizikai dolgozó volt. Az értelmiség utánpótlásának ezekre a forrásaira a jövőben is nagy figyelmet kell fordítani.

d) Emelkedik a szervezési és ügyviteli feladatok ellátásában nélkülözhetetlen alkalmazotti réteg szakmai és politikai képzettsége, fokozódik a szocialista célok iránti elkötelezettsége. Tevékenységét jobb szervezéssel, gépesítéssel kell hatékonyabbá és könnyebbé tenni.

3. A szocializmus építése során fokozatosan csökkennek a fizikai és a szellemi munka, valamint a város és a falu közötti lényeges különbségek. A lakás- és települési viszonyok között ma még meglevő jelentékeny különbségeket fokozatosan meg kell szüntetni. A kulturális, az egészségügyi, a kereskedelmi, a kommunális ellátást úgy kell fejleszteni, hogy a települések ellátottsági szintje közeledjék egymáshoz.

4. Szocialista társadalmunkban lényegesen megváltozott a nők, az ifjúság, az idős korúak és a család társadalmi helyzete.

a) Társadalmunk megszabadította a nőket a kiszolgáltatottság súlyos terhétől, és megnyitotta számukra az utat az egyenjogúsághoz. Az állampolgári jogok, a foglalkoztatottság területén, a közéleti tevékenységben, a kulturális és a családi viszonyokban történelmi jelentőségű előrehaladás történt. Ennek ellenére még sokat kell tenni a nők teljes egyenjogúságának érvényre juttatásáért. A továbblépés iránya: a nők fokozódó részvétele a társadalmilag szervezett munkában, szakmai és általános műveltségük emelése, valamint a vezető funkciók betöltésében és a bérezésben még fennálló hátrányuk megszüntetése. Különösen sok a teendő a nők családon belüli helyzetével kapcsolatos maradi szemlélet megváltoztatásában. A nők teljes egyenjogúsága össz-társadalmi érdek, a szocialista társadalom fejlettségének egyik ismérve.

b) Társadalmunk nagy gondot fordít az ifjúság sokoldalú fejlődésére. A felnövekvő nemzedék ma magasabb általános, szakmai és politikai műveltséggel indul az életbe, mint negyedszázaddal ezelőtt. A fiataloknak sok lehetőségük van rá, hogy energiájukat, kezdeményezőkétségüket, tudásvágyukat társadalmilag hasznos célok érdekében bontakoztassák ki. Lehetőségeiket a jövőben tovább bővítjük. Javítjuk élet- és munkakörülmé-

nyeket, különösen szorgalmazzuk legfőbb gondjuknak, a család-alapítást nehezítő lakásproblémának a megoldását.

A felnőtt nemzedék minden tagja, a családok, az érintett intézmények azzal a felelősségtudattal törődjenek az ifjúság nevelésével, hogy munkájukkal és példájukkal a jövőt alakítják. Ugyanakkor növelni kell az ifjúsággal szemben támasztott követelményeket is, hangsúlyozva kötelességeit és felelősségét önmagáért és a szocialista társadalom jövőjéért.

c) Az idős korúakról való gondoskodás szocialista társadalmunk érdeke és elemi kötelesség. Arra törekszünk, hogy az idős emberek anyagi biztonságban éljenek, és a társadalom hasznos, megbecsült tagjainak érezhessék magukat.

d) A család szocialista társadalmunkban az emberi együttélés alapvető közössége. Mindennapi tevékenységével olyan feladatokat lát el, amelyek nem csupán az egyén, hanem az egész társadalom számára rendkívül fontosak. Társadalmi eszközökkel segíteni kell, hogy a családi kapcsolatok új, szocialista elemei erősödjenek. Ehhez részben szemléleti változásra, részben a szolgáltatások és a gyermekintézmények fokozott fejlesztésére van szükség.

A szocialista társadalom harmonikus fejlődésének, nemzetünk jövőjének fontos feltétele a születések számának megfelelő alakulása. Össztársadalmi érdek anyavédelmi rendszerünk továbbfejlesztése és a gyermeknevelés fokozott támogatása. Társadalmunk megbecsülésben részesíti a gyermeket nevelő szülőket, és elvárja, hogy a szülők is felelősséggel, a szocialista erkölcsi normák szerint neveljék gyermekeiket.

5. A hazánkban élő nemzetiségek állampolgári egyenjogúságot élveznek, anyanyelvüket az államigazgatás és a közelet fórumain szabadon használhatják, anyanyelvükön tanulhatnak, ápolhatják a szocialista eszmeiség jegyében fejlődő nemzeti kultúrájukat. Egyenrangú állampolgárként vesznek részt a választott állami és társadalmi szervek, testületek munkájában. A lenini nemzetiségi politika alapelveinek érvényesülése fontos szerepet tölt be a szocialista társadalmak belső egységének erősödésében, és egyik nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy szorosabbá váljék a szocialista országok népeinek összeforrottsága, és gyorsuljon együttes előrehaladásuk a kommunizmus felé.

6. Társadalmunk osztályainak és rétegeinek alapvető érdekei azonosak. Szocialista fejlődésünk során részérdekeik is mind közelebb kerülnek egymáshoz. Az eltérő részérdekeket csak az össztársadalmi érdek alapján lehet és kell egyeztetni. Így erősödik a munkásosztály, a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség s az ország többi dolgozó rétegének szövetsége, társadalmunk erkölcsi és politikai egysége. Céljaink tettekben megnyilvánuló elfogadásával — a kommunisták és a pártonkívüliek, az eltérő világnézetű emberek összefogásával — halad előre az ország, és épül a fejlett szocialista társadalom.

Mindezen folyamatok eredményeként jutunk majd el arra a szintre, ahol fokozatosan létrejönnek az osztálykülönbségek teljes és végleges megszűnésének feltételei.

IV. A párt feladatai a gazdasági építőmunkában és az életkörülmények javításában

A szocialista társadalom felépítésének, az életkörülmények rendszeres javításának feltétele a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődése, a termelés gyors ütemű növelése. Ebben meghatározó szerepe van a termelési eszközök szocialista tulajdonából, az ezen alapuló tervgazdálkodásból, valamint a szocialista országok gazdasági együttműködéséből fakadó előnyök kihasználásának. A fejlett szocialista társadalom műszaki és gazdasági bázisának megteremtésével hazánk gazdaságilag fejlett országgá válik.

1. A fejlett szocialista társadalom létrehozása megköveteli a szocialista tervgazdálkodás továbbfejlesztését. Tudományosan megalapozott gazdaságpolitikával biztosítani kell a legfontosabb beruházási, termelési és más gazdasági, valamint a kulturális, egészségvédelmi és egyéb feladatok meghatározását és rangsorolását, a rendelkezésre álló munkaerő és anyagi eszközök legésszerűbb elosztását. Tovább kell folytatni a gazdaságirányítás rendszerének és módszereinek fejlesztését. Az országos érdekekkel összhangban növelni kell az állami vállalatok és a szövetkezetek vezetésének kezdeményezőképességét, felelősségét és önállóságát. Fokozni kell az anyagi és az erkölcsi ösztönzés hatékonyságát, a vállalatok és az üzemek kollektív érdekelttségét és

szerepét dolgozóik élet- és munkakörülményeinek javításában, kulturális ellátásában.

A gyors és kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés alapvető és állandó követelménye a termelés korszerűsítése. A KGST-országokkal összehangolt program alapján fejlesztjük a nemzetközi munkamegosztást az energiatermelésben és felhasználásban, a termelés szakosításában, a gazdaságos gyártmányszerkezet kialakításában. Fokozzuk a termelési folyamatok és az anyagmozgatás gépesítését, az automatizálást, a kemizálást, a számítástechnika alkalmazását. Elősegítjük a tudományos-technikai forradalom hazai kibontakozását, és meggyorsítjuk a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazását, elterjesztését.

A termelést elsősorban az ipar leghatékonyabb ágazatainak és termékcsoportjainak dinamikus fejlesztésével, valamint a mezőgazdaság adottságainak legjobb kihasználásával kell növelni. A termelési szerkezet alakításában nagy figyelmet kell fordítani természeti-gazdasági adottságainkra, a hazai és a nemzetközi követelményekre. Gondoskodni kell az erőforrások koncentrálásáról, a beruházások megalapozott előkészítéséről, gyors megvalósításáról. Felújításokkal, a termelési eszközök korszerűsítésével, a munka- és üzemszervezés, a szakismeret, a munkafegyelem javításával is gyorsítani kell a munkatermelékenység növekedési ütemét.

A gazdasági-műszaki fejlődést meghatározó tényezők közül alapvető szerepe van hazánk és a testvéri szocialista országok együttműködésének, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának, a szocialista gazdasági integrációt szolgáló komplex program végrehajtásának. Folytatni kell népgazdasági terveink egyeztetését, bővíteni a termelési és a kereskedelmi kapcsolatokat, fejleszteni a műszaki és a tudományos együttműködést. A szocialista gazdasági integráció lehetőségei rendkívül nagyok. Népgazdaságunk kiegyensúlyozott fejlődésének fontos feltétele a szocialista országokkal való gazdasági együttműködésünk erősítése.

Növekvő figyelmet fordítunk a kapcsolatok bővítésére és elmélyítésére a fejlődő országokkal. Politikai törekvéseinkkel és gazdasági érdekeinkkel összhangban építjük gazdasági kapcsolatainkat a fejlett tőkésországokkal.

2. A fejlett szocialista társadalom megteremtése és a kommu-

nizmus építésére való átmenet-feltételeinek létrehozása érdekében hazánkban az eljövendő 15—20 év alatt a következő termelési-fejlesztési célokat kell elérni.

Az egy főre jutó nemzeti jövedelmet a jelenleginek 2—2,5-szeresére, az ipar termelését 2,5—3-szorosára, a mezőgazdaságét 1,5—2-szeresére, az építőiparét 2,5—3-szorosára kell emelni. Erőteljesen fejlesztjük a közlekedést és különös gondot fordítunk a városi és távolsági utasszállítás javítására. Az áruszállítást és a hírközlést a népgazdaság szükségleteivel összhangban fejlesztjük. Bővítjük és korszerűsítjük a kereskedelmi hálózatot.

Saját erőforrásainkra és a nemzetközi együttműködés lehetőségeire támaszkodva, hazánk újabb fontos népgazdasági létesítményekkel gyarapszik. Az ország energiatermelésében jelentős szerepe lesz az atomerőműveknek. A hazai szén- és lignitbázison új nagy kapacitású erőművet létesítünk. Hasznosítjuk réz-, ásvány- és szénhidrogén-vagyonunkat, egyéb természeti kincseinket. Továbbfejlesztjük a vízgazdálkodást, jobban felhasználjuk a Duna és a Tisza vízi energiáját, Tervszerűen fejlesztjük az ország különböző területeinek gazdaságát és a településhálózatot. Ennek során tovább csökkennek az ország egyes vidékeinek gazdasági színvonalában még meglevő különbségek. Az elavult üzemek korszerűsítésével, a nehéz és az egészségre ártalmas munkák gépesítésével jelentős mértékben javítjuk a munkások és a parasztok élet- és munkakörülményeit.

A szolgáltatás színvonala a társadalmi-gazdasági fejlettség, a kulturáltabb életmód fontos mércéje. Erőteljesen fejleszteni kell ezért az állami vállalatok, az ipari és fogyasztási szövetkezetek szolgáltató tevékenységét. A szolgáltatóhálózat kiterjesztésében az egyes területek ellátottságának kiegyenlítésére törekszünk. Támogatjuk a kisiparosok szolgáltató tevékenységét.

3. Az elkövetkező 15—20 év alatt társadalmunk fontos feladata lesz az élő munkával való takarékos és hatékony gazdálkodás. A dolgozók létszáma csak kismértékben fog emelkedni. Alapvetően módosul a foglalkoztatottak ágazati és szakmai összetétele. Általánossá válik a dolgozók továbbképzése, és ez megkönnyíti számukra a szakmaváltoztatást is.

Társadalmunk biztosítja a munkához való jogot, hatékonyabbá kell azonban tenni a munkaerő felhasználását. Az anyagi termelés növekedését teljes egészében a munkatermelékenység

emelkedésével kell elérni. A társadalmi összmunka termelékenységét a jelenleginek 2,5—3-szorosára kell emelni. A munkatermelékenység növekedésével összhangban tovább csökkentjük a munkaidőt, és bevezetjük az ötnapos munkahetet.

4. Az előttünk álló időszakban jelentősen emelkedik népünk jóléte, javulnak a lakásviszonyok, az egészségügyi, a kulturális és a szociális ellátás.

A munkából származó jövedelmek reálértéke a jelenleginek mintegy kétszeresére emelkedjen.

Az egy főre jutó fogyasztás érje el a mai színvonal 2—2,5-szeresét oly módon, hogy a lakosság összfogyasztásán belül gyorsabban növekedjék a közösségi fogyasztás, így különösen a művelődéssel, az egészségügyi ellátással, a pihenéssel kapcsolatos juttatások mértéke. A személyes fogyasztási alapon belül emelkedik a korszerű táplálkozást jelentő élelmiszerek, valamint a tartós fogyasztási cikkek aránya. 1,5—2 millió lakást építünk, növelve a többszobás lakások és az állami bérlakások részarányát. Az állam és a lakosság együttes erőfeszítésével biztosítani kell, hogy minden család önálló lakáshoz juthasson, javuljon a lakások minősége és fejlődjék a lakáskultúra. Gondoskodni kell a meglévő lakásállomány karbantartásáról és korszerűsítéséről.

Társadalmunk minden dolgozónak biztosítja idős korára a rendszeres nyugdíjat és az egészségügyi ellátást. Növekvő gondot kell fordítani a nyugdíjasok életkörülményeinek javítására. Támogatjuk, hogy a nyugdíjjogosultak és a nyugdíjasok — kivánságukra — munkaképességüknek megfelelő munkát végezhessenek. Bővítjük az idős korúak pihenését, ellátását, gondozását szolgáló intézmények hálózatát.

A gyermekekről való társadalmi gondoskodást magas színvonalra emeljük. A gyermekintézmények hálózatát úgy kell fejleszteni, hogy minden család, amely igényli, elhelyezhesse gyermekeit bölcsődében, óvodában vagy napközi otthonban. Az állam növekvő mértékben vállalja az iskoláztatás költségeit. Bővítjük és fejlesztjük a diák-szociális létesítmények hálózatát. Az iskolai és a diákotthoni ellátás javításával is elő kell segíteni, hogy a családok életkörülményeiből és a települési viszonyokból fakadó különbségek mind kisebb szerepet játsszanak a tanulási feltételekben.

Fejleszteni kell az egészségügyi intézményhálózatot és az egészségügyi ellátást. A betegek gyógyítása és a betegségek megelőzése érdekében széleskörűen fel kell használni az orvostudomány eredményeit.

Jelentősen meg kell javítani a testnevelés, a testedzés és a tömegsport személyi és tárgyi feltételeit. Tervszerűen bővítjük a sporttelepek, az uszodák, az iskolai tornatermek hálózatát, és biztosítjuk a sportlétesítmények használatát az ifjúság, a lakosság számára.

5 Népünk életszínvonalának emelése, az életkörülmények javítása megköveteli a szocialista elosztási viszonyok fejlesztését. A szükségleteknek az ország lehetőségeivel és társadalmunk szocialista jellegével összhangban álló, egyre növekvő mértékű ki-elégítése a gazdasági fejlődésnek célja és fontos hajtóereje is.

A bérpolitikában következetesebben kell érvényesíteni az egyenlő munkáért egyenlő bért elvét, a több és a jobb, valamint a nehezebb és a bonyolultabb munka magasabb díjazását. Az elosztás fő formája, az arányaiban is növekvő társadalmi juttatás mellett, továbbra is a munka szerinti elosztás marad. A bérielégű jövedelmek — részben a végzett munka minőségében meglevő különbségek csökkenésével, részben az alacsonyabb fizetéseknek az átlagosnál magasabb ütemű emelkedése útján — közeledni fognak egymáshoz. Társadalmi és elosztási viszonyaink fejlesztésével el kell érni, hogy senki se jusson munka nélkül, vagy a teljesített munkájához képest aránytalanul magas jövedelemhez.

Gondoskodni kell róla, hogy a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság jövedelme azonos színvonalú legyen. A társadalmi juttatások területén meg kell szüntetni a még meglevő különbségeket a bérből és fizetésből élők, valamint a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok között.

A családok jövedelmi színvonala egyrészt az egyéni jövedelmekben meglevő különbségek csökkenésével, másrészt a társadalmi juttatások rendszerének továbbfejlesztésével fog közeledni egymáshoz.

6. Az életkörülmények javításában növekszik a természetvédelemnek, a munkahelyi és a lakóhelyi környezet ápolásának jelentősége. Az iparfejlődés, különösen a kemizálás, valamint az autóközlekedés környezetszennyező hatása szükségessé teszi a

hatékonyabb állami környezetvédelmi intézkedéseket. Az állami, a vállalati és a társadalmi szervek, valamint a lakosság összefogásával fokozzuk a természet védelmét. Létrehozuk a környezetvédelemnek olyan rendszerét, amely nemcsak a károsodásnak állja útját, hanem a fejlődést is biztosítja.

V. A párt feladatai a társadalmi tudat, a kultúra és az életmód fejlesztésében

Társadalmunk szocialista fejlődésének elválaszthatatlan része a társadalmi tudat fejlődése, az emberek gondolkodásának, erkölcsi arculatának változása, műveltségének gyarapodása. Társadalmi életünk egészében meghatározó szerepe van a marxista—leninista ideológiának, amely széles körben elterjedt, népünk jelentős részének gondolkodását és magatartását megszabja. Ugrásszerűen emelkedett az iskolázottság, az általános és a szakmai műveltség színvonala. A kultúra mind nagyobb mértékben vált elérhetővé a legszélesebb tömegek számára. Mindez a szocializmus építésének eredménye és követelménye is.

1. Országunk fejlődésének most következő időszakában növekszik a tudati tényezők szerepe. A fejlett szocialista társadalom építése olyan emberek munkáját és aktivitását igényli, akik társadalmi céljaink megvalósításában fegyelmezett, jó munkájuk mellett a közügyekből is kiveszik részüket, ismerik és megtartják a szocialista erkölcs normáit, akik számára szocialista hazánk szeretete elválaszthatatlanul összefonódik a nemzetközi séggel.

El kell érni, hogy a javuló anyagi feltételekkel szocialista módon éljünk. Ezért egész társadalmunk fejlődésének egyik kulcskérdése és nélkülözhetetlen feltétele a tudati viszonyok gyorsabb, erőteljesebb változása, a szocialista erkölcs és életmód általánossá válása.

2. Ennek érdekében következetes, meggyőző felvilágosító munkát kell végezni. Aktívabbá és hatékonyabbá kell tenni a marxizmus—leninizmus propagandáját, el kell érni, hogy eszméi jobban behatoljanak a tömegek gondolkodásába és uralkodóvá váljanak a társadalmi élet minden területén. Erősítjük az eszmei harcot a polgári és a kispolgári ideológia, a különböző tu-

dománytalan világnézetek ellen, és határozottan fellépünk az el-
lenséges eszmék, valamint a szocialista közgondolkodást sértő
káros nézetek és gyakorlat ellen. Mindehhez célszerűen felhasz-
náljuk a rádiót, a televíziót és a sajtót is.

3. A szocialista társadalom alapvető érdeke a természet és a
társadalom törvényszerűségeinek tudományos feltárása, gyakor-
lati felhasználása. Tovább kell javítani mind a műszaki és a ter-
mészettudományok, mind a társadalomtudományok anyagi és
személyi feltételeit. A tudományos kutatómunkát következetes-
en és tervszerűen a szocialista társadalom szolgálatába kell ál-
lítani. Különös figyelmet fordítunk azon tudományterületek ki-
emelt fejlesztésére, amelyek társadalompolitikai, gazdasági és
kulturális feladataink megoldása szempontjából a legfontosab-
bak. Támogatjuk a tudományok fejlődéséhez nélkülözhetetlen
alapkutatásokat. Jobban hasznosítjuk a nemzetközi tudományos
munkamegosztásban, elsősorban a szocialista országokkal való
tudományos együttműködésben rejlő előnyöket.

Biztosítjuk a tudományos kutatómunka szabadságát, s együt-
tal fokozzuk a tudósok társadalmi felelősségét a szocialista épí-
tőmunka feladatainak alkotó megoldásában. A tudományok
egészséges fejlődésének nélkülözhetetlen követelménye a tudo-
mányos vita, a téves nézetek bírálata.

4. Az elmúlt negyedszázadban nagy fejlődést ért el a közok-
tatás. A társadalmi követelmények növekedésével összhangban
tovább fejlesztjük oktatási rendszerünket.

Tovább csökkentjük az oktatási, a tanulási feltételekben meg-
levő különbségeket, hogy a felnövekvő ifjú nemzedék életpályá-
jának alakulásában a szociális körülményeknek már ne legyen
lényeges szerepük.

A közoktatás egész rendszerében erősíteni kell az oktatás és
nevelés egységét. Nagyobb figyelmet kell fordítani a korszerű
marxista műveltség elsajátítására, a közösségi életre való felké-
szítésre, a szocialista erkölcsű ember formálására, a művelődési
igények és készségek kialakítására és fejlesztésére. A nevelési
folyamatban kapjon nagyobb hangsúlyt az ifjúság fizikai erőn-
léte, teherbíró képessége, az egészséges testkultúra.

Különös gonddal kell foglalkozni az alapozó oktatás és neve-
lés, az óvodák és az általános iskolák fejlesztésével. Az általános
iskola nyújtson nagyobb lehetőségeket a személyes képességek

felszínre hozásához. Az alapozó oktatás és nevelés fejlesztése lényeges társadalompolitikai feladat, nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az egész oktatásban elérjük a feltételek egyenlőségét.

Általánossá kell tenni a felnövekvő nemzedék középfokú iskolázottságát. Ennek keretében elsősorban a szakmunkásképzés színvonalát kell emelni. A magas színvonalú szakmunkásképzést szocialista társadalmunkban nem csupán a munkaerő utánpótlása igényli, hanem a munkásosztály vezető szerepének érvényesülése is megköveteli.

A társadalmi szükségleteknek megfelelően fejlesztjük a felsőoktatási intézmények hálózatát, és határozzuk meg a főiskolai és egyetemi végzettségűek számát, szakmai összetételét.

Társadalompolitikai céljaink, a növekvő gazdasági-műszaki követelmények szükségessé teszik a felnőttoktatás mennyiségi és minőségi fejlesztését, a munka melletti tanulás feltételeinek javítását.

5. A szocialista társadalom kedvező feltételeket teremt ahhoz, hogy a művészetek eleget tehessenek sajátos valóságfeltáró és tudatformáló hivatásuknak. A művészetek a szocializmusért folyó harc, a teremtmény munka, a dolgozó ember hiteles ábrázolásával segítsék a szocialista tudat alakítását. Az alkotók között mind általánosabbá válik a felismerés, hogy a dolgozó nép növekvő igényeinek kielégítése és újabb igényeinek felkeltése a művészet belső fejlődésének is legfőbb érdeke. Ennek alapján lesz tartalmasabb az alkotói szabadság, s érvényesül igazán a művészetek realizmusa, pártossága. Így kerül szorosabb kölcsönhatásba élet és művészet, alkotás és közösség, így bontakozik ki igazán a művészet emberformáló hatása.

6. A szocialista társadalom bővülő lehetőségeket teremt a személyiség sokoldalú fejlődéséhez.

A művelődés az egyén fejlődésének és közösségi kapcsolatainak nélkülözhetetlen tényezője, közösségteremtő erő. A fejlett szocialista társadalom építése szükségessé teszi az egyes emberek és a közösségek sokoldalú továbbképzését szolgáló közművelődési rendszer szervezeti és eszmei erősítését. Fejlesztjük a könyvtárak, a művelődési házak és más kulturális intézmények országos hálózatát. Gazdagítani és társadalmi méretekben terjeszteni kell az egyéni és a közösségi öntevékeny művelődést.

El kell érni, hogy az önművelés, a kultúra öröme a társadalom minden tagjának személyes és állandó szükségletévé váljék.

Az életkörülmények javulásával mind több és kedvezőbb lehetőség nyílik a növekvő szabad idő kulturált felhasználására. Mindent el kell követni, hogy ennek igénye is általánossá váljék, s a növekvő szabad idő az emberi kapcsolatok erősítését szolgálja. Terjesztetni kell az igényes szórakozás közösségi formáit. Az ízlést romboló jelenségeket ki kell szorítani a szórakoztatásból. Szükséges, hogy a pihenés, az üdülés, a testedzés és a mind tömegesebbé váló utazás lehetőségei nagymértékben bővüljenek, feltételei javuljanak.

A személyiség erkölcsi arculatának formálódásában, a szocialista erkölcs normáinak és szabályainak gyakorlati elsajátításában legnagyobb szerepe és nevelő ereje a munkának van. A gazdasági, politikai és tudati fejlődés megteremti az alapját annak, hogy tovább változzon az embereknek a munkához való viszonya. Arra kell törekedni, hogy mind általánosabb legyen a munka társadalmi fontosságának és értelmének felismerése; egyre nagyobb mértékben legyen természetes létszükséglet az egyén és a társadalom érdekében hivatásérzettel végzett tevékenység.

A szocialista tudat és életmód közösségekben alakul ki és fejlődik tovább. Ezek sorában meghatározó szerepük van a munkában létrejövő közösségi kapcsolatoknak, amelyeknek legbiztosabb formája a szocialista brigádmozgalom. El kell érni, hogy a „szocialista módon dolgozni, tanulni és élni” szemlélet általános társadalmi norma legyen. A szocialista életmód fejlődése a közélet és a magánélet harmonikus egységét, a szocialista együttélés normáinak szokássá erősödését hozza magával.

VI. A párt és a társadalmi szervezetek fejlődése

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt a munkásosztály forradalmi élcsapata, amely soraiban egyesíti a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség és a társadalom más dolgozó rétegeinek legöntudatosabb részét is. Nagy történelmi feladatok végrehajtására szervezte és győzelmes harcokban vezette hazánk munkásosztályát és egész dolgozó népét. E küzdelemben fejlődött a párt is. Vezető szerepe a társadalmi átalakulás döntő politikai

feltétele a kápitalizmusból a kommunizmusba való átmenet egész történelmi korszakában.

A párt vezető szerepének további erősítése a szocializmus sikeres építésének nélkülözhetetlen feltétele. Politikáját hosszú küzdelmek és történelmi győzelmek tapasztalataival felvértezve, a nemzetközi munkásmozgalom tanulságait is hasznosítva alakítja. A marxista—leninista tudományra támaszkodva, a konkrét helyzet, a társadalmi igények és lehetőségek gondos elemzésével állapítja meg a szocializmus építésének soron levő és távolabbi feladatait, irányítja és ellenőrzi a szocialista építőmunkát, szervezi és mozgósítja a dolgozó népet. A fejlett szocialista társadalom építése során különösen fontos a párt társadalomirányító tevékenységének továbbfejlesztése.

A munkásosztály pártja — amelynek politikája kifejezi a többi dolgozó osztály és réteg alapvető érdekeit is — vezeti népünket a szocializmus, majd a kommunizmus építésében, s az egész néppel állandó és szoros kapcsolatban folytatja tevékenységét. A Magyar Szocialista Munkáspárt az állami és a társadalmi szerveket elvi és politikai állásfoglalásaival segíti és irányítja, s egyben önálló és felelős tevékenységre ösztönzi. A pártirányítás gyakorlatában elsőrendű szerepe van a különféle területeken dolgozó kommunisták politikai munkájának és egész tevékenységének. A Magyar Szocialista Munkáspárt állandó feladatának tartja a párt és a munkásosztály, a párt és a nép közötti kölcsönös bizalom és egység erősítését.

A szocialista építőmunka előrehaladásával és nemzetközi feladataink növekedése következtében egyre nagyobb a párt ideológiai tevékenységének jelentősége. Az elméleti munka fő feladata a társadalmi fejlődés törvényeinek tudományos elemzése, a tömegek gyakorlati tapasztalatainak általánosítása, a kommunisták ideológiai-politikai képzettségének fejlesztése, népünk marxista—leninista szellemű nevelése. A párt küzd az ellenséges ideológiák és a marxizmus—leninizmustól való mindennemű elhajlás, a különféle kispolgári, revizionista nézetek és politikai koncepciók, valamint a dogmatizmus, a szektásság és az álbalsoldali kalandorság ellen. Szocialista céljainkkal, marxista—leninista elveinkkel összeférhetetlen a szubjektivizmus, az önkényeskedés, a személyi kultusz minden válfaja.

A párt belső életének alapelve a demokratikus centralizmus,

amelynek alapján következetesen meg kell valósítani mind a párt eszmei, politikai és szervezeti egységének, fegyelmének erősítését, mind pedig a párton belüli demokrácia további fejlődését. A párt belső életét oly módon kell fejleszteni, hogy példaképpül szolgálhasson a szocialista közéletiség és a majdani kommunista önkormányzat számára.

A társadalmi fejlődés további folyamatában, a társadalmi osztályok és rétegek közötti különbség csökkenésével a párt fokozatosan az egész nép marxista—leninista élcsapatává válik.

2. A párt vezetésével a Hazafias Népfrontban testesül meg társadalmunk osztályainak és rétegeinek politikai szövetsége, a kommunisták és a pártonkívüliek, a különböző világnézetű állampolgárok együttműködése. E szövetségi politikát érvényesíteni kell a szocializmus építésének egész történelmi szakaszában. A Hazafias Népfront segít bevonni a közéletbe a nép mind szélesebb rétegeit; fontos a szerepe abban, hogy a dolgozók legjobbjai kerüljenek a népképviselői szervekbe; jelentős feladata van az osztálytársadalmi kérdések megoldásában, a lakóhely közösségi életének fejlesztésében, az országos és a helyi kezdeményezések támogatásában. Növekszik szerepe a társadalmi megmozdulások rendezésében, a tanácsok és a választók kapcsolatainak szélesítésében. Segíti a lakosság bekapcsolódását a népek közötti barátság és szolidaritás érdekében szervezett akciókba, a békéért folyó küzdelemben.

3. A szocialista társadalom fejlődésében nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a társadalmi szervezetek. Feladatkörük és tevékenységük részben kapcsolatos az osztályok és a rétegek sajátos helyzetével és érdekeivel, amelyeknek képviselője és országos érdekek alapján való egyeztetése az osztálykülönbségek teljes megszűnéséig szükséges. Működésük másrészt a közösségi élet sokrétű kibontakozását, a tudományos és kulturális öntevékenységet, a sport szervezett fejlesztését szolgálja.

A szakszervezetek a munkásosztály, a bérből és fizetésből élők legszélesebb tömegszervezetei, társadalmi aktivitásuk felelős formálói, érdekvédelmi szervei. Alapvető támaszai voltak a felszabadulásért vívott küzdelemnek, kivették részüket a néphatalom megteremtéséért és a szocializmusért folytatott harcból. Kiemelkedő társadalmi szerepük tovább növekszik a munkáshatalom erősítésében, az építőmunka feladatainak meghatározásában

és megvalósításában, a fejlett szocialista társadalom megteremtésében. A szakszervezet a munkáshatalom részei és döntő fontosságú támaszai.

Feladatuk egyrészt, hogy neveljék és szervezzék a dolgozókat társadalmunk politikai és gazdasági erejének növelése érdekében; másrészt, hogy az ország anyagi lehetőségeivel összhangban képviseljék tagjaik érdekeit az anyagi, szociális, kulturális igények kielégítésében.

A szakszervezetek közreműködnek az országos és a vállalati bérghazdálkodás kialakításában, a szociálpolitika fejlesztésében. Fontos ellenőrző feladatot töltenek be a munkaviszonyra vonatkozó rendelkezések érvényesítésében, tagjaik általános és mindennapi érdekvédelmében. A szakszervezetek hozzájárulnak tagjaik eszmei-politikai neveléséhez, az üzemi, a munkahelyi demokrácia fejlesztéséhez, a dolgozók szakmai képzéséhez, művelődésük elősegítéséhez. Közreműködnek a vállalatok termelési, szociális és kulturális fejlesztési terveinek elkészítésében és megvalósításában, segítik és ellenőrzik az üzemvezetést, szervezik a dolgozók országossá vált munkaversenyét és brigádmozgalmát, kiveszik részüket a munkafegyelem erősítéséből, a szocialista munkaerőkölc általános fejlesztéséből.

A kommunista ifjúsági mozgalom több mint fél évszázada a párt hűséges harcostársa és utánpótlásának nevelője. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetséget a munkáshatalom megszilárdításaért, a Magyar Szocialista Munkáspárt politikájának megvalósításaért vívott harcban szervezték újjá kommunista ifjúmunkások, parasztfiatalok, diákok és ifjú értelmiségiek. Azóta egyre kiemelkedőbb szerepet tölt be az ország életében, a fiatalság társadalmi tevékenységében, és fontos részt vállal az egész ifjúság iránti társadalmi felelősségből.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség a magyar ifjúság egységes politikai tömegszervezete. Alapvető feladata a szocializmus eszméinek szolgálata: minden KISZ-tag legjobb tudása és képessége szerint álljon helyt a munkában, a tanulásban és a haza védelmében; ismerje meg a párt politikáját, álljon ki érte és vegyen részt megvalósításában.

Az általános iskolás korú gyermekek nevelésében megtisztelő feladata és felelőssége van a Magyar Úttörők Szövetségének,

amely szervezi a gyermekek közösségi életét, segíti az iskolai nevelést.

A fejlett szocialista társadalom építésének feladata azt igényli, hogy az idősebb kommunisták segítségével, a KISZ-tagok jó példájukkal és meggyőződésükkel az egész magyar ifjúságot neveljék az ország sorsáért és a saját jövőjükért érzett felelősségre, szocialista erkölcsre és életmódra. Ifjú nemzedékünk mind nagyobb része váljék társadalmunk tudatos építőjévé, a legjobb KISZ-tagok pedig a párt tagjaivá.

A szocializmus építésében, a közösségi szemlélet terjesztésében fontos szerepet tölt be a szövetkezeti mozgalom, amely az ipari, a mezőgazdasági termelésben és az élet más területein a lakosság millióit egyesíti.

A párt harcostársának tekinti és támogatja a társadalmi szervezeteket és mozgalmakat. Minden kommunista megtisztelő kötelessége, hogy munkájukat legjobb tudása szerint segítse.

VII. A párt nemzetközi feladatai és törekvései

1. Korunk a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet kora. Alapvető ellentmondása a hanyatló kapitalizmus és a fejlődő szocializmus harca.

A kapitalista országokban megoldhatatlanok és mindinkább kiéleződnek az ellentétek a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak, a burzsoázia és a munkásosztály, a monopóliumok és a dolgozó tömegek között. A tőkés világban a növekvő erejű osztályösszetűzéseknak állandósult tényezője lett a dolgozók fokozódó kizsákmányolása, a demokratikus jogok eltiprása, a terror, az egyén kiszolgáltatottsága, a létbizonytalanság és a félelem.

A kapitalizmus általános válsága mélyül. A tőkés hatalmak uralmi szférája összeszűkül, gazdasági életükben mind gyakoribb az egyensúly megbomlása. Az állammonopolista kapitalizmus viszonyai között a termelőerők fejlődése tovább élezi a tőkés rendszer belső ellentmondásait, a kapitalista államok egymás közötti ellentéteit. Fokozódik és egyre szövevényesebbé válik a piacokért folyó harc, a tőkésországok, a nemzetközi monopóliumok versenye. Állandósulnak az uralkodó osztályon belüli ellentétek, a kormányzati válságok. Az imperializmus a szocia-

lista országok és a kommunista pártok elleni rágalomhadjáratokkal kísérli meg elterelni a figyelmet sokasodó belső problémáiról, s igyekszik zavart keltetni azok soraiban, akik a szocializmusban látják a mélyülő válságból kivezető utat.

Az imperializmus stratégiai céljai a társadalmi haladás erőivel szemben változatlanok: a szocialista világrendszer megsemmisítésére, a haladó mozgalmak elfojtására törekszik. Veszélyeztetni a békét, s egyes népeknek súlyos károkat, mérhetetlen szenvedéseket okoz. Eszközei közé tartoznak a burkolt és a nyílt agresszió különböző formái: az ideológiai behatolás, a gazdasági nyomás és zsarolás, az erőszakkal való fenyegetőzés, a legreakciósabb elemek támogatása, a nyílt katonai beavatkozás.

A kapitalizmus súlyos teher az emberiség vállán. Világszerte növekszenek azok a társadalmi erők, amelyek meg tudják szabadítani a népeket ettől a tehertől. A kapitalizmus pusztulása történelmileg elkerülhetetlen.

2. Az imperializmussal vívott küzdelemben mind hatalmasabban bontakozik ki korunk három nagy forradalmi ereje: a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalom.

A szocialista világrendszer, a szocializmus útján járó szabad népek testvéri közössége az imperializmus elleni harc döntő tényezője. A szovjet nép eredményesen munkálkodik a kommunizmus építésén, más szocialista országok sikerrel oldották meg a szocializmus alapjainak lerakását, és a szocialista építés fejlettebb szakaszába léptek. A szocialista világrendszer fejlődésének abba a szakaszába ért, amikor mind teljesebben érvényesülnek az új társadalmi rendben rejlő hatalmas lehetőségek. A dolgozó nép hatalmára és a termelési eszközök társadalmi tulajdonára építve, gyors ütemben és tervszerűen fejlődik a szocialista országok népgazdasága, széleskörűen terjed a kultúra, rendszeresen emelkedik az életszínvonal. A szocialista demokrácia fejlődésével magas fokon bontakozik ki a dolgozó tömegek társadalmi, politikai aktivitása. A szocialista világrendszer példája növeli a szocializmus vonzerejét a világ népeinek körében.

A társadalmi-gazdasági rendszer azonossága, a közös érdekek és célok alapján sokoldalúan fejlődik a szocialista országok együttműködése. Létrejött a szocialista államok történelmileg új típusú szövetségi rendszere. A Varsói Szerződés szervezete

döntő szerepet játszik a szocializmus vívmányainak védelmében, a szocialista országok békeszerető külpolitikájának összehangolásában. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának keretében tovább erősödik és tökéletesedik gazdasági együttműködésük. Eredményesen fejlődnek tudományos és kulturális kapcsolataik. Az új típusú kapcsolatok megteremtésének és fejlesztésének bonyolult folyamata minden akadályon át előre halad. Az egység további erősítése, az egységbontó kísérletek leküzdése a marxizmus—leninizmus, a szocialista internacionalizmus elvei alapján minden szocializmust építő nép közös érdeke, az egvetemes emberi haladásért és a békéért folyó küzdelem fontos tényezője.

A kapitalista országokban a munkásosztály fokozza harcát gazdasági helyzetének javításáért, a demokratikus szabadságjogokért. A munkásosztály soraiban erősödnek az egységtörekvések. Szilárdul a munkásosztálynak más népi tömegekkel való szövetsége, kibontakozik harcuk a monopóliumok uralmának megdöntéséért, a demokratikus népi hatalomért. A kommunista és munkáspártoknak a mélyreható társadalmi, gazdasági és politikai átalakulásért vívott harca szerves része a szocializmusért folyó küzdelmüknek.

A gyarmati rendszer összeomlása jelentősen gyengítette az imperializmus hadállásait. A gyarmati uralom alól felszabadult országok többségében a haladó erők eredményes harcot folytatnak a nemzeti függetlenség megvédéséért, az ország gazdasági önállóságának megteremtéséért, a társadalom demokratikus átalakításáért.

A szocialista világrendszer létrejötté és gyors fejlődése, a Szovjetunió és más szocialista országok aktív, békeszerető külpolitikája, a kapitalista országok munkásosztályának erősödő harcai, a nemzeti felszabadító mozgalmak sikerei, a demokratikus és békeszerető erők összefogása alapvetően megváltoztatta a nemzetközi erőviszonyokat. Mindezek hatására a tőkésországok vezető köreiből is teret hódít a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének elve. Korunkban minden békeszerető erő összefogásával reális lehetőséggé vált a világháború megakadályozása.

3. A Magyar Szocialista Munkáspárt a jövőben is következetesen sikraszáll a szocialista országok összefogásáért, sokoldalú

együttműködésük fejlesztéséért. A szocialista világrendszer az az erő, amely az egész emberiség haladásának, hazánk függetlenségének és felvirágzásának legfőbb biztosítója. A közös eszmékből, célokból és érdekekből fakadó együttműködés mind közelebb hozza egymáshoz az új társadalmat építő népeket. A Magyar Szocialista Munkáspárt a szocialista internacionalizmus elveitől vezérelve munkálkodik a szocialista országok közötti két- és többoldalú kapcsolatok sokirányú fejlesztéséért, amely segíti és gyorsítja a szocialista világ előrehaladását.

Kiemelkedő jelentőségű hazánk és a kommunizmust építő Szovjetunió megbonthatatlan barátsága, szövetsége, a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Szovjetunió Kommunista Pártja internacionalista kapcsolatainak sokoldalú fejlesztése. A Szovjetunió és az SZKP világtörténelmi szerepet tölt be, a legnagyobb felelősséget és terhet vállalja magára az egyetemes emberi haladásért, a békéért s a szocialista világ fejlődéséért vívott küzdelemben. Tapasztalatai elvi jelentőségűek az új társadalom építésében, segítsége pótolhatatlan. A történelem igazolja pártunknak azt az elvi álláspontját, hogy szovjetellenes kommunizmus nincs és nem is lehet.

4. A Magyar Szocialista Munkáspárt, mint a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egyik osztaga, internacionalista kötelességét hiven teljesítve támogatja a nemzetközi munkásmozgalom harcát a kizsákmányolás és elnyomás minden formája ellen. Sikraszáll a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységének további erősítéséért a marxizmus—leninizmus elvei alapján. Segíti a kommunista és munkáspártok törekvéseit a két- és többoldalú együttműködés fejlesztésére.

A Magyar Szocialista Munkáspárt támogatja a nemzeti felszabadító mozgalmak küzdelmét a gyarmatosítás maradványai és a neokolonializmus ellen. Szükségesnek tartja, hogy a Magyar Népköztársaság segítse a gyarmati uralom alól felszabadult országokat szuverenitásuk megvédésében, gazdasági függetlenségük kivívásában és megszilárdításában, társadalmi, gazdasági fejlődésük meggyorsításában.

5. Korunkban az emberiségnek létérdeke a béke megóvása, az új világáború veszélyének elhárítása, a népek megszabadítása az atomháború rémétől. A Magyar Szocialista Munkáspárt a világ szocialista és más haladó, békeszerető erőivel együtt küzd

a háborús feszültség gócainak felszámolásáért, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséért. Ennek elengedhetetlen feltétele a függetlenség és a szuverenitás kölcsönös tiszteletben tartása, a határok sérthetatlensége, a belügyekbe való be nem avatkozás.

Történelmi célunk, a kommunizmus eléréséhez nélkülözhetetlen a teljes leszerelés révén megvalósuló tartós és biztosított béke. De mindaddig, amíg az imperialista hatalmak ellenállása miatt nem történnek hatékony intézkedések a leszerelés érdekében, a szocialista közösség és benne hazánk alkotó munkájának biztosítása végett gondoskodni kell a szocialista országok megfelelő védelmi erejéről. Amíg fennmarad a NATO, addig a szocialista országok biztonsága és a világbéke fenntartásának érdeke szükségessé teszi a Varsói Szerződés szervezetében megvalósuló védelmi szövetséget, s a részt vevő országok honvédelmi erejének együttes fejlesztését.

A különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének intézményes biztosítása egyben harc a fegyverkezési verseny csökkentéséért és megszüntetéséért, a tömegpusztító fegyverek betiltásáért, az általános és teljes leszerelésért, hogy az emberiség már a mi korunkban végleg megszabaduljon egy új világháború veszélyétől.

6. A Magyar Szocialista Munkáspárt nemzetközi tevékenységét az a szilárd meggyőződés vezeti, hogy meggyorsul az emberiség haladása a szocializmus felé, mind több nép tér erre az útra, s a társadalmi haladás a béke és a szocializmus teljes győzelmet arat az egész világon.

Pártunk végső célja a kommunista társadalom létrehozása. A fejlett szocialista társadalom megteremtése jelentős lépés ezen az úton.

Szocialista építőmunkánk része annak az egész világra kiterjedő történelmi folyamatnak, amely szükségszerűen lezárja az osztálytársadalmak korszakát és az emberiséget a kommunista társadalomba vezeti el. Munkásosztályunk, dolgozó népünk joggal lehet büszke rá, hogy Marx, Engels, Lenin tanításait követve, a tudományos szocializmus eszméit a gyakorlatban megvaló-

sítva, szoros szövetségben a haladó erőkkal, a társadalmi fejlődés élvonalában menetel és cselekvő részese e történelmi átalakulásnak. Küzdelmünkkel, amelyet nemzeti céljaink eléréséért vívunk, egyben az egyetemes emberi haladás ügyét is szolgáljuk.

A Magyar Szocialista Munkáspárt felhívja a szocializmus minden hívét, hazánk minden dolgozóját, hogy munkájával, helytállásával segítse magasztos céljaink elérését. Előrehaladásunk tudatosan vállalt, fegyelmezett munkát kíván. Ezáltal lesz gazdagabb az ország, tartalmasabb és boldogabb valamennyiünk élete. Munkánkkal és küzdelmünkkel válik valósággá az emberi egyenlőség nagyszerű elve: „Mindenki képességei szerint és mindenkinek szükségletei szerint.” Népünk így jut közelebb az egyetemes emberi célhoz: a minden elnyomástól és kizsákmányolástól mentes új világhoz, a kommunizmushoz, amelyben a népek békében, jólétben élnek, és az emberiség végérvényesen a szabadság birodalmába lép.

*A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának jegyzőkönyve.
Kossuth Könyvkiadó 1975. 495—524. old.*

Tartalom

Bevezetés	3
1. Az Általános Munkásegylet első tömeggyűlése (1869. augusztus 22.)	5
2. Dr. Schulhof Géza a Párizsi Kommün magyarországi visszhangjáról	6
3. Frankel Leó megemlékezése a Párizsi Kommünről	10
4. Krejcsi Rezső Frankel Leó pártszervezői tevékenységéről	12
5. A Magyarországi Általános Munkáspárt programja	14
6. Krejcsi Rezső Frankel Leó elítéltetéséről s újabb emigrációjáról	20
7. 1890. május 1. (Részlet a Népszava 1890. május 4-i tudósításából)	22
8. Az MSZDP alakuló kongresszusa (1890. december 7—8.) (Részletek a jegyzőkönyvből)	27
9. Dr. Ormos Ede a hódmezővásárhelyi zendülésről (1894. április 22.)	33
10. Weltner Jakab az MSZDP-ről a Bánffy-terror idején	37
11. Propper Sándor a szakszervezeti mozgalomról	42
12. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja	45
13. Mező Gyula az 1912. május 23-i tüntetésről	50
Ady Endre: A hadak útja	54
14. Az MSZDP felhívása a munkássághoz az első világháború kitörésekor (1914. július 29.)	56
15. Csillag Rózsi a forradalmi szocialisták tevékenységéről	59
16. Hikádé Aladár visszaemlékezése az 1918. júniusi általános sztrájkjéről	66
17. Böhm Vilmos az 1918-as polgári demokratikus forradalomról ...	67
Várnai Zseni: Katonafiamnak!	72
18. Kun Béla cikke a pártalakulásról	73
19. Vágó Béla cikke a Vörös Újság születéséről	76
20. Kun Béla levele Bogár Ignáchoz	80
21. A KMP és az MSZDP 1919-es egységokmánya	88
22. Sz. F.: Gyűjtőfogházi emlékek	88
Kassák Lajos: Márciusok	91
23. Böhm Vilmos a Vörös Hadsereg északi hadjáratáról	91
24. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság Alkotmánya	96
Balázs Béla: Dallá halnotok így kell... Hősi hexameterek Korvin Ottó halálára	106

25. Kerekes Árpád búcsúlevele anyjához és testvéreihez	106
26. Egykorú hivatalos összefoglaló az MSZDP és a Bethlen-kormány 1921. decemberi tárgyalásairól	108
Gábor Andor: Proletárnak, rossz napokra	112
27. Kiss Károly visszaemlékezése az MSZMP alakulásáról	113
28. Tamás Aladár visszaemlékezése a párt első legális folyóiratának, a 100%-nak alapításáról	116
29. Tamás Aladár visszaemlékezése a szavalókórus-mozgalomról ...	118
30. Fodor Zoltán visszaemlékezése az 1930. szeptember elsejei tün- tetésre	121
József Attila: Tömeg	123
31. Papp Lajos visszaemlékezése az Egyesült Szakszervezeti Ellen- zékről	124
József Attila: Lebukott	127
32. Ligeti László visszaemlékezése a nyilasok elleni küzdelmekről ...	128
Komját Aladár: Nemzetközi-brigád indulója	132
33. Dr. Tariska István visszaemlékezése a Márciusi Frontról	133
34. Ligeti László visszaemlékezése az 1942. március 15-i tüntetésről	136
35. A Magyar Frontba tömörült pártok kiáltványa	139
36. A KP és az SZDP együttműködési megállapodása	143
37. Dr. Gergő Zoltán visszaemlékezése a budapesti gyárak 1944. végi védelméről	148
38. Beszámoló a Kommunista Párt fegyveres akciógárdáinak tevé- kenységéről	153
39. A Szabad Nép cikke a csepeli munkásság ellenállásáról	155
40. Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programja. Az MKP javaslata	156
41. Szabó István visszaemlékezése a nemzeti bizottságok alakításáról	162
42. A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének állásfoglá- lása a földreform kérdésében (Debrecen, 1945. január 18.)	164
43. Ifj. Veres Péter visszaemlékezése a földosztásról	167
44. A Magyar Kommunista Párt országos értekezletének határozata az újjáépítésről (1945. május 20—21.)	169
45. Láng László visszaemlékezése az angyalföldi kommunisták har- cáról az újjáépítésért	171
46. 1946. március 7. — A Baloldali Blokk nagygyűlésének határozata	174
47. A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Politikai Bi- zottságának határozata a népi megmozdulásokról (1946. március 12.)	175

Jankovich Ferenc: Sej, a mi lobogónkat...	177
48. Apró Antal visszaemlékezése a két munkáspárt küzdelméről az üzemi munkásság meghódításáért	178
49. Az MKP III. kongresszusának határozata az ország, a párt előtt álló feladatokról (1946. szeptember 28—október 1.)	180
50. Révész Ferenc visszaemlékezése a szociáldemokrata jobboldal tevékenységéről	184
51. Dr. Dabronaki Gyula visszaemlékezése az SZDP jobboldalának 1947. szeptemberi támadásáról	187
52. Csendes Károly visszaemlékezése az ipari üzemek 1948. évi államosítására	189
53. Az MKP és az SZDP egyesülési kongresszusának határozata a Magyar Dolgozók Pártjának megalakításáról (1948. június 12—14.)	192
54. Kádár János visszaemlékezése a két munkáspárt egyesülésének körülményeiről	193
55. Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának 1956. decemberi határozata (1956. december 5.)	195
56. Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának határozata a KISZ megalakításáról (1957. március 11.)	206
57. Az MSZMP Országos Ertekezletének határozata a párt fejlődéséről (1957. június 27—29.)	211
58. Keserü János visszaemlékezése a mezőgazdaság kollektivizálására	218
59. Az MSZMP Központi Bizottságának határozata a személyi kultusz éveiben a munkásmozgalmi emberek ellen indított törvénytörési perek lezárásáról (1962. augusztus 14—16.)	222
60. Az MSZMP VIII. kongresszusának határozata az országban végbement társadalmi fejlődésről (1962. november 20—24.) (Részlet)	229
Váci Mihály: Szabadság! Tégy gazdaggá minket!	241
61. A Magyar Szocialista Munkáspárt programnyilatkozata	243

**A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szerkesztette Farkas Mária**

**A borító és a tipográfia Székffy Gyula munkája
Műszaki vezető Mózes Tibor**

**A szedést 1977. VII. 18-án kezdték meg
Megjelent 1977. VIII. 30-án, 13 000 példányban
Terjedelme 17,5 (A/5) ív
77—2935. Szikra Lapnyomda, Budapest**

ELÖFIZETŐKNEK